ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނުނަން މަގެއް

މަޒާޙު ޒަކީ ޙާރިލު

މޯލްޑިވްސް ލޯ އިންސްޓިޓިއުޓް

ޝާއިޢު ކުރި އަހަރު 2015
ISBN 978-1-312-76003-5

މޯލްޑިވްސް ލޯ އިންސްޓިޓިއުޓް
2 ވަނަ ފަންގިފިލާ، އޯކިޑްމަގު، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ.

މިފޮތުގެ އެންމެހައި ހައްޤުތައް މިލްކުވެގެންވަނީ، މޯލްޑިވްސް ލޯ އިންސްޓިޓިއުޓަށެވެ. މިފޮތް ނުވަތަ މިފޮތުން ބައެއް މޯލްޑިވްސް ލޯ އިންސްޓިޓިއުޓުގެ ހުއްދަ ލިބިގެން ނޫނީ އެއްވެސް ފަރާތަކުން، އެއްވެސް ޒަރީޢާއެއް މެދުވެރިކޮށް އުފައްދައި، ޝާއިޢުކޮށް، ކޮޕީކޮށް އިލެކްޓްރޯނިކް ޒަރީޢާއެއް މެދުވެރިކޮށް ބަދަލު ބޭނުންކުރުމާ ގެރީ ރައްކާކުރުމާއި ބަހައްޓުމަކީ މަނާކަމެކެވެ.

މުއައްލިފުގެ ތަޢާރުފު

އަލްއުސްތާޛު މަޖާދު ޢަލީ ޒާހިދު، މޯލްޑިވްސް ކޮލެޖް އޮފް ހަޔަރ އެޑިއުކޭޝަން (މިހާރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ޔުނިވަރސިޓީ) ގެ ފެކަލްޓީ އޮފް ޝަރީޢާ އެންޑް ލޯއިން ޤާނޫނީ ދާއިރާއިން ފުރަތަމަ ޑިގްރީ ފުރިހަމަކުރުމަށްފަހު، މަލޭޝިއާގެ އިންޓަރނޭޝަނަލް އިސްލާމިކް ޔުނިވަރސިޓީން މާސްޓަރސް އޮފް ކޮމްޕެރެޓިވް ލޯ ހާސިލުކުރައްވާފައިވާ މީހެކެވެ. މަޖާދު ޢަލީ ޒާހިދު އެންމެ ފުރަތަމަ އަދާކުރެއްވި ވަޒީފާއަކީ ބަންޑާރަ ނައިބުގެ އޮފީހުގެ އެސިސްޓެންޓް ސްޓޭޓް އެޓަރނީއެއްގެ ވަޒީފާއެވެ. އެ ވަޒީފާގައި ހުރި ދުވަސްވަރު، މިހާރު އަދާކުރަމުންދާ ގާނޫނުއަސާސީ މުއައްސަސާއެއްކަމުގައިވާ، ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ އެޓަރނީ، އެ އޮފީހުގެ އެސިސްޓެންޓް ޑިރެކްޓަރ، ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ވަޒީފާއަށް ބަދަލުކުރެވުނެވެ. މި ވަޒީފާގައި ދެމިހުރުމުގެ ވަގުތުއެއްގެ ހައިސިއްޔަތުން ޙައްޤު ދިން މަސްއޫލިއްޔަތުތަކެއްގައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހުރިހާ މަސައްކަތްތަކުގެ ކޮމިޝަނުގައި މަޖާދު ޢަލީ ޒާހިދުވަނީ ދައުރުއެއް މަސައްކަތް ވަނީ ކުރައްވާފައެވެ.

31 ޑިސެމްބަރު 2011 ގައި އަމަލުކުރަންފެށުނު ގާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ގާނޫނު) ދިރާސާކޮށް އުނގަންނައިދިނުމުގައި ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ހައިސިއްޔަތުން މަޖާދު ޢަލީ ޒާހިދު ބައިވެރިވިއެވެ. އަދި މި ގާނޫނުގެ ދަށުން އުފެދުނު ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުކަމަށް 25 ފެބްރުއަރީ 2012 ދުވަހު މަޖާދު ޢަލީ ޒާހިދު އައްޔަންކުރެވުނެވެ.

ގާނޫނީ ތަޢުލީމީ ދާއިރާގައި މަޖާދު ޢަލީ ޒާހިދު ހާމަކުރެއްވީ މިހެންނެވެ. މަޖާދުގެ ހާމަކުރެއްވީ ތަޢުލީމުގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގައި ސަރުކާރު ހަމައެކަނި ގާނޫނީ ދިރާސާ މަޖައްލާއެއްކަމުގައިވާ ޤާނޫނީ ޖާނަލްއާ ތަޢުލީމީ ދާއިރާއިން ހިދުމަތްކުރެއްވިއެވެ. މީގެ އިތުރުން "މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ގާނޫނުގެ ޢަމަލީ މަސްތުވާތަކެއްޗާ ބެހޭ ގޮތުން

106 ސުވާލާއި ޖަވާބު" އަކީވެސް ފާހަގަކުރެވޭ މަސައްކަތެކެވެ.

މުޤައްދިމާ

މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިނާއީ އަދުލުގެ ނިޒާމުގައި މުހިންމު ޢަމަލުކުރަމުންދާ ޤާނޫނުތަކުގެ ތެރެއިން ދެ ވަނައަށް އެންމެ ބޮޑު ޤާނޫނެވެ. މި ޤާނޫނު ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކޮށް ޢަމަލުކުރަން ފެށުމާއެކު ރާއްޖޭގެ ޝަރުޢީ ނިޒާމަށް ބޮޑެތި ބަދަލުތަކެއް އައެވެ. މިގޮތުން މުޅިން އަލަށް ކޯޓެއް ވުޖޫދަށް ގެނެވުނެވެ. އަދި ޖިނާއީ އަދުލުގެ ނިޒާމަށް މުޅިން އަލަށް އެތައް އިޞްލާޙީ ބަދަލުތަކެއް މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނުން ގެނައެވެ.

ޖިނާއީ އަދުލުގެ ނިޒާމަށް މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނުން ގެނުވި ބަދަލުތަކުގެ އިތުރަށް މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލަތަކާ ގުޅުންހުރި ގިނަ އުޞޫލުތަކެއް ތަޢާރަފުކުރެވުނެވެ. މިގޮތުން މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަލިވެރިން ބެލުމާއި، އެހީތެރިކަމާއި ފަރުވާދިނުމާއި، އެހެނިހެން ކަންކަމުގައި ޤާނޫނު އިޖްރާއާތުތަކާ ގޮތަށް ހިމެނެއެވެ.

މި ފޮތަކީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު) ގައިވާ އެކި މައުޟޫޢުތަކަށް ލިޔެފައިވާ ފޮތެކެވެ. މި މައުޟޫޢުތައް އިޚްތިޞާރުކޮށްދިނުމުގައި މުޅި ޤާނޫނަށް އެއްކޮށް އަލިއަޅުވާލާފައި މަސައްކަތްކޮށްފައިވާނެއެވެ. ދިރާސާކުރާ މިފޮތުން މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނަށް މަގެއް ހުޅުވިގެން ދިއުމެވެ.

މަޢާޒު ޢަލީ ޒާހިރު

ފިހުރިސްތު

މުއައްލިފުގެ ބަޔާން I

މުޤައްދިމާ II

ފިހުރިސްތު III

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ތާރީޚް 1

ދިވެހިރާއްޖެއަށް ގެނައުން މަނާތަކެތީގެ ޤާނޫނު 1

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ފުރަތަމަ ޤާނޫނު 2

ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު) އަށް ގެނެވުނު ފުރަތަމަ އިސްލާޙު ... 4

ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު) އަށް ގެނެވުނު ދެވަނަ އިސްލާޙު 5

ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު) އަށް ގެނެވުނު ތިންވަނަ އިސްލާޙު ... 7

ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު) އަށް ގެނެވުނު ހަތަރުވަނަ އިސްލާޙު. 14

މުއައްސަސާތަކުގެ ނިޒާމު 16

ނޭޝަނަލް ޑްރަގް ކޮންޓްރޯލް ކައުންސިލް (އެން.ޑީ.ސީ.ސީ) 17

ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީ (އެން.ޑީ.އޭ) 19

ޑްރަގް ކޯޓު 22

ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޖްރާއާތު 25

ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޖްރާއާތު ހިނގުމުގެ އާންމު ޝަރުތުތައް 25

ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޖްރާއާތު ހިނގުމުގެ ޚާއްޞަ ޝަރުތުތައް 30

މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެތި ޕޮޒެސްކުރުމުގެ ކުށުގެ ދަށުން
އުފުލިފައިވާ މީހުން 30

މަސްއޫލިއްޔަތާއި ބޭނުންކޮށްގެން އޭގެ ނުފޫޒުގައި ހުރި ކޮންފަރިމާ ޖިނާއީ ކުށުގެ ދައުވާ

އުފުލިފައިވާ މުހިން 31

ޖިނާއީ ކުށުގެ ޙުކުމް ތަންފީޒުކުރުމުންދާ މުހިން 32

ޕްރީ ކޯޓުގެ އިޖުރާއާތު 35

އިބްތިދާއީ ބައްދަލުވުން 36

ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއެހުން 41

ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރު ހިންގުން ހިފެހެއްޓުން 44

ޙުކުމް ބައްދަލުވުން 44

ފަރުވާއިން ވަކިކުރުން 45

ފަހުގެ ޙުކުމްކުރުން 47

މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާ 48

ފުރަތަމަ ޝަރީޢަތް ކުރިއުރު ގޮތް (06 ނޮވެމްބަރ 2011 ގެ ޝަރީޢަތް) 49

ދެވަނަ ޝަރީޢަތް (15 ނޮވެމްބަރ 2011 ގެ ޝަރީޢަތް) 52

36 ވަނަ މާއްދާ ޤާނޫނުގައި 52

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ލިބިދީފައިވާ އިޚްތިޔާރުތަކާއި ބާރުތައް 55

ދައުވާކުރުމަށް ނިންމުން 56

މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ދައުވާ އުފުލުމުގައި އިޚްތިޔާރުތަކެއް ދިނުން 57

ދައުވާ އުފުލުން ކޯޓު ކަނޑައެޅުން 58

ދައުވާކުރުމާއި ދައުވާނުކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު 58

ހިނގަމުންދާ ދައުވާ އަނބުރާ ގެންދިއުމުގެ އިޚްތިޔާރު 60

އެއްދައުވާއަށްވުރެ ގިނަ ދައުވާ އުފުލުން 61

ޕްރީ ކޯޓުގެ އިޚްތިސާސް ހިނގާ އިތުރު ކުށުގެ ދައުވާ 62

ދަޢުވާ ނުކުރުމާއި ދަޢުވާ އަނބުރާ ގެނައުމަށް ނިންމުމުގައި ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ ކަންކަން 63

ދަޢުވާލިބޭ މީހަކު ދަޢުލަތުގެ ހެއްކަކަށް ބަދަލުވުމުން އަދަބުލުއިކުރުން 64

އަމިއްލައަށް އެދިގެން ފަރުވާއަށް ދިއުން 68

އަމިއްލައަށް ފަރުވާއަށް އެދުން 68

ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީން ކަރަވަރުކުރަންޖެހޭ ޝަރުޠުތައް 69

އަމިއްލައަށް އެދިގެން ފަރުވާ ދިނުމުގެ އުސޫލުތައް ހުރުން 71

ދަޢުވާކުރުމުން ބަރީއަކުރުން 71

ދެ ޤާނޫނުގެ އަލީގައި މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުން 73

ކުރީގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުން 73

ފަހުގެ ޤާނޫނުގައި މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުން 75

ޑައިމޯފިން އާއި ކެނަބިސްގެ ހާއްބަ ނިޞާބު 76

ޑައިމޯފިނާއި ކެނަބިސް އަތުގައި ބެހެއްޓުން 78

ޑައިމޯފިނާއި ކެނަބިސް ފިޔަވައި ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުން 79

ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުން 80

މަސްތުވާތަކެއްޗާއެކު އަތުގައިހުރިކަމުން ބޭނުން 80

މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަން ބޭނުން 82

ޤާނޫނުގެ ކުރިން ބަލަމުން އައި ގޮތް 83

ބަރުދަން ބޭނުމުގެ ބާރުން 84

ބަރުދަން ބޭނުމުގައި ޤާނޫނު ނަޒަރުކުރާ ގޮތް 84

(1) ހާލިސް ބަރުދަން ވަޒަންކުރުމުގެ އުސޫލު 85

(2) ޖުމްލަ ބަރުދަން ވަޒަންކުރުމު އުސޫލު 85

(3) ދެ ޖަދުވަލުގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި ގަޑުބަޑުވެފައިވާ ހާލަތްތަކުގައި ބަރުދަން ވަޒަންކުރާނެ އުސޫލު 86

ގިނައިން ފާހަގަވާންހުރި މިންވަރު ބަޔާން ގޮތް 88

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުން ތަންފީޒުކުރާ ފަރާތްތަކަށް ލިބިދޭ ބާރުތައް 93

ތަންތަން ބަލައި ފާސްކުރުމާއި އެއްޗެހި ހިފެހެއްޓުމުގެ ބާރު 94

އުޅަނދުފަހަރު ބަލައި ފާސްކުރުން 96

މޯލްޑިވްސް ކަސްޓަމްސް ސަރވިސްގެ ބާރުތައް 97

ކޮންޓްރޯލްޑް ޑެލިވަރީ އޮޕަރޭޝަނާއި ސިއްރު އޮޕަރޭޝަން 98

މުދަލާއި ފައިސާ ހިފެހެއްޓުން 101

ކުށްކޮށްގެން ހޯދާ މުދަލާއި ފައިސާ ހިފެހެއްޓުން 102

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ކުޅަކަދުގާ އެއްޗިހި 104

ކުޅަކަދުގާ އެއްޗިހީގެ ބެސްޓާ ބަރަގަމުން ޤާނޫނު ގަބޫލުކުރާގޮތް 106

ކުޅަކަދުގާ އެއްޗިހި ދިނުމަށް އެދުން 108

ފުދުރުންސަން ކުޅަކަދުގާ އެއްޗިހި ދިނުމަށް އެދޭފޯން ބާރަމު 109

ކުޅަކަދުގާ އެއްޗިހި ދިނުމަށް އިންޒާރުކުރުން 111

ކުޅަކަދުގާ އެއްޗިހި ތަބްލީޣުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތު 113

މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލަތަކުގައި މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުތަކުގެ އިޚްތިޞާޞް 115

މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުތަކުގެ "އަސްލު" އިޚްތިޞާޞް 116

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަށްއައި ބަދަލު 117

މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުތަކަށް އިޚްތިޞާޞް ލިބިދިނުމުގައި މުއްދަތެއް ބަޔާންކުރުމާއި ޕްރޮސިކިއުޓަރ
ޖެނެރަލްއަށް އިޚްތިޔާރު ދިނުން 119

އިޚްތިޞާޞްއަށް އަހުލުވެރިވުން 121

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަށް ގެނެވުނު ފުރަތަމަ އިސްލާހުތައް 125

ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާއި، އަދިގައި ބެހެއްޓުން ތަޖުރިބާކުރުން 125

މީހެއްގެ މައްޗަށް ކުރެވޭނެ ރީހެބިލިޓޭޝަން އަމުރުގެ އަދަދު ކަނޑައެޅުން.................. 126

ޖަލުގައި ހުކުމްތަންފީޛުކުރާ މީހުންގެ ހުކުމްތައް 127

ފަރުވާއަށް އެއްބާރުލުން ނުދޭ މީހުންގެ ޕާސްޕޯޓު ހިފެހެއްޓުން.............................. 128

ކުޑަކުދިންނާއެކުގައި ނުވާމީ ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ އިޖުރާއާތު 129

06 އެސިޑްއިން ވޭނުލިބޭ ބަލަހައްޓަންޖެހޭ ކުށުގައި ބޮޑުވެރިކުރުން................................. 130

އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ގައިޑްލައިން އަމުރުކުރުމާއި، ދަރިވަރުންނާއި ވިދާޅުވާ ކަލާ ދިރާސާކުރެވޭ

މުއްދަތު އިތުރުކުރުން... 131

ޖަދުވަލު 1 133

ޖަދުވަލު 2 134

ޖަދުވަލު 3 135

ޖަދުވަލު 4 136

ޖަދުވަލު 5 137

ނަވާރުހިދިފާ ޒާތުންނަކާއި، ދަވާއިރުވަކާއި، ފަސިއްޔާވަކާއި، ޙުއްވަކާއި، ކުރުދާސްވަރު 138

މަސްއޫލިއްޔަތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ތާރީޚް

މި މައުޟޫއުގައި ތާރީޚީ ގޮތުން ލިބެންހުރި މައުލޫމާތުތަކުން މަދުކަމާއެކު، ދިވެހިރާއްޖޭގައި މަސްއޫލިއްޔަތު ބޭނުންކުރަން ފަށާފައިވަނީ ވަކި މިލާދީ ތާރީޚެއްގައިކަމަށް ބުނަން ދަތިވޭ. ތާރީޚީ ގޮތުން ލިބެން ހުރި ހެކިތަކުން ބަލާއިރު، މަސްއޫލު މުޤައްރިރު އަދި ސަރުކާރު ތަރުތީބާއި ފިޔަވަޅުގެ ލިޔުއްވުންތަކަކުން ބަލާއިރު، ދާދި ރާއްޖެއަށް ދުރުމި ދުވަސްވަރުގައި ރާއްޖޭގައި މަސްއޫލުކަން އެޅިގަތް ބޭނުންކުރެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖެއަށް ޖަމާނީ މަސްއޫލިއްޔަތު ތަޢާރަފްވެފައިވަނީ ކޮން ސަގާފަތަކުން އުނގެނިގެން ނޭނގެއެވެ. ބަލައި ފާރަވެރިކަން ޖަމާނީ މަސްއޫލިއްޔަތު ރާއްޖެއަށް ތަޢާރަފްވުމާއި ފައްދަވާ ތަޢާރަފްވުމާ ގުޅިގެން މަސައްކަތްކުރެއެވެ. ނަމަވެސް ކުރިން ބާރުންނުދިފައިން މިކަމަކީ ލިބެންހުރި ހެކިތަކުން ބަލާއިރު، ކަމުގެ މުޢާމަލާތްތަކާއި ގުޅޭ ނަސީހަތް ދަތިކަމެއް ނުވެއެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިނާއީ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނު

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި އެންމެ ފުރަތަމަ މަސްއޫލިއްޔަތާއިބެހޭ ގޮތުން ކަނޑައެޅިފައިވަނީ ހިޖުރައިން 1375 ސަފަރު 10 (މީލާދީން 1955 ސެޕްޓެމްބަރު 27) ވަނަ އަހަރު ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކޮށްފައިވާ ޤާނޫނު ނަންބަރު 75/4 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިނާއީ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނު)ގައެވެ. އެ ޤާނޫނުގައި 1 ވަނަ މާއްދާގެ 3 ވަނަ ނަންބަރުގައި "އަނިޔާ، ގެންގޮސް، ކަރިޔާ، މިހާތަނުގެ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ އެއްވެސް އެއްޗެއް" ދައުލަތުގެ ބޭނުމަކު ގެއްލި ޖިނާއީ މަސްއޫލިއްޔަތުވެއެވެ. މި ޤާނޫނަކީ ކުރު ޤާނޫނަކަށްވުމާއި، އެންމެ ފުރަތަމަ މި ޤާނޫނަށް އިޞްލާހުގެނައީ، އަނިޔާއި

ގަންޖާއަދި ކޮކެއިން ފަދަ ބާވަތްތައް ދައުލަތުގެ ބޭނުމަކު ނޫން ގޮތަކަށް ގެންގުޅުނަމަ، އެކަމުގެ އަދަބަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންކޮށްފައިނުވެއެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ފުރަތަމަ ޤާނޫނު

އެހެނިހެން ޤާނޫނުތަކާ އެއްފަދައިން މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަކަށް ބޭނުންވާތީ މުޖުތަމަޢުގައި މަސްތުވާތަކެއްޗަކީ މައްސަލައަކަށްވުމުން އެ މައްސަލައިގެ ޙައްލެއް ހޯދުމަށެވެ. ދިވެހިރާއްޖެއަށް މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނެއް ފުރަތަމަ ފަހަރަށް ތަޢާރުފުކުރެވިފައިވަނީ މީލާދީން 1977 ވަނަ އަހަރު ޑިސެމްބަރު މަހު 19 ވަނަ ދުވަހުގައެވެ. މި ޤާނޫނަށް ދެވިފައިވާ ނަންބަރަކީ 17/77 އެވެ. ތިރީގައި މިވަނީ އެންމެ ފުރަތަމަ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ އުސޫލުތަކެވެ.

- 1977 ވަނަ އަހަރުގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި މަސްތުވާތަކެއްޗަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންކޮށްދީފައިނުވެއެވެ. ނަމަވެސް ކަނޑައެޅިގެން 07 ބާވަތެއްގެ ނަން ބަޔާންކުރުމަށްފަހު އެ ބާވަތުގެ "އެ ކެއުމުން ބުއިމުން އާދޭ ދުމުން އިންޖެކްޝަނުން އަދި އެ ނޫންވެސް ގޮތަކުން އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑުގެ ތެރެއަށް އާދޭ އަސަރެއް ދިއުމުން މަސްތުވާފަދަ އެއްޗެއް" އެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން މަނާކުރެވިގެންވެއެވެ. ކަނޑައެޅިގެން މަނާކުރެވިފައިވާ ހަތް ބާވަތަކީ ހިރޮއިން، ކޮކެއިން، ހަޝީޝް، މޯރފިއާން، އެލް.އެސް.ޑީ، އެމްފެޓަމިން، ޕެތިޑިން.
- އެ ޤާނޫނުގައިވާ ކުށްތަކަށް ބަލާއިރު، މަތީގައި ބަޔާންކުރި ބާވަތްތައް ދިވެހިރާއްޖެއަށް ގެނައުން މަނާކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި މަސްތުވާތަކެތި ދިނުމާއި، ވިއްކުމާއި، ބަހައްޓުމާއި، ބޭނުންކުރުމާއި، މިހުރިހާ ކަމެއްގައި އެހީތެރިވުމާއި

ބައިވެރިވުން އެ ޓޫރިޒަމްގައި މަސައްކަތްކުރައްވައެވެ.

- ރާއްޖެއަށް މަސްތުވާތަކެތި ގެނެސް، ވިއްކާ، ބޭނުންކުރުން، އެހެން މީހުންނަށް ރައްކާކުރުން އަދި އަތުގައި ބެހެއްޓި މީހުންގެ އުފެއްދުމާއި ބޭނުންކުރުމަށްބަލާއިރު، ރާއްޖެއިން ބޭރުން މަސްތުވާތަކެތި އެތެރެކުރި ދިވެހިސަރަހައްދަށް 10 އަހަރުދުވަހަށް ޖަލަށްލާ ކުރިއަށްދުރުން ހިފެހެއްޓެވެ. އަދި އެއީ ބިދޭސީއެއްނަމަ ސަރުކާރަށް ފެނިއްޖެނަމަ އެމީހަކު ޤާނޫނުދަށުން ރާއްޖެއިން ބޭރުކުރެވޭނެއެވެ. ބޭނުންކުރާމީހާގެ އަތުން ނުވަތަ ބަހައްޓާފައި ހުރުމަކީ އަދިމިއަދަށް ބައްޓަންކުރެވުނު ބުރަކަމެކެވެ، 12 އަހަރާއި 22 އަހަރުދުވަހުގެ މުއްދަތުގެ ޖަލަށްލުން ނުވަތަ އަދަބުދޭނެއެވެ. ވިއްކާ މީހަކީ ވިޔަފާރިކުރާމީހަކަށް، އެމީހެއްގެ އަދަބަކީ އެމީހަކު ވިޔަފާރި މުދަލުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި ސަރުކާރަށް ހިފުމާއި ކުރިން ބަލާނަބަދަލު އަދަބެއް ދިނުމެވެ. އަދި ޓޫރިޒަމްގައިވާ އެއްވެސް ކުންފުންޏަކީ މީހަކު ކުށްވެރިވެއްޖެނަމަ، އެމީހަކު 5000 ރުފިޔާއާއި 200000 ރުފިޔާގެ ދެމެދުގެ އަދަދަކާ އެއްވަރު އަދަދަކުން އެމީހަކު ޖޫރިމަނާކުރެވޭނެއެވެ.
- މި ފޯރުކޮށްދިނުމާ އެކުލަވާލެވުނު ފޯރުކުރުން ހަމަޖެހުމަށް ފުރުމުގެ ކުރިން ދިވެހިރާއްޖެ އެހެން ނަމަވެސް ހުރިހާ ކަމަކާ ފޯރުކުރުން ހިނގާނެ ކަމަށް ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ.

ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު) އަށް ގެނެވުނު ފުރަތަމަ އިސްލާހު

މި އިސްލާހު ގެނެވިފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/95 (ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަށް 01 ވަނަ އިސްލާހުގެނައުމުގެ ޤާނޫނު) ން 01 ނޮވެމްބަރު 1995 ގައެވެ. ތިރީގައި މިވަނީ މި އިސްލާހުގެ އުސް ބައިތަކެވެ.

- މަސްތުވާތަކެއްޗާގުޅޭ ކުށާއި އަދަބު އިތުރަށް ތަފްސީލުކުރެވިފައިވެއެވެ. މި ގޮތުން މަސްތުވާތަކެތި ހެއްދުމާއި، އުފެއްދުމާއި، އެތެރެކުރުމާއި، ބޭރުކުރުމާއި، ވިއްކުމާއި، ގަތުމާއި، ދޫކުރުމާއި، ވިޔަފާރީގެ ބޭނުމަށް އަތުގައި ބެހެއްޓުމާއި، މި ކުށްތައް ކުރަން އުޅުމާއި، ބައިވެރިވުމަކީ ކުށްތަކެއް ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ.
- މަސްތުވާތަކެތި ދެ ބާވަތަކަށް ބަހާލާ ދީނީކޮށްފައިވެއެވެ. އެ ބައިތަކަކީ، މަނާކޮށްފައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާއި ބޭހެއް ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވޭ މަސްތުވާތަކެތި.
- 01 ގްރާމަށްވުރެ ގިނަ އިން މަނާކޮށްފައިވާ މަސްތުވާތަކެތި މީހެއްގެ އަތުގައި ހުރުމާއި، ހެރޮއިންތަރިވިފައިވާ އަރަދަރަށްވުރެ ގިނައިން ބޭހެއް ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވޭ މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ހުރުމަކީ އެތަކެތީގެ ވިޔަފާރި ކުރުމަށްޓަކައި އަތުގައި ބެހެއްޓުންކަމަށް ބެލެވޭނެ އިފްތިރާޟީ ޤާއިދާއެއް ހިމެނިފައިވެއެވެ.
- ކުށްކޮށްގެން ހޯދާ ފައިސާއާއި މުދަލާބެހޭ ކުށާއި އަދަބާއި އެހެނިހެން އުސޫލުތައް ކަނޑައެޅިފައިވެއެވެ.
- ފަރުވާދިނުމުގެ ނިޒާމެއް އުފައްދާފައިވެއެވެ.

1995 ވަނަ އަހަރު ގެނެވިފައިވާ އިސްލާޙާއި މުޅި ޤާނޫނަށް ގެނެވިފައިވާ އިސްލާޙުތަކާއެކު 1977 ވަނަ އަހަރު ތަޢާރަފްކުރެވުނު ޤާނޫނު މުޅިން ބަދަލުވެފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. މުޅި ޤާނޫނަށް ގެނެވުނު އެންމެ ފާހަގަކުރެވޭ ބަދަލަކީ ކުށާއި އަދަބު ތަޢުރީފުކުރުމާއި، 1961ގެ ސިންގަލް ކޮންވެންޝަން އޮން ނާރކޮޓިކް ޑްރަގްސް އާއި 1971 ގެ ކޮންވެންޝަން އޮން ސައިކޮޓްރޮޕިކް ސަބްސްޓެންސަސްގެ ޝެޑިއުލްތަކުގައިވާ ޑްރަގް މަސްތުވާތަކެތި ގެންގުޅުން ކުރުވިގެން އަދުމެވެ. ހަމައެހެންމެ ފަރުވާގެ ނިޒާމު ބަޔާންކޮށްފައިވުމަކީވެސް ފާހަގަކުރަންޖެހޭކަމެކެވެ.

ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު) އަށް ގެނެވުނު ދެވަނަ އިސްލާޙު

މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނަށް ދެވަނަ އިސްލާޙެއް ގެނެވިފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 01/99 (ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނަށް 02 ވަނަ އިސްލާޙު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނު) 09 މެއި 1999 ގައެވެ. ފުރަތަމަ އިސްލާޙާ ޚިލާފަށް ދެވަނަ ފަހަރަށް އިސްލާޙު ގެނެވިފައިވަނީ ވަކިވަކި މާއްދާތަކަކަށެވެ. އެ ގޮތުން ފަހުގެ އިސްލާޙުން ފާހަގަކުރެވޭ މުހިއްމު ކަންކަން ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.

1. ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާއަށް ބައެއް އިތުރުކޮށް އެއީ އެ މާއްދާގެ (ނ) ކަމުގައި ހަމަޖެއްސުން. އެ ގޮތުން އިތުރުކުރެވިފައިވަނީ "މި މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބުނެފައިވާ ކުށްތަކުގެ ތެރެއިން މަސާކުރެވިފައިވާ މަސްތުވާ އެއްޗެސް އެއްކޮށް، ދިވެހިރާއްޖެއަށް އެތެރެކުރުމުގެ ނުވަތަ ދިވެހިރާއްޖެއިން ބޭރުކުރުމުގެ ނުވަތަ ގެންގުޅުމުގެ ނުވަތަ ދިނުމުގެ ކުށެއް ކުރުމުގައި ހިފުނުން،

މަނާކުރެވިފައިވާ މަސްތުވާ އެއްޗަކީ އޭގެ އެއް ގްރާމް ނުވަތަ އެއް ގްރާމަށްވުރެ މަދު އެއްޗަކަށް ކަމުގައިވާނަމަ އެކުށެއް ކުރި މީހެއްގެ ނުވަތަ ކުރަން އުޅުނު މީހެއްގެ ނުވަތަ އެކުށެއް ކުރުމުގައި ބައިވެރިވި މީހެއްގެ އަދަބަކީ 5 އަހަރާއި 12 އަހަރާ ދެމެދުގެ މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުން، ނުވަތަ އަރުވާލުން، ނުވަތަ ގޭގައި ބަންދުކުރުމެވެ. މިފަދަ ކުށެއްކުރި މީހަކީ ބިދޭސީއަކުނަމަ، އެމީހަކު ކުރި ކުށުގެ ކުޑަބޮޑުމިނަށް ބަލައި، -/10،000 ރުފިޔާއަށްވުރެ މަދުނޫން އަދަދަކުން އެމީހަކު ޖޫރިމަނާކޮށް، ދުވަހަކުވެސް ރާއްޖެއަށް ނާދެވޭގޮތަށް އެމީހަކު ރާއްޖެއިން ފުރުވާލެވޭނެ އިންތިޒާމު، ސަރުކާރުން ހަމަޖައްސަންވާނެއެވެ.” މި އިސްލާހު ގެނައުމުން މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ ބިދޭސީންނާމެދު ޢަމަލުކުރާނެ އުސޫލެއް އެކަށައަޅައިގެން ދިޔައެވެ.

2. ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަކީ އެ މާއްދާގެ (ރ) ކަމުގައި ހަމަޖެއްސުން. މި ގޮތަށް ހަމަޖެހިފައިވީ މި މާއްދާގެ ކުރިއަށް ކުރިން ދެންނެވުން މާއްދާ އިތުރުކުރުމާ ގުޅިގެންނެވެ.

3. ޤާނޫނުގެ 4 ވަނަ މާއްދާއަށް އަންނަނިވި ބައި އިތުރުކުރުން. “މި ފަދަ ކުށެއް ކުރި މީހަކީ، ބިދޭސީއަކު ނަމަ، އެމީހަކު ކުރި ކުށުގެ ކުޑަބޮޑު މިނަށް ބަލައި، -/10،000 ރުފިޔާއަށްވުރެ މަދުނޫން އަދަދަކުން އެމީހަކު ޖޫރިމަނާކޮށް، ދުވަހަކުވެސް ރާއްޖެއަށް ނާދެވޭ ގޮތަށް އެމީހަކު ރާއްޖެއިން ފުރުވާލެވޭނެ އިންތިޒާމު، ސަރުކާރުން ހަމަޖައްސަންވާނެއެވެ.” މިއީ ބިދޭސީންނާ ގުޅޭ ގޮތުން އިސްލާހުކުރެވިފައިވާ ބައެކެވެ.

4. ފަރުވާދިނުމާބެހޭ ކަންތައްތައް ބަލަހައްޓާ ކޮމިޓީގެ މެމްބަރުން ޒިންމާދާރުކުރުމުގެ ބާބު ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ލިބިދިނުމަށްޓަކައި ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ

މާއްދާގެ (ހ) އިސްލާހުކުރުން. ކުރިން މި ބާބު އޮންނަނީ މިނިސްޓަރު
އޮޅު ހެދިފައެވެ.

5. ކުށެއްގައި ބައިވެރިވުން މާނަކޮށް ގާނޫނުގެ 22 ވަނަ މާއްދާއަށް
ބައެއް އިތުރުކުރުން. މި ގޮތުން އިތުރުކުރެވިފައިވާ ބައިގައި ކުށެއްގައި
ބައިވެރިވުމަށް ދީފައިވަނީ ގާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ ޗެޕްޓަރު 1 ގެ 12 ވަނަ
މާއްދާގައި ކުށެއްގައި ބައިވެރިވުމަށް ދީފައިވާ މާނަކަމުގައެވެ.

ގާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ގާނޫނު) އަށް ގެނެވުނު ތިންވަނަ އިސްލާހު

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ގާނޫނަށް ތިންވަނަ އިސްލާހު ގެނައުމަށްޓަކައި ގާނޫނު ނަންބަރު 06/2001 (ގާނޫނު ނަންބަރު 17/77 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ގާނޫނަށް 03 ވަނަ އިސްލާހު ގެނައުމުގެ ގާނޫނު) ން 20 ސެޕްޓެމްބަރު 2001 ގައެވެ. ދެވަނަ އިސްލާހާ އެއްގޮތަށް ތިންވަނަ އިސްލާހު ގެނެވިފައިވަނީ ވަކިވަކި މާއްދާތަކަށެވެ. މި ގޮތުން ޖުމްލަ 11 އިސްލާހެއް ގާނޫނަށް ގެނެސްފައިވެއެވެ. މި އިސްލާހުތަކުން ފާހަގަކުރެވޭ މުހިއްމު ކަންކަން ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.

1. ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ މަސްތުވާތަކެތި ވިއްކުމަށް ކުރުމަށްޓަކައި
ބަހައްޓުމުގެ އިޖާޒަތު ދޫކުރުން. މިގޮތުން މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ
ގާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަށް "ބޭސްކުރުމުގެ ގޮތުގައި ލިބިފައިވާ
ޑޮކްޓަރަކު އާ އެއްބަސްވެ އާންމުކޮށް ދެއް ފަރާތު ދިނުން މިންވަރަކަށްވުރެ
ގިނައިން ގޮތުގައި ދޫކޮށްފައިވާ ފައްޓައެއް ކުރުމަށްވާ މާއްދާގެ އަތުގައި

ހުރުއްޖެނަމަ ބެލޭނީ، މި ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް އާދޭ ވިޔަފާރިކުރުމަށްޓަކައި އަތުގައި ބެހެއްޓީކަމަށެވެ. މި ބައި އިތުރު ކުރެވިފައިވެއެވެ. މި އިސްލާހުގެ ކުރިން އެ މާއްދާގައި އޮންނަނީ ހަމައެކަނި ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ މަސްތުވާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ހުއްދަ ދެވިފައިވާ ފަރާތެއްގެ އަތުގައި، ހުއްދަދެވިފައިވާ އަދަދަށްވުރެ ގިނައިން އަތުގައި ހުރުއްޖެނަމަ ބެލޭނީ، މި ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް އާދޭ ވިޔަފާރިކުރުމަށްޓަކައި އަތުގައި ބެހެއްޓީކަމަށެވެ. މިފަދައިންނެވެ.

2\. ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ މަސްތުވާތަކާއި ބޭނުންކުރުމަށްޓަކައި އަތުގައި ބެހެއްޓުމުގެ އިޖުރާއަތު ބަދަލުކުރުން. މި ގޮތުން ޤާނޫނުގެ 04 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އަށް "ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ މަސްތުވާ އެއްޗެއް ބޭނުންކުރުމަށްޓަކައި އަތުގައި ބެހެއްޓީކަމަށް ބެލޭނީ، އެފަރާތުގެ އަތުގައި އެ އެއްޗެއް ހުރި، ބޭސްކުރުމުގެ ހުއްދަ ލިބިފައިވާ ޑޮކްޓަރަކު ލިޔުމުން ނުދޭ ފަހަރު ލިޔެފައި މިންވަރަށް ނުވަތަ އެއަށްވުރެ މަދުން ކަމުގައިވާނަމައެވެ. މި ބައި އިތުރު ކުރެވުނެވެ. މީގެ އިތުރުން 04 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ މަސްތުވެގެންދާތަކާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް ބޭނުންކުރުމުގެ ކުރީގެ އަދަދު މި އިސްލާހުގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ. އެކުރީގެ އަދަދުބަޔާންކޮށް އިތުރު ކުރެވުނީ، 2 އަހަރާއި، 5 އަހަރާ ދޭތެރޭގެ ކުށްތަކަށް ޖަރިމަނާކުރުން، ނުވަތަ އަރުވާލުން، ނުވަތަ ގޭގައި ބަންދުކުރުމެވެ. މި ކުށަކީ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުށެއް ކަމުގައިވާނަމަވެސް، މި އިސްލާހުގެ ކުރިން މި ކުށަކަށް ޤާނޫނުގައި އަދަބު ކަނޑައެޅިފައިނުވެއެވެ.

3\. ތިންވަނަ އިސްލާހުގައި ފާހަގަކުރެވޭ މުހިއްމު އެއްކަމަކީ ވިޔަފާރީގެ ބޭނުމަށް އަތުގައި މަސްތުވާތަކާއި ބެހެއްޓުމާއި، މަސްތުވާތަކާއި ބޭނުންކުރުމާއި،

ބޭނުންކުރުމަށްޓަކައި އަތުގައި ބަހައްޓާފައި، މަސްތުވާތަކެއްޗަކާއި އެއްކޮށް
ބޭނުންކުރާ ބިދޭސީންނާމެދު ޢަމަލުކުރުމަށް މުޅިން އަލަށް އިތުރު ކުރުވުން
ބައެވެ. މި އިސްލާހުގައިވާ ގޮތުން ކުރިން ދެންނެވުނު ކުށުގައި ކުރާ
ބިދޭސީން އުޅުނަ ކުރި ކުށެއްގެ ކުޑަބޮޑު މިނަން ބަލައި، 10،000/-
ރުފިޔާއަށްވުރެ މަދުނޫން އަދަދަކުން ޖޫރިމަނާކޮށް، ދުވަހަކުވެސް
ރާއްޖެއަށް ނާދެވޭ ގޮތަށް އުމުރަށް ރާއްޖެއިން ފޮނުވާލުމުގެ އިންތިޒާމު،
ސަރުކާރަށް ލިބިގެންވާނެއެވެ.

4. ކުށެއްކުރިކަން ނާންގާ ހުރުމާބެހޭ ގޮތުން ގެނެވުން އިސްލާހު. މި
އިސްލާހުގައިވާ ގޮތުން މަސްތުވާ ތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނާ ބެހޭގޮތުންނާއި
އެހެނިހެން ކަންކަމާ ގުޅޭގޮތުން، ސަރުކާރުގެ ބޭނުމަށް ސާރވިސްކުރާ
މީހުންނާއި، މަސްތުވާ ތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ފަރުވާދީ މީހުންނަށް
އެމީހުން އެ މަސައްކަތް ކުރުމުގެ ތެރޭގައި އެހީގެ އެހީގެން ފިޔަވައި، މި
ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށެއް، މިހެން ކުރިކަން އެއްވެސް މީހަކަށް
އެނގިއްޖެނަމަ، ނުވަތަ މި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށެއް ކުރިކަމަށް
ގަބޫލުކުރެވޭ ފަދަ ގޮތެއް ދިމާވެއްޖެ ހާލަތެއްގައި، އެކަން ލާޒިމުގައިނަމަ
މިނިސްޓްރީ އޮފް ޑިފެންސް އެންޑް ނޭޝަނަލް ސެކިއުރިޓީއަށް،
ހާޖަތްޖެހިގެންނަމަ އަމުރު އެރުވަން ނުވަތަ ރަށު އޮފިސަރު ނާންނަގައި ހުރުމަކީ
ކުރެވޭނެ. މި އިސްލާހުގެ ކުރިން މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައިވާ ކުށެއް
ކުރިކަން އެނގިހުރެ އެއްވެސް ފަރާތަކުން އެކަން ކަމާބެހޭ ފަރާތަށް
ނާންގައި ހުރުމަކީ ކުށެކެވެ. ނަމަވެސް މި އިސްލާހުގެ ސަބަބުން މި ކަމަށް
އިސްތިސްނާތަކެއް ލިބިގެން ދިޔައެވެ.

5. ޤާނޫނުގައިވާ އެންމެ ބޮޑު އަދަބު ދެވޭ މީހުންނާ ބެހޭ ގޮތުން 09 ވަނަ

މާއްދާގެ (ޖ) އަށް ގެނެވުނު އިސްލާޙު. މި އިސްލާޙުގައިވާ ގޮތުން މަސްތުވާ ތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން ފަރުވާދިނުމަށް ކަނޑައަޅާ މުއްދަތަށް ފަރުވާދޭ މަރުކަޒެއްގައި ކުށްކުރުމަކީ ޤާނޫނުގައިވާ އެންމެ ބޮޑު އަދަބު ދެވޭނެ ކުށްތަކެވެ. މި އިސްލާޙުގެ ކުރިން ފަރުވާދޭ މަރުކަޒާބެހޭ ގޮތުން ޤާނޫނުގައި ބަޔާންވެފައިވާ "ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ފަރުވާދޭ މަރުކަޒެއްގައި" މިފަދައިންނެވެ.

6. ފަރުވާދިނުމުގެ އުސޫލުތަކާ ގުޅޭ އިސްލާޙު. މި އިސްލާޙު ގެނެވިފައިވަނީ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާއަށެވެ. މި އިސްލާޙުގެ ކުރިން މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ދޭންޖެހޭ ފަރުވާ ކަނޑައެޅުމާއި، ފަރުވާގެ ކަންކަން ބަލަހައްޓަމުންއައީ، މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތުން އަންގާ ގޮތެއްގެ މަތިން 05 މެންބަރުންގެ މައްޗަށް އުފައްދާ ކޮމިޓީއަކުންނެވެ. އަދި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ދަރަޖަ މިންވަރުގެ މައްސަލަ އުފެދިއްޖެނަމަ ޙުކުމްކުރުމުގެ ކުރިން ފަރުވާ ދިނުމާމެދު ކުރިން ދަންނަވާފައިވާ ކޮމިޓީގެ ބަޔާން މައްސަލަ ބަލާ ޤާނޫނީ ޙަވާލުކުރަންޖެހުނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މައްސަލަ ކުށް ސާބިތުވެ، ފަރުވާދެވޭނެ ކަމަށް ކޯޓުން ފެނިއްޖެނަމަ، 03 އަހަރު ދުވަހަށްވުރެ ގިނަ ނޫން މުއްދަތަކަށް އެ މީހަކު ފަރުވާދޭ މަރުކަޒެއްގައި ބެހެއްޓުމަށާއި، އެ މީހާގެ މައްސަލަ ކޮށްފައިވާ ޙުކުމް 03 އަހަރު ދުވަހުގެ މުއްދަތަށް ތަންފީޛުނުކޮށް ހިފެހެއްޓުމަށް މައްސަލަ ބަލާ ކޯޓަށް އަމުރުކުރަންޖެހުނެވެ. ނަމަވެސް މި އުސޫލަށް ޤާނޫނަށް ގެނެވުނު އިސްލާޙުން އަސާސީ ބަދަލުތަކެއް ގެނެވުނެވެ. މި ގޮތުން، ފަރުވާ ދިނުމުގެ ކަންކަން ބެލެހެއްޓުމަށް ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީ އުފައްދައި، ފަރުވާދިނުމުގެ އުސޫލުތަކާއި މިންގަނޑުތައް ކަނޑައެޅުމުގެ ބާރު އެ އެޖެންސީއަށް ދީފައިވެސް

އެންޖީ ނޭޝަނަލް ސޮލިޑެރިޓީއާއި، މިނިސްޓްރީ އޮފް ވިމެންސް އެފެއާޒް
އެންޖީ ސޯޝަލް ސޮލިޑެރިޓީއާއި، މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތާއި، އެޓަރނީ
ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ މަޝްވަރާ އާ ބޭނުމަށް ދިނުން ޤާނޫނު ކަންތައްތަކެވެ.
އަދި ހުކުމް ކުރުމުގެ ކުރިން މައްސަލަ ފަރުވާދިނުމާމެދު ލަފާ ހޯދުމާއި
ހުކުމް ތަންފީޒުކުރުން ފަސްކުރުމުގެ އުސޫލުގެ ބަދަލުގައި މަސްލަހަތުތަކީ
ބަންދުކުރުމުގެ ކުރު ސާބިތުވާ މީހާގެ މައްޗަށް އެހެން ކުށެއްގެ އަދަބުގެ
ގޮތުން ޖޫރިމަނާކުރުން ނުވަތަ އަރުވާލުން ނުވަތަ ގޭގައި ބަންދުކުރުމަށް
ހުކުމްކުރުމުގައިވާނަމަ އެ މީހަކަށް ފަރުވާ ދިނުމާމެދު ސާބިތުކަން
ކޯޓުން ޖެހޭން ގޮތުން ނިންމަންޖެހޭނެ ކަމަށް އިސްލާހުގައި ވެއެވެ.

7\. އަމިއްލައަށް ފަރުވާ ހޯދުމުންނާ ގުޅޭ އުސޫލު. މި އިސްލާހުގައި
އިޖުރާއަތުތަކުގައިވާނީ އަމިއްލަ އަށް ފަރުވާހޯދުމަށް އެދޭމީހަކީ ކުށެއްގެ
އަދަބުގައި ޖޫރިމަނާކުރުން ނުވަތަ އަރުވާލުން ނުވަތަ ގޭގައި ބަންދުކުރުން
ހުކުމްކުރެވި، އެ ހުކުމް ތަންފީޒުކުރަމުން ގެންދާ ނުވަތަ ކުރަންޖެހިފައިވާ
މީހަކު ކަމުގައިވާނަމަ އެމީހަކަށް ފަރުވާ ދިނުމުގެ ކަންކަން ކުރިއަށް
ގެންދިއުމަށްޓަކައި ޖަލު އިތުރު ކުރުމުން ބައެވެ. މި އިސްލާހުގެ ކުރިން
އަމިއްލައަށް އެދިގެން ފަރުވާ ހޯދާމީހާގެ ތަންފީޒުކުރަންޖެހިފައިވާ އިތުރު
ހުކުމްތަކަށް ހިނގަމުންދިޔަކަމުގައިވިޔަސް އަމިއްލައަށް އެދިގެން ފަރުވާ ހޯދޭނެއެވެ.

8\. ފަރުވާ ފުރިހަމަކުރާ މީހުންނާއި ނުކުރާ މީހުންނާ ގުޅޭ އިސްލާހު. މި
އިސްލާހު ގެނެސްފައިވާނީ ޤާނޫނުގެ 13 ވަނަ މާއްދާއަށެވެ. މި އިސްލާހުން
ފާހަގަކުރެވޭނީ، އިސްލާހުގެ ކުރިން ޢަމަލުކުރެވުނު އަދި އުސޫލު (ހުކުމް
ކުރުމުގެ ކުރިން ލަފާ ހޯދުމާއި، ހުކުމް ތަންފީޒުކުރުން ފަސްކުރުމުގެ) ގެ
ބަދަލުގައި ކޯޓުން ކަނޑައަޅާ ހުކުމް ފަރުވާ ފުރިހަމަ ކޮށްފިކަމުގައިވާނަމަ،

ތަންފީޛު ނުކުރެވޭނެ ކަމަށް ކަނޑައެޅިފައި އޮތުމެވެ. މީގެ އިތުރުން ފަރުވާ ފުރިހަމަ ނުކޮށްފިނަމަ، ނުވަތަ ފަރުވާގެ މުއްދަތުގައި އިތުރު ކުށެއް ކޮށްފިނަމަ، އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ކޮށްފައިވާ ހުކުމް ތަންފީޛުކުރުން ލާޒިމްކޮށްފައިވާކަން ވެސް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. މި އިސްލާހުގެ ކުރިން ފަރުވާ ފުރިހަމަ ނުކޮށްފިނަމަ، ހުކުމް ތަންފީޛުކުރުން ފަސްކުރުމަށް ޤާޟީ ނެރެފައިވާ އަމުރު ބާޠިލުކުރަންޖެހެއެވެ. އަދި މި އިސްލާހުގެ ކުރިން ފަރުވާ ހޯދާމީހަކު އިތުރު ކުށެއް ކުރުމަކީ، ފަރުވާއަށް އެކަމުގެ އަސަރު ކުރާކަމެއް ނޫނެވެ.

9. <u>ކުޑަކުދިންނަށް ފަރުވާ ދިނުން ލާޒިމްކުރުން.</u> މި ގޮތަށް ލާޒިމްކުރުމަށްޓަކައި ޤާނޫނުގެ 14 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަށް "އަދި އެކުއްޖަކީ އެކުއްޖެއްގެ މައްޗަށް މަސްތުވާ ތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށް ސާބިތުވި ކުއްޖެއްނަމަ އެކުއްޖަކަށް ފަރުވާދިނުމަށް، މި ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބުނެފައިވާ ކޮމިޓީން ކަނޑައަޅާ އެކުއްޖަކަށް ފަރުވާ ދިނުންވާނެއެވެ." މި ބައި އިތުރު ކުރެވުނެވެ.

10. <u>ހުކުމް ތަންފީޛުކުރުން ފަސްކުރުން.</u> މި އިސްލާހުގައިވާ ގޮތުން ޤާނޫނުގެ 04 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށެއްކުރި އުމުރުން 18 އަހަރުން ދަށުގެ މީހަކަށްވެފައި، އެއީ އެމީހާގެ މައްޗަށް މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ކުށެއް ސާބިތުވެ ފުރަތަމަ ފަހަރު ކަމަށްވެފައި، އެމީހަކީ ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުގެމަތިން ފަރުވާ ތިބެންޖެހޭ މީހަކުކަމަށް ނުވާނަމަ، ޤާނޫނުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އެމީހާގެ މައްޗަށް ހުކުމް ކަނޑައެޅުން މުއްދަތުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި، އިތުރު ކުރުމަކާނުލައި، އެ ހުކުމުގެ އަދަބުގައި ހޭދަކޮށްފިނަމަ، ހުކުމުން ތަންފީޛުނުކުރެވި ބާކީ އޮތްބައި ތަންފީޛުކުރުން

އެ ހުކުމުގެ މުއްދަތުގައި ހަމަވަންދެން ފަސްކުރެވޭނެއެވެ. މި އިސްލާހުގެ ކުރިން ޝަރީޢަތުން މި ގޮތަށް ފަސްކުރުމާމެދު އަމުރެއް ކުރަންޖެހޭނެއެވެ. އަދި މި ގޮތަށް ހުކުމް ތަންފީޛުކުރުން ފަސްކުރެވޭ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި އެމީހަކު، އެހެން ކުށެއް ނުކުރާނަމަ، އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ކުރެވުނު ހުކުމް، ފަހުންވެސް ތަންފީޛެއް ނުކުރެވޭނެކަމަށް ބަޔާންކުރާ ޤާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަށް އިސްލާހު ގެނެވިފައިވެއެވެ.

11. މަސްތުވާ ގަތުވަންޖަކައި އެއްޗެއް ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ތެރޭގައި ބަންދުގާ ބޭއްވުމުގެ ކުރި ނުހިލޭސް ކަމަށް ބަޔާންކޮށް ޤާނޫނުގެ 20 ވަނަ މާއްދާ އިސްލާހުކުރެވިފައިވެއެވެ. މިއީ ކުރިންވެސް ޤާނޫނުގައިވާ އުސޫލުކަމެވެ. މި އިސްލާހު ގެނެވިފައިވަނީ، އިސްލާހުގެ ސަބަބުން މާއްދާގެ ނަންބަރުތަކާއި ތަރުތީބަށް ބަދަލު އައިސްފައިވާތީއެވެ. ހަމައެއާއެކު، ފުރުޞަތުދިނުމުގެ ކަންކަން އިންތިޒާމުކުރާ ކޮމިޓީއާ ގުޅޭ މާނަކުރުންތަކަށް ބަދަލުގެނެސް، ޤާނޫނުގެ 22 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) އާއި (ގ) އުނިކޮށް އެ މާއްދާގެ އަކުރުތައް ތަރުތީބުކުރުމަށްފަހު މި އިސްލާހުގައިވެއެވެ.

ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު) އަށް ގެނެވުނު ހަތަރުވަނަ އިސްލާހު

މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނަށް ހަތަރުވަނަ އިސްލާހު ގެނެވިފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 02/2003 (ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނަށް 04 ވަނަ އިސްލާހު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނު) ން 22 ސެޕްޓެމްބަރު 2003 ގައެވެ. ތިންވަނަ އިސްލާހާ އެއްގޮތަށް ހަތަރުވަނަ އިސްލާހު ގެނެވުނީވެސް ވަކިވަކި މާއްދާތަކަކަށެވެ. މި ގޮތުން ތަފާތު 03 އިސްލާހެއް ޤާނޫނަށް ގެނެސްފައިވެއެވެ. މި އިސްލާހުތަކުން ފާހަގަކުރެވޭ މުހިއްމު ކަންކަން ތިރީގައި ދެވިފައިވެއެވެ.

1. ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި ބުނެފައިވާ ކުށްތަކުގެ ތެރެއިން މަސްހުނިވެފައިވާ މަސްތުވާ އެއްޗެސް، ދިވެހިރާއްޖެއަށް އެތެރެކުރުމުގެ ނުވަތަ ދިވެހިރާއްޖެއިން ބޭރުކުރުމުގެ ނުވަތަ ގަތުމުގެ ނުވަތަ ވިއްކުމުގެ ކުށެއް ކުރުމުގައި ހިފުނުން، މަސްހުނިވެފައިވާ މަސްތުވާ އެއްޗަކީ ޑޯގެ އެއް ގްރާމް ނުވަތަ އެއް ގްރާމަށްވުރެ މަދު އެއްޗެއް ކަމުގައިވާނަމަ އެކުށެއް ކުރި މީހެއްގެ ނުވަތަ ކުރަން އުޅުނު މީހެއްގެ ނުވަތަ އެކުށެއް ކުރުމުގައި ބައިވެރިވި މީހެއްގެ އަދަބަކީ 5 އަހަރާއި 12 އަހަރާ ދެމެދުގެ މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުން، ނުވަތަ އަރުވާލުން، ނުވަތަ ގޭގައި ބަންދުކުރުމަށް ކަނޑައެޅުމާއި، މިފަދަ ކުށެއްކުރި މީހަކީ ބިދޭސީއަކުނަމަ، އޭނާގެ ކުރި ކުށެއްގެ ކުޑަ ބޮޑުމިނަށް ބަލައި، -/10،000 ރުފިޔާއަށްވުރެ މަދުނޫން އަދަދަކުން އޭނާގެ ޖޫރިމަނާކޮށް، ދުވަހަކުވެސް ރާއްޖެއަށް ނުވަދުވާގޮތަށް އޭނާގެ ރާއްޖެއިން ފުރުވާލުމުގެ އިޚްތިޔާރު ސަރުކާރަށް ލިބިދިނުމަށް ކަނޑައެޅުން ފާހަގަ ކުރެވެއެވެ. މި އިސްލާހުގެ ކުރިން ބިދޭސީންނާއި

ދޭސީން ފަރާތުގެ ކުރުމުއްސަނި މި ކޮންމެއް ކުރާ މީހެއްގެ އަތަށް އުފުރަން ޖަހަންޖެހޭނެ.

2. ކުޑަކުއްޖެއް ކަމުގައިބަލާ އުމުރުފުރާ ބަދަލުކުރުން. މި ގޮތަށް ދީ މާއްދާއަކަށް އިސްލާހު ގެނެވިފައިވެއެވެ. އެއީ ޤާނޫނުގެ 09 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އާއި 14 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި (ނ) އަށެވެ.

ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްޖިދުތަކާބެހޭ ޤާނޫނު) އަކީ ޖިނާއީ ޢަދުލުގެ ނިޒާމުގައި ބޭނުންކުރާ އެންމެ ދުވަސްވީ އެއް ޤާނޫނެވެ. މި ޤާނޫނުގެ އެކި ބައިތަކަށް އިސްލާހު ގެނައުން ނިމުމަކަށް އައިސްފައިވަނީ މުޅިން އައު މަސްޖިދުތަކާބެހޭ ޤާނޫނެއް ފާސްކުރަން ހަމަޖެހިފައެވެ. އެއީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްޖިދުތަކާބެހޭ ޤާނޫނު) އެވެ.

މުއައްސަސާތަކުގެ ނިޒާމު

ޒަމާނަށް އަންނަ ބަދަލުތަކާއެކު އިޖްތިމާޢީ ހިންގުމަށްވެސް ބަދަލުތަކެއް ގެނެވެއެވެ. މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަށް ގެނުވިއިރާ ބަދަލުތަކުން ފާހަގަކުރެވުނު މުހިއްމު ބަދަލަކީ، މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި އަލަށް ތަޢާރަފުކުރެވުނު މުއައްސަސާތަކުގެ ނިޒާމެވެ. މިފަދަ ނިޒާމުތަކީ ދުނިޔޭގެ އެހެނިހެން ގައުމުތަކުގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުތަކުންވެސް ފެންނަ[1] ހަމައެކަނި ތަރައްޤީވެފައިވާ މުޅިން އާ ނިޒާމުތަކެއް ނޫނެވެ.[2] މި ލިޔުމުގައި މިބަޔާންކުރި ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު)ގައި (މި ލިޔުމުގައި އެހެން ޤާނޫނަކަށް ބަޔާންކޮށްފައިނުވާނަމަ ޤާނޫނުކަމަށް ބުނެފައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަށެވެ.) އެކަށައެޅިފައިވާ މުއައްސަސާތަކުގެ ނިޒާމުގެ މައްޗަށެވެ. މި ޓޮޕިކުގެ ޖުމުލަ 10ގައި މުއައްސަސާތަކުގެ ނިޒާމު ފެންނަ ކުރުކޮށް ހިމެނިފައިވާނެއެވެ.

ޤާނޫނުގައި އެކަށައެޅިފައިވާ މުއައްސަސާތަކަށް ބަލާއިރު މައިގަނޑު 3 މުއައްސަސާއެއް ފެނެން އަލަށް އެކަށައަޅާފައިވެއެވެ. އެ މުއައްސަސާތަކީ، ނެޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީއާއި ކައުންސިލާއި، ނެޝަނަލް ޑްރަގް އެޑިކްޝަން ބޯޑާއި، ޑްރަގް ކޯޓެވެ. މި ތިން މުއައްސަސާތަކުގެ ތެރެއިން ޑްރަގް ކޯޓު ފިޔަވައި ބާކީ ދެ މުއައްސަސާ އެކުލަވާލެވިފައިވަނީ ތަފާތު އިދާރާތަކެއް ތަމްސީލުކުރެވޭން ދޭން ގޮތަށެވެ. މިކަމުގެ ބޭނުމަކީ، ތަފާތު ފަރާތްތަކުގެ މީހުންގެ ބައިވެރިވުން އެ އިދާރާތަކުގައި ޔަގީނުކުރުމެވެ.

---

1 Guide to the Narcotic Drugs and Psychotropic Substances Act, Dibyajaytoi De, 2nd Edition, 2009, P.67

2 ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު)ގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ނާރކޯޓިކްސް ކޮންޓްރޯލް ބޯޑުގެ ނަމުގައި ބޯޑެއް އުފައްދައި އަދި އެ ބޯޑުގެ ދަށުން ފުލުހުން ކޮމިޓީތައް އެކުލަވާލެވިފައިވުން މިހާރުގެ ޤާނޫނުގެ ކުރިންވެސް މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި އިދާރާތަކެއް އުފެދިފައިވެއެވެ.

ނޭޝަނަލް ޑްރަގް ކޮންޓްރޯލް ކައުންސިލް (އެން.ޑީ.ސީ.ސީ)

ނޭޝަނަލް ޑްރަގް ކޮންޓްރޯލް ކައުންސިލަކީ ވަޒީރުންނާއި މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލަތަކާ ގުޅުންހުރި މުއައްސަސާތަކުގެ ވެރިންގެ މައްޗަށް، ޖުމްލަ 12 ޢުޟުވުންގެ މައްޗަށް އުފެދިގެންވާ މުއައްސަސާއެކެވެ. މި މުއައްސަސާ ސީދާ ޖަވާބުދާރީ ވާންޖެހެނީ ދައުލަތާއި ސަރުކާރުގެ ވެރިޔާ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށެވެ.[3] އަދި މި މުއައްސަސާގެ ރައީސަކީ، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ ނައިބެވެ.[4]

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 21 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ޤާނޫނަން ބަދަލުކުރަން ފާސްކުރެވުނު ފަހުން 30 ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ މި ކައުންސިލް އުވާލާފައިވާން ޖެހެއެވެ. އެގޮތުން މި ކައުންސިލް އުވާލާފައިވަނީ 11 ޖުލައި 2011 ވަނަ ދުވަހުއެވެ.[5]

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި މި ކައުންސިލަށް މަސްއޫލިއްޔަތު މަސްއޫލިއްޔަތަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި މަސްތުވާތަކުގެ ޕޮލިސީތައް ހެދުމާއި، މަސްތުވާތަކުގެ ބޭނުންކުރުން ހުއްޓުވުމާއި، މަސްތުވާތަކުގެ ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ފަރުވާ ދިނުމުގެ ސިޔާސަތުތައް ކަނޑައަޅައި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ލަފާދިނުމެވެ.

---

3 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 21 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

4 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 24 ވަނަ މާއްދާ

5 ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީހުގެ ވެބްސައިޓުގައި، "ނޭޝަނަލް ޑްރަގް ކޮންޓްރޯލް ކައުންސިލް ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އުވާލައްވައިފި، އެ ކައުންސިލް އަދާކުރަމުން އައި ޒިންމާތައް ނެޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީއަށް" މި ސުރުޚީގެ ދަށުން ލިޔުއްވައިވާ ހަބަރު، 29 އޮކްޓޫބަރު 2013 ދުވަހު ނަގާފައި
http://www.presidencymaldives.gov.mv/Index.aspx?lid=68&dcid=6574

ޕީރިއަޑިކަލީ ޤާނޫނުގައި ނޭޝަނަލް ޑްރަގް ކޮންޓްރޯލް ކައުންސިލާ ޙަވާލުކޮށްފައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކެވެ.

- މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ މައިގަނޑު ސިޔާސަތުތައް އެކަށައެޅުމުގައި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް އެޑްވައިސްދިނުން؛
- ދިވެހިރާއްޖޭގައި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުން ހުއްޓުވުމާ ގުޅޭގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގައި އެންމެބޮޑު އިސްކަމެއްދީގެން ޢަމަލުކުރަންވީ އުސޫލުތަކާއި، އަޅަންވީ ފިޔަވަޅުތަކާ ބެހޭގޮތުން ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ލަފާދިނުން؛
- ރާއްޖޭގައި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުން ހުއްޓުވުމުގެ ގޮތުން ހިންގާ ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގާގޮތާއި، އެ ޕްރޮގްރާމްތަކަށް ގެންނަންޖެހޭ ބަދަލުތަކާ ގުޅޭގޮތުން ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ލަފާދިނުން؛
- މަސްތުވާތަކެއްޗާ ގުޅިފައިވާ ކުށްކުރުމާއި، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާ ގުޅިގެން ހިންގާ ހަރުކަށި ޢަމަލުތަކާއި، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން އުފެދޭ ސިއްޙީ މައްސަލަތައް ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް އަންގައިދިނުމާއި، އެކަމާ ދެކޮޅަށް މަސައްކަތްކުރުމަށް ތަޢާރުފުކުރަންޖެހޭ ޤައުމީ ސިޔާސަތުތަކާ ކޯޑިނޭޓްކުރުމާއި، ހުރި ސިޔާސަތުތަކަށް ގެންނަންޖެހޭ ބަދަލުތަކާ ގުޅިގެން ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ލަފާދިނުން؛
- މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާއި ޓެސްޓްކުރުމާއި ރިހެބްކުރުމުގެ މަސައްކަތަށް ބައެއް ހޯދުމަށް އެކި ފުރުޞަތުތައް ބާރުއަޅައިދިނުމާއި އަޅަން ޖެހޭ ފިޔަވަޅުތަކާ ބެހޭގޮތުން ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ލަފާދިނުން؛
- ސަރުކާރުގެ ކަމާބެހޭ ހުރިހާ އިދާރާތަކާއި ގުޅިގެން މަސްތުވާތަކެއްޗާ ދެކޮޅަށް މަސައްކަތްކުރުމުގައި، މިހެން ސަރުކާރުގެ ފެންވަރުގައި އޮތް އަމާޒެއް

ގެންގުޅުމަށްޓަކައި، ސަރުކާރުގެ އިދާރާތަކަށް އަންގަންޖެހޭ އެންގުންތަކުގެ ލަފާ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ދިނުން؛

- ބައިނަލްއަޤްވާމީ ފެންވަރުގައާއި ދެޤައުމީ ފެންވަރުގައި މަސްތުވާތަކެއްޗާ ދެކޮޅަށް އަޅަމުންދާ ޖިހާދުތަކާއި، މަސްތުވާތަކެއްޗާ ދެކޮޅަށް މަސައްކަތްކުރުމަށް ހުރި ފުރުސަތުތަކާއި ބަދަލުތައް ހޯދައި، ބަލައި، ދިރާސާކޮށް، ވަޒަންކޮށް، ދިވެހިރާއްޖެއަށް އެންމެ އެކަށީގެންވާ ބާވަތުގެ ގޮތްގޮތުން ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ލަފާދިނުން؛
- މަސްތުވާތަކެއްޗާ ދެކޮޅަށް ކުރާ މަސައްކަތްތަކުގައި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ކަނޑައަޅާ މައިގަނޑު ސިޔާސަތުތަކާއި އަމާޒުތައް ޙާޞިލުކުރުމަށްޓަކައި ހިނގާ މިންވަރަކަށްތޯ ބަލައި، ސަރުކާރުގެ އިދާރާތަކުން އެ ސިޔާސަތުތައް ތަންފީޛުކުރުމަށްޓަކައި ކުރާ މަސައްކަތްތަކަކީ ކޮބައިކަން ހޯދައި، ބަލައި، ދިރާސާކޮށް، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް އަންގަމުންދިއުން؛
- މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާއިން ދުރުވުމަށް ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައި އެކި ފަރާތްފަރާތުން ހޯދަމުންދާ އެކި ދާއިރާތަކުން، އެހީތެރި އެކި ޕްރޮގްރާމްތަކާއި މަސައްކަތްތަކުން.

ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީ (އެން.ޑީ.އޭ)

ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީއަކީ [illegible] މުއައްސަސާއެކެވެ. އެއީ ކުރުކޮށް ދަންނަވާނަމަ، ނޭޝަނަލް ޑްރަގް ކޮންޓްރޯލް ކައުންސިލްގެ ލަފާގެ މަތިން އެކުލަވާލާ ސިޔާސަތުތައް [illegible] ގޮތުން ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާއަކީ ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީއެވެ.[6] މި އެޖެންސީއަކީ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު ޢަމަލުކުރަން ފަށާތާރީޚުން ފެށިގެން 30 ދުވަހުގެ ތެރޭގައި

6 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 26 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އުފައްދަވާ ޚާއްޞަ އިދާރާއެކެވެ.[7] ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުން މި އެޖެންސީއަކީ 10 މެމްބަރުންގެ މައްޗަށް އެކުލެވޭ ބޯޑެއް ހިންގާ އެޖެންސީއެކެވެ. މި ބޯޑުގެ ޗެއަރމަން އައްޔަނުކުރައްވަނީ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއެވެ. ނަމަވެސް އެޖެންސީގެ ދުވަހު މަސައްކަތްތައް އެންމެ އިސްނަގައިގެން އަދާކުރަނީ ބޯޑުން އައްޔަނުކުރާ ޗީފް އެގްޒެކެޓިވް އޮފިސަރެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 140 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ދައުލަތުގެ ކޮންމެ އިދާރާއެއްގެ ފަރާތުން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ޖަވާބުދާރީވާންޖެހޭ ވަޒީރަކު ހުންނަންޖެހޭ، މި އެޖެންސީއާބެހޭ ގޮތުން މަޖިލީހަށް ޖަވާބުދާރީވާނީ އެކަމަށް ކަނޑައަޅާ ވަޒީރެކެވެ.

ކުރިންވެސް ބަޔާންކުރެވުނު ފަދައިން ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީއަކީ ތަންފީޒީ އިދާރާއަކަށްވުމުން އެ އިދާރާއިން ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތްތަކާއި، ނޭޝަނަލް ޑްރަގް ކޮންޓްރޯލް ކައުންސިލުގެ މަސައްކަތްތަކާ ގުޅުންހުރެއެވެ. މިސާލަކަށް ގޮތުން، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާއި ބެލެހެއްޓުމާއި ބާރުވެރިކުރުމުގެ މައްސަލަތައް ބައްލަވައި ހޯދުމާއި އެކި މުއައްސަސާތަކާއި ބާރުތަކާއި ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގުމުގެ ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީގެ މަސްއޫލިއްޔަތެކެވެ.[8] ނަމަވެސް، މިކަންތައްތަކާގުޅޭގޮތުން (މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާއި ބެލެހެއްޓުމާއި ބާރުވެރިކުރުމުގެ މައްސަލަތައް ބައްލަވައި ހޯދުމާއި އެކި މުއައްސަސާތަކާއި ބާރުތަކާއި ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގުމުގެ ބޯޑުން) ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ޙަވާލުކޮށްފައި،[9] ނޭޝަނަލް ޑްރަގް ކޮންޓްރޯލް ކައުންސިލުގެ މަސްއޫލިއްޔަތެކެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީގެ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކުގެ ގޮތުގައި އަންނަނިވި ކަންތައްތައް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

---

7 މި އެޖެންސީ އުފައްދަވާފައިވަނީ 2012 ޖެނުއަރީ 31 ވަނަ ދުވަހުގައި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޯޑަރުގެ ނަންބަރު 2012/6 ދަށުން އުފައްދަވާފައެވެ.

8 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 27 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

9 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 22 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ)

- މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާއި ޕެޑްލްކުރުމާއި ޓްރެފިކްކުރުމުގެ މައްސަލައަށް ބައްޔެއް ހޯދުމަށް އަދި ދުއްރަތުތަކާއި ބާރުތަކުގައި އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތައް އެޅުން.
- މަސްތުވާތަކެއްޗާ ގުޅިގެން ހިނގާ ކުށްތަކާއި، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ ގުޅިގެން ހިނގާ ހަރުކަށި ޢަމަލުތަކާއި، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން އުފެދޭ ސިއްޙީ މައްސަލަތައް ދެނެގަނެ، އެކަމާ ދެކޮޅަށް ބައިނަލްއަޤްވާމީ ގޮއްސާއި ސިޔާސަތުތައް ބަންޑާރަކުރުން.
- މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުން ހުއްޓުވުމާ ގުޅޭގޮތުން ސަރުކާރުން ކަނޑައަޅާ ސިޔާސަތުތައް، ސަރުކާރުގެ އިދާރާތަކުން ތަންފީޒުކުރަމުންދާގޮތް ބަލަމުންދިއުން.
- މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުން ހުއްޓުވުމުގެ ގޮތުން ހިންގާ އެކިއެކި ޕްރޮގްރާމްތައް ހިނގާގޮތް ބަލައި، ކަމާބެހޭ އެންމެހާ އިދާރާތަކުގެ މަސައްކަތްތަކަށް ވިލަރެސްކުރުން.
- މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ފަރުވާ ދީ، އަލުން ރަނގަޅުކޮށް، އަނބުރާ މުޖުތަމަޢަށް ގެނައުމަށް މަސައްކަތްކުރުން.
- މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުން ހުއްޓުވުމަށް ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތުގައި އަމިއްލަ ފަރާތްތަކުގެ އެއްބާރުލުން ހޯދުމާއި، އަމިއްލަ ފަރާތްތަކުން ކުރާ މަސައްކަތްތަކަށް ބާރުލާ އެހީތެރިކަމާއި ލަފާ ދީ، އެފަރާތްތަކާ ގުޅިގެން މަސައްކަތްކުރުން.
- މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުން ހުއްޓުވުމަށް ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތުގައި މުޖުތަމަޢުގައި ހިމެނޭ ހުރިހާ ފަރާތްތަކެއްގެ ގޮތުގައި ޝާމިލްވެރިކަން އިތުރުކުރުމަށް ކަމާބެހޭ ހުރިހާ އިދާރާތަކާ ގުޅިގެން މަސައްކަތްކުރުން.
- މަސްތުވާތަކެއްޗާއި ބެހޭ އިދާރާތަކާ ގުޅިގެން، އެކިއެކި ޕްރޮގްރާމްތައް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހިންގުމާއި، މަޝްހޫރު ހިއްސާކުރުމާއި، އެމީހުންގެ މަޝްހޫރުކަމާއި ބަޖެޓުބަޔާން ދިވެހިރާއްޖެއަށް ފައިދާއާއި މަންފާއާއި އެހީ ހޯދުމަށް

މަސައްކަތްކުރުން.

މަޖިލީހާ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ އިތުރުން ޤާނޫނުގައި ބަޔާންވާ އެހެނި މަސްއޫލިއްޔަތުތަކެއް ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީއާ ޤާނޫނުން ޙަވާލުކޮށްފައެވެ. މި ގޮތުން އެހެނި ޒިންމާތަކުގެ ތެރޭގައި ހުރުމާއި، ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުތައް ހިންގުމަކީ ފުރަތަމަ ކަމެކެވެ. މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އެ އޭޖެންސީން ބަޔާންކޮށް 06 ވައްތަރެއްގެ ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުތަކެއް ހިންގުން ލާޒިމުކުރެއެވެ. އެ މަރުކަޒުތަކަކީ؛

- ޕްރޮބޭޝަން ސިސްޓަމް
- ޑްރަގް ޓްރީޓްމަންޓް އެންޑް ރީހެބިލިޓޭޝަން ސިސްޓަމް
- ކުޑަކުދިންނަށް ހާއްސަ ޑްރަގް ޓްރީޓްމަންޓް އެންޑް ރީހެބިލިޓޭޝަން ސިސްޓަމް
- އަންހެނުންނަށް ހާއްސަ ޑްރަގް ޓްރީޓްމަންޓް އެންޑް ރީހެބިލިޓޭޝަން ސިސްޓަމް
- ހާފްވޭ ހައުސް
- ޑްރަގް އޮފެންޑަރ ރިމާންޑް ސިސްޓަމް މިއެވެ.

ޑްރަގް ކޯޓު

ޑްރަގް ކޯޓަކީ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުން ޝަރުޢީ ނިޒާމަށް ތަޢާރަފުކުރެވުނު ސުޕީރިއަރ ކޯޓެކެވެ.[10] ޝަރުޢީ ނިޒާމަށް އަލަށް ތަޢާރަފުކުރެވުނު ކޯޓަކަށް ޑްރަގް ކޯޓު ވިސްނަމާލިއްސާ، ކަމާބެހޭ ޤާނޫނުތަކުން ސުޕީރިއަރ ކޯޓުތަކަށް ލިބިދޭ ބާރުތައް އެ ކޯޓުގެ ނިސްބަތުން އެ ކޯޓަށް ލިބިގެންވެއެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން ސުޕީރިއަރ ކޯޓުތަކަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތައް ބެލުމަށް އެއް ފަސޭހަތަކެއްކޮށްދޭ ގޮތަށް ފަސޭހައާއެކު ހިފުން މަޖިލީހުން މައްސަލަ

10 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 30 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

ބެލުމަކީ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގައިވާ މަޤްޞޫދުތަކެވެ.[11] ނަމަވެސް ޑްރަގް ކޯޓުގެ ނިސްބަތުން މިއީ އެކޯޓަށް ލިބޭ ބާރެއް ނޫނެވެ.[12]

ޑްރަގް ކޯޓަކީ އެ ކޯޓުގެ ތަރުތީބާގެ ޕްރޮގްރާމުތަކާއި އެ ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް ހިނގާ މިނުން ބައިވެރިކުރުވައިގެން އިތުރުން، މަސްތުވާތަކެއްޗަށް ބޭނުންވާ ނިސްބަތް މަދުކުރުން، އިތުރުން މަސްތުވާތަކެއްޗަށް ބޭނުންވާ ނިސްބަތް ދުރުކުރުމަށްޓަކައި ކުރާ އަރައިގަތުމުގެ މިންވަރު މަދުކުރުމާއި، ޓްރީޓްމަންޓް ރިހެބިލިޓޭޝަން ގޮތުގައި އިދާރާތައް ބައިވެރިވުމުގެ ފުރުޞަތު ފޯރުކޮށްދިނުން މަސައްކަތްތަކުގައި ކޯޓުތަކެވެ.[13]

އަހަރުން ޝަރުޢީ ނިޒާމަށް ޑްރަގް ކޯޓު ތަޢާރަފުވެގެންދިޔައިރުވެސް، އެ ކޯޓު ހިނގަން ފުރަތަމައިން އެ ކޯޓަށް މައްސަލަތައް ބަލަހައްޓަމުން މަސްތުވާތަކެތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 33 ވަނަ މާއްދާގައިވެއެވެ. ކަން މިހެން އޮތުމުން އެ ކޯޓުގެ މަސައްކަތްތެރިކަމުގައިވާނީ ގިނަ މައްސަލަތަކާއިކަމުގައިވެއެވެ.[14] ޤާނޫނުގައި އެ ކޯޓު ހިންގުމާގުޅޭ ގޮތުން ހުރި މާއްދާތަކުން ބަލާއިރު، އެ ކޯޓަށް ބޭނުންވާ ގަވާއިދުތައް އެކުލަވާލުމަށް 30 ދުވަހުގެ މުއްދަތެއް ދިނުމަށްފަހު، އެ ގަވާއިދުތައް އާންމު ކުރުމުގެ ކުރިން އިޖުރާއަތުކުރުމާއި ކޮށް ކޯޓުގެ މަސައްކަތް ފެށޭނެ ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންނަކީ އެހެނިހެން ކޯޓުތަކުގެ ފަނޑިޔާރުންނާ އެއްފަދައިން ޤާނޫނީ އިލްމު ލިބިފައިވާ މީހުންކަމުގައި ވުން ޤާނޫނުން ލާޒިމުކުރެއެވެ. އެ ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންގެ ކިބައިގައި ހުރުން ލާޒިމުކުރާ ޝަރުތުތަކުގެ ތެރޭގައި ކޯޓުގެ އިދާރާގެ ތެރޭގައި

11 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ 58 ވަނަ މާއްދާ

12 މަސްތުވާތަކެތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 38 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ ގޮތުން ޑްރަގް ކޯޓުން ހުށަހަޅާ މައްސަލަތައް ބަލައި ޖިނާއީ އެއް ފަނޑިޔާރަކު ހުރެގެން ހިނގާ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހަކުންނެވެ.

13 މަސްތުވާތަކެތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 32 ވަނަ މާއްދާ

14 ޑްރަގް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި ކޯޓުން 356 މައްސަލަ އަދި ޖުމްލަ ކޯޓުން 10 މައްސަލަ 2012 ވަނަ އަހަރު ބަލައިފައިވެއެވެ. ޑްރަގް ކޯޓުގެ އަހަރީ ރިޕޯޓު 2012 ސަފްހާ 18

ހިމެނިގެންވާ ކަމަކާ ގުޅޭގޮތުން ފަނޑިޔާރުކަމުގައި ނުވަތަ ޤާނޫނީ ވަކީލުކަމުގައި ނުވަތަ އެ ދެ ކަމުން ކަމަކު ކަމެއްގައި ޢަމަލީ ގޮތުން މަސައްކަތްކޮށް، މަދުވެގެން 2 (ދޭއް) އަހަރު ދުވަހުގެ ތަޖުރިބާ ލިބިފައިވުން ހިމެނިފައިވެއެވެ.[15] ފަނޑިޔާރުންނަކީ ޤާނޫނީ ބަޔަކަށް ވުމުގެ އިތުރުން މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ފަރުވާފަދަ، އެހެނިހެން ފަންނުގެ މީހުންނަށްވުން ޤާނޫނު ލާޒިމުކުރެއެވެ. ނަމަވެސް، އެފަދަ ފަންނުތަކަކީ، ފަރުވާގެ ނިޒާމުގައި މުހިއްމު ފަންނުތަކަކަށްވާތީ، އެ ދާއިރާތަކުގެ ފަންނީ ޝަހާދަތް ދޭނެ އިންތިޒާމެއް ޤާނޫނުގައި އެކަށައަޅާފައިވެއެވެ. މި ގޮތުން ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީގެ ފަރާތުން ޓީމުތައް ނުވަތަ ޖީމުތަކެއް އިރު ޑްރަގް ކޯޓަށް ބޭނުންވާ ހިންގުމަށްޓަކައި ކޯޓުތަކުންނެވެ.[16]

ޢާންމު ޝަރުޢީ ނިޒާމުގައި ހިމެނޭ ކޯޓުތަކަކީ ޝަރުޢީ ނިޒާމުގެ މަތީ މަރުޙަލާތަކަށް ޖަވާބުދާރީވާންޖެހޭ ނުވަތަ ރިޕޯޓުކުރަންޖެހޭ ކޯޓުތަކަކަށްވިޔަސް، ޑްރަގް ކޯޓުން އަހަރަކު އެއްފަހަރު ނޭޝަނަލް ޑްރަގް ކޮންޓްރޯލް ކައުންސިލަށް އަހަރީ ރިޕޯޓު ފޮނުވަންޖެހެއެވެ. މި ރިޕޯޓުތަކީ، ގައުމީ ފެންވަރުގައި މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލައަށް ހައްލެއް ހޯދުން ނުވަތަ ފަރުވާގެ ނިޒާމު ހަރުދަނާކުރުމުގެ ގޮތުން ނޭޝަނަލް ޑްރަގް ކޮންޓްރޯލް ކައުންސިލުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކުރުމުގައި ޑްރަގް ކޯޓުގެ ދައުރު މުހިއްމު ކަމެއްގައި ބެލެވެއެވެ. މިކަން އެނގެނީ އެ ރިޕޯޓުތަކުގައި ހުރުމުން ޤާނޫނު ޗާޕްޓަރު ކަންތައްތަކުންނެވެ.

---

15 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 40 ވަނަ މާއްދާ

16 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 44 ވަނަ މާއްދާ

ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުން އެކުލަވާލެވުނު ޑްރަގް ކޯޓަކީ ނުރައްކާތެރިކަން ކުޑަ ކުށްވެރިންގެ މައްސަލަތައް ބެލުމަށްޓަކައި އެކުލަވާލެވިފައިވާ ކޯޓެކެވެ. މިކަން އެނގެނީ، މައްސަލަތައް ބެލުމުގައި އެ ކޯޓަށް ޤާނޫނުން ދީފައިވާ ބާރުހިނގާ ދާއިރާ ނުވަތަ އެ ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް އަށް ބެލުމުންނެވެ. ޤާނޫނުގައި ބަޔާންވެގެންވާ ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާ ގުޅިގެން ފާހަގަކުރެވޭ މުހިއްމު ދެވަނަކަމަކީ، ޑްރަގް ކޯޓަށް ލިބިދީފައިވާ އިޚްތިޞާޞަކީ ވަކިވަކި ކުށްތަކާގުޅޭ މައްސަލަތައް ބެލުމުން ދިވިލިގެ އިޚްތިޞާޞް ނުންވެ. އެގޮ ބަދަލުގައި އެ އިޚްތިޞާޞްތަކީ ވަކިވަކި ކުށްތަކާއި، އުކުށްތަކާ އަދިއެކުން ފަރާތްގެ ކިބައިގައި ފެންނަހަމަތަކާ ބެހޭ ޝަރުޠުތަކާއި ބެހޭ ޙާލަތުތަކެވެ. ބިޔަގައި ދިވެހި މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް ހިނގާ މީހުންގެ ކިބައިގައި ހުރިހާ ފެންނަހަމަ ޝަރުޠުތަކެވެ.

ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް ހިނގުމުގެ އާންމު ޝަރުޠުތައް

ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް ހިނގާނީ މީހުންތަކަށް ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގައި ވީން ގެންދިއުމުގެ މީހުން ބައްލަވައިލައްވާށެވެ. އެއީ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ތުހުމަތު މަސްތުވާތަކެތީ ޖެހިލުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ދަށުވާ އުފެދިއަށްވާ މީހުންނާއި، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށާއި، އަދި ނުހުރިގައި ހުރި ކޮންތައްވާ ޖެހޭނު ކުރުމުގެ ދަށުވާ އުފެދިއަށްވާ މީހުންގެ އިތުރުން ޖެހޭނު ކުރުމުގެ ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރަމުންދާ މީހުންނެވެ. މި ތިން ގިންތީގެ މީހުންގެ ކިބައިގައި ފެންނަހަމަވާންޖެހޭ އާންމު ޝަރުޠުތަކެއްވެއެވެ.

1. އެންމެ ފުރަތަމަ ޝަރުތަކީ، މަސްތުވާތަކެތީގެ ދުވިހިޔާފަހިވާ މިނަކަށް އެމީހަކު ވެވެ. ދުވިހިޔާފަހިވާކަން ދެނެގަނެވޭނީ އިންތިޒާމުއް ނުވަތަ ގޮތުން މިޤްދާރުގައި އަދިސްފަހިވުއްވެ. އެއީ ނާރްކޮޓިކް ދެވަނަ އެޑިކްޝަން ހުއްޓުވިފަހިވާ ފަހަތުން ޑްރަގްތައް ދެ އެޑިކްޝަން ހަދާ އިންޖެކްޓިވް އެސްޓަޑްސް ޑްރަގްތައް މަސްތުވާތަކެއްޓަށް އެދިހަށް ދުވިހިޔާފަހިވާ މިންވަރު ދުރުގަބޫލުވެ. މިހަށް ބީމާއަށް މަސްތުވާތަކެއްޓަށް ދުވިހިޔާފަހިވާ މިހަށްކަމަށް އަދިއްޔާއަށް ހުރިގެން އުޅުނަށް ފަންނީ މިހުން ހަދާ މި އެސްޓަޑްސް އެދިހަށް ހަށިގެއްގައިވެސް ދުވިހިޔާފަހިވާ މިހާއްކަމަށް ނުވަތަ ނުންކަށް ދުރުގަބޫލުކުރެވެ.[17]

2. ދެވަނަ ކޮށްގެ އިލްތިބާސް މިހާއްގެ މައްސަލަ ހިނގުމުގައި ދުވަނައަށް ފުރިހަމަވާނޭ ޝަރުތަކީ އެމިހާއްގެ މައްސަލަ އޮކްސިގައި ދަށްވާ އުފުލިފައިވާ ކަހަލަ އިޑިޔާފުޅުފައިވާ ނުވަތަ އިޑިޔާފުލުމަށް އެއްބަސްވާ މިހަކުމުގައި އެމިހަކުވެވެ. އިޑިޔާފާ ގެއް ވާއްދާތައް ޤާނޫނުގައި ޚިލާފުވާ ގޮތުން ދަހަދުން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ފުރަތަމަމަކަމަށް، ދެވަނަ ކޮށްގެ އިލްތިބާސް ހަރުމުގެ ބޭނުމުގައި ތަޢުލީމުގައި އިޑިޔާފުވެފާހަގަކުރެވެ. ނުވަތަ ދައްވާއުފުލުމުން ދެވަނަކޮށްގައި ފަހުން އިޑިޔާފުވުމަށްވެސް އެއްބަސްވެފާހަގަކުރެވެ. މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާގެ އިޑިޔާފަށް ދެވަނަ ކޮށްގައި ކުރު ސާބިތުކުރުމަށް ބޭނުންވާ ހަމައެކަނި ހެއްކަށްވުމަކީ، ދެވަނަ ކޮށަކީ ހިނގަ ޙަޤީޤަތުން މައްސަލަ ކުރިއަށްގެންދާން ކޮށްއެއްނުވެ. މިއީ ހަމައެކަނި ދެވަނަ ކޮށަށް ހުއްޓަ އިޖުރާއަތެކެވެ.

3. މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުން ފަރާތާ ދިމާވާމުގައި ގޮތުންގައި

17 DSM-IV-TR in Action, Sophia F. Dziegielewski, 2nd edition, 2010, page 17

ހިފެހެއްޓުންތަކެއްވެސް ކުރެވިދާނެއެވެ. އެކަމަކު އެއް ހިފެހެއްޓުމަކީ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށެއްގެ ދަޢުވާ އެހެން ކޯޓެއްގައި އުފުލިފައިވާ މީހަކަށް ފަރުވާގެ ފުރުޞަތު ނުލިބުމެވެ. 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށެއްގެ ދަޢުވާ ޑްރަގް ކޯޓުގައި އެކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްގެ ދަށުން މައްސަލައެއް ހިނގަމުން އަންނަ މީހެއްގެ މައްޗަށް ކުރަންޖެހިއްޖެނަމަ އެކަމަށް ޤާނޫނު ހުރަސް ނާޅައެވެ. ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމް ފުރިހަމަކުރަމުންދާ މީހެއްގެ މައްޗަށް، އެމީހަކު[18] ކޮށްފައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ކުށެއް ފިޔަވައި އެހެން ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ދަޢުވާއެއް އުފުލިފައިވާ ބާވަތެއްގައި، އޭނާގެ މައްޗަށް ކޮށްފައިވާ ޕްރޮބޭޝަން އަމުރާ އެއްގޮތަށް އޭނާ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމް ފުރިހަމަކުރަމުންގެންދަނިކޮށް، އެ ދަޢުވާ ނުކޮށް ހިފެހެއްޓުމުގެ އިންތިޒާމު ޖެހުނަމަ ގެނެސްދިނުން މި ޤާނޫނުން ބިނާކުރެވިފައެވެ. އަދި ޕްރޮބޭޝަން އަމުރާ އެއްގޮތަށް ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމް އެމީހަކު ފުރިހަމަނުކުރާ ހިނދެއްގައި، އެމީހެއްގެ މައްޗަށް އެ ދަޢުވާ އުފުލުމުގެ އިންތިޒާމު ޖެހުނަމަ ގެނެސްދިނުން ފިޔަބަގެނުވެއެވެ.[19]

މީގެ އިތުރުން ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް ހިނގާނެކަމަށް މި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މީހުންގެ ޢުމުރުން މީހެއްގެ ދަޢުވާ އެ ކޯޓުގައި ހިނގަމުންދަނިކޮށް، މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ކުށެއްގެ ބުރަވެ މީހެއްގެ މައްޗަށް އަތުވެއްޖެނަމަ، އެހިނދުން ފެށިގެން ޑްރަގް ކޯޓުން ބަލަމުންދިޔަ ދަޢުވާ ބެލުން ހުއްޓާލައި، އެމީހެއްގެ

18 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 55 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
19 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 58 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

މައްޗަށް ކޮށްފައިވާ ހުކުމް ތަންފީޒުކުރަން ފަރަށް ޤާނޫނު ލާޒިމްކުރެއެވެ.[20]

މި ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނާކުށްތަކަކީ؛

- މީހަކު މެރުމުގެ ކުށް
- ޓެރަރިޒަމްގެ ކުށް
- ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2009 (ކުޑަކުދިންނަށް ޖިންސީ ގޯނާކުރާ މީހުންނާމެދު ޚާއްޞަ އުޞޫލުތަކަކަށް އަމަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ކުށެއް
- މަސްތުވާތަކެތި ޓްރެފިކުކުރުމުގެ ކުށް
- ގަދަކަމުން ބަދުއަޚްލާޤީ އަމަލު ހިންގުމުގެ ކުށް
- މަތީގައިވާ ކުށްތަކުގެ ތެރެއިން ކުށެއް ކުރުމުގައި ބައިވެރިވުމުގެ ކުށް ނުވަތަ އެއިން ކުށެއް ކުރުމުގައި އެހީތެރިވެދިނުމުގެ ކުށް މިއެވެ.

36 ވަނަ މާއްދާ ޤާނޫނުގައި ލިޔެފައިވާ ގޮތުން ފާހަގަކޮށްލަންޖެހޭ މުހިއްމުކަމަކީ، އާންމު ގޮތެއްގައި މަސްތުވާތަކެތީގެ މީހުން އެކުށްތަކަށް އަރައިގަތުމުގައި ދޫކޮށް ކުށްތަކެއްކަމަށްވާ ވައްކަމާއި، ފޭރުމާއި، މާރާމާރީ ހިންގުންފަދަ ކުށްތައް ހިމެނިގެންވެއެވެ. ސަބަބަކީ މިފަދަ ކުށްތައް ހިމަނައިފިނަމަ، ފަރުވާގެ ފުރުސަތު ހަނިވެގެން ދާނެކަމަށް ފެންނާތީއެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗަށް ދުވެހިފާފައިވިޔަސް، އަދި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާކަމަށް އުއްބަސްވެ އިޢުތިރާފުވެ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނެފައިވާ ކުށްތަކުން އެމީހަކު ސަލާމަތްވިޔަސް އަދި އެމީހަކު ޖަރީމާކޮށްގެ ތަރުތީބުން ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގެ ތެރެއިން ނުވަތަނަނައެވެ. ސަބަބަކީ، އެމީހަކީ ޖަރީމާ ކުރާ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމަށް ޝަރުޢީފުރުޞަތުމަށް މިއާދަކަން ނުވަތަ ދޫކޮށްލަން

[20] މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 60 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

ކަށަވަރު ނުވުމެވެ. ފަރުވާލިބިގަތުމަށް ފުރިހަމަވާންޖެހޭ އެންމެފަހު ޢާންމު ޝަރުޠަކީ ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމަށް ޝަރުޠު ފުރިހަމަވާމީހަކު ކަމުގައި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާމީހާ ވުމެވެ.

ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމަށް މީހަކު ޝަރުޠު ފުރިހަމަވާކަމަށް ބަލާނީ ދެޙާލަތަކެއް ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. ފުރަތަމަ ޙާލަތަކީ މީހެއްގެ ސިކުނޑިއަށް ކުރިމަތިވެފައިވާ ޙާލަތަކެއް ނުވަތަ އުނިކަމެއްގެ ސަބަބުން ނުވަތަ އެމީހެއްގެ ސިކުނޑިއަށް ޖެހިފައިވާ ބައްޔެއްގެ ސަބަބުން ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގައި އަމަލުކުރުމުން ބައިވެރިވެ، އެ ޕްރޮގްރާމް ފުރިހަމަކުރަންޖެހޭގޮތަށް ކުޅެދުންތެރިކަން ނެތްކަމަށް އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓުން އެނގެން އޮތުމެވެ.[21] ދެވަނަ ޙާލަތަކީ، މީހެއްގެ ސިކުނޑިއަށް ކުރިމަތިވެފައިވާ ޙާލަތަކެއް ނުވަތަ އުނިކަމެއްގެ ސަބަބުން ނުވަތަ އެމީހެއްގެ ސިކުނޑިއަށް ޖެހިފައިވާ ބައްޔެއްގެ ސަބަބުން އަނިޔާވެރި ޢަމަލުން އަރައިގަތުމުގެ އިޙްތިމާލު ބޮޑު ކަމަށްބަލައި ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގައި ބައިވެރިވެ، އެ ޕްރޮގްރާމް ފުރިހަމަކުރަންޖެހޭގޮތަށް ކުޅެދުންތެރިކަން ނެތްކަމަށް އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓުގައި ފާހަގަވާން އޮތުމެވެ.[22]

21 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު 64 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (1)
22 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު 64 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (2)

ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިންތިޒާމް ހިންގުމުގެ ޚާއްސަ ޝަރުތުތައް

ކުރިންވެސް ބުނިފަދައިން ޔޫން ވަޒަންކުރެއްގެ ނުވަތަ ޔިން ގިންތިއެއްގެ މީހުންގެ ދައްކަން ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިންތިޒާމް ހިންގައެވެ. ޤާނޫނުގައި މިވަނީ އެ ގިންތިތަކަށް ގޮތް މީހުންގެ ކިބައިގައި ހުންނަންވާނެކަމަށް ޤާނޫނު ބުނާ ޚާއްސަ ޝަރުތުތަކެވެ.

މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެތި އެތެރެކުރުމުގެ ކުށުގެ ތުހުމަތު އުފުލިފައިވާ މީހުން

މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމަކީ މަސްތުވާތަކެއްޗާއި ގުޅޭ އެއްވެސް މިންވަރެއް މީހެއްގެ ހަށިގަނޑަށް ވަދެއުރުމެވެ. ނުވަތަ ވަދެއުރުމެވެ.[23] ވީމާ ހަމައެކަނި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާއި، މަސްތުވާތަކެއްޗާއިން ދުރުހެލިވުމާ ދެކެ، އެހެން މަސްތުވާތަކެއްޗާއިން ބޭނުންވާ ނިސްބަތް ދެމެހެއްޓުމަށް މަސްތުވާތަކިން ދުރުހެލިވުމެވެ.[24] މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ތުހުމަތު އުފުލިފައިވާ މީހުން ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިންތިޒާމް ހިންގުމުގެ ޚާއްސަ ޝަރުތުތައް ހުރެއެވެ. މި ގިންތީގައި ހިމެނޭ މީހުންގެ ކިބައިގައި ހުންނަންވާނެ ޝަރުތުތަކީ އާންމު ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިންތިޒާމް އުފުލިފައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތު ހިންގުމުގެ ޝަރުތުތަކާއި އެއްގޮތް ހަމަކޮށްފައި ހުންނަ ކިބައިގައި ހުންނަންވާނެ ޝަރުތުތަކެވެ. އެ ޝަރުތުތަކާއި ގުޅޭގޮތުން އާންމު ޝަރުތުތައް 'ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިންތިޒާމް ހިންގުމުގެ އާންމު ޝަރުތުތައް' މިބައިގައި ވާހަކަދައްކައިދެއެވެ.

23 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާ
24 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 19 ވަނަ މާއްދާ

މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކޮށްގެން އަދި ނުފޫޒުގައި ހުރެ ކޮށްފައިވާ ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާ މިން

1. މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކޮށްގެންހުރެ އަދި ނުފޫޒުގައި[25] ނުވަތަ ތާސީރުގައި ހުރެ ޖިނާއީ ކުށެއްކުރުމަކީ ދުނިޔޭގެ ގިނަ ޤާނޫނުތަކުން އިތުރަކަށް ފަރުވާ ލިބުމުގައި ފުރިހަމަވާންޖެހޭ ހާއްސަ ލިސް ޝަރުޠެއް ވެއެވެ. ފުރަތަމަ ޝަރުޠަކީ އުމުރުގެ މައްސަލަ ޖިނާއީ ކުށުގައި ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާ ކުށްއުމުރަކުކޮށްފައިވަނީ، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކޮށްގެން، އަދި ނުފޫޒުގައިހުރެ ކަމަށްވުމެވެ. މަސްތުވާތަކެތީގެ ނުފޫޒުގައި ނުވަތަ ތާސީރުގައި ހުރެގެން ކުށެއް ކުރިކަން އެނގޭނީ އިންތިޒާމެއް ޤާނޫނުގައި އަހިސްކުރައިވެއެވެ. އެއީ ފުރަތަމަ އެސެސްމަންޓް ހެދުމުގެ ހުއްދަ ޢަށަން ފަރާތުން މެދުވެރިކޮށް އެކަން ކުރިއަށް އުމުރަކުރި ނުފޫޒުގައިކަން ނުވަތަ ނުންކަން ދެނެގަތުމަށް ހަމަ ފުރަތަމަ ޓެސްޓެއްސް އެސެސްމަންޓްކުރެވެ.

2. މަސްތުވާތަކެތީގެ ތާސީރުގައި ނުވަތަ ނުފޫޒުގައި ހުރެގެން މިހާރު މި ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ 'މި ޤާނޫނު މަޤްޞަދުތަކާ' ކުރެއް[26] ކޮށްފިނަމަ އުމުރަކުރި ފުރަތަމަ ކުޑަ ފުރުޞަތު ފަރާތްތައް ނުލިބެނެއެވެ. މިއީ ތާސީރުގައި ތިބޭ މިންގެ ކުޑައިގައި ހުސްނަސްޖެހޭ

25 ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ (2) ވަނަ ނަންބަރުގައި މިހެން ޑިރެކްޓަރުގައި 'މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ އަދި ނުފޫޒުގައި' މިހެން ޢަމަލުކުރުމަށް ހުރިހާފަރާތެއް މި ގާނޫނުގެ މިންގެ ޝަރުޠުތައް ބަޔާންކުރާ 35ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ނުފޫޒު ކޮންސަލްޓިންގައި އޮތީ 'މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކޮށްގެން އަދި ތާސީރުގައި' މިހެންނެވެ. މިއީ ދައުރުތަކުގެ މަޖިލީހުގެ 2011 ވަނަ އަހަރުގެ ތިންވަނަ ދައުރުގެ 30 ވަނަ ޖަލްސާގައި 27 ޖުލައިބަރު 2011 ދުވަހު މަސްތުވާތަކެތީގެ ބިލު ހިމެނޭ ދުވަސް ދާއިރާގެ ގޮތުބަދަލު ހުށަހަޅާ ތަސްދީޤު ހުށަހެޅުއްވީ ކަނޑިތީމު ދާއިރާގެ މެމްބަރު އަބްދުﷲ މަސީހު މުޙައްމަދުގެ މަޖިލީހުން ގެންގުޅުއްވާ އިޞްލާހެކެވެ.

26 މި ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބެހޭކަންތައްތަކާ މިހާރު ދެކުނުގެ ކުރު، ޖަރީމާތަކުގެ ކުރުޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2009 (ކުޑަކުދިންނަށް ޖިނާއީ ޤާނޫނާ މިންނަށްދެވި ހާއްސަ އިސްތިސްނާތައް ދަމަހައްޓާދޭ ޤާނޫނު) ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ކުރުމު، މަސްތުވާތަކެތި ޖެހުނުކުރަމުގެ ކުރު، ގަދަކަމުން ބަދަލުހޯދޭ ޙަމަލާ ހިންގުމުގެ ކުރު އަދި މަސްވަގައިވާ ކުށަކާގެ ތުހުމަތު ކުރެއް ކުރުމަކީ ބައިވެރިވުމުގެ ކުރު ނުވަތަ އެއިން ކުރެއް ކުރުމުގައި އެހީތެރިވެދިނުމުގެ ކުރެވެ.

ދެވަނަ ހާއްސަ ޝަރުތެވެ.

3. މަސްތުވާތަކެތީގެ ތާސީރުގައި ހުރެގެން ނުވަތަ އޭގެ ނުފޫޒުގައި ހުރެގެން ކުށްކުރިނަމަވެސް، އެކަން ސާބިތުވެގެން އެމީރެއްގެ މައްޗަށް 10 އަހަރު ދުވަހުގެ ޖަލު އަދަބެއް ނުވަތަ އަރުވާލުމުގެ އަދަބެއް އަންނާނެނަމަ، އިތުރަކަން ފަރުވާގެ ފުރުސަތެއް ދޭ ކޯޓު ދޫކުރުވައިލެވޭ ނުލިބޭނެއެވެ. އަދަބުގެ މުއްދަތާބެހޭ ގޮތުން ނުވަތަ އަދަބުގެ ބާވަތާއި އަދަބާބެހޭ ގޮތުން ހުކުމް ކުށުގެ ކުރިން މައްސަލައިގެ ދުވަސްވަރުން ވާހަކަދައްކަވަމުން ހުއްޓާގައި ކުރަމުން އަންނަ ކަމެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް މަސްތުވާތަކެތީގެ ނުފޫޒުގައި ހުރެގެން ކުށެއްކޮށް އެކަން ސާބިތުވެގެން ފަހުން މިނިވަންވުމުގެ އޭގެ ހުކުމަކީ އަދަބުގެ މިންވަރުކުރަމުންދާއިރު، ދަރަޖާ އުފުލާއިރު، ނުވަތަ އުފުލިގައިވާ ދަރަޖާގެ ކުށް ސާބިތުވާ ހުކުމުގެ ކުރިން އަދަދު 10 އަހަރަށްވުރެ ދިގުވާނަމަ، އެމީރެއްގެ ހުކުމުގެ އިޚްތިޔާރު ޤަރާރު ކޯޓުން ނުލިބޭނެއެވެ. 10 އަހަރު ދުވަހުގެ ހުކުމް އަދަދަކަށްވުރެ އިސްވެ ހިސާބުން އެމީރެއްގެ މައްސަލަ ހުކުމުގެ އިޚްތިޔާރުގައި ކޯޓުން އެމައްސަލަ ބަލައިދޭނެއެވެ.

ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ހުކުމް ތަންފީޛުކުރާ މީހުން

މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން ޖަރީމާތަކުގައި ހުކުމްކުރެވޭ ކުށްތަކުގެ މިންވަރާއި ތަފާތު މި ޤާނޫނު ވެސް ތަފާތުވެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ޖަރީމާތަކެއް ހިމެނެނީ ޤާނޫނު ތަފާތުވެ އަދިއަށް އެމީރެއްގެ ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ހުކުމް ތަންފީޛުކުރާ މީހުން ތަފާތުވެ އެމީރެއްގެ މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން ކުރެވޭ ޖަރީމާއެކެވެ. އެއީ ޤާނޫނުގެ ދަށުން އެއްވެސް

ޝަރުޠުތަކާއެކުގައެވެ.

ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް ހިނގުމުގެ ޢާންމު ޝަރުޠުތަކުގެ ތިން ޝަރުޠެއް ޖިނާއީ ހުކުމެއް ތަންފީޛުކުރުމުން ވެސް ފުރިހަމަވާން ޖެހެއެވެ.[27] މީގެ އިތުރުން ޝަރުޠީ ހުކުމެއް ތަންފީޛުކުރަމުން ދިޔަނަމަވެސް، އެހުކުމުގެ ނިސްބަތްވާ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށް ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށަކަށްވުން ކޭސް ތަޙުޤީޤުކުރެވިފައެވެ.[28] ނުވަތަ އިތުރަށް ތަންފީޛުކުރުމުންދައި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުން ނުވަތަ ގެންގުޅުމުގެ ކޭސް ހުކުމަކަށް ނުވިނަމަވެސް، އެހުކުމް ތަންފީޛުނުކުރެވިގެން، ދެން ތަންފީޛުކުރަން އޮތް ހުކުމަކީ، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެތި ގެންގުޅުމުގެ ކުށުގެ ހުކުމެއްކަމުގައި ވާންޖެހޭނެއެވެ. މިސާލަކަށް ޖޫރީ މައްސަލައެއްގެ ހުކުމް މަސްތުވާ ނުވިޔަސް ދުން ތަންފީޛުކުރަމުންދާ އެމީ މަސްތުވާތަކެއްޗާ ގުޅޭ ކުށުގެ ހުކުމެއް ތަންފީޛުކުރަމުންދާ އެމީހާގެ ހިނގައިގައި ކުރެވޭ މި ބާވަތުގެ ކުށް ޝަރުޠު ދިރިހަމަވާއެވެ.

މި ގޮތުގެ މީހުންގެ ހުކުމެއްގައި ޝާއިޢުވާނޭ ފުރިހަމަވާނޭ އެއް ޝަރުޠަކީ ތަންފީޛުކުރަމުންދާ ހުކުމަކީ މި ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ކުށެއްގެ ހުކުމެއްކަން ވުމެވެ. މީހުން ވެއްޖެނަމަ އެމީހެއްގެ ހިނގައިގައި މި ޝަރުޠު ފުރިހަމަ ނުވާނެއެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން ގެސްޓްގައި ބިހަކު މަސްތުވެގެން ކުށުގެ ހުކުމެއް ތަންފީޛުކުރަމުންދާ މިހަކު މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން ފުރިހަމައެއް ނުވިއްޖެއެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށުމުގެކުރިން މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ހުކުމެއް ދީފައި ހުކުމް ތަންފީޛުކުރަމުން ދިޔަ މީހުންގެ ކޭސްތައް ޖަމާލުވާ ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފުރިހަމަވާ

27 މަސްތުވާތަކެއްޗަށް ދެވިހުރުން، ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނާ ކުށެއްގައި ފުރިހަމައެއްގެ ބޮޑު ހުކުމްތަކާއި ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފުރިހަމަވާ ޝަރުޠު ދިރިހަމަވުން.
28 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (2)

ޕްރޮގްރާމްގައި ބައިވެރިވާން އެދޭމީހުން އެކަމަށްއެދިހުށަހަޅަން ޖެހޭނީ ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީއަށެވެ. ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމްގައި ބައިވެރިވުމަށް ޑްރަގް އެޖެންސީއަށް ހުށަހެޅުމުން ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކުރާ ޝަރުޠުތައް ހުށަހެޅިފަރާތެއްގެ ކިބައިގައި ފުރިހަމަވާކަމަށް ޑްރަގް އެޖެންސީއަށް ޤަބޫލުކުރެވޭނަމަ، ޑްރަގްކޯޓުން ކަނޑައަޅާ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމްގައި އޭނާ ބައިވެރިކޮށްދިނުމަށް އެދި އެ އެޖެންސީން ޑްރަގްކޯޓަށް ހުށަހަޅަގަންޖެހެއެވެ. މި ނުކުތާގައި ފާހަގަކުރަންޖެހޭ މުހިއްމު އެއްކަމަކީ، ޙުކުމްދުވަހެއް ތަންފީޛުކުރުން އަދިސް ކުރިއަށް އޮތީ މަސްއޫލިއްޔަތަކީ ބޭނުންކުރުމުގެ ނުވަތަ ބެލެހެއްޓުމުގެ ކުރުގެ ޙުކުމެއް ކަމަށްވާނަމަ، އެ ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރަން ފެށުމުގެ ކުރިން ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީއަށް އެމީހަކަށް ހުށަހެޅިފަރާތުން އުފެއްދި ސުވާލެވެ. ޤާނޫނުގައި ސީދާ މިނުކުތާއަށް އިސްލާމްކޮށްފައި ނުވިނަމަވެސް މިފަދަ މީހުންނަށް ހުރަހެއް ދިމާވާ ބަދަލު ގޮތެއް ނިމޭނަމަ އޭގެ ފައިދާ ކުރާނެކަމަށް ފެނެއެވެ.

ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރު

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި އެއް މުއައްސަސާއަކާ ގުޅިގެން ގިނަ މާއްދާތަކެއް ލިޔެވިފައިވަނީ ޑްރަގް ކޯޓާއި އެ ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރާބެހޭ ގޮތުންނެވެ. ސަބަބަކީ އެއީ އަލަށް އުފެދުނު ކޯޓަކަށްވުމާއެކު، އެ ކޯޓުގެ އިންތިޒާމުތައް ފުރިހަމަކުރަމުންދެވެ. ޑްރަގް ކޯޓަކީ، ނުރައްކާތެރި ކުށްވެރިން ފިޔަވައި، އެހެން މީހުންނަށް ޚާއްޞަކުރެވިފައިވާ ކޯޓެކެވެ. މިކަން އެނގޭނީ އެ ކޯޓުގެ އިސްޓެބްލިޝްމަންޓާއި، ކޯޓުގެ އެހެނިހެން އިޚްތިޔާރުތަކުންނެވެ.

ޑްރަގް ކޯޓަށް މައްސަލައެއް ހުށަހެޅުމާއެކު، އެ މައްސަލައިގެ ދަޢުވާ އަޑުއަހުމުގެ ކުރިން ފުރިހަމަކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކެއް ޤާނޫނުގައި އައިސްފައިވެއެވެ.[29] އޭގެ ތެރޭގައި ދަޢުވާ [illegible] ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމްގައި ބައިވެރިވުން [illegible] ފުރިހަމަކުރަންޖެހޭ އެހެނިހެން ކަންކަން ހިމެނެއެވެ. މިކަންކަން [illegible] ޑްރަގް ކޯޓުން ބާއްވާ އިބްތިދާއީ ބައްދަލުވުމުގައެވެ. އިބްތިދާއީ ބައްދަލުވުމުގައި [illegible] އަޑުއަހުމެވެ.[30] ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއަހުމުގައި ދަޢުވާ އަޑުއަހައި، [illegible] ބައްދަލުވުމުތަކެވެ. [illegible] އަޑުއަހުން ކުރިއަށްގެންދާނެއެވެ. [illegible] ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންނެވެ. ޑްރަގް ކޯޓަށް މައްސަލަ [illegible] މައްސަލަ ނިމުމާހަމައަށް، ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރު [illegible] 5 ގައި ހިމެނިފައިވާނެއެވެ.

29 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 61 ވަނަ މާއްދާ
30 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 65 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

އިބްތިދާއީ ބައްދަލުވުން

އިބްތިދާއީ ބައްދަލުވުމަކީ، ޢަޤަބާގެ ކައިރީގައި ދައުވާދިނުމުގެ މަޤްސަދުގައި ރަސޫލުﷲ ﷺ ޔަޘްރިބުގެ މީހުންނާއި ބައްދަލުކުރެއްވި ބައްދަލުވުމެވެ. ޢަޤަބާގެ ކައިރީގައި ހަވީރު ޚަޒްރަޖު ގަބީލާގެ ހަ މީހުންނާއި ބައްދަލުކުރައްވައި އިސްލާމްދީނަށް ދަޢުވަތު ދެއްވިއެވެ. މީހުން ކުރިން ޔަހޫދީން ކިޔާ ނަބިއްޔަކު ފޮނުއްވާނެކަމަށް އަޑުއަހާފައިވާތީ އެ މީހުން އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރިއެވެ.

31 މި އަޤަބާއާ ގުޅޭ ހަނދާން ކުރަންވާނީ ސީރަތުގެ ފަތްތަކުން ނަބަވީ ޢަހުދު ފުރަތަމަ ޚަޒްރަޖުގެ ގަބީލާ ޔަޘްރިބުގައި ދިރިއުޅުނު ޢަރަބި ގަބީލާތަކުގެ ތެރޭގައި ޔަހޫދީންގެ ޢަޤީދާ ސިޔާސީ ގޮތުން ވަރުގަދަކަމާއެކު ނުފޫޛު ދެމެހެއްޓީއެވެ.

ޔަޘްރިބަށް ސަލާމަތުން ދިޔުމަށް ފަހު، އެ ހަ މީހުން ރަސޫލުﷲ ﷺ ގެ ޚަބަރު ފަތުރާލިއެވެ.[32] ނަތީޖާއަކަށް، ޔަޘްރިބުގެ ގެތަކެއްގައި ރަސޫލުﷲ ﷺ ގެ ޒިކުރު ކުރަން ފެށިއެވެ.[33]

އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރި ހަ މީހުންގެ ތެރެއިން ފަސް މީހަކު އަނެއް އަހަރު ޙައްޖުވެރިކަމުގެ މޫސުމަށް އެނބުރި އައިސް އެކި ގަބީލާތަކުން އިތުރު ހަތް މީހަކާ އެކު ޢަޤަބާގައި ރަސޫލުﷲ ﷺ އާ ބައްދަލުކޮށް، އެ ބާރަ މީހުން ބައިޢަތު ހިފިއެވެ. މި ބައިޢަތަކީ ފުރަތަމަ ޢަޤަބާގެ ބައިޢަތެވެ. މި ބައިޢަތުގައި އެ މީހުން ޝިރުކު ނުކުރުމަށާއި، ވަގަށް ނުނެގުމަށާއި، ޒިނޭ ނުކުރުމަށާއި، ދަރިން ނުމެރުމަށް ބައިޢަތު ހިފިއެވެ.

31 އިބްތިދާއީ ބައްދަލުވުމަކީ މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރުމުގެ ކުރިން ޔަޘްރިބުގެ މީހުންނާ ރަސޫލުﷲ ﷺ ބައްދަލުކުރެއްވި ބައްދަލުވުމެވެ. ޢަޤަބާގެ ކައިރީގައި ޚަޒްރަޖުގެ ހަ މީހުންނާ ބައްދަލުކުރެއްވިއެވެ. ސީރަތުގެ ފޮތްތަކުން ޔަހޫދީންގެ ތެރެއިން ނަބިއްޔަކު ފޮނުއްވާނެކަމުގެ ޚަބަރު އަޑުއަހާފައިވާކަން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. (ސ)
32 އައްރަޙީޤުލް މަޚްތޫމް ޖުޒުއުގެ 62 ވަނަ ޞަފްޙާގެ (ނ)
33 އައްރަޙީޤުލް މަޚްތޫމް ޖުޒުއުގެ 62 ވަނަ ޞަފްޙާގެ (ހ)

އިންޓެލިޖެންސް އެސެސްމަންޓަކީ ފަންނީ ގޮތުގައި ހެދޭ އެސެސްމަންޓަކަށްވުމުން އެ އެސެސްމަންޓް ހެދޭނީ، ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީން އެކަމަށް ހުއްދަ ދީފައިވާ ފަރާތްތަކަށެވެ.[34] މި ގޮތުން އެސެސްމަންޓް ހެދުމުގެ ހުއްދަ ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީން ދޫކުރަނީ "މަސްތުވާތަކެތީގެ ކުށުގެ ދަޢުވާ އުފުލުމާއި ފަރާތްތަކުގެ ޑްރަގް ޑިޕެންޑެންސް އެސެސްމަންޓް އަދި އިންޓެލިޖެންސް އެސެސްމަންޓް ހެދުމުގެ ލައިސަންސް ދިނުމުގެ ގަވާއިދު" ގައިވާ ތިރީގައިވާ ޝަރުތުތައް ފުރިހަމަވާ މީހުންނަށެވެ.

1. ސައިކޮލޮޖީ ނުވަތަ ކައުންސެލިންގ ދާއިރާއިން ޑިގްރީއެއް ހާސިލުކޮށްފައިވުމާއެކު މަދުވެގެން 01 އަހަރު މަސްތުވާތަކެތީގެ ފަރުވާދޭ ދާއިރާއަކުން ތަޖުރިބާ ލިބިފައިވުން ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ ފަރާތްތަކަށް ކައުންސެލިންގ ޚިދުމަތް ދިނުމުގެ ތަޖުރިބާ ލިބިފައިވުން ނުވަތަ؛ ޑިޕްލޮމާ އިން ސައިކޮލޮޖީ ނުވަތަ ކައުންސެލިންގ ސެޓްފިކެޓެއް ހާސިލުކޮށް އޮތުމާއެކު މަދުވެގެން 02 އަހަރު މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ ފަރާތްތަކަށް ކައުންސެލިންގ ޚިދުމަތް ދިނުމުގެ ތަޖުރިބާ ލިބިފައިވުން ނުވަތަ؛ އެޑްވާންސް ސެޓްފިކެޓް އިން ސައިކޮލޮޖީ ނުވަތަ ކައުންސެލިންގ ދާއިރާއިން ހާސިލުކޮށްފައިވުމާއެކު މަދުވެގެން 03 އަހަރު މަސްތުވާތަކެތީގެ ދާއިރާއަކުން ތަޖުރިބާ ލިބިފައިވުން ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ ފަރާތްތަކަށް ކައުންސެލިންގ ޚިދުމަތް ދިނުމުގައި ތަޖުރިބާލިބިފައިވުން؛
2. މި ގަވާއިދުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގައި[35] ބަޔާންކޮށްފައިވާފަދަ އިމްތިޙާނު

34 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 63 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ)

35 ގަވާއިދުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގައިވަނީ، "މި ގަވާއިދުގައި އިމްތިޙާނު ގެއްލުވާފަދަ ކުށްތަކުގެ ގޮތުގައި ބަލާނީ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށްތަކުގެ ތެރެއިން ކުށެއްކޮށްފައިވާ، ތަޙުޤީޤު މަރުޙަލާގައިވާ ނުވަތަ ކުށް ސާބިތުވެފައިވާ ކުށްތަކެވެ. (ހ) ޤާނޫނުލޮޔޭގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މާރާމާރީގެ ކުށް؛ (ށ) ޤާނޫނުލޮޔޭގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ވައްކަން، ޚިޔާނާތް، ޒިނާކޮށްލުމާއި، މަކަރާއި ހީލަތް ފާޅުގެ ކުށް؛ (ނ) ޤާނޫނު ނަންބަރު 2/2000 (ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ ދަށުން ކުށެއް ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ކުށްތަކެވެ." މި ފަދައިންނެވެ.

ގެއްލުމާ ކުރެއް ކޮންފަދައިވާ މީޒާނެއްކަމުގައި ނުވުން؛

3. ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީން ކުރިއަށްގެންދާ ޑްރަގް ޑިޓޮކްސް އަދި އިންޓެގްރޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ޕްރޮގްރާމުގައި ބައިވެރިވެ ޕްރޮގްރާމް ފުރިހަމަކޮށްފައިވުން؛

4. މަސްތުވާތަކެއްޗާ ދެކޮޅަށް މަސައްކަތްކުރުމުގެ ޝައުޤުވެރިކަމުންނެވި މިހެން ކަމުގައިވުން؛

5. ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީގެ ބޭނުމަށް ވެތިބަރުއެކަމުގައި ނުވުން.

ޑްރަގް ކޯޓުން އިންޓެގްރޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ހުކުމަށް އަމުރުކުރާނީ، އެ ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރު އަޅައިގެންނެވެ. މިއަދުވެސް އިންޓެގްރޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ހުކުމުގެ ކުރިން ދީ ކަމެއް ދަށުވެރިޔާ ވާހަކަތަކުގެ ފުރުން ސާފުކުރެވޭނެއެވެ. ފުރަތަމަ ކަމަކީ، އިންޓެގްރޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ހުކުމް އެމީހަކު ރުހުންކަން ނުވަތަ ބޭނުންކަމެވެ. ދެވަނަ ކަމަކީ، ޑްރަގް ކޯޓުން ކަނޑައަޅާ ފުރުވާގެ ޕްރޮގްރާމްއެއްގައި އެމީހަކު ބައިވެރިވާން އިޤްރާރުވުމުގެކަން ނުވަތަ ބޭނުންކަމެވެ. މި ދެކަމަކީ ދެއްވާރާތްޕްރޮގްރާމް އެއްބަސްވުމެއްވެނަމަ، ކޯޓުން އިންޓެގްރޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ހުކުމަށް އަމުރުކުރާނެއެވެ. މި އަމުރުގައި އެ އެސެސްމަންޓް ހުކުމް ނިންމުމަށްފަހު ހުކުމްކަމަށްފާސް ޑްރަގް ކޯޓަށެވެ. އަދި އެ ކޯޓުން ދެކުޅަފިރާޕްރޮގްރާމް އެސެސްމަންޓްގެ ކޯޑު ހަވާލުކުރާނެއެވެ.

އިންޓެގްރޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ހުކުމް އަމުރުކުރާއިރު، ދެކުޅަފިރާ ޕްރޮގްރާމުގެ ޝަރުތުތަކަށް ގޮތްތެރި ގާނޫނީގައިވާއެވެ.[36] މި ގޮތްތަކަކީ

1. ޑްރަގް އޮފެންޑަރު ރިހެބް ސެންޓަރުގައި ރިޓާރން ބޭނުންކުރުން
2. ކޯޓަށް ހާޒިރުވުން ޝަރުޢީކޮށް ކަޑައަޅާ ފާރާތްތަކުގެ މިންވަރު ދޫކުރުން

36 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 62 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

3. ކޯޓުން ކަނޑައަޅާ ޝަރުޠުތަކާއެކު އެމީހަކު ދޫކޮށްލުން

ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތް ބަންދުގައި ބެހެއްޓުމަކީ ކަފާލަތުގައި ދޫކުރުމަށް، މަދު ޙާލަތްތަކުގައި ޢަމަލުކުރެވޭ ގޮތެއްކަމަށްވާތީ، އާންމު ގޮތެއްގައި ކޯޓުން އިސްތިސްނާއީ އުސޫލުން ހުކުމް އަމުރުކުރާ ތުހުމަތުކުރެވޭ ވަކި ޝަރުޢީ ސަބަބުތަކެއްވެއެވެ. މިގޮތުން ޝަރުޢީ ކަނޑައެޅުމުގެ މަޖުބޫރު ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތަށް ކޯޓަށް ހާޒިރުވުމަށް، ކޯޓާއި ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތާއި މެދުގައި ޝަރުޠުތަކާއެކު ދޫކުރެވެއެވެ. މިގޮތުން ކަނޑައަޅާ ޝަރުޢީ ޝަރުޠުތަކުގެ މިސާލެވެ.[37]

1. ޝަރީޢަތުގެ ކޯޓުން އަންގާ ތާރީޚެއްގައި ޝަރީޢަތުގެ ކޯޓަށް ހާޒިރުވުން.
2. އިންވެސްޓިގޭޝަން ކުރުމަށް ފުލުހުންނަށް ޝަރީޢަތުގެ އެދުމަކަށް އަންގާ ތާރީޚެއްގައި އަންގާ ތަނަކަށް ހާޒިރުވުން، އަދި އެދުމުގައި ކަނޑައަޅާ ބަޔާނެއް ދިނުން.
3. އިންވެސްޓިގޭޝަން ކުރުމަށް ފުރިހަމަ ތަޢާވުން ދިނުމާއި ޝަރީޢަތުގެ ކުރިޔަށް ޓާރުކޯޓު ހާޒިރުވުން.
4. ސާބިތު ކުރުމަށް ހާޒިރުވުން.
5. ދަޢުވާގެ އެއްވެސް ހެކިވެރިޔާއަށް ނުފޫޒު ފޯރުވުމުން ދުރުހެލި، އަދި ޝަރީޢަތުގެ ކޯޓަށް ހާޒިރުވުން.

ޝަރީޢަތުގެ ކޯޓުން ދޫކުރާ މަޢުލޫމާތުގެ ނިޔަމް ބައެއް މީހުންނަށް، އެމީހުންގެ މައްސަލަ ޝަރީޢަތުގެ ކޯޓުގައި ދަޢުވާ އުފެއްދުން، ކޯޓުގެ އަމުރު ޖަލުގައި ތަންފީޛުކުރުމަށް ކޯޓުގައި ހާޒިރުކުރެވޭ މިންވަރުގެ، އެގޮތަށް މީހުންގެ އިންވެސްޓިގޭޝަން ކުރުމުގައި ސާބިތު ބަޔާން

37 ޝަރީޢަތުގެ ކޯޓުގެ ޤަވާޢިދު ހިންގުމުގެ ބައިވެރިވާ ފަރާތްތަކުގެ މައްސަލަ ސާބިތު ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކާއި، އަދި ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކާ ހުރިހާ އެ ފަރާތްތަކުގެ މައްސަލަ އަޅާން ޤާނޫނުގެ ބާރުލިބިފައިވާ ގަވާއިދުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

ށަރުތުތަކެއް ކަނޑައަޅާނީ އެފަދަ މީހުންގެ އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ރިޕޯޓް ޑްރަގް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުގެކުރިން އެއްވެސް ސަބަބަކާހުރެ އެމީހަކު ހުރި ބަންދުން ދޫކޮށްލައިފިނަމަ އެ ށަރުތުތަކަށް ތަބާވުމުގެ ލާޒިމުކުރަމުންދަނީއެވެ. މިގޮތުން ތަފްސީލުކުރެވުން އަނބުރާ، އެމީހުންނަކީ ބަންދުގައި ތިބޭބަޔަކަށްވާނަމަ، ކޯޓަށް ހާޒިރުކުރުމުގައި ލޯކަލްކައުންސިލަކުން ހުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ހުށަހެޅުމުގެ މުއްދަތަކީ އެސެސްމަންޓް ހުށަހަޅަންވާނެ އެ އެސެސްމަންޓްގެ ރިޕޯޓް ޑްރަގް ކޯޓަށް ހުށަހަޅަންޖެހޭ ތާރީޚުން ފެށިގެން ދުވަސް ހަމަވުމުގެ ކުރިންނެވެ.[38] މި ތާރީޚުގައި އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ތައްޔާރުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތު ނިންމައިދޭނަމަ، އެމީހަކަށް ޑްރަގް ކޯޓުން ދުވަހަށް ފުރުސަތެއް ދެވޭނެއެވެ.[39] އަދި އެ ފުރުސަތުގައި ތައްޔާރުކުރުން ފަށައިގަތުމުގެ އިޖުރާއަތު އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ރިޕޯޓް ނިންމައިދޭނަމަ، އެމީހަކީ އެސެސްމަންޓް ހުށަހަޅަން ބޭނުންނުވާ މީހެއްކަމުގައި ބަލައި، އެމީހެއްގެ މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޖުރާއަތު ފަށައިގަތުމަށް ކޯޓަކުން ޑްރަގް ކޯޓުން ބަދަލުކުރާނެއެވެ.[40]

އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ރިޕޯޓް ޑްރަގް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމަށްފަހު، ކޯޓުން މައްސަލައިގެ ދަފްތަރަކަށް އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ރިޕޯޓްގެ ކޮޕީ ފޮނުވާނެއެވެ. އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ރިޕޯޓްގައި ތައްޔާރުކުރުމުގެ ޙާލަތު، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް، ނުވަތަ ފުރުޞަތު ދެވޭ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމްގައި ބައިވެރިވުމަށް މީހުންނަށް ބަދަލުކުރާނެ ޤާނޫނީ ބާރެއް، އެއީ ސާފުކޮށް ޑްރަގް ކޯޓުން އެ މައްސަލަ ބެލުން ހުއްޓުމަށްފަހު، އެ މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޖުރާއަތު ފަށައިގަތުމަށް ކޯޓަކުން ޑްރަގް ކޯޓުން ބަދަލުކުރާނެއެވެ.

38 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 62 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)
39 ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމްގައި ބައިވެރިވާ ފަރާތްތަކުގެ މައްސަލަ ކުރިޔަށް ގެންދިޔުމާއި، އެ ޕްރޮގްރާމްތަކާއި ފަރާތްތަކުގެ މައްސަލަ ބެލުމުގެ އުސޫލު ފުރިހަމަކުރުމުގެ ބަދަލުކުރާ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)
40 އިހު ބަދަލުކުރުން މަސްދަރު

ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއެހުން

ޑްރަގް ކޭސްގެ ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއެހުމަކީ، އެހެނިހެން ޖިނާއީ މައްސަލަތަކާއި ބަލާ ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއެހުމާ އެއްގޮތް އަޑުއެހުމެކެވެ. ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއެހުމުގައި، އިންޑިޕެންޑެންޓް އެސޯސިއޭޝަން ރިޕޯޓްގެ ކޯޓު ޖޫރީ މައްސަލައިގެ ދިފާޢުގައި ކޯޓުން ޤަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން، ދަޢުވާކުރާ ފަރާތުން ދަޢުވާ ސާބިތުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު އަދާލަތު، ދަޢުވާ ސާބިތުކުރާނެ ދަޢުވާލިބޭ މީހަކު ފުރުޞަތު ދޭންޖެހޭ. ދަޢުވާއަކީ ޝަރީޢަތުން އަދާވާނެއެވެ. ދަޢުވާއަކީ އިދިކޮޅު ނުވަތަ އިންޑިޕެންޑެންޓް އެސޯސިއޭޝަން ރިޕޯޓްގެ ފަރާތުގެ ޑިރެކްޓަރު ފުރިހަމަކުރުން އިދިކޮޅުކުރާނަމަ، އެފަރާތުން އެ މައްސަލަ ބެލުމުގެ ފުރުޞަތު ދޭންޖެހޭނެއެވެ.[41] ހަމަހަމަ ދަޢުވާ އަދި އިދިކޮޅުފަރާތް ފަރާތުގެ ޑިރެކްޓަރު ފުރިހަމަކުރުން އެއްބަސްވެއްޖެނަމަ، އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ދަޢުވާކުރުމާއި އިދިކޮޅުވާ ކުރަން ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އަދަދު ޝަރީޢަތުން ކަނޑައަޅާނެއެވެ.[42] އަދި އެ އަދަދު ތަންފީޛުކުރުން ހިފެހެއްޓުމުގެ އަމުރެއްކުރާނެއެވެ. މިއަދުރުގެ ބޭނުމަށް، ފަރާތުގެ ޑިރެކްޓަރު ފުރިހަމަކުރުން ދަޢުވާލިބޭ މީހަކު ފުރުޞަތު ދިނުމެވެ.

މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނަށް އިޞްލާޙުގެނައުމުން ފެށިގެން ކުރިން ޖިނާއީ ބުނެވޭ ކަންކަމުގެ މީހުންގެ މައްސަލަތަކުގައި ދަޢުވާ އަޑުއެހުމުގައި ނުވަތަ ދަޢުވާއަކީ ޖަވާބުދާރީވުމަށް ނެރެންޏެވެ. ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއެހުމުގައި އެގޮތަށް މީހުންނާ ޝަރީޢަތުން ކުރިމަތިކުރާނެ ހަމައެކަނި ސުވާލަކީ އިންޑިޕެންޑެންޓް އެސޯސިއޭޝަން ރިޕޯޓްގައިވާ ފަރާތުގެ

41 މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު 65 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)
42 މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު 65 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)

ޕްރޮގްރާމު ފުރިހަމަކުރާނެތޯ ނުވަތަ ނޫންތޯ މި ސުވާލެވެ. ސުވާލުގެ ޖަވާބުގައި ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު ފުރިހަމަކުރުމަށް އިއުތިރާފުކުރެވޭގޮތުގައި ބުނެފިނަމަ، އެ ދަރައްސަތަ ބާކީކުރާ މުއްދަތު، ނުހިފަހައްޓައި ޖެހޭ އަދަބު ތަންފީޛުކުރުން ހުއްޓާލާނެއެވެ. މިއާ ހިލާފަށް ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު ފުރިހަމަކުރަން އެއްބަސްނުވާނަމަ، އެހިނދު ތަނަވަސްކަމުގައި ބުނާނަމަ، (އެއް ބުނާނަމަކީ ގިނަ ބުނާ ތަނަވަސްކަމުގައި ހިފެހެއްޓޭނަމަ، އެވަގުތު ތަނަވަސްކަމުގައި ބުނާނަމަ، ދެން ތަނަވަސްކަމުގައި އެކު ބުނާ) ތަނަވަސްކަމަކުން ހިފެހެއްޓުމަށް ސަލާމަތުން އަމުރުކުރާނެއެވެ.[43]

ބުނެވުނު ތަނަވަސްކަމުން ހިފެހެއްޓުމުގެ އަމުރު ނެރުމާއެކު، ދައުލަތުގެ މީހާގެ މައްސަލަ ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރުކުރާނެއެވެ. ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރަކީ، އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓުގައި ބަލާނޑުކުރައްވާ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގެ ހުރިހާ ބައިތަކެއް ފުރިހަމަކުރަން، އެ އަމުރުގެ މުއްދަތުގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ކިޔަމަންވާނެގޮތް ސަރުކާރުތަކުން ކަނޑައެޅިފައިވާގޮތުގެ ކުރު އަމުރެކެވެ. ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރުގައި ކަނޑައަޅާ ސަރުކާރުތަކަކީ؛

1. ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރުގެ މުއްދަތުގައި އިޖުރާއާތް ނުކުރުން
2. ޑްރަގް ކޯޓަށް ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުން ނުކުމެގެން އަމުރުތަކަށް ކިޔަމަންވުން
3. ޑްރަގް ކޯޓުން ބާރުއަރުވާ އަންގާ ދުވަސްތަކުގައި ގަވައިދުން ޑްރަގް ކޯޓުން ބާރުއަރުވުން
4. ދިރިއުޅޭ އެޑްރެސް ނުވަތަ ވަޒީފާ އަދާކުރަމުން ބޭނުމަކު ފޮނުވާ ފަރުވާ ދިނުމަށް ކުރިން ސޯޝަލް ވަރކަރަށް ކަނޑައަޅާ 03 (ތިނެއް) ދުވަހުގެ ކުރިން އެކަން އަންގަން
5. ޑްރަގް ކޯޓުގެ އަމުރު ދިނުމުން ދިރިއުޅުމަށް ދިނުން ގެންދި، ފަރުވާ މަރުކަޒަށް ހާޒިރު

43 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 88 ވަނަ މާއްދާ

ރަށުން ފުރައިގެން ނުދިއުން. މިއުލް.

ދަލީގައި ބުނެވުނު ޝަރުތުތަކަށް ދަށުވާލިބޭލީ ނުވަތަ ހާޒިރުވެ ފަރާތުން ކިޔަމަންވާކަން ނުވަތަ ނޫންކަން ބެލުމުގެ އިންތިޒާމު ޖަރަގެ ހޯދުން ހަމަޖެއްސާފައިވެއެވެ. މި ގޮތުން ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރުގެ މުއްދަތުގައި އިތުރު ކުށެއްގެ ތުހުމަތުގައި މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސްގެ އެއްވެސް ސްޓޭޝަނަކަށް ހާޒިރުވެ ޕާސްޕޯޓުހަވާލުކުރުމަށްފަހު، އެކަން ވަގުތުން އެނގޭނެ އިންތިޒާމެއް، ހާޒިރުވާންޖެހޭ ދުވަސްތަކާއި ގަޑިތައް ކަނޑައަޅާފައި ހުރިހާ ޝަރުތުތަކާއި އިންތިޒާމު ބަލާނެ ފަރާތް ކަނޑައަޅާފައިވާނެ ގޮތް ހަމަޖެހިފައިވެއެވެ.
މީގެ އިތުރުން މަލީގައި ސަރުކާރާ ޒާތުގެ އަމަލު ފާހަގަކުރެވޭތީ ކަނޑައަޅާ ބައިވެރިވާ ކޯސް ފުރިހަމަކުރުމަށް ބަލާނެ ފަރާތް ދޭ ކަނޑައަޅާ ކާމިޔާބު ކަމާއި ބޭނުންތަކާއި ދިމާވާ ޝަރުތުތަކާ އެސަރުކާރަށް ޒާތުގެ އަމަލު ފާހަގަކުރެވޭ ބައިވެރިވާ ކޯސް ނިންމުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ޕްރޮގްރާމެއް ހުރިހާ ރިހެބިލިޓޭޝަން ސަރވިސަށް ފޮނުވާ ކަމަށް ބަލާ ނިންމެވިއެވެ.

ރިހެބިލިޓޭޝަން އަދި ހިންގުން ހިފެހެއްޓުން

ރިހެބިލިޓޭޝަން އަދި ކުރުމަށްފަހު އެ އަދި ހިންގުން މަޤްޞަދުތަކާ ބެއްލުމަކީ ކުރަންޖެހޭ ކަމެކެވެ. މަސްދޫވާތަކާއްގާބެހޭ ގާނޫނުގައި ރިހެބިލިޓޭޝަން އަދި ކުރުމަށްފަހު އެ އަދި ހިންގުން ހިފެހެއްޓުން ބާރަތްތަކާއި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. ފުރަތަމަ ބާރަތަކީ، ފަރުވާ ދިރުމުގެ އިންސިޔާތުގައި ހަމަޖެހިފައިނުވުމެވެ.[44] ދެވަނަ ބާރަތަކީ މަސްދޫވާތަކާއްގާބެހޭ ގާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުރެއްގެ ބުރުގެ ފަރުވާކުރުމާގެ މައްސަލަ އައުމެވެ.[45] މި ދެބާރަތުން ފިޔަވައި ބާރަތުގައި ރިހެބިލިޓޭޝަން އަދި ހިންގުން ހިފެހެއްޓުމަށް ފަރުވާ ދިރުމުގެ އިންސިޔާތު ހަމަޖެހުމާއި، ފިޔަވައި ބުރުގެކުރި ތަރިކައިން ފެށިގެން 90 ދުވަސް ހަމަވުމުގެ ތެރެއިން އެންމެ ފިޔަވައި ކުރިމަތިވާކަމެއް ކުރިމަތިވާނަމަވެސް ހަމައަށެވެ. އަދި ދެވަނަ ބާރަތުގައި ރިހެބިލިޓޭޝަން އަދި ހިންގުން ހިފެހެއްޓުމަށް ފަރުވާ ކުރު މިހާގެ މައްސަލަ އައި ޖެހޭއި ބުރުގެ ތަންފީޛުކުރަ ނިމެންދެންނެވެ.

ބާރަތު ބަލަހައްޓުން

ބާރަތު ބަލަހައްޓުމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުޅިވަރަށް އަހުރު ތަރުޖަމާ ޖެހެގޮތް އަދި މި ތަރުޖަމާ ޖެހެގޮތް ކުޅިވަރަށް ފާއިބަ ތަރުޖަމާކަމެވެ. ބާރަތު ބަލަހައްޓުމަކީ އިސްލާމީ ބައިން ބޭނުންކުރާ ”ސޮޅިބަސް ހިމެނޭ“ އެވެ. ބާރަތު ބަލަހައްޓުމަކީ ފަރުވާ ކުރިމަތީގެ ބާރަތު މައްސަލަ ބޭރު ފަސޭހައިރު ވަޖަންކުރުމަށް ކުރިއަށްގެނދާ ބަލަހައްޓުމެވެ. މި ބަލަހައްޓުމަކީ ފަސޭހައިރުގެ ކުރިމައްޗަން ފަރުވާކުރާ މިހާ ބާސިރުވާއިރު، އެހާ ފަރުވާކުރާ ގޮތައި، އެހާގެ ކުރިމިނަތް ބިސްލިއަރާ ގެނީ މައްޗާމް ފަސޭހައިރަށް އުނގެނެއެވެ. ފަރުވާކުރާ މިހާ

44 މަސްދޫވާތަކާއްގާބެހޭ ގާނޫނުގެ 69 ވަނަ މާއްދާ

45 މަސްދޫވާތަކާއްގާބެހޭ ގާނޫނުގެ 75 ވަނަ މާއްދާ

ބައިވެރިވާ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގެ ނިސްބަތަކާއި، އެމީހާގެ ބާރުތަކަށް ބެލުމަށްފަހު ބާރަތު ބައްދަލުވުންތަކަށް ފަރުވާދޭ މީހާ ފަރުވާގެ ސެންޓަރުގައި ގިނައިން ބާއްވަން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި ފަރުވާ ނިމުމުންދާވަރަކަށް މި ބައްދަލުވުންތަކުގެ އަދަދު ދަށްކުރެވިދާނެއެވެ. އަދި ފަރުވާގެ މުއްދަތާއި ރިލެޕްސްވުންފަދަ އިތުރަށް ފަރުވާދޭ މީހާއާއެކު ފަރުވާތެރިޔާގެ ޖެހުންކަމަށް ފަސޭހަތަކަށް ގަބޫލުކުރެވިއްޖެނަމަ، މި ބައްދަލުވުންތަކުގެ އަދަދު އިތުރު ކުރެވިދާނެއެވެ.

ބާރަތު ބައްދަލުވުންތަކުގައި، ފަރުވާދޭމީހާގެ ފަރުވާގެ ކަންކަން ރަނގަޅަށް ކުރިއަށްދާނަމަ، އޭނާއަށް ތަޢުރީފުކަން ރިޕޯޓުކުރުމާއި، އިންސާނުކަން ދިނުމަކީ ގާނޫނީ ގޮތުން މަސައްކަތަ ބަލާ ފަސޭހަތަކަށް ދިރިއުޅުމާ އިޚްތިޔާރުކުރެވެ. ހަމަ މިކުރުމުން، އޭނާގެ އުޅުން އިސްލާހުވުން، ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު އެކަށީގެންވާ ގޮތުގައި ކުރިއަށް ނުގެންދާކަން ފާހަގަކުރެވޭނަމަ، އިންޒާރުދިނުމާއި، ޖިހާދުވެރިވުން، މައްސަލަ ބަލާ ފަސޭހަތަކަށް ދިރިއުޅުމާ އިޚްތިޔާރުކުރެވެ.

ފަރުވާއިން ވަކިކުރުން

ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގައި ހަމައެކަނި ބައިވެރިވުމަކީ ޗެކަޕް ކޯހުން އެމީހެއްގެ މަސައްކަތް ކުރާ ބުރެއް ބާރުވުމަސްކަރު މުޖުތަމަޢުން ނުކުތުމުގެ ތަފާތުކަން ޒިޔާރަތް ކަމުގެ ނުކުތުމެވެ. މި ތަފާތުކަން ޒިޔާރަތް ފަރުވާގެ ތެރޭގައި ކަމަށް ބެލެވުމުން ފަރުވާދޭ މީހާ މިހެން ހުއްޓަނީއެވެ.

ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގައި ބައިވެރިކުރުމަށް މިހެން ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު މައިދާނު ގޮތުގައި ކުރިޔަކާ ދިމާވެގެން މައްސަލަ ބަލައިގަތުމަށެވެ. ފުރަތަމަ ކަމަކީ އެމީހެއްގެ ކުރެވުނު

ވައްޓަފާލި، ނުވަތަ ކުރިމިނަލް ބިހޭވިއަރ އެވެ. ދެވަނަ ކަމަކީ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު ކުރިއަށްގެންދިއުމުގައި ދިމާވާ ނޭދެވޭ ކަންކަމެވެ. ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގައި ކުރިމިނަލް ބިހޭވިއަރއަށް އިސްކަންދެވޭ ސަބަބަކީ، ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގެ ކުރިއަށް ގެންދިއުމުގެ މައިގަނޑު ބޭނުމަކީ ޖިނާއީ ކުށްތަކަށް އަރައިގަތުން ހުއްޓުވުންކަމުގައިވުމެވެ.

ފަރުވާއިން ވަކިކުރުމަށްފަހުގައި ޑްރަގް ކޯޓުން މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ދެ ގޮތަކަށް ފަރުވާއިން ވަކިކުރެވެ. ފުރަތަމަ ގޮތަކީ، ޑްރަގް ކޯޓުގެ އަމިއްލަ އިސްކަންދެވުމަކާ ފަރުވާއިން ވަކިކުރުމެވެ. ދެވަނަ ގޮތަކީ، ފަރުވާދޭތާ މަރުކަޒުން، ނުވަތަ ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީން ނުވަތަ އެމީހަކު އަމިއްލައަށް ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު ހުއްޓާލުމަށް ހުރަހެޅުމާއެކު، ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު ހުއްޓާލުމަށް ކޯޓުން އަމުރުކުރުމެވެ.

ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިސްކަންދެވުމުން ފަރުވާއިން ވަކިކުރާނީ، ފަރުވާހޯދާ މީހާގެ ކުރިމިނަލް ބިހޭވިއަރ އާއި، ކޯޓަށް ހާޒިރުވުންފަދަ ކަންކަމުގައެވެ. އެހެނިހެން ކަންކަމުގައި ފަރުވާއިން ވަކިކުރަނީ ފަރުވާއިން ވަކިކުރުމަށް ނުވަތަ ވަކިވުމަށް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމެއްގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށެވެ. ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު ހުއްޓާލުމުގައި ޝަރީޢަތުން ކަންކަން ސާބިތުކުރުމުގައި ބަލާނީ މިންގަނޑަކީ މަދަނީ މިންގަނޑު ކަމުގައިވާ ބެލެންސް އޮފް ޕްރޮބަބިލިޓީއެވެ.[46]

ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު ހުއްޓާލައިފިނަމަ، އެސަބަބުން އެމީހާ މައްސަލަ ޑްރަގް ކޯޓުން ކޮންފިއާ ފުރަތަމަ ޙުކުމް ތަންފީޒުކުރަން ފުރުޞަތު ކޯޓުން އަމުރުކުރާނެއެވެ.

46 ޑްރަގް ކޯޓު އެކްޓް 1998 ނަންބަރު 150، ނިއުސައުތުވޭލްސް، 10 ވަނަ މާއްދާގެ (1) ވަނަ ނަންބަރު

ރަށުގެ ޙުކުމްކުރުން

ރަށުގެ ޙުކުމްކުރުމަކީ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ދައުލަތުގެ ދުސްތޫރީ ނިޒާމުގެ ބައެއް ކަމަށް ވެފައިވާ، އެ ނިޒާމެއްގެ ތެރޭގައި ރަށުގެ ރައްޔިތުންގެ ބައިވެރިވުމާއެކު ރައްޔިތުން ހޮވާ މެމްބަރުންގެ ކައުންސިލަކުން ރަށު ހިންގުމެވެ. ރަށުގެ ޙުކުމްކުރުން ދެމެހެއްޓުމަށް ޤާނޫނީ ގޮތުން، މާލީ ގޮތުން، އިދާރީ ގޮތުން ބާރުތަކެއް ދީފައިވަނީ ރަށު ކައުންސިލަށް ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ޤާނޫނުތަކުން ދީފައިވާ ބާރުތަކުގެ ދަށުން ކަމުގައި ވާނެއެވެ.

ރަށުގެ ޙުކުމްކުރުމުގެ ތަސައްވުރުގައި މައްސަލަ ބެލޭ ގޮތަށް ފާހަގަކުރެވޭ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ތިން ކަމެއް ޚާއްޞަކޮށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެ ކަންތަކަކީ،

1. ރަށުގެ ރައްޔިތުންގެ ބައިވެރިވުމާއި ޝަފާފިއްޔަތު ރަނގަޅު ދެމެހެއްޓުމާއި ޒިންމާދާރުވުން،
2. ރަށުގެ މައްސަލަތަކުގައި ރަށުގެ ކައުންސިލުން ނިންމާ ނިންމުންތައް،
3. ރަށުގެ މައްސަލަތަކުގައި ރަށުގެ ކައުންސިލުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކުރުމާއި ޖަވާބުދާރީވުން

މިއެވެ.

މިތަނުގައި ބަޔާންކުރެވުނު ބައިވެރިވުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ދޭ ރަށުގެ ޙުކުމްކުރުމުގެ ނިޒާމަކީ ރައްޔިތުން ތަމްސީލުކުރާ މެމްބަރުންގެ ކައުންސިލެއް ބަލަހައްޓާ އިދާރީ ހިންގުމެވެ. ރައްޔިތުން ތަމްސީލުކުރާ ކައުންސިލުގެ ބާރުތަކާއި މަސްއޫލިއްޔަތުތައް ކަނޑައަޅާފައިވާ ބަޔާން ދައުލަތުގެ ޤާނޫނުތަކުގައި ވާނެއެވެ. ދެވަނަ ގޮތަކީ، ރަށުގެ ކައުންސިލުގެ މަސްއޫލިއްޔަތުތައް ރައްޔިތުން ތަމްސީލުކުރާ މެމްބަރުންގެ ދަށުގައި، ރަށުގެ ކައުންސިލުގެ ބާރުތަކާއި މަސްއޫލިއްޔަތުތައް ކަނޑައަޅާފައިވާ ބަޔާން ދައުލަތުގެ ޤާނޫނުތަކުގައި ވާނެއެވެ. މި ތިން މަސްއޫލިއްޔަތު ރަށުގެ ކައުންސިލުތަކަށް ހަވާލުކުރުމަކީ ލާމަރުކަޒީ ޤާނޫނުގެ 85 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަމެއްކަމުގައި ވެސް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާ

ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު) އަކީ ދިވެހިރާއްޖެއިން މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާ ނައްތާލުމާއި، މަސްތުވާތަކެއްޗަށް ދެވިހިފާފައިވާ މީހުން އެތަކެއްޗަށް ބޭނުންވާ މިންވަރު މަދުކުރުމަށްޓަކައި ނުވަތަ ނައްތާލުމަށްޓަކައި އެމީހުން ފަރުވާގެ ހާއްސަ ޕްރޮގްރާމްތަކުގެ ދަށުން ފަރުވާ ދިނުމަށް ބާރުއަޅައި، ޖިނާއީ ޢަދުލުއިންސާފުގެ ގޮތުގައި މުޖުތަމަޢުގައި އެމީހުން ބައިވެރިވުމުގެ ފުރުޞަތު ތަނަވަސްކޮށްދިނުމާއި، މަސްތުވާތަކެއްޗާގުޅޭ ކުށާއި އަދަބު ކަނޑައެޅުމާއި، އެހެނިހެން ކަމާގުޅޭ އުސޫލުތައް ކަނޑައަޅާފައިވާ ޤާނޫނެކެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ފުރުމާކުރެވިފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު، މުޅި ޤާނޫނު އަމާޒު ހާސިލުކުރުމަށް ފަރުވާދިނުމުގެ ޚިދުމަތާއި މުޖުތަމަޢަށް މީހުން ގެނައުމަށް މި ޤާނޫނުގައި ފަރުވާދިނުމުގެ ކަންކަން އިންތިޒާމުކުރުމަށްޓަކައި މުއައްސަސާތައް އުފެދިފައިވެއެވެ. ފަރުވާދިނުމަށް ހާއްސަ މަރުކަޒުތަކެއް އެކުލަވާލެވިފައިވެއެވެ. ޖަލަށް ކޮޅެއް ޤާއިމުކުރެވިފައިވެއެވެ. އެ ކޮޅުގެ 'ފަރުވާގެ ދޮރުން' އެތެރެވެވޭނެ މަގު ތަނަވަސްވެފައިވަނީ ފޯރުކޮށްދޭ އަމާޒުވެގެން މިންވަރަކަށެވެ. ފަރުވާގެ ދޮރުގެ ފޮފުއާގާ[47] ހުރަސްކޮށް ޖަލު ކޮޅުގެ އިސްތިސްނާ ދިރުމުގައި ޤާނޫނުގައި ހަރުކަށި ކަންތައްތައް އެކުލެވޭ މާއްދާތައް ހިމެނިފައިވެއެވެ. އެއީ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާއެވެ. މި ދިރާސާގައި މި ބަލާލަނީ 36 ވަނަ މާއްދާގެ ބޭނުންތެރިކަމާއި، އެކުލަވާލެވިފައިވާ ގޮތުގެ މައްސަލަތަކެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި މި މާއްދާ މިހާރު އޮތްގޮތުން ޝަރުޢީ ކޯޓުތަކުގެ ކުރިމަތީގައި އެއް ޝަރުޢީ ކޯޓުތަކުން މަޝްވަރާކުރެވޭ. މި މާއްދާގެ ބޭނުމަކީ ޝަރުޢީ ކޯޓުގެ އިސްތިސްނާ ނުހިނގާނެ މިންނަށް ކުރިއަށްގެންދެވުމެވެ. މަސްތުވާތަކެތީގެ ވަބާގައި ޖެހިގެއްވާ މީހުންނަށް ޖާމިޢު

47 ފަރުވާ ދޮރުގެ ފޮފުއާގާ

ގޮތުގައި ފަރުވާ ބޭނުންވާ މީހުންނަކަށްވިޔަސް، ދުނިޔޭގެ އެކި ގައުމުތަކުގައި ދޫނީ އުމުގެ ތެރެއިން ފަރުވާގެ ކަންކަން ފަހިކުރުމުގައި އިސްތިސްނާއެއް ގެންގުޅެއެވެ.[48] މި އިސްތިސްނާގައި ގިނައިން ބޭނުންކޮށްފައި ހުންނަނީ ވަކި ޚާއްޞަ ހާލަތްތަކަކެވެ. ބޭނުމަކީ، މަސްތުވާތަކެއްޗަށް ބަރޯސާވާ ބޭރަން ދުވަހަށްދުވަހަށްވެސް، ވަކި ކަހަލަ ބޭސް ދީ ޖެއްސުން ކުރުމަކަށް އަށަގެންނަ މިންނަށް ފަރުވާގެ ފުރުސަތު ދިނުމުގެ އިމްކާނު ފަހިކުރުމެވެ. މިގޮތުން ފަރުވާދޭއިރު ކޮންމެ އިސްތިސްނާތަކުގައި ބަލާންޖެހޭ ކަންތައް، މުޖުތަމަޢު އަދި ބޭރު ނަފްސާނީ ކަންތައްތަކާ ގުޅުންހުރި ޖިސްމާނީ އަދި ނަފްސާނީ ސަލާމަތް ނުރައްކާނުވާނެ ގޮތެއްގައި މުޖުތަމަޢުގެ ހަމަޖެހުމަށް އުނިކަން ނުލިބުމެވެ.

ޤާނޫނު ޑްރާފްޓް ކުރުމުގެ މަރުޙަލާގައި[49] ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރު ނިހާޔަތަށް މިނުން ކަނޑައެޅުމުގައި އެކި ގޮތްގޮތަށް ބަހުސްކުރެވުނެވެ. އަދި ޑްރާފްޓް ކުރުމުގެ އެކިމަރުޙަލާތަކުގައި އެކިގޮތަށް މި މާއްދާ ޑްރާފްޓް ކުރެވުނެވެ. ތިރީގައި މިވަނީ އެފަދަ ބައެއް ބަދަލުތަކެވެ.

ފުރަތަމަ ޑްރާފްޓް ކުރެވުނު ގޮތް (06 އޮކްޓޯބަރ 2011 ގެ ޑްރާފްޓް)[50]

މި ޑްރާފްޓްގައި ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރު ނިހާޔަތް މިނުން ކަނޑައެޅުމުގައި ވަކި ކުރިމަތިލާފައިވާ ދެ ޝަރީޢަތުގެ މިނުން ނިހާޔަތް ބާޠިލުކުރާ ޑްރާފްޓްގެ 15 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައިވެއެވެ. އެ ދަށުން، ޑްރަގް ކޯޓަށް ބަރޯސާވެފައިވާ ވަގުތު

48 ކައުންސިލްގައި ޑްރަގް ކޯޓު އުފެދި 2000 ގެ 7 ވަނަ މާއްދާގައި ދިފާޢު ކުރެވޭނެ "ޑިސްކްރީޝަނެއް އޮފްސެޓް" ގޮތުގައި ހިމެނިފައިވެއެވެ.

49 މިބާބުގައި މުސްތަޤިއް ބައެއް ބަހުސްގެ މަޝްވަރާގެ އިޖްތިމާޢު ކޮމިޓީން އެއްވެފައި ގާނޫނު ބަދަލުކުރުމުގެ ޑްރާފްޓް ކުރި މަރުޙަލާއެވެ.

50 ޑްރާފްޓް ކުރުމުގެ ބައިވެރިންނަށް ބަންގާރަ ބަޔަކަށް އޮފީހަށް ފޮނުވި Revised Drugs Bill 06.10.2011 ނަމްބަރާ 108 ސެކްޝަން މާއްދާ ޑްރާފްޓް

އެމީހެއްގެ މައްޗަށް އެކުށުގެ ދަޢުވާކުރެވިފައިވާ ބާރަބޮޑި، އަދަބު ކަނޑައެޅިފައިވާ ބާރަބޮޑެވެ.
މި ދެ ބާރަބޮޑުކަމުގައި ޖިނާއީތަކުރާނަށް ކުށްތަކާއިގެ ގޮތުގައި އެކުށްކުރުމުގައި ބައިވެރިވުމާއި
އެހީތެރިވުން ހިމެނޭ ގޮތުން 8 ކުށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެކުށްތަކަކީ؛

1. މީހަކު މެރުމުގެ ކުށް
2. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ޙައްދު ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުށް
3. ޓެރަރިޒަމްގެ ކުށް
4. ކުޑަކުދިންނަށް ޖިންސީ ގޯނާކުރުމުގެ ކުށް
5. މަސްތުވާތަކެތި ޓްރެފިކްކުރުމުގެ ކުށް
6. ގަދަކަމުން ބަދުއަޚްލާގީ ޢަމަލު ހިންގުމުގެ ކުށް
7. އެއްޖިންސުން ޖިންސީ ގުޅުން ހިންގުމުގެ ކުށް
8. މަތީގައިވާ ކުށްތައް ކުރުމުގައި ބައިވެރިވުމާއި، އެހީތެރިވުން މިއެވެ.

ދެ ބާރަބޮޑުކަން ޒިޔާދަކޮށްފައިވާ ޙާލަތްތަކުގައި މަތީގައިވާ ކުށްތައް ފުރުސަތުތަކަށް ހިމެނޭ ގޮތުން އެއް ބާރަބޮޑު ގުޅިގެން ނުވާނަމަ ގުޅިގެން ގުޅިގެންވާ ކުށެއްގެ ގޮތުގައި ބެލެވޭނެއެވެ. އެއީ މަސްތުވާތަކެތި ޓްރެފިކްކުރުމުގެ ކުށެވެ. ސަބަބަކީ މި ކުށަކީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު) ވުޖޫދަށް އައުމުގެ ކުރިން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުތަކުގައި ކުށެއް ނޫނެވެ. ވީމާއެކު އެކުށަކަށް އަދަބު ކަނޑައެޅިފައިވާ މީހަކު ނުހުންނާނެއެވެ. އަދި ހަމައެހެންމެ ޓްރެފިކް ކޮށް އުފެދިގެންއަންނަނީ، ކުރީގެ މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން މަސްތުވާތަކެތި ޓްރެފިކްކުރުމުގެ ކުށުގެ ދަރަޖަ އުފުލިގެންއަންނަނީ، އެ ދަރަޖަ އުފުލިފައިވާ މިހާރުކުރަމުން ނުހުންނާނެއެވެ. އަދި ޓްރެފިކްކުރުމުގައި މަސްތުވާތަކެތީގެ ދަރަޖަ ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތުން މިހާރަކުން ޓެރަރިޒަމް އިންޓެލިޖެންސް މައްސަލަ އައިސް ކުރާއިރުގެ ދަރަޖަ އުފުލާނެއެވެ އަދި ދެބައި ކޮޅުގެ ފުރާވާގެ ޖިންސީ ނިމުމުގެ ކުރިން 15 ވަނަ

މާއްދާގައިވާ ކުށެއްގެ ސާބިތުވުމަކީ ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞަށް އެކަމުގެ އަސަރުކުރާނެ ކަމެއްވެސް ނޫނެވެ.

ދެވަނަ ޖަލްސާ (15 އޮކްޓޫބަރު 2011 ގެ ޖަލްސާ)

މި ޖަލްސާގައިވެސް ހިމެނިގެންވަނީ ކުރިންވެސް ހިމެނުނު ކުރުމަށެވެ. ނަމަވެސް ކުޑަކުދިންނަށް ޖިންސީ ގޯނާކުރުމުގެ ކުށުގެ ބަދަލުގައި އުކުން ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2009 (ކުޑަކުދިންނަށް ޖިންސީ ގޯނާކުރާ މީހުންނާމެދު ހާއްސަ އުސޫލުތަކުން ޢަމަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ހުރިހާކަމެއް ހިމެނޭ ގޮތަށް ފުޅާކުރެވިފައިވެއެވެ. އަދި މީގެ އިތުރުން ޖަލްސާގައި މި ކޮމިޓީގައި ގުޅުންހުރި ގިނަ މައްސަލަތަކެއް ދިރާސާކުރެވި ހުއްޓުނެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި މި ކޮމިޓީއާ ގުޅިގެން ޖެހޭގޮތަށް އިޖްތިމާޢީ ދިރާސާކުރާ އެކަށައަޅާ ގުޅިގެން އިޖްތިމާޢީއަށް އަސާސީ މާއްދާތަކުގެ ހިމެނެއެވެ.

36 ވަނަ މާއްދާ ޤާނޫނުގައި

2011 ވަނަ އަހަރު ޑިސެމްބަރު މަހުގެ 28 ވީ ބުދަދުވަހު އޮތް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ 3 ވަނަ ދައުރުގެ 31 ވަނަ ޖަލްސާއިން "މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ބިލު" ފާސްކުރެއްވިއިރު ކުރީގައި ބަހުސްކުރިއަށް ދީ ޖަލްސާގައި މި މާއްދާ އުނިކުރެވިފައިވާ ގޮތަށް ބަދަލުތަކެއް އައިސްފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް މިބަދަލަކީ މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުން އިސްލާހުތަކެއްގެ ގޮތުގައި ގެނެސްފައިވާ ބަދަލުތަކެއް ނޫނެވެ. މިބަދަލު ތަކަކީ ކޮމިޓީ މަރުހަލާގައި[51] ގެނެވިފައިވާ ބަދަލުތަކެކެވެ.

ޤާނޫނު ފާސްވެ ވުޖޫދަށް އައިއިރު އެންމެ ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވުނުކަމަކީ ބައެއް ކުށްތަކަށް މަދުވެވެ. އޭގެތެރޭގައި އެއްޗިސްސުން ހިސްދާއި ދުރުން ޖިސްމާނީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި

51 ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އިޖްތިމާޢީ ކޮމިޓީން 29 މާރޗް 2011 ދުވަހުން ފެށިގެން ގެނެވުނު ބަދަލުތައް

ބައްދު ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުން މަދުވެފައިވުމެވެ. ޖަބާބުކުރާ މީހުގެއި މި ދުކުން އުނިވެފައިމިވަނީ އުކުންތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއްކުރުންތަކަކީ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާމީހުން ޚާއްސަ ގޮތެއްގައި އަރައިގަތުން ޚާއްސަ ކުރުމަކަކަށްކުރުވުންތަކެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން އިސްތިއުމާލު ކުރާ ޝަރީޢަތުގައި ބައްދު ކަނޑައެޅިފައިވާ ވައްކަންކުރުމާއި، ޖިންސީކުރުމާއި، ރަޝްވަތު ދިނުމާއި ޒަޚަމްތަކުގެ ތެރެއިން މިކަހަލަ ކަންތައް ކުރާ މީހުންނަކީ ސަރުކާރުގެ ބައެއް ކުލަ ތަފާތުކަމެއް އުފެދިފައިވާ މީހުންނެވެ.

ޤާނޫނުގައި 36 ވަނަ މާއްދާ ފެށިގެން އަންނަނިވި އަންނަނިވި އިބާރާތުންނެވެ. "އަންނަނިވި ކުރުކުރުގެ ތެރެއިން ކުރެއްގެ ދަރުބާ އުފުލިފައިވާ މީހުންނާއި، އެއިން ކުރެއް ސާބިތުވެ، ބުނުމް ތަންފީޛުކުރެވިދާނެ ސަރުކާރުގެ ޙާލަތުގައި ދިރިއުޅޭ މީހުންގެ މައްޗަށް ޖިނާއީ ހުކުމް ސާބިތުވެ ފެނިގެންނެވެ."

މާއްދާގެ ފުރަ އިބާރާތުން ދުރަކުރެވޭނީ ޖިނާއީ ޙުކުމް ސާބިތުވުން އެ މާއްދާގައި ބުނާ ކުރުމަކީ ގެމިގެން ފެނިގެން ބާރަކުންތަކެއްވާކަމެވެ. އަދި އެބާރަކުންތަކެއް އުނިވުމުން މިސާލަކަށް ޖަރީމާގެ ކުރެއްގެ ބުނުމް ތަންފީޛުކުރެވިދާނެ ޙާލަތެއް ދިރިއުޅޭ ޤާނޫނުގައިބުނާ ޝަރީޢަތް ފެނިގަނެވޭ ގޮތުން ޖިނާއީ ހުކުމް ސާބިތުވެ ދިޔައީއެވެ. މާއްދާގެ ފުރަ އިބާރާތުގައިވާ ބާރަކުންތަކުގެ ތެރޭގައި މިވަނީއެވެ.

1. ދަރުބާ އުފުލިފައިވާ މީހުން. މިސާލު، ގަދަކަމުން ބަދުއަހުލާގީ ޢަމަލުތަކުގެ ކުރުގެ ދަރުބާ އުފުލިފައިވާ މީހުން.

2. ކުރު ސާބިތުވެ، ބުނުމް ތަންފީޛުކުރެވިދާނެ މީހުން. މިސާލަކަށް ޖަރީމާގެ ކުރެއް ސާބިތުވެ އުކުރުގެ ބުނުމް ތަންފީޛުކުރެވިދާނެ މީހުން.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރުމުގައި އެ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނާކުށްތަކަކީ؛

1. މީހަކު މެރުމުގެ ކުށް،
2. ތެރަރިޒަމްގެ ކުށް،
3. ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2009 (ކުޑަކުދިންނަށް ޖިންސީ ގޯނާކުރާ މީހުންނާމެދު ޚާއްޞަ އުޞޫލުތަކުން ޢަމަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ކުށެއް،
4. މަސްތުވާތަކެތި ޓްރެފިކްކުރުމުގެ ކުށް،
5. ގަދަކަމުން ބަދުއަޚްލާޤީ ޢަމަލު ހިންގުމުގެ ކުށް،
6. މަތީގައިވާ ކުށްތަކުގެ ތެރެއިން ކުށެއް ކުރުމުގައި ބައިވެރިވުމުގެ ކުށް ނުވަތަ އެއިން ކުށެއް ކުރުމުގައި އެހީތެރިވެދިނުމުގެ ކުށް މިއެވެ.

ކުރިންވެސް އިޝާރާތްކުރެވުނު ފަދައިން މި މާއްދާގައިވާ ކުށްތަކަކީ، މުޖުތަމަޢު އެކުށްތަކަށް ކުރާ ނަފްރަތުގެ ސަބަބުން ކޮންމެފަދަ ޙާލަތެއްގައިވެސް އެފަދަ މީހުންނަށް ފަރުވާގެ ފުރުޞަތު ހަނިކުރުމަށްޓަކައި އެކުލަވާލެވިފައިވާ ކުށްތަކެއްކަމަށް ގަބޫލުކުރެވޭ، އޭރުގެ މުޖުތަމަޢު އެންމެ ނަފްރަތު ކުރާ ކުށްތައް ޤާނޫނު ހިމަނައި މި މާއްދާއަށް ބަދަލުއައުމަކީ އެކަށީގެންވާކަމެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން ތޫނު ހަތިޔާރު ބޭނުންކޮށްގެން މާރާމާރީ ހިންގުމަކީ މިހާރު މުޖުތަމަޢުގައި އެންމެ ނުރުހުންތެރިވާ ކުށް ކަމަށްވާ އެކުށް ނުވަތަ އެކުށާގުޅުންހުރި ކުށްތައް މި މާއްދާއަށް އިތުރުކުރުމަކީ ފުދޭނެކަމެކެވެ.

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ލިބިދީފައިވާ އިޚްތިޔާރުތަކާއި ބާރުތައް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަކީ ޖިނާއީ ކުށްތަކާ ގުޅިގެން ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުރާ އެންމެހައި ދަޢުވާތަކާބެހޭ ކަންކަން ބެލެހެއްޓުމާ ޙަވާލުވެފައެވެ.[52] އަދި ހަމަ އެހެންމެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލަކީ ޖިނާއީ ކުށުގެ ތުހުމަތުގައިވާ މީހާއަށް ޤާނޫނުއަސާސީން ހިމާޔަތްކޮށްދީފައިވާ މިނިވަންކަމާއި ޙައްޤުތަކަށް ޤާނޫނުއަސާސީން ދީފައިވާ އެންމެ ބޮޑު ގެރެންޓީއެވެ.[53]

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަކީ ޤާނޫނުއަސާސީން ވުޖޫދުކުރެވި ޤާނޫނީ މަންސޫބެކެވެ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ބާރުތައް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 223 ވަނަ މާއްދާއާއި، ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ޤާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރުމުގެ އިތުރުން އެހެނިހެން ޤާނޫނުތަކުގައިވެސް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ބާރުތަކެއް ލިބިދީފައެވެ. މި ގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބޭންކިންގއާ ބެހޭ ޤާނޫނުން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ބޭންކުތަކުގެ ކަސްޓަމަރުންގެ އެކައުންޓުތަކާއި ޑިޕޮސިޓުތަކާއި ޓްރަސްޓުތަކާއި އަދި ސޭފް ޑިޕޮސިޓް ބޮކްސްތަކާބެހޭ މަޢުލޫމާތު ހާމަކުރުމަށް އަމުރުކުރުމާއި،[54] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކަސްޓަމްސްގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ޖިނާއީ ކުށެއް ކޮށްފިކަމުގެ ތުހުމަތުގައި ކަސްޓަމްސްގެ ޙަވާލުގައިވާ އަމުރެއް ކޯޓުގައި އެދުމަށް[55] ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް އެކި ޤާނޫނުތަކުން ލިބިދީފައިވާ ބާރުތަކުގެ މިސާލުތަކުގެ ތެރެއިން މަދު މިސާލުތަކެކެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަކީ މަސްތުވާތަކެއްޗާގުޅޭ ޖިނާއީ ކުށްތަކާއި އަދަބުތައް ކަނޑައަޅާފައިވާ ޤާނޫނެކެވެ. އެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން އުފުލާ ދަޢުވާތަކުގައި ދަޢުވާ އުފުލާ ފަރާތަކީ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއެވެ. އަދި އެ ޤާނޫނަކީ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް

52 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 223 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

53 ސުޕްރީމްކޯޓުގެ 2010/SC-A/19 ވަނަ ޤަޟިއްޔާގެ ސަރުކާރާއި ނިޔާޒުއްދީނާއި ދެމެދުގެ ފާޑުކިޔުމުގެ 3 ވަނަ ނުކުތާ

54 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 42 ވަނަ މާއްދާ

55 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކަސްޓަމްސްގެ ޤާނޫނުގެ 12 ވަނަ މާއްދާ

އެކިކަންކަމުގައި ތަފާތު ބާރުތަކެއް ލިބޭ ގޮތަށް އެންމެ ފަހުން ވުޒާރާތް އަދި ޤާނޫނުވެސް ފެށުނެވެ. މި ލިޔުމުގައި މި ބަލާލަނީ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ލިބިދީފައިވާ ބާރުތަކުގެ ނުވަތަ އިޚްތިޔާރުތަކުގެ މައްޗަށެވެ. އެ ބާރުތަކާ ގުޅޭ ތަފްސީލުތައް ބަޔާންކުރުމުގައި އެންމެ ފުރަތަމަ އަލިއަޅުވާލާނީ، ދައުވާ ކުރުމާއި ނުކުރުމުގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ލިބިދީފައިވާ އިޚްތިޔާރުތަކަށެވެ. އަދި އޭގެ ފަހުގައި މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ދީފައިވާ އެހެނިހެން އިޚްތިޔާރުތަކަށް ބަލައިލާނަމެވެ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ޤާނޫނުން ދީފައިވާ ބާރުތައް މި ފޮތުގެ ފަހަތުގައިވާ ޖަދުވަލު 2 އިން ފަސޭހައިން ފެންނާނެއެވެ.

ދައުވާކުރުމަށް ނިންމުން

ޖިނާއީ ތަޙްޤީޤާ ގުޅިގެން ދުނިޔޭގެ ގިނަ ގައުމުތަކުގައި ދައުވާ އުފުލާނީ އެ ދައުވާ އުފުލުމަށް ދެ ސްޓޭޖެއްގެ ޓެސްޓް ދައުވާކުރުމަށް ފަހިކޮށް ލިބިއްޖެނަމައެވެ. ފުރަތަމަ ސްޓޭޖަކީ، ލިބިފައިވާ ހެއްކާއި ޝަރީޢަތުގެ އަލިގައި ދައުވާކޮށްފިނަމަ، ކުށް ސާބިތުވުމުގެ އިހްތިމާލު އޮތްކަން ނުވަތަ ނުހުންނަކަމުގެ (ރިއަލިސްޓިކް ޕްރޮސްޕެކްޓް އޮފް ކޮންވިކްޝަން) ސްޓޭޖެވެ. ދެވަނަ އިމްތިޙާނަކީ، އެ ދައުވާ ކުރުމުގައި އާންމު މަސްލަހަތެއް އޮތްކަން ނުވަތަ ނުހުންނަކަމެވެ. ފުރަތަމަ ސްޓޭޖުގެ ޓެސްޓަށް ނުހުންނަކަމުގައި ފެއްޓޭނަމަ، ދެން ސްޓޭޖުގެ ޓެސްޓް ހުށަހަޅާ ދައުވާކުރާ ފަރާތްތަކުން ކުރިއަށް ނުދެއެވެ.[56] އަދި ފުރަތަމަ ސްޓޭޖުގެ ޓެސްޓް ދައުވާކުރުމަށް ފަހި ކަން ލިބިގެން ނުވާ ދެވަނަ ސްޓޭޖުގެ ޓެސްޓް އިސްދިނުމަކާ ފިޔަވައިލާނަމަވެސް ދައުވާނުކުރާނެއެވެ.

56 ދަ ކޯޑް ފޮރ ކްރައުން ޕްރޮސިކިއުޓަރސް 0102، ކްރައުން ޕްރޮސިކިއުޝަން ސަރވިސް، ސަފްހާ 7

މަސްތުވާތަކެތީގެ ދަޢުވާ އުފުލުމުގައި އިސްތިއުނާފުތަކެއް ދިނުން

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ދަޢުވާކުރާ ފަރާތަށް ދަޢުވާކުރުމުގައި ގިނަ އިސްތިއުނާފުތަކެއް ދިނުމަށް މެދުވެރިވި ސަބަބުތަކެއްވެއެވެ. އެ ސަބަބުތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އެންމެ މުހިއްމު އެއް ސަބަބަކީ، ކުރީގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77)ގެ ދަށުން އެއް ހާދިސާއަކާ ގުޅިގެން އެއްފަރާތަކާ ގިނަ ދަޢުވާތަކެއް ކުރުމާއި، ހަމަ އެ ދަޢުވާތަކަށް ސާބިތުވުމުން ގިނަ ޙުކުމްތަކެއް އަންނަ ގޮތަށް އެ ޤާނޫނު ފަރުމާކޮށްފައި އޮތުން ހިމެނެއެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލައިގައި ހައްޔަރުކުރުމާ މީހާގެ އަތުން ފެންނަ އެތިކާއި، އޭނާގެ ކުޑަކުދިތަކުގެ ނަގްދީ ތަކެއްޗިފިލުވުމުން ނަޒަރާޤިއިން މަނާކުރެވިފައިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ އަސަރާއި (މިހާރުގެ ޤާނޫނުގެ ޖަދުވަލު 1 ގައިވާތަކެތި) ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމާ މަސްތުވާތަކެތީގެ އަސަރު (މިހާރުގެ ޤާނޫނުގެ ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ ތަކެތި) ފިހިއްޖެނަމަ، މަސްތުކުރުވިއިރު މަސްތުވާއެއްޗެއް ބޭނުންކުރުމާއި، ބޭނުންކުރުމަށްޓަކައި އަތުގައި ބެހެއްޓުމާއި، ބޭހު ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ބޭނުންކުރުމާއި، ބޭނުންކުރުމަށްޓަކައި އަތުގައި ބެހެއްޓުމުގެ ދަޢުވާ (ޖުމްލަ 4 ދަޢުވާ) ކުރެވޭނެއެވެ.

ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު) އަށް ބަދަލުކުރުމުގައި ދިމާވި ދަތިތަކަށް ފަރުވާދިނުމުގެ ގޮތުން ފަހުގެ ޤާނޫނުގައި އިސްތިއުނާފުތަކެއް ދިނުން ނަމަވެސް، އެ އިސްތިއުނާފު ދިނުމަށް ބަހުސްކުރެވުނު އިރުން އެ އިސްތިއުނާފެއް ބޭކާރުވާކަމަށް ދެކެވިދާނެއެވެ. ސަބަބަކީ، އިސްތިއުނާފެއް ދަޢުވާކުރުމުގައިވިޔަސް މަސްތުވާތަކެތީގެ ގިނަ ދަޢުވާ އެއް ހާދިސާއަކާ ގުޅިގެން އެކަށައި މައްސަލަ ކުރުމާއި، އެކަމަކު ބައްޔެއް ޙުކުމްކުރެވެ. ނަމަވެސް އިސްތިއުނާފުތަކުގެ އިން "ފަރަނަތަބައި" ދިމުގެ ސަބަބުން މިހާރުގެ މައްސަލަ މަސްތުވާތަކެތީގެ ދަޢުވާތައް، އެހެން ދަޢުވާތަކާ މިސާލަކަށް ވައްކަމާއި، ޤަތުލުގެ ކުށް ފަދަ ދަޢުވާތަކަށްވުރެ ފަހުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން "ބޮޑެތި" ކުރިއަރާއެވެ.

ދަޢުވާ އުފުލާނެ ކޯޓު ކަނޑައެޅުން

މަސްއޫލިއްޔަތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ކުށްކުރުގެ ދަޢުވާކުރާއިރުވެސް ކުރިން ދެންނެވި ފަދައިން ތަޙްޤީޤުން ލިބޭން ހުންނަ ހެއްކާއި ޤަރީނާ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ވަޒަންކުރަންޖެހޭނެއެވެ. މިކަމަށް އިޝާރާތްކޮށް މަސްއޫލިއްޔަތާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ "ތަޙްޤީޤުގައި ފާހަގަކުރެވޭ ކަންކަން" މިފަދައިންނެވެ. ތަޙްޤީޤުގައި ފާހަގަކުރެވޭ ކަންކަމަށް ބެލުމަށްފަހު އެ ދަޢުވާއަކީ ޖިނާއީ ކޯޓަށް ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ލިބޭ ދަޢުވާއެއްނަމަ، އެދަޢުވާ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ހުށަހަޅާނީ ޖިނާއީ ކޯޓަށެވެ.[57] އަދި ޖިނާއީ ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް ނުލިބޭނަމަ އެ ދަޢުވާ ހުށަހަޅާނީ ސިވިލް ކޯޓަށް ނުވަތަ އިޚްތިޞާޞް ލިބޭ އެހެން ކޯޓަކަށެވެ.[58] މި ގޮތުން ޖިނާއީ ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް ނުލިބޭ ކުޑަކުދިންގެ މައްސަލަތައް ހުށަހަޅާނީ ޖުވެނައިލް ކޯޓަށެވެ.

ދަޢުވާކުރުމާއި ދަޢުވާނުކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު

ދަޢުވާކުރުމަށް ނިންމުމާއި ދަޢުވާ ނުކުރުމަށް ނިންމުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ދީފައިވާ އިޚްތިޔާރެކެވެ. މަސްއޫލިއްޔަތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ތުހުމަތު ކުރެވޭ މީހެއްގެ މައްޗަށް ދަޢުވާކުރުމުގައި، ތުހުމަތު ކުރެވޭ ކުށް ދެ ބަޔަކަށް ބެހިގެންވެއެވެ. އެއްބަޔަކީ އެ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބޮޑެތި ކުށްތަކެވެ. ދެވަނަ ބަޔަކީ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ނުހިމެނޭ ކުށްތަކެވެ. މަސްއޫލިއްޔަތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް އިޚްތިޔާރުތަކެއް ދިނުމުގައި 36 ވަނަ މާއްދާއަށް ހާއްސަ ސަމާލުކަމެއް ދެވިފައިވާ ތަން ފެނެއެވެ. މިސާލަކަށް އިތުރު ތަފްސީލު މަސްއޫލިއްޔަތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ދަޢުވާ ކުރުމާއި ނުކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް

57 މަސްއޫލިއްޔަތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 54 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

58 މަސްއޫލިއްޔަތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 54 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)

ދީފައިވާ ދިނުމުން ހާމަވެއެވެ.

ދަޢުވާކުރުމާއި ނުކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު ދީފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު އެންމެ ފުރަތަމަ ފާހަގަކުރެވެނީ، މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާއަކީ، ނުރައްކާތެރި ބޮޑެތި ކުށްތަކާއި ހިމެނިފައިވާ މާއްދާއަކަށްވާތީ، ފަރުވާގެ ނިޒާމުގައި ހިމެނޭ މީހެއްގެ މައްސަލަ އެ މާއްދާގެ ދަށުން ދަޢުވާއެއް އުފުލުމަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ހުރަހެއް ޤާނޫނުގައި ކުރިމަތިކޮށްފައި ނުވާކަމެވެ.[59] އަދި ހަމައެހެންމެ އެ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށެއް ނޫން އެހެން ކުށެއްގެ ދަޢުވާ ފަރުވާގެ ނިޒާމުގައި ހިމެނޭ ނުވަތަ ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިންޓަވެންޝަން ހިމެނިފައިވާ މީހެއްގެ މައްސަލަ އުފުލުމާއި ނުއުފުލުމުގެ އިޚްތިޔާރު ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ލިބިދެނެވެއެވެ.[60]

ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިންޓަވެންޝަން ހިނގާ މީހުންގެ އިތުރުން އަމިއްލައަށް އެދިގެން ފަރުވާހޯދުމުގެ މައްސަލަ ފަރުވާގެ މުއައްސަސާގައި މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށެއް ނޫން އެހެން ކުށެއްގެ ދަޢުވާ އުފުލުން ހުއްޓާލުމަށް، ފަރުވާ ފުރިހަމަކުރާ ގޮތަށް ބަލައިގަންނަ އެ ދަޢުވާ ނުކޮށް ހިފެހެއްޓުމުގެ އިޚްތިޔާރު ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ލިބިދޭންވާކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.[61]

ފަރުވާގެ ނިޒާމުގައި ހިމެނޭ މީހެއްގެ މައްސަލަ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ހިމެނޭ ކުށެއް ނޫން އެހެން ކުށެއްގެ ދަޢުވާ އުފުލުމާއި ނު އުފުލުމުގެ އިޚްތިޔާރު ދީފައިވާ ސަބަބަކީ، އެފަދަ ކުށެއްގެ ދަޢުވާ އުފުލުމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން ބަންދުކުރެވުމާއި ތަންފީޛުކުރުމަށްޓަކައި މުޖުތަމަޢުން އަލުން ދާކުރުމުގެ ސަލާމަތުން ފަރުވާގެ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން މުޖުތަމަޢަށް ނުކުމެ ދިޔުމަށް ފުރުޞަތު ތަންތަނުގެ ސަބަބުން ބެލެވިދާނެއެވެ.

59 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 55 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
60 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 55 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)
61 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 94 ވަނަ މާއްދާ

ހިނގަމުންދާ ދައުވާ އަނބުރާ ގެންދިޔުމުގެ އިޖުރާއަތު

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދައުވާ ކުރުމާއި ނުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތު ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ލިބިދީފައިވާ ފަދައިން، އުފުލިފައިވާ ދައުވާތައް އަނބުރާގެންދެވުމުގެ އިޚްތިޔާރަކީވެސް އެ ޤާނޫނުން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ލިބިދީފައިވާ އިޚްތިޔާރެކެވެ. މި ގޮތުން އުފުލިފައިވާ ދައުވާއެއް އަނބުރާ ގެންދެވޭނީ ކޮން ހާލަތެއްގައި ކަމެއް މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ވެއެވެ.

ފުރަތަމަ ބާވަތަކީ މީހެއްގެ މައްޗަށް ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިންތިޒާމް ނުލިބޭ ކުށެއްގެ ދައުވާ ކޯޓެއްގައި އުފުލިފައިވަނިކޮށް، އެ މީހެއްގެ މައްޗަށް ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިންތިޒާމް ހިނގާ ކުށެއްގެ ދައުވާ އުފުލަންޖެހުމުން، (ދައުވާ އުފުލުމުގެ ކުރީގައި) ފުރަތަމަ ބަޔާންކުރި ދައުވާ އަނބުރާ ގެންދެވުމަށްފަހު ހަމައެކަނި ޑްރަގް ކޯޓުގައި ހިނގާ ދައުވާ ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް ދީފައިވާ އިޖުރާއަތެވެ.[62] މި ބާވަތުގެ މިސާލަކީ، ވައްކަންކުރުމުގެ ކުށުގެ ދައުވާ ޑްރަގްކޯޓު ނޫން ކޯޓެއްގައި އުފުލިފައިވަނިކޮށް، އެމީހާ ކެނަބިސް ބޭނުންކުރުމުގެ މައްސަލައިގައި ޑްރަގް ކޯޓަށް އިންތިޒާމް ލިބުމުން ވައްކަމުގެ ކުށުގެ ދައުވާ އަނބުރާގެންދިޔުމެވެ.

ދެވަނަ ބާވަތަކީ ޑްރަގް ކޯޓަށް ބަދަލުވުން މައްސަލައެއް އެކޯޓަށް ހުށަހެޅުނުއިރު، މީހާގެ މައްޗަށް އެހެން ކޯޓެއްގައި ޑްރަގް ކޯޓުން ނުބެލޭ ކުށެއްގެ ދައުވާ އުފުލިފައިވާ ބާވަތުގައި ޑްރަގް ކޯޓު ބެލުމުގެ ބަދު ލިބިގެންނާ ދައުވާ އަނބުރާގެންދެވޭނެ ދިފާއީ އިޖުރާއަތެވެ.[63] މި ބާވަތުގެ މިސާލަކީ، މީހެއްގެ މައްޗަށް ހެރޮއިން ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ދައުވާ ޑްރަގް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނުއިރު، ޝަރީޢަތް ކާޖެ އުފެއްދުމުގެ ކުށުގެ ދައުވާ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި އުފުލިފައިވާނަމަ، ޝަރީޢަތް ކާޖެ އުފެއްދުމުގެ ދައުވާ އަނބުރާގެންދިޔުމެވެ.

62 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 94 ވަނަ މާއްދާ

63 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 56 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

ކުރިން އުފުލުމުގެ ދަޢުވާ ކޯޓުގައި ޝަރީޢަތް ކުރިއަށްދާ ދުވަސްވަރު، ދަޢުވާ ކުރާ ފަރާތަކުން އިތުރު ދަޢުވާ އުފުލާނަމަ، އެ ދަޢުވާ ކުރިން އުފުލި ދަޢުވާއާއެކު ބަލަން ވާނީ، ކުރިން ދަޢުވާ ބަލަމުންދިޔަ ކޯޓުގައެވެ. ކުރިން ދަޢުވާ ބަލަމުންދިޔަ ކޯޓަކުން އިތުރު ދަޢުވާ ބަލަން ނުކުޅެދޭނަމަ، ދެން ވާނީ އެ ދަޢުވާ ބަލަން ޚާއްޞަ ކޯޓަކުންނެވެ.

އެއްދަޢުވާއަށްވުރެ ގިނަ ދަޢުވާ އުފުލުން

ޤަރާރު ކުރުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ހިމެނޭ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ ތެރެއިން ގުޅުންހުރި ދަޢުވާ އެއް ކޯޓުގައި ހުށަހަޅަން ޖާއިޒުވާނެއެވެ، އަދި ކޯޓުން ބަލަން ޤަބޫލުކުރާ ގޮތުގެ މައްސަލަތައް ދަޢުވާ އެއް ދަޢުވާއަކަށް ހިމެނުމަށް ކުރިމަތިލެވިދާނެ އެއް ކޯޓަކުން އެއް ދަޢުވާއާއެކު ބަލައި ނިމުމުގެ މަގު ޤާނޫނުން ފަހިކޮށްދެއެވެ،[64] އުފުލާލާއިރު ބަލަނިވެއެވެ،[65] އެ ދަޢުވާތަކުގެ ތެރެއިން އެއް ދަޢުވާއެއް ކުރިމަތިވި، އެއްވެސް ދަޢުވާއެއް ނިމުނުކަމުގައި، ނަމަވެސް ކުރިން ދަޢުވާއެއް ޤަބޫލުކުރަންޖެހޭ ދަރަޖައަށް ނުވަތަ އެއް ދަޢުވާ ކުރިއަށް ގެންދެވޭ ހުކުމެއް ހިންގަން ކޮށްދެވިދާނެ ކަމަށް މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުން ފާސްކޮށްފައިވާ އިޖުރާއާތެވެ.

މި އިޖުރާއާތެއް ދިނުމުގެ ބޭނުމަކީ، ކުރިންވެސް ބޭނުންކުރާއިރު ފަރާތުގެ ނަޒަރުގައި މީހުން ބައިވެރިކޮށް މުޤައްދަމާއިން އިސްކަންދިނުމުގެ ބަދަލުގައި މުޤައްދަމާއާއި ގުޅޭ ހުރިހާ ދަޢުވާއެއް ކުރިއަށް ގެންދިއުމެވެ.

[64] މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 57 ވަނަ މާއްދާ
[65] މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 57 ވަނަ މާއްދާ

ޕްރަގް ކޮޅުގެ އިންތިޚާބު ހިނގާ އިތުރު ކުރާގޮތް ދަށުވާ

ޕްރަގް ކޮޅު ދިރަވައި އެހެން ކޮޅުތަކުގައި އުފާވެރިވާ ދަށުވާތަކާއި، އެ ކޮޅުތަކުގައި ދަށުވާ އުފެދިފައިވާ ބާރުތަކުތަކުގައި ޕްރޮސީޖަރަކުން ގަވާއިދުތަކަށް އިންތިޚާބުތަކުގެ ދަށުގެ އިތުރުން ޕްރަގް ކޮޅުގެ އިންތިޚާބު ހިނގާ ކުރުތަކާއި ގުޅިގެން އުފެދޭ ދަށުވާތަކުގައިވެސް ޕްރޮސީޖަރަކުން ގަވާއިދުތަކަށް ދެމެހެއްޓޭ.

މިގޮތުން ޕްރަގް ކޮޅުން ބޭރުން ކުރާގެ ދަށުވާ މެމްބަރުގެ މައްސަލަ އެ ކޮޅުގައި ކުރިއަށްދާ ބާރުތަކުގައި، އެ މެމްބަރުގެ މައްސަލަ އިތުރު ކޮޅުން ބަލާގޮތް އިންތިޚާބު ހިނގާ ގުޅޭ ދަށުވާ ނުވަތަ އިތުރު ދަށުވާތަކާ ނުކުރުގެ އިންތިޚާބު ޕްރޮސީޖަރު ގަވާއިދުތަކަށް ހިނގާވެސްދޭ.[66]
މިސާލުގެ ގޮތުން މެމްބަރުގެ މައްސަލަ ކަނޑައެޅުމުގެ ބާރުނުކުރުގެ ދަށުވާ ޕްރަގް ކޮޅުގައި އުފެދިފައިވާ، ހަމައެކަނި މައްސަލަ ބައްލަވާ ހުރިހާ ކަމެއް ގުޅޭ ކަނޑައެޅުން ޕްރޮޓޮކޯލްތަކުގެ ކުރުގެ ދަށުވާ އުފެދިފައިވާ ޕްރޮސީޖަރާއި ގުޅޭ ގޮތުން، ވަކިން އުފެދިފައިވާ ދަށުވާ ނުކުރުފައިވާ، ޕްރޮސީޖަރަކުން ގަވާއިދުތަކަށް ކުރިއަށްދާނެކަމަށް ކުރެވޭ.

މަޖިލީހާ ގޮތުން ދަށުވާ ނުކުރުގެ އިންތިޚާބު ދިނުމުގެ ބާރުދިނުމަށް، ޕްރަގް ކޮޅަށް، ކުރު ސިޔާސަތުތަކުގެ ޤަވާއިދުތަކާއި، ބާރުވެރިކަން، ބާރުވެރިކަމަށް ހިތްވަރުދިނުމަށް، މިހެން ފަދަގޮތުގެ ނިޒާމުގައި ބައިވެރިކުރާ ކޮޅުތަކުގެ، އެކަށީގެ މެމްބަރުން ކު ފަދަގޮތުގެ ޕްރޮޓޮކޯލުގައި ބައިވެރިކުރުމަކީ ކަންކަން ގެނެސްދިނުމަށް ބޭނުންވާކަމެއް.

ޕްރަގް ކޮޅުގައި ދަށުވާ އުފެދިފައިވާ މެމްބަރާ ގުޅިގެން މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ޕްރޮސީޖަރަކުން ގަވާއިދުތަކަށް ދިނުމަށް ނުވަތަ އިންތިޚާބު، އެ ކޮޅުން ބޭރުކުރުމަށް އަދި އެކަމަށް ހުށަހަޅާ މެމްބަރުގެ މައްސަލަ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި

---

66 މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 58 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށްތައް ފިޔަވައި އެހެން ކުށްތަކުގެ ދަޢުވާ، ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް އަދި އެއްގޮތަށް ފަރުވާ ފުރިހަމަކުރުމާ ހިނދަކު ނުކޮށް ހިފެހެއްޓުމަށް ދިޔުމާ އިޚްތިޔާރުވެއެވެ.[67] މި އިޚްތިޔާރު ދިނުމާއި މާއްދާ ކިޔައިދޭ ސަރުކާރުގެ އެންމެހައި ބެލެހެއްޓުމުގެ ދާއިރާގެ، މި މާއްދާ ތަޢާރަފްކުރުމުގެ މަގުގައި މާއްދާގެ ނިޔަތަކީ ފަރުވާ ހަމަވެފައި ފުރިހަމަކޮށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް އަދުރަށް ކާރުބާރު މިކުރުން ދަށުކުރަމެވެ.

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ދަށުން ފަރުވާ ހަވާލުކުރުމާ ފަރުވާ ހަމަޖެހުމުން ދަޢުވާ ކުރާގޮތް ކުށުގެ ދަޢުވާ އުފުލުމާއި ނުކުތުމުގެ އިޚްތިޔާރުވެސް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުން ދިނުމަށްވެއެވެ.[68]

ދަޢުވާ ނުކުރުމާއި ދަޢުވާ އަނބުރާ ގެނައުމުގެ ނިންމުމުގައި ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ ކަންކަން

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ލިބިދީފައިވާ ދަޢުވާ ނުކުރުމާއި ދަޢުވާ އަނބުރާ ގެނައުމުގެ އިޚްތިޔާރުގެ ބޭނުންކުރުމުގައި ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ ކަންކަން ބަޔާންކުރެވޭ ގޮތް މި ބާބުގައި މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.[69] މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ހުށަހަޅާ ހުރިހާ ކަމެއް ކުރީގެ ގޮތުގައި، މަސްތުވާތަކެއްޗަށް ދިމާވާ އިސްތިޢުމާލުކުރާ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ދަޢުވާ ފުރިހަމަކުރުމާ ކުރިއަށްގެންދިއުމުގެ އިސްތިސްނާތަކެއް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މި ދަރަޖަތަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ކަނޑައަޅާ ގޮތުގެ މަތިން، ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އަދުރަކަން ޖެހޭ ދެވެނަށް އެކުލެވިގެންވާ މައްސަލައަކަށް އެއް އެކުލެވިގެންވާ ނަތީޖާއިންނެވެ.[70]

67 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 58 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)
68 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 58 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)
69 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 59 ވަނަ މާއްދާ
70 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 59 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

ދަޢުވާ ނުކުރުމާއި، ދަޢުވާ އަނބުރާގެނައުމުގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ދިރާސާކޮށްދަންޖެހޭ ދެވަނަ ކަމަކީ، ޑްރަގް ކޯޓުގެ ޕްރޮގްރާމުގައި ދަޢުވާލިބޭމީހާ ބައިވެރިކުރުމަކީ އެ ޙާލަތުގައި އެންމެ ޢަދުލުވެރި އަދި އިންސާފުވެރި ގޮތަކަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ޖަވާބުދާރުވުމެވެ.[71]

ދަޢުވާލިބޭ މީހަކު ދަޢުލަތުގެ ހެއްކަކަށް ބަދަލުވުމުން އަދަބުލުއިކުރުން

މަސްތުވާތަކެތީގެ ވިޔަފާރިކުރުމާއި، އެތަކެއްޗާ ގުޅިގެން ހިންގާ ކުށުގެ ބަޑަބޮޑުތަކާ، މަދުފަހަރުކަމަކަށް ފިނަ އަދަދުއްގެ ބައިވެރިވުން، ދުރާލާ ރޯވައިގެން ސިއްރުކަމާއި މައުލޫމާތު ބަދަލުކުރުމުގެ ވަކި އިންތިޒާމުތަކެއް ތެރެއިން ކުރާ ކުރުމުގެ އަދަދުތަކަކެވެ. މިފަދަ ބައެއް ހާލަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ދަޢުވާލިބޭމީހާ މުހިއްމު މައްސަލައެއް ފާޅުކުރަނީ، އެބޭފުޅާއި ހިސާބުކުރަން ދައުލަތުގެ ފާއިދާއަށް ހެކިވެރިކަން ދިނުމާ ގުޅިގެން ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން ނުފަށާބިލުމަކީ ގޮތުގައެވެ. މިސާލަކަށް މަސްތުވާތަކެތި ވިޔަފާރިކުރިކަމުގެ ތުހުމަތު ކުރެވި މިހާރު، އެމީހާގެ މައްޗަށް ތުހުމަތުކުރެވޭ ކުށަކީ ސާބިތުވެފައިވާ އެކުރަށް ޖަރާއިމް ދިރާސާކުރެވޭ ކަމެއް ނަމަ، އެކަމުގެ މަޢުލޫމާތު ސާބިތުވެފައިވާ ނަމަ ހެކިވެރިކަމާ ގުޅޭ އަދަދެއް ނުވަތަ ޖަރާއިމް އެކުލެވިފައިވާ ކުށުގައި އެހެން މީހުންގެ މައްޗަށް ފަހުމުވެރިވާ ފަދަ ޝަރީޢަތުގައި ހިއްސާކުރުމާ ގުޅޭ. ބަދަލުގައި، އެ މައްޗަށް ހުރަސްކުރާ ބަދަލުކުރުން ބަލާނަމަ އެފުރުސަތު ފައިދާއެއް ލިބުމަކީ ނުދެއްވުމެވެ.

މިސާލަކަށް ފަހަރު ހާލަތްތަކުގައި ދަޢުވާލިބޭ މީހާއަށް ފާއިދާ ވެދާނެ ޙައްޤެއް ކޮށްދިނުމަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ވަކިވުމުގެ ފުރިހަމަ ބާރު ހުރެއެވެ...

71 މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު 59 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

ބޭނުމެވެ. އެ މާއްދާ ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.

(ހ) މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށެއް ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެތިން މުޢާމަލާތްކުރުމުގެ ކުށެއް ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެތި ޕެޑްލްކުރުމުގެ ކުށެއް ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެތި ޓްރެފިކްކުރުމުގެ ކުށެއްގެ ދަޢުވާ މީހެއްގެ މައްޗަށް އުފުލުމުގެ ކުރިން، ނުވަތަ އެފަދަ ދަޢުވާއެއް މީހެއްގެ މައްޗަށް އުފުލާފައިވާނަމަ، އެ ދަޢުވާއާ ގުޅިގެން ބަންދުކުރުމުގެ ކުރިން، އޭނާ ދައުލަތުގެ ހައްކަކަން ބަދަލުވެ، އޭނާގެ ކުރުގެ ބަދަލާ ގޮތޯތޯމުން ކުރިން ބާރަކަށް ނުވަތަ ކުރިން ދަނޑުވަޅުގެ އިސްތިފާދާ މަޖުބޫރާތު ދަޢުލަތުން ހާމަކަރުދާސް، އަދި އެ މަޖުބޫރާތަކީ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށް، ނުވަތަ ޕެޑްލްކުރުމުގެ ކުށް، ނުވަތަ މުޢާމަލާތްކުރުމުގެ ކުން ނުވަތަ ޓްރެފިކްކުރުމުގެ ކުން ކުރުން ހައްޤުވަމުން ސީދާ މަގުފަހިކުރު ފިޔަވަޅުތައް އެޅުމަން ޒާބިތާ ތަންފީޒުކުރާ ފަރާތްތަކަށް އެހީތެރިވެދޭން މައުލޫމާތު ކަމަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލަށް ޤަބޫލުކުރެވޭނަމަ، އެފަދަ މަޢުލޫމާތު ކޯޓަކަށް އެދުނަމަވެސް ކަމެއްނޫނެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލަށް ފުރުޞަތުދީ ދަޢުވާއާ ނިސްބަތްވާ ކުރަން މި ޤާނޫނުގައި ކަމެއްނޫނެ އަދަބު ދިނުމަށް ކުރެވިދާނެ ކަމަކަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލަށް ހުއްދަ ލިބިގެންވެއެވެ.

(ށ) މި މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތީން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ހުއްދަދީ އެދުމުން، ދަޢުވާ އުފުލާފައިވާ މީހާގެ މައްޗަށް ބަދަލުކުރުމުގައި، އޭނާގެ އަދަބު ކަމެއްނޫނެ އެ ނިސްބަތަށްލާނެއެވެ.

ދަސްތޫރުވެރިކަމާބެހޭ ގާނޫނުގެ 175 ވަނަ މާއްދާގެ ނަންބަރު ބަޔަކުމުން މުޅިއަކު ގިނަ ކަންތައްތަކު ފާހަގަކުރެއެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަ ކަމަކީ ތަފާތު ހަމަޖެހިގެންދާނެ ގޮތުން ޖުޑީޝަލްކަން ޖެހެންދެއްކަން ލޯކަލް ކޯޓުތަކުގެ އިޚްތިޔާރު ދިނުމަށް ކަނޑައަޅާފައެވެ. އެކޯޓުތަކީ މަސްއޫލިއްޔަތު

(1) ބޭނުންކުރުމުގެ ކޯޓާއި، (2) ޖެހިލުންކުރުމުގެ ކޯޓާއި، (3) މުޢާމަލާތުކުރުމުގެ ކޯޓާއި (4) ބަދަލުކުރުމުގެ ކޯޓެވެ.

ދެވަނަ ކަމަކީ، މަޖިލީހާ ހަމަޖެހި ކޯޓާއި ގުޅިގެން ދެ ބާރުވެރިކަން ގައިދުކުރުމަށްފަހު މި އިޚްތިޔާރު ޖުޑީޝަލް ޚިދުމަތް ޖެހެންދެއްކަން ދިނުމަށް ކަނޑައަޅާފައެވެ. އެ ދުބާރުވެރިކަމަކީ، ދައުލަތް އުފެދުމުގެ ކުރިންނާއި، ދައުލަތް އުފެދުމަށްފަހު އެ ދައުލަތާ ގުޅިގެން ޚާއްސަކުރުމުގެ ކުރިންނެވެ. ދައުލަތް އުފެދުމުގެ ކުރިއަކީ، ރަސްމީކަން ކަމުގެ އިޚްތިޔާރު ދެމެ ކޯޓަކަށް ދައުލަތް ހުރަހެއްނެތިކަން ބޭއްވިފައެވެ. ގާނޫނުގެ ނަންބަރު ބަލައިލުން، ގޮތް ސޯލިކަން ބޭނުންތަ މިހާރު ބަޔާންކުރަމުންދިޔަ ޚިޔާލާއި ބަދަލު ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކުގެ ނުވަތަ ދައުލަތުގެ ކަމެއްކަން ބަދަލުކުރުމަށް ގޮތް ދިނުމަށްޓަކައި އެކަށީގެންވާ ފަރާތް ނިންމުމަށް ދެއްވާ ގާނޫނަކަށް ފާހަގަކުރެއެވެ.

މި މާއްދާގެ ނަންބަރުން ފާހަގަކުރެވޭ ހިންގުމަށް ކަމަކީ ދައުލަތުގެ މިހާ ގޮތް ދިނުމަށްޓަކައި ދައުލަތް ބަދަލުކުރުމަށް ބަދަލުވާން ޖެހުނުކަން، އާންމު މަސައްކަތް ދައުލަތުގެ ރާއްޖޭގެ ދައުލަތާއި ގުޅުން އެކަން ފާހަގަކުރެވޭ މަސައްކަތް ނަގާވަ އާންމު މަސައްކަތް ދައުލަތުގެ ހުރިހާ ފަރާތް ހުރިގެން ސިފައެއް ކުރިއަށް ޖުޑީޝަލް ޚިދުމަތް ޖެހެނީ ހުރިހާ ފަރާތެއް އެކަން ދައުލަތުގެ ކުރިއަށް ނަގާ ބަލަހައްޓާ ކުރިއަށްދާނެ ބާރުގެ ބާރުވެރިކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

ހަމަޖެހިފައިވާ ކަމެއްގެ ގޮތުން ނަންބަރުން ފާހަގަކުރެވިފައި، ދައުލަތުގެ ހިންގުމަށް ބަދަލު، އެފަދަ ކަމެއްގެ ކުރުގެ ހަމަތަ ކުރިއަށް ބަހުރުކަން މައުލޫމާތު ވަކި ސަރުކާރުގެ ހިސާބުގެ ކުރިއަށް މައުލޫމާތު ވަކިކަމަށް ކަމެއް. މިގޮތުން އެ މައުލޫމާތު ކުރިއަށް ދެ ކަމެއް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ގަބޫލުކުރެވެންޖެހެއެވެ. ފުރަތަމަ ކަމަކީ އެ މަޢުލޫމާތަކީ އޭނާ ކުރިން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ނުވަތަ ކުރިން ދައުލަތަށް އެނގިފައިނުވާ މަޢުލޫމާތަކަށްވުމެވެ. ދެވަނަ ކަމަކީ، އެ މަޢުލޫމާތަކީ މަސްދަރުތަކުން ބޭނުންކުރެވޭ ކަން، ނުވަތަ ބެލެހެއްޓުމުގެ ކަން، ނުވަތަ މުއާމަލާތުކުރުމުގެ ކަން ނުވަތަ ބެލެހެއްޓުމުގެ ކަން ކުރުން ހުއްޓުވުމަށް ސީދާ މަގުފަހިކޮށްދީ ފިޔަވަޅުއެޅުމަށް އެދުމަށް ޤާނޫނު ތަންފީޒުކުރާ ފަރާތްތަކަށް އިރުޝާދުދިނުން މަޢުލޫމާތަކަށް ވުމެވެ.

މަތީގައިވާ ދެކަންތައް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ގަބޫލުކުރެވުމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން މީހެއްގެ މައްޗަށް އުފުލުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ނުވަތަ އުފުލާފައިވާ ދަޢުވާއާގުޅޭގޮތުން ބުކުލްކުރުމުގައި މަސްދަރުތައްކަމަށްބަލާ ޤާނޫނުގައި އެ ދައުވާ ނިސްބަތްވާ ކުރަން ކަނޑައަޅާފައިވާ އަދަބު ތިންބައިކުޅަ އެއްބައިވުރެ ކުޑަކޮށްދިނުމަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ކޯޓުގައި އެދިދާނެއެވެ. އަދި މި ގޮތަށް އެދުމުން އިސްތިޢުނާފަށް އަދަބު ކަނޑައެޅުން ކޯޓަށް ހާޒިރުވާފައި ޢަމުދަލި މި މާއްދާގެ މަގްސަދު ހާސިލުކުރުމުން ދުވަހުގައި އެދިފައި އަމަލް ބާރުއަޅުގައި ބޭނުމެވެ.

އަމިއްލައަށް އެދިގެން ފަތުރާއަށް ދިޔުން

މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން އެތަކެއްޗަށް ދުވިފާފައިވާ އަމިއްލައަށް އެދިގެން އެކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް ފަރުވާހޯދުމުގެ ފުރުސަތަކީ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި އޮތް ފުރުސަތުތަކެވެ. މިކަމުގެ ސަބަބުން މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމަކީ ޖިނާއީ ކުށެއް ކަމުގައި ވީއިރުވެސް، ޖިނާއީ އަދަބުގެ ނިޒާމުގެ ތެރެއަށް ވަނުމުގެ ބަދަލުގައި ގާނޫނީ އިންތިޒާމުތަކެއްގެ ތެރެއިން ފަރުވާހޯދައި އަނބުރާ މުޖުތަމަޢަށް އައުމަށް މަގުފަހިވެގެންދާނެއެވެ. މި ޤާނޫނުގައި މި ބާވަތުގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި އަމިއްލައަށް އެދިގެން ފަރުވާ ހޯދުމުގެ އިންތިޒާމު ހަމަޖެހިފައިވާ ގޮތުގެ މައްޗަށެވެ.

އަމިއްލައަށް ފަރުވާއަށް އެދުން

މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން މަސްތުވާތަކެއްޗަށް ދުވިފާފައިވާ ކުޑަކުދިންނަށާއި، (18 އަހަރުން ދަށުގެ) ބަޔެއްގެ މީހުންނަށްވެސް އަމިއްލައަށް ފަރުވާލިބިގަތުމަށް އެދިވޭނެއެވެ. މި ގޮތަށް ފަރުވާއަށް އެދި ހުށަހަޅަންޖެހޭނީ ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީން އުފައްދާފައިވާ ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުތަކަށެވެ. ފަރުވާއަށް އެދި ހުށަހަޅާފައިވާ ފޯމުގައި ފަރުވާ ދިނުމުގެ ކުރިން އެ މަރުކަޒުން ނުވަތަ މަރުކަޒުތަކުން ބަލަންޖެހޭ ބޭނުންތަކެއްވެއެވެ. މީގެ ތެރޭގައި ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީން ހަދާ ކަމާގުޅޭ ގަވާއިދުތަކާއި، މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައިވާ ކަމާގުޅޭ އުސޫލުތަކާއި ހިމެނެއެވެ. ހަމައެހެންމެ، ފަރުވާދެވޭން ފެށޭނީ ފަރުވާއެދިފައިވާ ފަރާތަކީ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 90 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ހުރިހާ ޝަރުތެއް ފުރިހަމަވާކަން ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީން ކަށަވަރުކުރުމަށްފަހު ފަރުވާދޭ

މަރުކަޒަށް އެކަން އެންގުމުންނެވެ.

ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީން ކަށަވަރުކުރަންޖެހޭ ޝަރުތުތައް

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 90 ވަނަ މާއްދާގައި އަމިއްލައަށް ފަރުވާއަށް އެދޭ މީހުންގެ ރިހެބްގައި ހުންނަންޖެހޭ ޝަރުތުތަކާއި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މި ޝަރުތުތަކަށް ފެތޭ ފެންވަރުގައި ހަރުކަށި ޝަރުތުތަކެއް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައިވާ ފަރުވާގެ އެހެނިހެން އިންތިޒާމުތަކާ އަޅާބަލާއިރު މި ޝަރުތުތަކަކީ އެހެން ގޮތަކަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެނީ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނާއި (ޑްރަގް ޔޫޒަރ ރިހެބިލިޓޭޝަން)، އެބަޔަކީ ބޭނުންކޮށްގެން އޭގެ ނުފޫޒުގައި ހުރި ޖިނާއީ ކުށްކުރާ މުޖުރިމުންނާއި، މިގޮތުން ޖަލުބަންދުކުރެވިފައިވާ ޖިނާއީ ބުނެދީ ތަންފީޛުކުރަމުންދާ މުޖުރިމުން ފަރުވާގެ ދުރުސްކުރުމަށް ޑްރަގް ކޯޓު މެދުވެރިކޮށް ހަވާލުކުރެވޭ އިޞްލާޙީ އޯޑަރުގެ އިންތިބާހު ނިޒާމް އެންމެހައި ކޮންމެވިޔަސް ޖެހޭގައި ފަރުވާދިނުމުގެ އިންތިޒާމުވެސް މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި އެކަށައަޅާފައިވެއެވެ.

އަމިއްލައަށް ފަރުވާއަށް އެދޭ މީހުންގެ ރިހެބްގައި (ކުރިއަށްދިއުން ރިހެބް ސެންޓަރ) އަންނަނިވި ޝަރުތުތައް ފުރިހަމަވާންޖެހެއެވެ.

1. މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުން ފިލުވައި އެއްވެސް ޤާނޫނަށް ދަށުން ކުށެއް ކުރިކަން ތުހުމަތުކުރެވިފައިވާކަމަށް ޖިނާއީ ކުށުގެ ތަހުޤީޤުކުރަމުން ނުވާކަން ބަޔާންކޮށް ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތަކުން ދޫކުރާ ލިޔުމަކުން އެދިގެން ލިބިގެން، އަދި ކުށެއް ކުރިކަން ސާބިތުވެ، ޙުކުމް ކަނޑައަޅާފައިވާކަން

އެފަދަ މައްސަލަތައް ބެލުމުގެ އިޚްތިޔާރު ލިބިގެންވާ ކޯޓެއްގެ ޙުކުމަކުން އެނގެން ޖެހުން.

2. ފަރުވާއަށް އެދޭ ފަރާތް ފަރުވާދޭ މަރުކަޒެއްގައި ނުބަހައްޓައިފިނަމަ، އޭނާއަށް ނުވަތަ މުޖުތަމަޢުގެ އެހެން މީހުންނަށް އޭނާގެ ފަރާތުން ނުރައްކަލެއް ކުރިމަތިވެދާނެކަމުގެ ބިރު އޮތްކަން އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ހެދުމަށް ހުއްދަކޮށްފައިވާ ފަރާތެއްގެ ލިޔުމަކުން އެނގެން ޖެހުން.

3. މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އެޖެންސީން ހަދާ ގަވާއިދާ އެއްގޮތަށް ގޮތުގެމަތީން އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ހެދުމަށް ހުއްދަކޮށްފައިވާ ފަރާތަށް ދުރުވެރިކޮށް ފަރުވާ ހޯދުމަށް އެދޭ ފަރާތުން އެސެސްމަންޓެއް ހެދުމަށްފަހު، އެ އެސެސްމަންޓުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް އޭނާ ބައިވެރިވާންޖެހޭ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމް ކަނޑައަޅާފައި އޮތްކަން އޭނާ (އެމީރަލް) ފަރުވާ ހޯދުމަށް އެދޭ މަރުކަޒުގެ ލިޔުމަކުން އެނގެން ޖެހުން.

4. ފަރުވާގެ ނިޒާމުގައި ބައިވެރިވުމަށް، 18 (އަށާރަ) އަހަރުން ދަށުގެ ކުޑަކުއްޖާގެ ބެލެނިވެރިޔާ ނުވަތަ 18 (އަށާރަ) އަހަރުން މަތީގެ މީހާ، ކަނޑައެޅިގެން އެއްބަސްވާކަން ލިޔުމަކުން އެނގެން ޖެހުން.

5. އޭނާ (ފަރުވާއަށްއެދޭ ފަރާތް) ފަރުވާ ހޯދުމަށް އެދޭ މަރުކަޒުން އޭނާއަށް ފަރުވާ ދިނުމަށްޓަކައި އެ މަރުކަޒުގައި އޭނާއަށް ބޭނުންވާ ވަސީލަތްތައް ހަމަޖެއްސައިދެވޭން ހުރިކަން އެ މަރުކަޒުގެ ލިޔުމަކުން އެނގެން ޖެހުން.

6. ފަރުވާއަށް އެދޭ ފަރާތް ފަރުވާ ހޯދުމަށް އެދޭ މަރުކަޒުގައި ޖާގަ ނެތުމުގެ ސަބަބުން މީހެއްގެ މައްޗަށް ކޯޓުފައިވާ ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރެއް މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 69 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ފަސްކޮށްފައި ނުވުން.

އަމިއްލައަށް އެދިގެން ފަރުވާ ދިނުމުގެ އުޞޫލުތައް ހުރުން

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 91 ވަނަ މާއްދާ ބުނާ ގޮތުން އަމިއްލައަށް އެދިގެން، މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ފަރުވާދޭ މަރުކަޒެއްގައި ފަރުވާ ދިނުމާބެހޭ އުޞޫލުތަކުގެ ގަވާއިދެއް ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީން ހަދައި، ޢާންމުކުރަންވާނެއެވެ. އަދި އެ އޭޖެންސީން އަމިއްލައަށް ފަރުވާއަށް އެދޭ މީހަކު ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމެއްގައި ބައިވެރިކުރަންވާނީ، އެ ގަވާއިދުގައިވާ ގޮތުގެމަތިންކަމަށްވެސް އެ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

ދައުވާކުރުމުން ބަރީއަކުރުން

މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމަށްފަހު އެކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް އަމިއްލައަށް އެދިގެން ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާކަމަށް އިޢުތިރާފުވެގެން ފަރުވާއަށް ދިޔަ ނަމަވެސް، ޤާނޫނުގެ ކުރިމަތީގައި އެކުރަނީ ކުށަކާ ކުރެވެއެވެ. ނަމަވެސް، މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 92 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އެފަދަ މީހުންގެ މައްޗަށް މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ދައުވާ ނުއުފުލޭނެއެވެ. ސަބަބަކީ ފަރުވާލިބިގެން މުޖުތަމަޢަށް އެނބުރި އައުމަށް މަގުފަހިކުރުމެވެ.

އަދި ހަމައެހެންމެ އަމިއްލައަށް މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމަށްފަހު ފަރުވާއަށް އެދޭ ހާލަތުގައި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުން ފިޔަވައި އެހެނިހެން މައްސަލަ އެހެން ޖިނާއީ ކުށެއް ކުރިކަމަށް ދޭހަކުރާ ހެކި ހުރިކަމުގައިވާނަމަ، އެ ހެކީގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް އުފުލޭގެ މައްޗަށް އެ ޖިނާއީ ކުށުގެ ދައުވާ ކުރުމަކަށް މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު ހުރަސް ނާޅައެވެ. އަދި އަމިއްލައަށް އެދިގެން ފަރުވާހޯދުމަށް މީހާގެ މައްސަލަ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ

36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ކުށެއްގެ ދަޢުވާ، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި ނުވަތަ ކަމުގެ އިންތިޚާބް އޮތް އެހެން ކޯޓެއްގައި އޭނާގެ ދައްކަމުން އުފުލުމަކަށްވެސް ޤާނޫނު ހުރަހެއް ނާޅާނެއެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ކުށްތައް ފުރަތަމަ ފަހަރަށް ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ދަޢުވާއެއް އަދިއްޔަތުން އުފުލިގެން ފަރާތަށް ކޯޓުތަކުން މިފަދަ ދައްކަމުން ކުރަމުންގެންދާހިނދަކު، އެ ދަޢުވާ ނުކޮށް ހިފެހެއްޓުމުގެ އިޚްތިޔާރު މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 94 ވަނަ މާއްދާއިން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލަށް ދީފައިވެއެވެ. މިކަމުގެ ބޭނުމަކީވެސް ކުރިން ބިނާކޮށްފައިން ފުރުޞަތުދިނުމަށް މުޖުތަމަޢުގައި އަނބުރާއައުމުގެ މަގު ފަހިކޮށްދިނުމެވެ. ނަމަވެސް ހިފެހެއްޓުމާއިވާ އެފަދަ ދަޢުވާއެއް ކުރިއަށް ގެންދިއުމާއި ކުރިއަށް ނުގެންދިއުން ބިނާވެފައިވަނީ ފަރުވާދިނުމާއި ގުޅޭގޮތުންނެވެ. އެކަށީގެންވާ ގޮތުން ފަރުވާ ކުރުމާއި ފުރިހަމަ ކޮށްދީނަމަ، އެ ދަޢުވާ ދޫކޮށްލުމާއި، ފަރުވާ ހުއްޓިއްޖެނަމަ އެ ދަޢުވާ ކުރިއަށް ގެންދިއުމުގެ އިޚްތިޔާރު ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލަށް ޤާނޫނުން ދީފައިވަނީ މި ބާރުމަތިކައި ކަމުގައި ބެލެވެއެވެ.

ދެ ޤާނޫނުގެ އަލީގައި މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުން

މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުމަކީ އެކި ގައުމުތަކުގައި އެކި ގޮތްގޮތަށް ތަޢުރީފު[72] ކޮށްފައި ހުންނަ ކަންކަމެވެ. ބައެއް ގައުމުތަކުގައި އާންމުކޮށް ބޭނުންކުރާ މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުމާއި އާންމުކޮށް ބޭނުން ނުކުރާ މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުމުގައި ތަފާތުތަކެއް ގެންގުޅެއެވެ. އަދި ބައެއް ގައުމުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ މިނާގެ ނިސްބަތުން މިފަދަ ކުށްތައް ތަޢުރީފުކުރުމުގައި ތަފާތުތަކެއް ގެންގުޅެފައިވެއެވެ.[73] މި ޚިލާފުގައި މި ބަލާލަނީ (މިހާރު ބާޠިލުވެފައިވާ) ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު) އާއި ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު)ގައި މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުން ތަޢުރީފުކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މައްސަލައެވެ.

ކުރީގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުން

ދިވެހިރާއްޖޭގައި ވިސް ދުވަސްތަކެއްވަންދެން ޢަމަލުކުރަމުންދިޔަ ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު)ގައި މަސްތުވާތަކެތި ދެ ގިންތިއަކަށް ބަހާލެވިފައިވެއެވެ. އެއީ މަނާކުރެވިފައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާއި ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވޭ މަސްތުވާތަކެއްޗެވެ. މި ދެ ގިންތި ހިމެނޭގޮތުން އެ ޤާނޫނުގައި މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުން ދެ ގޮތަކަށް ތަޢުރީފުކޮށްފައި ވެއެވެ. ފުރަތަމަ ގޮތަކީ ބޭނުންކުރުމަށްޓަކައި އަތުގައި ބެހެއްޓުމެވެ. ދެވަނަ ގޮތަކީ ވިޔަފާރީގެ ބޭނުމަށް އަތުގައި ބެހެއްޓުމެވެ. މިހެން ވުމުން މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި

72 ތަޢުރީފު އަކީ ޢިބާރާތް ތަފްޞީލުކޮށް. މާނައަކީ ކޮބައިކަން ކަނޑައެޅުމެވެ.

73 Guide to the Narcotic Drugs and Psychotropic Substances Act, Dibyajaytoi De, 2nd Edition, 2009, P.42

ބެހެއްޓުމުގެ ތަފާތު ހަތަރު ކުށެއް (އެ ކުށްތަކުގެ އިސްތިސްނާތަކާއެކު) އެ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅައިފައިވެއެވެ. އެކުށްތަކުގެ ތަފްސީލު ތިރީގައިވާ ތާވަލުން ފެންނާނެއެވެ.

ކުށް	އިސްތިސްނާ	އަދަބު
މަނާކުރެވިފައިވާ މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުން 4 (ހ) (2)	މީހެއްގެ އަތުގައި އެއް ގްރާމް ނުވަތަ އެއަށްވުރެ މަދުން ހުރުން. 4 (ނ)	5 އަހަރާއި 12 އަހަރާ ދެމެދުގެ މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުން، ނުވަތަ އަރުވާލުން، ނުވަތަ ގޭގައި ބަންދުކުރުން. 4 (ބ)
ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވޭ މަސްތުވާތަކެއްޗެއް އަތުގައި ބެހެއްޓުން 4 (ހ) (1)	ޑޮކްޓަރަކު އަންގާފައިވާ އެއް ފަހަރު ދިނުމުގެ މިންވަރަށް ނުވަތަ އެއަށްވުރެ މަދުން ހުރުން 4 (ރ)	5 އަހަރާއި 12 އަހަރާ ދެމެދުގެ މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުން، ނުވަތަ އަރުވާލުން، ނުވަތަ ގޭގައި ބަންދުކުރުން. 4 (ބ)
މަނާކުރެވިފައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗެއް ވިޔަފާރީގެ ބޭނުމަށް އަތުގައި ބެހެއްޓުން 2 (ހ)	އެއް ގްރާމަށްވުރެ ގިނައިން މީހެއްގެ އަތުގައި ހުރުން. 2 (ނ)	އުމުރަށް ޖަލަށް ލުން. 2 (ރ)
ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވޭ މަސްތުވާތަކެއްޗެއް ވިޔަފާރީގެ ބޭނުމަށް އަތުގައި ބެހެއްޓުން	ހުއްދަދީފައިވާ އަދަދަށްވުރެ ގިނައިން ނުވަތަ ބޭސްކުރުމުގެ ހުއްދަ ލިބިފައިވާ ޑޮކްޓަރަކު އަންގާފައިވާ އެއް ފަހަރު ދިނުމުގެ މިންވަރަށްވުރެ ގިނައިން ހުރުން 3 (ނ)	10 އަހަރާއި 15 އަހަރާ ދެމެދުގެ މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުން، ނުވަތަ އަރުވާލުން 3 (ރ)

ކުރީގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ މާއްދާތަކަށް ބަލާއިރު އެ ޤާނޫނުގައި މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުމަކީ ކޮބައިކަން ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްދީފައިނުވެއެވެ. ނަމަވެސް ބަޔާންކޮށްދީފައިވަނީ އަތުގައި ހުރުމަ މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަނާއި ބާވަތަށް ނިސްބަތްކޮށް ކުށްތަކާއި އަދަބު ތަކެކެވެ. ކުރީގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުމަކީ ކޮބައިކަމާއި، އަތުގައި ބެހެއްޓުން ޝަރުޢީގޮތުން ސާބިތުކުރެވޭ ކޯޓުތަކުން ދަލީލުތަކުން އުސޫލުގެ ނަމޫނާއެއްގެ ގޮތުން މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުމަކީ ކޮބައިކަމާއި،[74] މަސްތުވާތަކެތި އަތުން ފެނުނު މީހުންގެ އުފުލަންޖެހޭ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ތަފްސީލުތަކެއް[75] ކޯޓުތަކުގެ ހުކުމް

74 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2009/HC-A/265 ޤަޟިއްޔާގެ ފާހަގަ ކުރުމުގެ 3 ވަނަ ނުކުތާގެ (ބ)
75 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ނަންބަރު 2008/SC-A/08 ޤަޟިއްޔާގައި ޝަރީޢަތަށް ފާހަގަ ކުރުމުން ފަސްވަނަ ނުކުތާ

ފަހުގެ ޤާނޫނުގައި މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުން

2011 ޑިސެމްބަރު 31 ވަނަ ދުވަހު ތަސްދީޤުކުރެވުނު މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަކީ ގިނަ ބާބު ތަކެއްގެ މައްޗަށް އެކުލެވިގެންވާ ޤާނޫނެކެވެ. ކުރީގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް ފަހުގެ ޤާނޫނުގައި ކުށާއި އަދަބު ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ ވަކި ބާބެއްގައެވެ. އަދި އެ ޤާނޫނުގައިވާ ކޮންމެ ޖަދުވަލަކާ ގުޅިގެން ވަޒަނު ކުށްތަކަކާއި، އެކުށްތަކުގެ އަދަބުތައް ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. ތިރީގައިވާ ތާވަލުން ޚުލާޞާގޮތުގައި ދެޖަދުވަލުން[76] ތަޖްރީމުކުރެވޭ ކުށްތައް (އެ ކުށްތަކުގައި އެހީތެރިވުމާއި ބައިވެރިވުން ނުހިމެނޭގޮތުން) ފެންނާނެއެވެ.

ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާގުޅޭ ކުށް	ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާގުޅޭ ކުށް
ހެރޮއިންއާއި ކަނަބިސް ޓްރެފިކްކުރުން	މީހެއްގެ އަތުގައި އެއް ގްރާމް ނުވަތަ އެއަށްވުރެ މަދުން ހުރުން. 4 (ނ)
ހެރޮއިން އާއި ކަނަބިހުން [illegible]	ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް އުފެއްދުން
ހެރޮއިން އާއި ކަނަބިސް ފިޔަވައި ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ އެހެން މަސްތުވާއެއްޗެއް ޓްރެފިކްކުރުން	ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ވާރިދުކުރުވުން
ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް އެތެރެކުރުން ނުވަތަ ބޭރުކުރުން	ޕްރިސްކްރިޕްޝަން ބަދަލުކޮށްގެން މަސްތުވާތަކެތި ހޯދުން
ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް އުފެއްދުން	
ހެރޮއިންއާއި ކަނަބިސް ބޭނުންކުރުން	
ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ބޭނުންކުރުން	
ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި ވާރިދުކުރުވުން	

76 ޖަދުވަލު 1 ގައި ހިމެނޭ މަސްތުވާތަކެއްޗަކީ އެތަކެތިން އެއްވެސް އިލާޖު ބޭނުމެއް ނުކުރެވޭ [illegible] މަސްތުވާތަކެއްޗެވެ. އަދި ޖަދުވަލު 2 ގައި ހިމެނޭ މަސްތުވާތަކެއްޗަކީ ބޭސްފަރުވާގައި އެ ތަކެތި ބޭނުންކުރެވޭ ނުވަތަ 'ސައިކޯޓްރޮޕިކް ޑްރަގް'އެއް ހިމެނޭ މަސްތުވާތަކެއްޗެވެ.

ޖަދުވަލުތަކާ ގުޅިގެން ކުށްތައް އުފެދިފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުމުގެ ކުށުގެ ނަމުގައި ކުށްތަކެއް ވަކިން ނެތްކަމުގައިވިޔަސް މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުމުގެ އެކި ކުށްތައް ގާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. މި ގޮތުން މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ގާނޫނުގައި އައިސްފައިވާ "ގާނޫނު ޤަބޫލުކުރާ ގޮތް"ތަކުގެ މާއްދާތަކަށް ބަލައިލުމުން އަތުގައި ބެހެއްޓުމުގެ ކުށަކީ ބާރުނަގަތުމުގެ ނުވަތަ ދީލަތިކުރުމުގެ ނުވަތަ ބޮޑެތިކުށްތަކުގެ ކުށްތަކުގެ ނަމުގައިކަން އެނގެއެވެ.

މި ދިރާސާގެ ބޭނުމަކީ މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުމުގެ ކުށް ތަފާތު ތިން ގިންތިއަކަށް ބަހާލެވިފައިވާނެއެވެ. ފުރަތަމަ ގިންތިއަކީ ހެރޮއިން އާއި ކެނަބިސްއެވެ. ދެވަނަ ގިންތިއަކީ ހެރޮއިނާއި ކެނަބިސް ފިޔަވައި ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗެވެ. ތިންވަނަ ގިންތިއަކީ ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗެވެ. މި ހުރިހައި ގިންތިތަކުގައި އެ ގިންތިއާ ގުޅިގެން އަތުގައި ބެހެއްޓުމުގެ ކުށް ތަޢުރީފުކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ ތަފްސީލަށް ދެތިން ކަމެއް ފާހަގަކޮށްލަމެވެ.

ހެރޮއިން އާއި ކެނަބިސްގެ ޚާއްޞަ ނިޒާމު

ހެރޮއިން (ޑައިމޯފިން ނުވަތަ ހަކުރު) އާއި ކެނަބިސް (ގަނޖާ)[77] އަކީ ރާއްޖޭގައި އެންމެ ގިނައިން މީހުން ބޭނުންކުރާ މަސްތުވާތަކެއްޗެވެ.[78] މި ސަބަބަށްޓަކައި މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ

77 ހަކުރަކީ ހެރޮއިން ނުވަތަ ޑައިމޯފިނަށް ބޭނުންކުރާ މަގުމަތީ ނަމެވެ. އަދި ގަނޖާ ކެނަބިސްގެ ބާވަތްތަކަށް ޢާންމުކޮށް ކިޔާ މަގުމަތީނަމެވެ.

78 *Scientific Review of Heroin and Cannabis abuse in Maldives to determine the categories of small quantities, intermediate commercial quantities and commercial quantities, Ahmed Bilal BSc (Hons), Drug and Chemicals Laboratory, Forensic Department, Maldives Police Service, October 11, 2011*

ޤާނޫނުގައި ވަކި ނިޒާމެއް މިދެބާވަތަށް އެކަށައަޅުއްވުނެވެ. މި ގޮތުން "މުޢާމަލާތު" ކުރުމުގެ ކުރަހަ ހަމައެކަނި މި ދަރަޖާތަ ދެވިގެން ތަޢާރަފުކުރެއްވި ކުރެވެ.

ޖުވެނައިލް ކޯޓަށް ދެވިގެން މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި އަދިސްޓޭވާ ދަރަޖަ ހުއްދަކުރާ ދަރަޖައިން ކުރިއަށްގެންދަވާ ޖުމްލަ ތަފާތު ސިޔާސަތު މިނިސްޓަރުގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ މީހުންގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ނިޒާމުގެ ތަފާތު ހުރިހާ ދަރަޖައެއް މަސްތުވާތަކެއްޗާ މީހުންގެ އެއްގަމުގެ ކަނޑައެޅުމުގެ ވިޔަފާރީގެ ބާވަތް (ދަރަޖަ ހުއްދަކުރާ ނުވަތަ) ބަލައި ކުރުގެ އަދަދު ތަފާތުކޮށްގެންވެއެވެ. މިސާލަކަށް ޢަދަދު 2 ދުވާލު ނުވަތަ އެއަށް ވުރެ މަދު އަދަދެއްގެ ޖުވެނައިލް ދަރަޖަ ހުއްދަކުރާ މީހުންގެ އަދުން ފަސްއެޅުމަށް އެ އެއްޗެއް ބޭނުންކުރުމަށް އިސްލާހުކުރުމަށް. އަދި ޢުޤޫބާތުގެ ޢަދަދު 3 އަހަރު ދުވަހަށް ޖަލަށް ލުއިކުރެވެ. ނަމަވެސް ދަރަޖަ ހުއްދަކުރާ މީހުންގެ އަތުގައި އެ އަދަދަށް ޖުވެނައިލް ހެއްޖަހަކަ އޮތިގެ ޖުވެނައިލުން މުޢާމަލާތުކުރުމަށް އިސްލާހުކުރުމަށްވެއެވެ.[79] އަދި ޢުޤޫބާތުގެ ޢަދަދު 15 އަހަރު ދުވަހުގެ މުއްދަތަށް ޖަލަށްލުމާއެކު ފައިސާއަކަށް ޖޫރިމާނާ ދައްކަން އަދަދުކުރިން ޖަލިމަނާކުރެވެއެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ޖުވެނައިލް ހުއްދަކުރަން ވަކި ދަރަޖަ ނިޒާމެއް ހިމަނާފައިވަނީ އެ ޤާނޫނުގައި އެކަށައަޅާފައިވާ އާންމު ފަރުވާގެ ނިޒާމަށް މީހުން ގެނައުމަށްޓަކައި ދަރަޖަ

79 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 134 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން 140 ވަނަ މާއްދާގެ ނިޔަލަށްކުރި ޤާނޫނު ޤަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ބާރުގެތާ މާއްދާތަކުގައި އެ އެއްޗެއް އުފެދި ބޭނުންކުރުމަށް ނުވަތަ ޕްރޮފައިލުކުރުން ނުވަތަ މުޢާމަލާތުކުރުން ނުވަތަ ޖަޒާދިނުމުގެ މިދަރަޖަ ބާރުންވެރިވެއެވެ. ހަމައެކަނި ޖަލަށްލުމު 1 އާއި ޖަލަށްލުމު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ކުރުނެއް ބާރުންކުރު މާއްދާތަކުގައި އެއްގައި ބެހެއްޓުމުގެ ކުރެކެއް ހިފެހެއްޓުންވެއެވެ. އެކަމަށް ހިފެހެއްޓުން ބޭނުންކުރުމާއި، ޕްރޮފައިލުކުރުމާއި، މުޢާމަލާތުކުރުމާއި ޖަލަށްލުމަށްފަށް ކުރުކުރެވޭ. އިސްލާހީ މާއްދާގެ ބޭނުންކުރުމުގައި ޤާނޫނުގެ މަޖިލީހާއި، ޤާނޫނު އެކަށައަޅާފައިވާ ނިޔަލަށް މާއްދާގެ ބާރުކުރު ޤާނޫނުގެ 134 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން 140 ވަނަ މާއްދާގެ ނިޔަލަށްކުރި މާއްދާތަކުގައިވާ ބޭނުންކުރުމަށް ނުވަތަ ޖަޒާދިނުމަށް ފިހާރަފަހުރި މާއްދާއެއް ބޭނުންކުރުމަށް ނުވަތަ ޖަޒާދިނުމަށް މަސައްކަތް އެންމެ ދަރަޖަތަ ކަނޑައެޅުން ފެށިއެވެ. މިދަރަޖައިން ކުރިމަތިލާ ކޮށްގެ ނަމްބަރު 353/Cr-C/2012 ޤަޟިއްޔާގައި މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 137 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ބާރުންކުރުވާލަވާފައެވެ. ނަމަވެސް ޖަޒާދިނުމުގެ މަސައްކަތް ފިހާރައި އެއްގައި ބެހެއްޓުމުގެ ކުރުގެ މަސައްކަތުގައި އިސްލާހީ މާއްދާގެ ބާރުންކުރު ކުރު ސަބަބުތަކުގެ ކޯޓުން ނިންމާފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް ކުރިން ފާހަގަކުރެވިފައިވާ 134 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން 140 މާއްދާގެ ނިޔަލަށް އެއިސްފައިވާ މާއްދާތަކުގެ ޢިބާރާތުގައި އެއްވެސް ތަފާތެއް ނުވެއެވެ.

ސަމާލުކަމެއް ދިނުމުގެ ގޮތުންކަމަށް ބެލެވެއެވެ.

ޕައިލޮޓިންގާއި ސަރވިސް އަމުގައި ބެހެއްޓުން

ޤާނޫނުގައި ޕައިލޮޓިން އާއި ސަރވިސް އަމުގައި ބެހެއްޓުމުގެ ކުރު ތަފްސީލުކޮށްދީފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭ މީހުންނާއި ދިވެހިރާއްޖޭ ނޫނީމީހުންނަށް ވަކިވަކިން އަގުތަ ކަނޑައެޅޭ ގޮތަށެވެ. މި ގޮތަށް އަމުގައި ބެހެއްޓުމުގެ ކުރުޖަހާ އަގުތަ ކަނޑައެޅިގެން ދަނޑިވަޅު މަސައްކަތްކުރާ ޤާނޫނު 134 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން އަޅުގަނޑުމެން ދެކޭ ބޭނުންކޮށްގެންނެވެ.

ޕައިލޮޓިންގާއި ސަރވިސް އަމުގައި ބެހެއްޓުމުގެ ކުރަނީ އުޅަނދު ކަނޑައެޅުމުގައި ދިވެހިރާއްޖޭ މީހުންނަށް ތަރުތީބު ފަށާ އަގުތައް ބަލަހައްޓާ ކަނޑައަޅާ އަ ފަށާ އަގުތައް ފެނޭ ކަންތަ ޤާނޫނުގައި އަޅުގަނޑުމެން. އަޅުގަނޑުމެން ކުރަމުންދާ ބަލަހައްޓާ، ގަވާއިދު ފަރާތްތަކާއި، ގުޅުންހުރި ބޭނުންތަކެވެ.

ދަރަޖަކުރާ ދިވެހިރާއްޖޭ މީހުން ޕައިލޮޓިންގާއި ސަރވިސް އަމުގައި ބެހެއްޓުން ތަރުތީބުވާ ފަށާ އަގުތައް ބަލަހައްޓާ ކަނޑައެޅުމަށް އަ ފަށާ އަގުތައް ފެނޭ ދީ ކަންތަ ޤާނޫނުގައި އަޅުގަނޑުމެން. އޭގެ ތަފާސީލުތަކާއި ބަލަހައްޓާ ކަމެއް. މި ކަންތަކާ ތަފްސީލުތައް މި ޒަމާނު ދަރަޖައިގާ ޖަދުވަލު 03 އިން ފެންނާނެއެވެ.

ގައިޑްލައިންއާއި ކޮންސިސްޓަންސް ލިޔަފައި ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާއި އަދުގައި ބެހެއްޓުން

ގައިޑްލައިން އާއި ކޮންސިސްޓަންސް ވަކި ނިޒާމެއް މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ފޮނުއްވުމުގައި އެކަށައެޅިފައިވާނެކަމަށް، އެ ދެ ބާވަތް ޕްރޮވައިޑަރ ޖަދުވަލު 1 ގައި ހިމެނޭ އެހެނިހެން ބާވަތްތައް އަމަލުގައި ބެހެއްޓުމުގެ ކުރަން ކުރެވޭ ފޯރުން އަލުގައިއާދޭ މާ ބޮޑު ބަދަލުއް އަހުސްފައިންގެއެވ. މި މާރުމުން ބަލާއިރު، ކުރެވޭ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ފޯރުމުގެ ދަރުން މީހެއްގެ އަމުގައި 1 ވަނަމަސްދުވަރު މަދުން މަސްއޫލިއްޔަތުތައް ހުރިނަމަ އެ އެއްޗެއް އެހެރީ ބޭނުންކުރުމަށްކައި ކަމަށް ބެލެވެއެވ. ނުވަތަ އެފަދަ މީހެއް މަސްކުރުވިފައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުތައް ބޭނުންކުރުމަށްކައި އަމުގައިބެހެއްޓުމުގެ ކުރަން ކުރެވިދާނެއެވ. ނަމަވެސް މިހާރު އިމަދުކުރަ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ފޯރުމުގެ ދަރުން އެފަދަ މީހަކު ކުރެވިދާނެކަމުގައި ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުތައް ބޭނުންކުރުމުގެ ކުރުނުނެވ.

ކުރެވޭ ފޯރުމުގެ ދަރުން މަސްކުރުވިފައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުތައް 1 ވަނަމަސްދުވަރު ގިނައިން މީހެއްގެ އަމުގައި ހުރިއްޖެނަމަ، އެ އެއްޗެއް އެހެރީ ވިޔަފާރިގެ ބޭނުމަކަށް ކަމަށް ބެލެވެއެވ. ނަމަވެސް އެފަދަ މީހެއް މަސްކުރުވިފައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުތައް ވިޔަފާރިގެ ބޭނުމަކަށް އަމުގައިބެހެއްޓުމުގެ ކުރަން ކުރެވިދާނެއެވ. ފަހުގެ ފޯރުމުގެ ދަރުން އެފަދަ މީހަކު ކުރެވިދާނީ ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުތައް ޑިސްޕްލޭކުރުމުގެ ކުރުނުނެވ. އިތުރު ތަފްސީލުތައް ޖަދުވަލު 4 އިން ފެންނާނެއެވ.

ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައި ބެހެއްޓުން

ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި (ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ މަސްތުވާތަކެތި) އަތުގައި ބެހެއްޓުމާގުޅޭ ގޮތުން މަސްތުވާތަކެތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 140 ވަނަ މާއްދާގައި ޢަމަލު ބާވަތަކާއި ދެ ކުށެއް އަރިސްފައިވެއެވެ. ތިރީގައިވާ ތާވަލުންނާއި މި ފޮތުގެ ފަހަތުގައިވާ ޖަދުވަލު 4 އިން ފެންނާނެއެވެ.

އިންޑިކޭޓަރު	އަދަބު
ހުއްދަ ދީފައިވާ ފަރާތްތަކުގެ އަތުގައި، ހުއްދަ ދީފައިވާ މިންވަރަށްވުރެ ގިނައިން ހުރުން.	ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ޓްރެފިކްކުރުން
ޕްރިސްކްރިޕްޝަނެއް މެދުވެރިކޮށް، ޑޮކްޓަރަކު މީހަކަށް ލިޔެދީފައިވާނަމަ، އެ ލިޔެދީފައިވާ މިންވަރަށްވުރެ ގިނައިން އެމީހެއްގެ އަތުގައި ހުރުން.	ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ޓްރެފިކްކުރުން
ޑޮކްޓަރެއްގެ ޕްރިސްކްރިޕްޝަނެއް ނެތި މީހެއްގެ އަތުގައި ހުރި މަސްތުވާތަކެތީގެ މިންވަރަކީ، ޑޮކްޓަރަކު އާންމުކޮށް އެއް ފަހަރު ލިޔޭ މިންވަރު ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ގިނަ މިންވަރެއް ކަމުގައިވުން.	ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ބޭނުންކުރުން[80]
ޑޮކްޓަރެއްގެ ޕްރިސްކްރިޕްޝަނެއް ނެތި މީހެއްގެ އަތުގައި ހުރި މަސްތުވާތަކެތީގެ މިންވަރަކީ، ޑޮކްޓަރަކު އާންމުކޮށް އެއް ފަހަރު ލިޔޭ މިންވަރަށްވުރެ ގިނަ މިންވަރެއް ކަމުގައިވުން.	ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ޓްރެފިކްކުރުން

މަސްތުވާއެއްޗެއް އަތުގައިހުރިކަމަށް ބެލުން

ކުރިން ފާހަގަކުރިފަދައިން ކުރީގެ މަސްތުވާތަކެތާބެހޭ ޤާނޫނުގައި މަސްތުވާތަކެތި އަތުގައިހުރުމަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންކޮށްދީފައިނުވެއެވެ. ނަމަވެސް ފަހުގެ ޤާނޫނުގައި މަސްތުވާއެއްޗެއް އަތުގައިހުރިކަމަށް ބެލޭނެ ހާލަތްތައް މަސްތުވާތަކެތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 141 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ. މި މާއްދާގެ ބޭނުމަކީ އަތުގައި ބެހެއްޓުމަކީ

80 މަސްތުވާތަކެތާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތާބެހޭ ކުށްތަކުގެ ތެރޭގައި ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ބޭނުންކުރުން ހިމެނިފައިނުވެއެވެ.

ކޮބައިކަން ކަނޑައެޅުމުގައި އިނގިރޭސީ ޕާލަމެންޓަށް ކަނޑައެޅުނުތޯ. އަދި މި ޕާލަމެންޓަކީ އަމިއްލައިބަށްއޮތުން ހިނގާ ޕާލަމެންޓަށް ޝާމިލުވާގޮތަށް ރިޔާސީވިޔަ ޕާލަމެންޓަކުންވެސް ނޫނަކަސް މި ޕާލަމެންޓަށް އަނގައިދޭ. މި ޕާލަމެންޓުގައިވެސް

"އެހެން ގޮތަކަށް ސާބިތުނުވާހާހިނދަކު، އަންނަނިވި ޕާލަމެންޓުގެ ބޭނުން ޕާލަބެންގައިވާ މީހާގެ އަމިއްލަ މަސްއޫލިއްޔަތެއް ހުރި ކަމުގައި ބެލެވޭނެއެވެ.

(ހ) މީހުންގެ އަމިއްލަ ނުވަތަ ގައިގައި ނުވަތަ ހަރިގަސްދުގައި މަސްއޫލިއްޔަތެއް ހުރުން؛

(ށ) މީހަކު ވަގެއްގެ ހުރިހާ އަންނައުނުގައި ނުވަތަ އަންނައުނާއި ސަލާމަތުގައި ނުވަތަ އާއި އަބައިގެން ހުރިހާ ގަހަނާގައި މަސްއޫލިއްޔަތެއް ހުރުން؛

(ނ) މީހަކު ހިފައިގެންއުޅޭ ނުވަތަ އަބައިގެންއުޅޭ ނުވަތަ އާއާގެ ގައިގައި ހުރިކަނޑެންއުޅޭ އެއްޗެއްގައި މަސްއޫލިއްޔަތެއް ހުރުން؛

(ރ) މީހެއްގެ ކޮންޓްރޯލްގެ ދަށުގައި ހުރިހާ ތަނެއްގައި ނުވަތަ އެއްޗެއްގައި މަސްއޫލިއްޔަތެއް ހުރުން؛

(ބ) މީހަކު އެކަހި ދިރިއުޅޭ އަދި އެހެން މީހުން ވަދެނިކުމޭ ދޫޅޭ ގެއެއްގައި މަސްއޫލިއްޔަތެއް ހުރުން ނުވަތަ މީހަކު އެކަހި ދިރިއުޅޭ އަދި އެހެން މީހުން ވަދެނިކުމޭ ދޫޅޭ ކޮޓަރިއެއްގައި މަސްއޫލިއްޔަތެއް ހުރުން؛

(ޅ) މަޖިލީހާއި ކަންކަމުގެ އިމުނުން، މީހެއްގެ އަމިއްލަ ހުރި ކަމަށް މާނަކުރެވިދާނެ ގޮތެއް މީހެއްގެ އަމިއްލަ މަސްއޫލިއްޔަތެއް ހުރުން." މި ފަދައިންނެވެ.

މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަން ބެލުން

މަސްތުވާތަކެތާއިބެހޭ ޤާނޫނުގައިވާ ކުށްކުރާ ގުޅިގެން ކުރާ ތަޙްޤީޤުތަކުގެ ބޭނުމަށާއި، ތަޙުޤީޤުކުރުމާއި، ޝަރީޢަތުން އެ ކުށްތަކަށް އަދަބު ކަނޑައެޅުމަށްޓަކައި، މައްސަލަތަކުގައި ފެންނަ މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަން އެނގުމަކީ މުހިއްމު ކަމެކެވެ. ދުނިޔޭގެ އެކި ގައުމުތަކުގައި އެކި ބާވަތް ބާވަތުގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާ ގުޅިގެން ބަރުދަން ބެލުމުގައި ތަފާތު މިންގަނޑުތައް ގެންގުޅެއެވެ. މި ގޮތުން ވިޔަފާރީގެ ބޭނުމަށްޓަކައި އަތުގައި ހުރުންކަމަށް ބަލާ "ކޮމާޝަލް ކުއަންޓިޓީ" އާއި، ބޭނުންކުރުމަށްޓަކައި އަތުގައި ހުރުންކަމަށް ބަލާ "ސްމޯލް ކުއަންޓިޓީ" ފަދަ މިންގަނޑުތައް އެކި ގައުމުތަކުގައި ގެންގުޅެއެވެ.[81]

މިހާރު އަމަލުކުރަމުންދާ މަސްތުވާތަކެތާއިބެހޭ ޤާނޫނުގައި މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަން ބެލުމުގައި ޤާނޫނު ތަފްޞީލުކުރާ ގަވާއިދެއް ނުވަތަ އިރުޝާދުތަކެއް ބަޔާންކޮށްފައެއްނުވެއެވެ. މި އިރުޝާދުތަކުގެ ބަދަލުގައި، މައްސަލަތަކުގައި އަމަލުކުރެވެނީ މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަން ބެލުމުގައި ހަރުދަނާ ނިޒާމެއް ގާއިމުކުރުމެވެ. މި ފިކުރުގައި މި ބަލާލަނީ، މަސްތުވާތަކެތާއިބެހޭ ޤާނޫނުގައިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަން ބެލުމުގެ އިރުޝާދުތަކުގެ މައްސަލައެވެ. އިރުޝާދުތަކާބެހޭ ގޮތުން ތަފްސީލުކޮށް އެއްކަމެއް ބަޔާންކުރުމުގެ ކުރިން، ކުރީގެ މަސްތުވާތަކެތާއިބެހޭ ޤާނޫނު، ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެތާއިބެހޭ ޤާނޫނު) ގެ ދަށުން މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަން ބެލުނު ގޮތާގުޅޭ ދެތިން ނުކުތާއެއް ފާހަގަކޮށްލަމެވެ.

81 Guide to the Narcotic Drugs and Psychotropic Substances Act, Dibyajaytoi De, 2nd Edition, 2009, P.42

ޤާނޫނުގެ ކުރިން ބަރުދަން ބަދަލުން އައި ގޮތް

ކުރީގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު، ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު)ގައި މަސްތުވާތަކެތި ވަނީ ދެ ޖަދުވަލަކަށް ބަހާލެވިފައެވެ. ޖަދުވަލު 01 ގައިވަނީ މަނާކުރެވިފައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗެވެ. ޖަދުވަލު 2 ގައިވަނީ ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވޭ މަސްތުވާތަކެއްޗެވެ. ޖަދުވަލު 01 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ގޮތުން އެ ޤާނޫނު ޤަބޫލުކުރަނީ މީހެއްގެ އަތުގައި އެ ޖަދުވަލުގައި ބަޔާންވެފައިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ އެއްވެސް ބާވަތެއް 01 ގްރާމަށްވުރެ ގިނައިން ހުރިނަމަ، އެ ތަކެއްޗެއް ހުރީ ވިޔަފާރީގެ ބޭނުމަށްކަމަށެވެ. އަދި 01 ގްރާމަށްވުރެ މަދުން ހުރިއްޖެނަމަ، އެ އެއްޗެއް ހުރީ ބޭނުން ކުރުމަށްކަމަށެވެ.

ޖަދުވަލު 02 ގައިވާ ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވޭ މަސްތުވާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ހުއްދަ ދެވިފައިވާ ފަރާތެއްގެ އަތުގައި، ހުއްދަދެވިފައިވާ އަދަދަށްވުރެ ގިނައިން ނުވަތަ ބޭސްކުރުމުގެ ހުއްދަ ލިބިފައިވާ ޑޮކްޓަރަކު އެ އެއްޗެއް ޤަސްދުކޮށް އެއް ފަހަރު ލިޔުއްވި މިންވަރަށްވުރެ ގިނައިން ހުރުން ދީފައިވާ ފަރާތެއް ކަމުގައިވާނަމަ، އެ މަސްތުވާ ތަކެތި ބެލޭނީ އޭގެ ވިޔަފާރިކުރުމަށްޓަކައި އަތުގައި ބެހެއްޓިކަމަށެވެ.

މަތީގައިވާ ގޮތަށް ބަރުދަން ބެލުމުގެ ނިޒާމު ކުރިއަށްދިޔައިރު، ޖިނާއީ އަދުލުގެ ނިޒާމުގެ ހުރިހާ މަރުޙަލާތަކެއްގައި، ބަދަލުންއައި، މަސްތުވާތަކެތީގެ ސާފު ބަރުދަނަކަށް ނުވެއެވެ. ބަދަލުން އައި އެކަށީގެންވާ ބަރުދަނަށް. ސާފު ބަރުދަނަކީ، އަތުލައިގަންނަ މަސްތުވާތަކެތި ހުރި މިސްކަލަކުން، ބޮލުބާއްގައި ނުވަތަ ޕެކެޓެއްގައި ކަރުދާހެއްގައި، އެ ބޮލުބާ ނުވަތަ އެ ޕެކެޓް ބޮޑުކަމުގައި މަސްތުވާތަކެތި ހުރި އެހެން ބާވަތަކާ އެއްކޮށް ގުޅިގެން ހުރިކަމަށްވާ ބާރުތަކުގައި (މިސްކަލަށް މިނިކަންބާއި، ޕެސް ކުޅަބުރާއި، ޑޮލޮރޮކަޑުކީ ބަރުދަނާއި އެއްކޮށްފައިކަމުގައިވާނަމަ) އެ ހުރިހާ ތަކެތީގެ ޖުމްލަ ބަރުދަނެވެ. މިއާ ހިލާފަށް އެކުލެވިގެންވާ

ބަރުދަނަކީ، ލެބޯޓަރީ ތަޙްލީލުތަކުގެ އަތީގައި އެކަމަ ބެލެބެއްގައިހުރި ހާލަތު މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަނެވެ.

ބަރުދަން ބެލުމުގެ ބޭނުން

މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަން ބެލުމުގެ ބޭނުމަކީ، މައްސަލައިގައި ތުހުމަތު ކުރެވޭ މީހާގެ މައްސަލަ ކުރާ ދަޢުވާ ކަނޑައެޅުމުގައިއާއި، އެ މީހާގެ މައްސަލަ ކުރަން ސާބިތުކުރުމުގައި، މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައިވާ ކުށްކުށުގެ ތަފާތުން އެމީހާގެ މައްސަލަ ކުރަނީ ކޮން ދަރަޖައެއްކަން ނުވަތަ ސާބިތުވާނީ ކޮން ކުށެއްކަން ކަނޑައެޅުމެވެ. އެހެން ގޮތަކުން ބުނާނަމަ، މީހެއްގެ އަތުން ފެނުނު މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަނަކީ އޭނާގެ މައްސަލަ ކުރުވާނީ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ދަރަޖައަށް، ނުވަތަ ގެންގުޅުމުގެ ކުށުގެ ދަރަޖައަށް، ނުވަތަ ވިޔަފާރިކުރުމުގެ ކުށުގެ ދަރަޖައަށް ނުވަތަ ޤަބުޟުކުރުމުގެ ކުށުގެ ދަރަޖައަށް ކަނޑައެޅުމެވެ.

ބަރުދަން ބެލުމުގައި ޤާނޫނު ޤަބޫލުކުރާ ގޮތް

މިހާރު އަމަލުކުރަމުންދާ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައިވެސް ހެރޮއިނާއި މަރިޖުއާނާ ދެ ގިންތިއެއްގެ މަސްތުވާތަކެއްޗެވެ. އެއީ ޖަދުވަލު 01 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާއި ޖަދުވަލު 02 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗެވެ. މި ދެ ގިންތީގެ ތަފާތަކީ ޖަދުވަލު 02 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި އަސްލުގައި ބޭހެއްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވޭ ތަކެތިކަމެވެ. އެއީ ބޭނުންކުރެވޭނެ ނުވަތަ ޤަބޫލުކުރަނެވެ. މިއާ ހިލާފަށް ޖަދުވަލު 01 ގައި ހިމެނޭ މަސްތުވާތަކެތީގެ

ތެރެއިން ހޮރައިން (ގައިޑްލައިން) އާއި ކޮންޕިއުޓަރ އަމުގައި ބެހެއްޓޭނީ ހަމަދު ގޮތުންކުރެ
އެއްގޮތަށް. އެއީ ބޭނުންކުރުން، ނުވަތަ ޚިޔާނާތްކުރުން، ނުވަތަ މުޢާމަލާތްކުރުން، ނުވަތަ
ބޭނުންކުރުމަށް. މި ދެބާވަތް ޖިނާޔަތް، އެހެނިހެން ބާވަތްތައް ބެހޭ ޤާނޫނު ސަރުކާރު 02
ގައިވާ ގޮތުގައި އެއްގޮތަށް ބޭނުންކުރުމަށް ނުވަތަ ބޭނުންކުރުމަށް.

މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ބަދަލުން ޖިނާއީގައި ޤާނޫނު ޤަވާއިދުތަކުގެ ދަށުން ޤާނޫނު، ޤާނޫނު
ނަންބަރު 17/2011 (މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނު)ގެ 139 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ
ބަދަލުކުރުމަށް. މި ގޮތުން ޤާނޫނު 01ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ބަދަލުން ޖިނާއީގައި
ބަޔާން ކުރި އުސޫލު ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރެވިފައެވެ. އެ ކުރި އުސޫލުގެ ބަޔާނުގެ ކުރިގައި
މިވަނީއެވެ.

(1) ހާލިބު ބަދަލުން ވަޒަންކުރުމުގެ އުސޫލު

މައްސަލައެއްގައި ހިމެނޭ މަސްއޫލިއްޔަތު އެކަން އެއްވެސް ބާވަތަކާ އެއްސުރުޚަން، ގެންބަޖެ
ނުކުތް ހުރިހާ ޙާލަތެއްގައި ނުވަތަ، ހާލިބު މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ގޮތުގައި ހުރިހާ ޙާލަތެއްގައި
ބަދަލުން ބެލުން ގޮތް ބަޔާންކުރުމަށް މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނުގެ 139 ވަނަ މާއްދާގެ
(ހ) ގައި ބަޔާންވެގެންވާ، "މިފަދަ އަމަލެއް ހުރި ޤާނޫނު 1 ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތު
ހުރި، އެހެން އެއްވެސް އެއްޗަކާ އެއްކޮށްވެގެން ކުރުމަކީ ނުވާނެކަމަށް، އެ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ
ބަދަލުގައި، އޭގެ ޙާލަތެއް އެ އެއްޗަކާ ގުޅިގެން ހުރި ބަދަލެވެ." މި ވާހަކައެވެ.

(2) ޖޫރިމަނާ ބަދަލުން ވަޒަންކުރުމު އުސޫލު

މި އުސޫލު ތަޢާރުފުކުރި ހާލަތެއްގައި ޤާނޫނު 01 ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތު ހުރިހާ ޤާނޫނު
02 ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތު ކިޔަވައި އެހެން ކަންކަމެއް ބާވަތް ނުވަތަ ބާވަތްތަކާ

އެއްކޮށްފައެވެ. މިސާލަކަށް މީހަކު ގަތް ހެރޮއިން ޕެކެޓެއްގައި ހެރޮއިންގެ ބަރުދަން އިތުރު ކުރުމުގެ ގޮތުން ހުރި އެ ހެރޮއިންނާއި ޕެނަޑޯލާއި، މިނިކަށްޓާއި، ބާކީގެ ބޮޑުއެކަ ފަދަ ބާވަތްތައް އެއްކޮށްފައެވެ.

ޤާނޫނު ޤަބޫލުކުރާގޮތުން، މަތީގައި ބުނެވުނު ހެރޮއިން ޕެކެޓުގެ ބަރުދަން ބަލާނީ އޭގައި ހުރި އެހެނިހެން ބާވަތްތަކާއި ހުރި ޕެކެޓުގެ ޖުމްލަ ބަރުދަނެވެ. މި ޤާނޫނު ބަޔާންކުރަމުން ޤާނޫނުގެ 139 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގައި ބަޔާންވެފައި ވަނީ "މީހެއްގެ އަތުގައި ހުރި ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި ހުރީ، އެހެން އެއްޗެއްސާ އެއްކަލަ އެއްކޮށްފައި ކަމުގައިވާނަމަ، އެ މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަނަކީ، އެ ހުރިހާ އެއްޗެހީގެ ޖުމްލަ ބަރުދަނެވެ."

މި ޤާނޫނު ތަޢާރަފުކުރުމުގައި ޤާނޫނު ހެދިފަރާތުގެ ނިޔަތަށްބަލާކަން ބެލެވެނީ، މަސްތުވާތަކެތި ގެންގުޅުން މީހާގެ ނިޔަތާ އެއްވަރަށް ހާއްސަ ޖިނާއީކުރުވެވެ. އެހެން ގޮތަކުން ދަށްނަގާތަނަކަށް، 04 ގްރާމު ހެރޮއިންކަމަށް ބަލައިގެން، މީހަކު ހެރޮއިން ގެންގަސް އެ ބަރުދަނާ އެއްވަރަށް އަދި އަދަދުން އެކަކުއްޗާ ދުރަވުރިވެ، އެކަކުލާން މުއާމަލާތުގެ މިންވަރާ ބަހުމަގައި، އެކަކުލީގެ އަސްލު ފޮތިބް ބަރުދަނަށް 0.001 ގްރާމު ހެރޮއިންކަމުގައިވިޔަސް، ޖިނާއީ ޢަދަދުގެ ނިޔާމުގެ ޒާތުގެ ނިޔަތާ އެއްވަރަށް އެއްގޮތަށް ބަލާނެކަމެވެ. ނަމަވެސް ޖިނާއީ ޢަދަދުގެ ނިޔާމުގެ ޒާތުއަކަށް ޖަހާނީ ބެލެޓުތަކީގެ އަސްލުގައި އެކަލާ ތަރުތީބުކުރެވޭގޮތަށް ދެވިދާން އެއްވަސް މަންފާއް، ވެރިދާން އެއްވަސް ހަރުދަނާކުރުއް ނުވެއެވެ.

(3) ނ ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި ގެބަޖެވެއްޔާ ބާރުގޮތުގައި ބަލާނީ ވަޒަންކުރާން ގޮތުގެ

ޖަދުވަލު 01 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތާއި، ޖަދުވަލު 02 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތާއި އެއް ސާމްޕަލްގައި އެއްވެފައިވާނަމަ، ޤާނޫނު ތަޢާރުފުކުރި އެ ސާމްޕަލްގައި "ގިނައިން

ފާހަގަވާންހުރި” ޖަދުވަލުގައިވާ މަސްތުވާތަކެވެ. މިސާލަކަށް، މަސްތުވާތަކުގެ ސާވްޕަލްއަގައި ހުއްޓުމާއި ބެންޗްމާކްތައް ކަނޑައަޅާފައިވަނީ، އެ ދާއިރާގެ ތަރައްޤީގެ މިންވަރު ފާހަގަ ވާންހުރި ހުއްޓުން ކަމުގައިވާނަމަ، އެއީ ޖަދުވަލު 01 ގައިވާ މަސްތުވާތަކުގެ ކަމުގައި، ހުއްޓުމުގެ ބެހުމުގައި ކުރިއަށް ދާންޖެހޭ ހިސާބު ތަފާތުކުރުމުގައި (ދާއިރާގެ ކަމުދާގޮތުގެ، ސަރުކާރުގެ ހިންގުމުގައި އަދަދު ކަނޑައަޅާ ބަޖެޓުގައި) ބަޖެޓުގެ ބެހުމުގައި ހުއްޓުމުގެ ބަދަލުކުރެވެ. މިއާ ހަމައަށް އެ ސާވްޕަލްއަގައި ހިމެނިފައިވާ ފާހަގަވާން ހުރި ބެންޗްމާކްތަކަށް، ކުރިއަށް ދާންޖެހޭ ހިސާބު ތަފާތުކުރުމުގައި (ދާއިރާގެ ކަމުދާގޮތުގެ، ސަރުކާރުގެ ހިންގުމުގައި އަދަދު ކަނޑައަޅާ ބަޖެޓުގައި) ބަޖެޓުގެ ބެހުމުގައި ހުއްޓުމުގެ ބަދަލުކުރެވެ. މި އުސޫލު ތަބާކުރުމަށްޓަކައި މަސްތުވާތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 139 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި (ރ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ އަންނަނި ފަދައިންނެވެ.

”(ނ) މިހާރުގެ އަތުގައި ހުރި، ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކާއި ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއް އުނިކަމެއް ކަމުގައިވާނަމަ، އެ އުނިކަމުގައި މިނިވަން ފާހަގަވާން ހުރި ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކީ ކަމުގައިވާނަމަ، އެކަމުގެ އަތުގައި އެ ހުރި، ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކީ ކަމުގައި މި މާއްދާގެ (ނ) ގެ ބަދަލުގައި ބެލެވޭނެއެވެ.“

”(ރ) މިހާރުގެ އަތުގައި ހުރި، ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކާއި ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއް އުނިކަމެއް ކަމުގައިވާނަމަ، އެ އުނިކަމުގައި މިނިވަން ފާހަގަވާން ހުރި ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކީ ކަމުގައިވާނަމަ، އެކަމުގެ އަތުގައި އެ ހުރި، ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކީ ކަމުގައި މި މާއްދާގެ (ނ) ގެ ބަދަލުގައި ބެލެވޭނެއެވެ.“

ޑިސައިން ފްރޭމްވޯކުގެ މިންވަރު ބަލާނެ ގޮތް

ދެ ޖަދުވަލުގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތީ އެއް ސުޕްރީމްކޯޓުގައި ހުންނަ ބާރުތަކުގައި ޤާނޫނުގެ ބަޔާންކޮށްދީފައި ބަޔާންކުރާނީ ދެ ޖަދުވަލުގެ ތެރެއިން ޑިސައިން ފްރޭމްވޯކުގެ ކޮން ޖަދުވަލެއްގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކެވެ. މި ހިސާބުން އުފެދޭ ސުވާލަކީ ޑިސައިން ފްރޭމްވޯކުގެ މިންވަރު ބަލާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ މި ސުވާލު އިތުރަށް އުފެދޭ އެއްސަބަބަކީ، ޖަދުވަލު 02 ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުއްކަމަކީ، ބާރުގެ ގޮތުގައި ބައިނަލްއަޤުވާމީ ތަކުލީފުތަކުންވެއި، އެތަކެއްކަމަކީ ޚާއްޞަ ބާރުތަކުގައި ފުށުއަރާކަމުގައި ކުރަނީ ވަޒަންކުރާ ބަދަލުކުރާތަންވެއި ހުންނަ ތަކެތި ކުރިމަތިވެއި، ޖަދުވަލު 01 ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުއްކަމަށް މަސްއޫލުވާގެ ބާރުތަން ނުހަނު ބާރުބޮޑުވެގެން ހާލަތު މަސްއޫލިއްޔަތުއްކަމުވެގެ.

ދެ ޖަދުވަލުގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތީ އެއްވެފައި ހުންނަ ބާރުތަކުގައި ޑިސައިން ފްރޭމްވޯކުގެ މިންވަރު ބަލާނެ ގޮތް މަސްއޫލިއްޔަތުއްކަމަށް ޤާނޫނުގެ 139 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ)ގައި ބަޔާންވެފައިވެއެވެ. އެ އިބާރާތަކީ އެވެ، "މި މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ށ) ގެ ބަދަލުގައި "ޑިސައިން ފްރޭމްވޯކް ހުރި" މިންވަރު ބެލުމުގައި ޖަދުވަލު 1 ގައި ހިމެނޭ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކުގެ ބަދަލުން ބަލާނީ ގޮތުގައެވެ. ޖަދުވަލު 2 ގައި ހިމެނޭ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކުގެ ބަދަލުން ބަލާނީ ޑިސައިން ފްރޭމްވޯކު." މި ގޮތަށެވެ.

މަސްއޫލިއްޔަތުއްކަމަށް ޤާނޫނުގެ 139 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ)ގައިވާ އިބާރާތް ދަށުން ބަލާއިރު ސަރުކާރުގެ ކަންތައްތަކެއްވެއެވެ. ތަފާތަކީ ކަމެއް، ދެ ޖަދުވަލުގައި ހިމެނޭ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކުގެ ބަދަލުގައި ބަލާނީ އެއް ނުވަތަ ބައެއްކަމުގެ ގޮތުގައެވެ. އެހެންނަމަވެސް ޑިސައިން ބަލާނެ ބަދަލުތަކެއް ދެމެހެއްޓުމުގައި ދެ ޖަދުވަލުގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތީ އެއް ސުޕްރީމްކޯޓުގައި ހުންނަ ބަދަލުން ވަޒަން ކުރެވިދާނެއެވެ.

ދެވަނަކަމަކީ، ބަރުދަނަށް ބަލައި ވަޒަންކުރުމުގެ މަޤްސަދު ނުގެއްލޭނެ ގޮތަށް ލެބޮރެޓަރީ ޓެކްނިޝަނުން ރިޕޯޓުތައް މާނަކޮށް ތަރުޖަމާކުރުމެވެ.

ޖަދުވަލު 02 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއްގެ (ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ މަސްތުވާތަކެތީގެ) ޓްރެފިކިންގައި ހިމެނޭ ކިހާ ގްރާމުކަން ދުނިޔޭގެ ޤައުމުތަކުގައި، ކަމާބެހޭ އިދާރާއިން ތަފްސީލު މިންގަނޑުތަކެއް ކުރީގެ މަސްތުވާތަކާބެހޭ ގާނޫނުން ޢަމަލުކުރަމުން ދިޔައިރު، އެކުލަވާލެވިފައެވެ. ސަބަބަކީ ކުރީގެ ގާނޫނުގެ ދަށުންވެސް، މި ޖަދުވަލުގައިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަނަށް ބެލުމުގައި ޢަމަލުކުރަމުން އައިސްފައިވަނީ މިހާރުގެ ގާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލުންކަމުގައިވާތީއެވެ. ކުރީގެ މަސްތުވާތަކާބެހޭ ގާނޫނުގެ ދަށުން ޓްރެފިކިންގްކަމުގައިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަނަށް ގްރާމުން ބަޔާން ގޮތުގެ ތާވަލު ތިރީގައި މިވަނީއެވެ. މިގޮތުން ޢަމަލުކުރަމުންދާ މަސްތުވާތަކާބެހޭ ގާނޫނުގެ ބޭނުމަށްޓަކައި، މިފަދަ އިތުރު ބަލަހައްޓާ ކަމާބެހޭ އިދާރާތަކުން އުސޫލުތަކެއް ހަމަޖައްސާފައިވާނަމަ، މި ބަލަހައްޓަނީ މިގޮތުން ޖަދުވަލު 02 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ ބަރުދަނަށް ބެލުމުގައި ބޭނުންކުރަމުން އަންނަ ގޮތަށެވެ.

ބޭހުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ މަސްތުވާތަކެތި އާންމުކޮށް ޑޮކްޓަރުންނަށް ލިޔުން މިންގަނޑު

މަސްތުވާތަކެތި	ލިޔުން މިންވަރާއި ތަފްސީލު	ގިނަވެގެން ލިޔުން މިންގަނޑު
1 އަލްޕްރަޒޯލަމް (ALPRAZOLAM)	0·25 ނުވަތަ 0·5 މިލިގްރާމުގެ ބަރުދަނުގައި 1 ގުޅި، ދުވާލަކު ގިނަވެގެން 3 ފަހަރު ކެއުމަށް، ގިނަވެގެން 15 ދުވަހުގެ މުއްދަތަށް.	0·0225g
2 ކްލޮނަޒެޕަމް (CLONAZEPAM)	ދުވާލަކު ޖުމްލަކޮށް 1·5mg އަށްވުރެ ގިނަނުވާގޮތަށް ކެއުމަށް، ގިނަވެގެން 15 ދުވަހުގެ މުއްދަތަށް.	0·225g
3 ޑައިޒެޕަމް (DIAZEPAM)	2·5 މިލިގްރާމް ނުވަތަ 05 މިލިގްރާމް ނުވަތަ 10 މިލިގްރާމުގެ ބަރުދަނުގައި 01 ގުޅި، ގިނަވެގެން ދުވާލަކު 4 ފަހަރު ކެއުމަށް، ގިނަވެގެން 15 ދުވަހުގެ މުއްދަތަށް.	0·6g
4 ލޮރަޒެޕަމް (LORAZEPAM)	ދުވާލަކު ޖުމްލަކޮށް 4mg އަށްވުރެ ގިނަނުވާގޮތަށް ކެއުމަށް، ގިނަވެގެން 15 ދުވަހުގެ މުއްދަތަށް.	0·06g

	މަސްތުވާތަކެތި	ލިޔެދޭ މިންވަރުގެ ތަފްސީލު	ގިނަވެގެން ލިޔެދޭން މިންގަނޑު
5	ނައިޓްރަޒީޕާމް (NITRAZEPAM)	5 މިލިގްރާމް ނުވަތަ 10 މިލިގްރާމް ޓެބްލެޓްނުހުރި 1 ގޮތަ ދުވާލަކު އެއްފަހަރު ކާއުމަށް، ގިނަވެގެން 15 ދުވަހުގެ މުއްދަތަށް.	0.15g
6	ޕްރޮޕޮކްސިފީން (PROPOXYPHENE)	ރާއްޖޭގެ ފުޑް އެންޑް ޑްރަގް އޮތޯރިޓީއިން ޕްރިސްކްރައިބް ކުރުމަށް މަނާކުރިލިސްޓުގައިވާ ބޭހެއް.	
7	ޕެތިޑިން (PETHIDINE)	ޕެތިޑިން އިންޖެކްޝަން އުސްތާޒުންގެ ގޮތުން ބޭސް ސިޓީއެއްގައި ލިޔުއް މިހާރުގެ އަތޮޅުގައި ބޭހެއްޓުމަށް ނުދެވޭނެއެވެ. ޕެތިޑިން އިންޖެކްޝަން ލިޔުދޭނީ ހަމައެކަނި ހޮސްޕިޓަލްގެ އެތެރޭގެ ބޭނުންތަކަށެވެ. ޕެތިޑިންއަކީ ގެވަޅުގެ ގޮތުގައި ލިބެންހުންނަ ބޭހެއް ނޫނެވެ.	
8	ޕެންޓަޒޯސިން (PENTAZOCINE)	ޕެންޓަޒޯސިން އިންޖެކްޝަން އުސްތާޒުންގެ ގޮތުން ބޭސް ސިޓީއެއްގައި ލިޔުއް މިހާރުގެ އަތޮޅުގައި ބޭހެއްޓުމަށް ނުދެވޭނެއެވެ. ޕެންޓަޒޯސިން އިންޖެކްޝަން ލިޔުދޭނީ ހަމައެކަނި ހޮސްޕިޓަލްގެ އެތެރޭގެ ބޭނުންތަކަށެވެ. ޕެންޓަޒޯސިންއަކީ ގެވަޅުގެ ގޮތުގައި ލިބެންހުންނަ ބޭހެއް ނޫނެވެ.	
9	މިޑަޒޮލަމް (MIDAZOLAM)	މިޑަޒޮލަމް އިންޖެކްޝަން އުސްތާޒުންގެ ގޮތުން ބޭސް ސިޓީއެއްގައި ލިޔުއް މިހާރުގެ އަތޮޅުގައި ބޭހެއްޓުމަށް ނުދެވޭނެއެވެ. މިޑަޒޮލަމް އިންޖެކްޝަން ލިޔުދޭނީ ހަމައެކަނި ހޮސްޕިޓަލްގެ އެތެރޭގެ ބޭނުންތަކަށެވެ. މިޑަޒޮލަމްއަކީ ގެވަޅުގެ ގޮތުގައި ލިބެންހުންނަ ބޭހެއް ނޫނެވެ.	
10	ކޯޑީން (CODEINE) 5ml/10ml) ހުންނަ ކޯފްސިރަޕް)	ގިނަވެގެން 2 ފުޅި. (100 މިލިލިޓަރުގެ) ގިނަވެގެން 15 ދުވަހުގެ މުއްދަތަށް. އެންމެހައި ކޯފް ސަޕްރެސަންޓްސްގެ މައްޗަށް މިއުސޫލު އަމަލުކުރަންވާނެއެވެ.	
11	ފެންޓަނިލް (FENTANYL)	އެއްވެސް މިންވަރަކަށް ބޭސް ސިޓީއަކަށް ނުލިޔުދޭނެ. މިއީ ހަމައެކަނި ހޮސްޕިޓަލްތަކުގެ ބޭނުންތަކަށް ގެންދެވޭ ލިޔުދޭ ބޭހެއްނޫނެވެ. އުސްތާޒުންގެ ގޮތުން ބޭނުންކުރަންވާނީ ތިއޭޓަރާއި އައި. ސީ.ޔޫގައެވެ.	

މަސްތުވާތަކެތި	ލިބިދާނެ މިންވަރުގެ ތަފްސީލު	ގިނަވެގެން ލިބިދާނެ މިންގަނޑު
12 މޯފިން (MORPHINE)	މޯފިން އިންޖެކްޝަން އުސޫލުންގެ ގޮތުން ބޭސް ސިޓީއެއްގައި ލިޔުމާ މީހެއްގެ އަތުގައި ބެހެއްޓުމަކާ ނުދެވޭނެއެވެ. މޯފިން އިންޖެކްޝަން ލިބިދޭނީ ހަމައެކަނި ހޮސްޕިޓަލްގެ އެތެރޭގެ ބޭނުންތަކަށެވެ. މޯފިން ބޭސް ގެއަށް ހޯދުމުގެ މިހަކަށް ލިބިދޭނީ، އުމުރަށް ކެންސަރުފަދަ ސިވިއަރ ޕެއިން ސިންޑްރޯމް (SEVERE PAIN SYNDROME) ހުރި، ބަލި މީހެއްކަމުގައި ބޭސްފޯރުކުރުމުގެ ހުއްދަދީފައިވާ ޑޮކްޓަރަކު ޕްރެސްކްރައިބްކޮށްފި ހިނދެއްގައި، އެ ބަލި މީހެއްގެ ގާތްތިމާއި، އުމުރާއި، ބަލަދުނަށް ރިޢާޔަތްކުރުމަށް ފުދޭގޮތަށެވެ.	

ބެލެނިވެރިން ބަލައި ވަޒަންކުރުމުގެ މަޤްޞަދު ނުގެއްލޭ ގޮތަށް މަތީގައިވާ ތަފާތުގެ ބޭނުން ހިފުމުގައި ފަންނީ ގޮތެއްގައި ސަމާލުވާންޖެހެއެވެ. މި ގޮތުން ބެލެނިވެރިން ބަލައި ވަޒަންކުރަނީ މުޢާމަލާތުގެ މައްޗަށް ދަރިވަރުން ކުރާ ސަލާމަތްކުރުމުގައި އާއްމު މައްޗަށް ދަރިވަރުންކުރާފަދަ ނުވަތަ ސަލާމަތްކުރުވާނީ އާއްމު އަމަލު ފެނުނު މަސްތުވާތަކެތީގެ ނިސްބަތުން ކޮން ކުރެއްކަން ދެނެގަތުމެވެ. މަސްތުވާތަކެތީގެ ތަރުތީބު ނިޒާމުތަކުގައިވާ ބެލެނިވެރިން ދެނެގަތުމަށްޓަކައި ތިރީގައިވާ ގޮތަށް ތަފާތުކުރެވިދާނެއެވެ.

1. ތަރުތީބު ނިޒާމުން ދެ ޤަވާޢިދުގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާ ކާބައިކަން ދެނެގަތުން. މި ގޮތުން އެއްބާވަތަކަށް ފުރާ ތަފާތު ދެ ކެމިކަލް ނަމުގެ ލިބިފައިވާނަމަ އެއީ އެއް ބާވަތެއްކަމުގައި ބެލުން. މިސާލަކަށް ޖީއެޗްބީ ކެނަބިނޮއިޑް ކެނަބިސް ކަމުގައި ބެލުން.
2. ދެ ޤަވާޢިދުގައިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ ތެރެއިން ނިޒާމުގައިވާ އެކްސްޓަސީ ބެލެނިވެރިން ގެއްލުން ނިސްބަތުން ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ މައްޗަށް ދަރިވަރާކުރާ

ނުވަތަ ސާބިތުވާނީ ކޮން ކުށެއްކަން ދެނެގަތުން. މިސާލަކަށް ކޮކެއިން 01 ގްރާމް ހުރިނަމަ އެއީ ޓްރެފިކިންކުރުމުގެ ކުށެއްކަމާއި، ކެނަބިސް 02 ގްރާމް ހުރިނަމައެއީ ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށެއްކަން ދެނެގަތުން.

3. ކުށްތައް ފާހަގަ ކުރުމަށްފަހު، އެންމެ ބޮޑުކުށަކީ ކޮބައިކަން ދެނެގަތުން. މި ގޮތަށް ނިންމާއިރު، އަބަދުވެސް އެންމެ ބޮޑުކުށް ނިސްބަތްކުރެވޭނީ އެކުލެވިގެންވާ ބަރުދަނުން އެންމެ ގިނައިން ފާހަގަވާންހުރި މަސްތުވާތަކެއްކަމަށެވެ.

މަލޭޝިއާ އުސޫލުން ޢަމަލުކުރުމުގައި ސަރާހަތާނެތި ގޮތުގެ މިސާލެއް ފާހަގަކޮށްލާނަމެވެ. މިސާލަކަށް މީހެއްގެ އަތުން ފެނުނު މަސްތުވާތަކެތީގެ ޖުމްލަބަރުގެ ބަރުދަނުގައި ހުރީ 01 ގްރާމް ހެރޮއިންނާއި 0.29 ގްރާމް ބެންޒޯޑައިޒެޕާމް (އަލްޕްރަޒޯލަމް) ކަމުގައިވާ ބާރަލުމުގައި އާންމު ވިސްނުމުން މި ޑްރަގުން ގިނައިން ފާހަގަވާންހުރީ 01 ގްރާމް ހެރޮއިންނެވެ. ވީމާއިކު އާންމުގެ މައްސަލަ ދައުވާކޮށް ކުރި ސާބިތުވާނީ އިމްޕޯޓިން މާއްދާތަކުގެ އަތުގައި ޖެހިފައިން ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ދައުވާއެވެ. ނަމަވެސް، މިއީ ގާނޫނުގެ ބޭނުމަށްޓަކައި ރަނގަޅު ތަރުޖަމާއެއް ނޫނެވެ. ސަބަބަކީ، ބެންޒޯޑައިޒެޕާމް އަކީ ޖަދުވަލު 02 ގައި ހިމެނޭ މަސްތުވާތަކެއްކަމަށްވުމާއި، އޭގެ ބަރުދަން 0.0225 ގްރާމަށްވުރެ ބޮޑު ވެއްޖެނަމަ، އެ މިންވަރަކީ ޓްރެފިކިންކުރުމަށް ބެލެވޭ މިންވަރެވެ. އަދި ހެރޮއިންގެ ބަރުދަނުގެ ނިސްބަތުން ކުރެވޭނީ ޖެހިފައިން ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށުގެ ދައުވާއެވެ. ވީމާއިކު މި ބާރަލުމުގައި ގިނައިން ފާހަގަވާންހުރީ ޖަދުވަލު 02 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްކަމެވެ.

ގިނައިން ފާހަގަވާންހުރި މިންވަރު ދެނެގަތުމުގައި، ބަރުދަނުގެ ސަބަބުން ދައުވާކުރާ ނުވަތަ ޝަރީޢަތްކޮށް އަދަދު ކަނޑައެޅޭ އެންމެ ބޮޑު ކުރަން ބަލަންޖެހުނީ، ކުރާއި އަދަދު ބަޔާންކުރާ ހުރިހާ ގޮތްތަކެއްގައިވެސް، ބޭޖެހި ކުރުކުރަނީ، އަހަރު ކުރުކުރަންވުރެ ސަރުކާރަށްބޮޑުކަން

ބޭނު، އެކުށްތަކުން މުޖުތަމަޢު ސަލާމަތްކުރުމަށް ޤާނޫނު ބާރުއަޅާ ކަންތައްތަކެއްކަމަށެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުން ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ ފަރާތްތަކަށް ލިބިދޭ ބާރުތައް

މަސްތުވާތަކެއްޗާ ގުޅިފައި ހުންނަ ޖިނާއީ ކުށްތަކަކީ އެ ކުށްތައް ތަހުޤީޤުކުރުމާއި، ދައުވާކުރުމުގައި ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ ފަރާތްތަކަށް ހާއްސަ ބާރުތަކެއް ބޭނުންވާ ކުށްތަކެކެވެ. ސަބަބަކީ އެ ކުށްތަކަކީ، ޖިނާއީ އެހެން ކުށްތަކާއި ގުޅިފައިވާ ކުށްތަކަކަށްވުމުގެ އިތުރުން ރޭވުންތެރިކަމާއި، ސިއްރުތެރިކަން ބޮޑު ކުށްތަކަކަށްވުމެވެ.

ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު) ފަރުމާކުރުމުގައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު، ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ ފަރާތްތަކަށް ބޮޑެތި ބާރުތައް ދީފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އެ ޤާނޫނުގެ ހަވަނަ ބައި ހައްޔަރުކުރުމާއި ތަހުޤީޤުކުރުމުގެ ބާރުތަކާބެހޭ ކަންކަމަށެވެ. މި ލިޔުމުގައި މި ބަހާލަނީ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ ފަރާތްތަކަށް ލިބިދީފައިވާ ބާރުތަކުގެ މައްޗަށެވެ.

ތަންތަން ބަލައި ފާސްކުރުމާއި އެއްޗެހި ހިފެހެއްޓުމުގެ ބާބު

ޖިނާއީ ތަޙްޤީޤުތަކުގައި، ތަންތަން ބަލައި ފާސްކުރުމާގެ ގޮތުން އަރިސްޓައިވާ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި ގެއެއްގައި ނުވަތަ ތަނެއްގައި ހުރިކަމަށް އެކަށީގެންވާ ހެކީގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ހުރުމުން ޤަބޫލުކުރެވޭކަމަށްވާނަމަ، އެފަދަ ތަންތަން ބަލައި ފާސްކުރުމަށް ކޯޓު އަމުރު ހޯދުން ލާޒިމް ނުކުރެއެވެ. އަދި މިފަދައިން މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި، ބައިނަލްއަޤްވާމީ ކުށެއް ގެއެއްގައި ނުވަތަ ތަނެއްގައި ކުރާކަން ހުރުމުން ޤަބޫލުކުރެވޭކަމަށްވާނަމަ، ނުވަތަ އެކަށީގެންވާ ހެކީގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ޤަބޫލުކުރެވެން ނަމަވެސް އެ ތަނަކަށް ވަނުމަށްޓަކައި ކޯޓު އަމުރު ހޯދުން ލާޒިމު ނުކުރެއެވެ.[82] ހަމައެއާއެކު، މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލަތަކުގައި ތުހުމަތު ކުރެވޭ މީހެއްގެ ހަށި ބަލައި ފުލުހުން ބަލައިފާސްކުރުމަށްޓަކައިވެސް ކޯޓު އަމުރު ހޯދުން ލާޒިމުނުކުރެއެވެ.[83]

މިއީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި މީހުން ދިރިއުޅޭ ގޭދޮރު ހުރުމަތްތެރިކުރުމުގެ ތަންތަނުގެ ބަޔާންކޮށްފައި އޮތުމާއި،[84] އެފަދަ ތަންތަނަށް ވަނުމުގައި ހަމައެކަނި ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ތުހުމަތުގެ މައްޗަށް އެ ވަންނަ ވަނުން ބިނާކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ކޯޓުގެ ހުއްދަ އެފަދަ ކަންކަމަށް އަމުން މުޅިއެއްކޮށް ހިމެނިފައިވާ މާއްދާއެކެވެ.

މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލަތަކާ ގުޅިގެން ގޭދޮރަށް ވަނުމުގައި ކޯޓުގެ އަމުރެއް އޮތުން ލާޒިމުގައި ދެމެދު، އެކަށީގެންވާ ހެކީގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް މީހެއްގެ ހަށިގަނޑާއި ހުރިހާ ބަލައި ފާސްކުރުމާއި، މިގޮތުން ބަލައި ފާސްކުރުމުގައި ހޯދޭ ހެކި ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމުގެ ތަކެތި ނެގުމުގެ ބާބު ފުރުޞަތު ދީފައެވެ.[85] ހަމައެއާއެކު، މިހާރުގެ ހަރުގަނޑު ކުރިހާ

82 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 147 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
83 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 148 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)
84 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 24 ވަނަ މާއްދާ
85 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 147 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)

ހާލަތެއްގައިވެސް ބަލައި ފާސްކުރެވޭނީ މުހިންމު ކުރުވާލީހާއި އެއްޗިސްގެ މިހަކަށެވެ.[86]

ތަންތަނަށްވެސް ބަލައި ފާސްކުރުމަށް ކުރުމުންނަން ވީހާ ބާރު ތަންފީޒުކުރުމުގައި އިތުރު ބާރުތަކެއް މަސްތުވާތަކެތި ޤާނޫނުން ފުރުޞަތުދީފައެވެ. ނަމަވެސް، މި ބާރު، ބާރުތަކުގެ ބޭނުންކުރުމުން ކުރެވޭ މަސްތުވާތަކެތި ހިންގުމުގައި މުނިފޫ ބާރުތަކުވެސް ބާރުކުރެވެ. މި ބާރު ބޭނުންކުރަން ފެށޭކަން ނުވަތަ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައި ވަގުތީ ހުކުމަށް ބަލަމުން ބާރުތަކާ މި ބާރު ތަންފީޒުކުރަން ކުރިއަށްގެންދެވެ. އަދި މި ބާރުތައް ތަންފީޒުކުރުމުގައި ޤާނޫނު ހުއްދަކުރާ މިންވަރު ހިފެހެއްޓުމާއި ބާރުގެ ބޭނުންކޮށްފިނަމަ ނުވަތަ ޤާނޫނީ ކަންތައްތަކުން ސަލާމަތް އެހެންކަމުގައި ހިނދެއްގައި ބާރުގެ ބޭނުންކުރަނީ އިތުރު ތަފާސީލެއް ނުކުރާ ބޭނުމުގެ ދަށުން ތަނުގެ ބާރު ބާރުތަކުގެ ހިތައިގައިވެ. ތަންތަނަށް ވެސް ބަލައި ފާސްކުރުމުގައި ތަނުގެ ހިތާ ރިޢާޔަތްކުރާނެ ކަންތައްތަކެއް ދެން ފަހަކަށް އިތުރު ބާރުތަކެއް؛

1. ތަފާސްހިސާބު ހުރި ދޮރުފޮށިގެ ތަނުގެ ހަވާލުކޮށްފައިގެން އެޅޭނެ ޙާލަތް ހުރުމުން،

2. ބަންދުކޮށްފައިވާ ކުށެއްކުރުމުގެ ތަނުގެ ހަވާލުކޮށްފައިގެން ނުވަތަ ކުށެއް ހަވާލުކޮށްފައިގެން އަ ކުށެއްކުރުމުގެ ހުރުމުން،

3. ތަފާސްހިސާބު ބޭނުން، ނުވަތަ ފާރުން ބޭނުން، ނުވަތަ ފަރުމާކުރާހިން ބޭނުން ހަވާލުކޮށްފައިގެން ބަލަހައްޓާ އެކަށީގެން ނުވަތަ ތަނެއް ބެލުން،

4. ބަންދުކޮށްފައި ހުރި ފޮށިބައި ނުވަތަ އެކަށީގެން ހުރިވަގުތު ނުވަތަ ހަވާލުކޮށްފައިގެން ބަލަހައްޓާ އެކަށީގެން ބެލުން، މިއެވެ.[87]

ތަންތަނަށްވެސް ބަލައިފާސްކުރުމުގެ ބާރު ޤާނޫނުން ދީފައިވާ އިތުރުން މި ބާރުތައް ފުރިހަމަ ބާރުތަކުގެ ދަށުން ތަންފީޒުކުރެވޭ އެހެން ބާރުތަކަށް ގެންދިޔުމުގެ އުސޫލުތަކަށް

[illegible][88]

އުޅަނދުފަހަރު ބަލައި ފާސްކުރުން

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި އުޅަނދުފަހަރު ބަލައި ފާސްކުރުމުގެ ބާރު ދެ އިދާރާއަކަށް ދީފައެވެ. މިގޮތުން ދިވެހިރާއްޖެއަށް އަންނަ ނުވަތަ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ދުއްވާ އުޅަނދުފަހަރާ ގުޅޭގޮތުން އަންނަނިވި ކަންކަން ކުރުމުގެ ބާރު، ކޯސްޓްގާޑް ޕޮލިސް ސަރވިސް[89] އާއި މޯލްޑިވްސް ކަސްޓަމްސް ސަރވިސް ދީފައެވެ. މި ދެއިދާރާއަށް ދީފައިވާ ބާރުތަކަށް ބަލާއިރު، ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ނުވަތަ ޖަދުވަލު 3 ގައިވާ އެއްޗެއް އުޅަނދެއްގައި ހުރިކަމަށް އެކަށީގެންވާ ހެކީގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ޤަބޫލުކުރެވޭކަމަށްވާނަމަ، ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށެއް އެ އުޅަނދެއްގައި ނުވަތަ އެ އުޅަނދެއް ބޭނުންކޮށްގެން ކުރެވިފައިވާކަމަށް ނުވަތަ ކުރަމުންދާކަމަށް ޤަބޫލުކުރެވޭނަމަ، އެ އުޅަނދެއް ހިފަހައްޓައި، އެ އުޅަނދަށް އަރައި، އެ އުޅަނދު ބަލައި ފާސްކުރުމާއި، އެ އުޅަނދެއްގައި [illegible] ތަކެތި [illegible][90] [illegible] ބަލައި ފާސްކުރުމުގެ ބާރު ހަވާލުކުރެވެއެވެ.[91]

އުޅަނދުތައް ބަލައި ފާސްކުރުމުގައި މިހާރުގެ އަމަލުގައި ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ނުވަތަ ޖަދުވަލު 3 ގައިވާ އެއްޗެއް ހުރިކަމަށް މި މާއްދާގެ ދަށުން [illegible] ކަސްޓަމްސް [illegible] ފާހަގަކުރެވިއްޖެނަމަ، އެ އެއްޗެއް އަތުލައި ހިފެހެއްޓުމުގެ ބާރު، ހަމައެއާއެކު، އެފަދަ އުޅަނދެއް ހިފަހައްޓައި، އިތުރަށް އެ އުޅަނދުގައި ދަތުރުކުރަމުންދާ [illegible] ބާރުވެސް އެ

88 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 148 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)
89 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 149 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
90 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 149 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)
91 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 149 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ނ)

އާދީސަރަކާރަށް ޤާނޫނުން ލިބިދީފައިވެއެވެ.[92]

އުޅަނދުފަހަރު ބަލައި ޤަވާޢިދުތަކުގައި ހަމަޖެހިފައި ޖަދުވަލު 1 އާއި ޖަދުވަލު 3 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާއި ޤާނޫނުގައި ސަރަޙައްދުތަކުގެ ދީފައިވަނީ، ޖަދުވަލު 2 ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ “ބޯޓު ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ” މަސްތުވާތަކެއްޗާއި، ޤާނޫނު ހުށަހަޅާ ގޮތުގެ މަތިން ރާއްޖެ އެތެރެކުރާ ތަކެތި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް، ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް އެފަދަ ތަކެތި ރާއްޖެ އެތެރެ ކުރުމުގެ، ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް ރާއްޖެ އެތެރެކުރާ ތަކެތި ހިފެހެއްޓުމާއި އުވާލުން އެތަކެތި ހިފެހެއްޓުމަށް ކުރާނެ ކަންތައް. އަދި އެތަކެއްޗާބެހޭ ގޮތުން މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލުތައް އެފަދަ ތަކެތީގެ މައްޗަށް ހިނގާނެއެވެ.[93]

މޯލްޑިވްސް ކަސްޓަމްސް ސަރވިސްގެ ބާރުތައް

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ވައިގެ ބަނދަރުތަކުންނާއި ކަނޑުގެ ބަނދަރުތަކުން ދިވެހިރާއްޖެއަށް މަސްތުވާތަކެތި އެތެރެކުރުން ހުއްޓުވުމާއި ދިވެހިރާއްޖެއިން މަސްތުވާތަކެތި ބޭރުކުރުން ހުއްޓުވުމުގެ މައިގަނޑު މަސްއޫލިއްޔަތު ޤާނޫނުން މިލްކުވެފައިވަނީ މޯލްޑިވްސް ކަސްޓަމްސް ސަރވިސްއަށެވެ.[94] މި މައިގަނޑު މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކުރުމަށް ބޭނުންވާ ބާރުތަކުގެ ތެރެއިން، ކަސްޓަމް އޮފިސަރުންނަށް ހުއްދަދީފައިވާ ބާރުތައް މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުން ދީފައިވެއެވެ.[95] އެ ބާރުތަކުގެ ތެރޭގައި؛

1. ރާއްޖެއިން ބޭރުން އަންނަ މީހުންނާއި ދިވެހިރާއްޖެއިން ފުރާ މީހުންގެ

92 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 149 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)
93 ޤާނޫނު ނަންބަރު 80/1102 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކަސްޓަމްސްގެ ޤާނޫނު)ގެ 09 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން މިފަދަ ގުދަ ހިފެހެއްޓުމާގުޅޭއެވެ.
94 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 150 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
95 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 151 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި (ނ)

ތެރެއިން، އެކްސްޓްރާ ޖުޑިޝަލް ނުވަތަ އިންޓަރޕޯލް ވަސީލަތްތަކުގެ އެހީގައި

ސްކޮޓްލޭންޑް ބެލުމަށް އިބްރާހިމްސޯލްޓް މީހުންގެ ހަރަކާތްތައް، އެހީތެރިކަން

ނުލިބުނުކަމާއި، އެކަށީގެންވާ ބޭރުގެ ބޭނުންކުރެވޭގޮތް ސްކޮޓްލޭންޑް ބެލުން،

2. މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި މަޖުބޫރުކޮށް ކަސްޓަމްސް ސަރަހައްދާ

ހަވާލުކުރެވޭނެ ގޮތުން މަސްއޫލިއްޔަތު އެދެވޭގޮތަށް ހުއްދަ ދިނުމާ އޮފިސަރުން

އަދާކުރުމުގެ ބާރުތަކައި މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ

ކުރުން މިހާރު ކޮންޓްރޯލްޑް، އެކަށީގެންވާ ހަމަ މައްސަލަ ބެލެހެއްޓުން

ޤާނޫނުގެ ދަށުން ބަޔާންކުރެވިފައިވާ، ނުވަތަ އެހެން ކުރުން ކޮންޓްރޯލްޑް

ޤާނޫނުގެ ދަށުން ބަޔާންކުރެވިފައިވާ، ކޯޓު އަމުރަކާ ނުލައި އެހެނީ ހުއްދަދޭން

ހާސިލްކުރުން، ހިމެނެއެވެ.

ކަސްޓަމްސް އޮފިސަރުންނަށް މީހުންގެ ހަރަކާތް ބަލައިހާސިލްކުރުމުގެ ބާރު ބޭނުންކުރުމަށް

ބޭނުމީ ތަޙްޤީޤުކުރުމަށް، ޕޮލިހުންގެ ކުށްތަކާ މިކަމާ އެއްބަސްވުމާ އޮފިސަރުންނަށެވެ.[96]

ހަމަމިއާއެކު، ކަސްޓަމްސް އޮފިސަރަކު މީހަކު ހަމައެކަނި ކޮންޓްރޯލްޑްގައިވާނަމަ، އެހީގެ

ބޭނުމުގެ ކުރުމަށް ކަސްޓަމްސް ޚިދުމަތަށް ބަޔާންކުރަނީ ހުއްދަ އެވެ.[97]

ކޮންޓްރޯލްޑް ޑެލިވަރީ އޮޕަރޭޝަނާއި ސިއްރު އޮޕަރޭޝަން

މަސްތުވާތަކެއްޗާ ގުޅިގެންވާ ކުށްތަކުގެ ހުއްދައާއި ފުލުހުން ދީ އޮޕަރޭޝަނެއް ހިންގުމުގެ

ބާރު ޕޮލިހަށް ބޭނުންކުރުމާ ދީ އިދާރާއަކަށް މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުން ދިނީ ހުއްދައެވެ.

މި ގޮތުން ހިންގާ އެއް އޮޕަރޭޝަނަކީ ކޮންޓްރޯލްޑް ޑެލިވަރީ އޮޕަރޭޝަނެވެ. ދެވަނަ

96 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 151 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
97 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 151 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)

އޮޕަރޭޝަނަކީ ސިއްރު އޮޕަރޭޝަނެކެވެ.

ކޮންޓްރޯލްޑް ޑެލިވަރީ އޮޕަރޭޝަންތަކަކީ، ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާއެއްގެ ބެލުމުގެ ދަށުން ވަކި ތަނަކުން ވަކި ތަނަކަށް މަސްތުވާތަކެތި ގެންދިއުމަށް ދޫކުރެވޭނެ ހިނގާ އޮޕަރޭޝަންތަކެވެ. މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ކޮންޓްރޯލްޑް ޑެލިވަރީ އޮޕަރޭޝަނެއް ހިންގުމުގެ މައިގަނޑު އުސޫލުތަކެއް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މި އުސޫލުތަކުގެ ތެރޭގައި ކޮންޓްރޯލްޑް ޑެލިވަރީ އޮޕަރޭޝަން ހިންގުމަށް ކޮމިޝަނަރ އޮފް ޕޮލިސް ނުވަތަ އޭނާ ކަނޑައަޅާފައިވާ ފުލުހުންގެ އޮފިސަރެއް ލިޔުމުން އެކަމަށް ހުއްދަ ދިނުން ލާޒިމުކަމާއި، މިގޮތުން ދެވޭ ހުއްދައިގެ ދަށުން ފުލުހުންގެ އޮފިސަރުންނަށް ނުވަތަ ފުލުހުންގެ އޮފިސަރުންގެ ބެލުމުގެ ދަށުން ކަސްޓަމްސްގެ އޮފިސަރުންނަށް ކޮންޓްރޯލްޑް ޑެލިވަރީ އޮޕަރޭޝަން ހިންގޭނެކަން ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.[98]

ކޮންޓްރޯލްޑް ޑެލިވަރީ އޮޕަރޭޝަންތައް ހިންގޭނީ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ވަކި ޝަރުތުތަކެއްގައެވެ. މިގޮތުން މި އޮޕަރޭޝަން ހިންގޭނީ ޝަރުތުތަކަކީ؛

1. އެތެރެކުރި ނުވަތަ ގެންދާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ޓްރާންސްޕޯޓްކުރުމުގައި ނުވަތަ ބޭނުންކުރުމުގައި ހިފެހެއްޓީ ކޮންބައިއަކަށްކަން ދެނެގަތުމަށް،
2. މަސްތުވާއެއްޗެއް ދިވެހިރާއްޖެ އެތެރެކުރި ނުވަތަ ދިވެހިރާއްޖެއިން ގެންދިޔަ ކޮންބަޔަކު އެއިން ވިޔަފާރިކުރުމަށްޓަކައިކަން ދެނެގަތުމަށް،
3. މަސްތުވާއެއްޗެއް ދިވެހިރާއްޖެ އެތެރެކުރަނީ ކޮން ބައެއް ގުޅިގެންކަން ދެނެގަތުމަށް،
4. މަސްތުވާއެއްޗެއް ދިވެހިރާއްޖެ އެތެރެކުރި ކޮން ބަނދަރުކަން ދެނެގަތުމަށް،

98 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 152 ވަނަ މާއްދާ

ވިއެވެ.

ސިއްރު އޮޕަރޭޝަނަކީ ފުލުހުންގެ އޮފިސަރަކު، އެއީ ކާކުކަން ނޭނގޭގޮތުގައި، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ ބަޔަކާ ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެތި ޑީލްކުރާ ބަޔަކާ ނުވަތަ މަސްތުވާތަކެތި ޓްރެފިކްކުރާ ބަޔަކާ ގުޅިގެން، އެމީހުންގެ އަތުން މަސްތުވާތަކެތި ހޯދަން ނުވަތަ ގަތުމަށްޓަކައި ހިންގާ އޮޕަރޭޝަންތަކެވެ. މަސްތުވާތަކެތީގެ ސިއްރު އޮޕަރޭޝަންތަކުގައި ފުލުހުން އެއްވެސް ބާރެއްގައި މަސްތުވާތަކެތި އެހެން މީހުންނަށް ވިއްކުމަކީ ކުރެވޭނެ ކަމެއް ނޫނެވެ.

ކޮންޓްރޯލްޑް ޑެލިވަރީ އޮޕަރޭޝަނާއި އެއްގޮތަށް ސިއްރު އޮޕަރޭޝަން ހިންގުމުގައިވެސް، ކޮމިޝަނަރ އޮފް ޕޮލިސް ނުވަތަ އޭނާ ކަނޑައަޅާ ފުލުހުންގެ އޮފިސަރަކުގެ ހުއްދަ އޮންނަންޖެހެއެވެ. ނަމަވެސް، މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ސިއްރު އޮޕަރޭޝަންތައް ހިންގޭނީ ހަމައެކަނި ފުލުހުންގެ އޮފިސަރުންނަށެވެ. މިކަން ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްދީފައިވަނީ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 153 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައެވެ. އެ މާއްދާގައިވަނީ؛

”ޤާނޫނު ނަންބަރު 8/2011 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކަސްޓަމްސްގެ ޤާނޫނު) ގެ 89 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއިން އޮތްކަމުގައިވިޔަސް، މަސްތުވާތަކެއްޗާ ގުޅޭގޮތުން މި މާއްދާގެ ބޭނުމަށްޓަކައި ހިންގޭ ސިއްރު އޮޕަރޭޝަނާ ގުޅޭ ކަންކަން ކުރާނީ މި މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިންނެވެ. އަދި މި ޤާނޫނުގެ ބޭނުމަށްޓަކައި ޤާނޫނު ނަންބަރު 8/2011 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކަސްޓަމްސްގެ ޤާނޫނު) ގެ 89 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލު އެ ނިސްބަތަކުން ހިފެހެއްޓޭނެއެވެ.“ މިފަދައިންނެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ޤާނޫނީ ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާތަކުން ހިންގާ ހުރިހައި އޮޕަރޭޝަނަކާބެހޭ ހުރިހާ ތަޙުޤީޤުތަކެއް ނުވަތަ އެޖެންސީ ޑިރެކްޓަރ

ކޭސްތަކުގައިވެސް ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ ގޮތް ޤާނޫނު ހަމަޖެހިފައިވެއެވެ.[99] އަދި ހަމަމިއާއެކު އޮޕަރޭޝަނަލް ކަނޑު ލިބޭ އޭޖީއާއި ޕީޖީއާއި ޑިސްޓްރިކްޓަށް، މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުރިއަށް ސާބިތުކުރުމުގައި ހަރަކާތްތެރިވާ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވޭނެ ތަކެތި ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.[100] އަދި މި ގޮތަށް ހިފެހެއްޓޭ ތަކެތިގައި ފުލުހުން އޮޅުން ޤަވާއިދުގެ ޤާނޫނާ އެއްގޮތަށް ތަކެތި ގެނެސްދިނުމާ ހަމަ ހިފެހެއްޓި ތަކެތި، އަޅުން ޤަވާއިދުގެ އިދާރާއަށް، އަ ޤަވާއިދުގެ ޤާނޫނާ އެއްގޮތަށް ތަކެތި ހަމައި، ފުލުހުންނާ ޙަވާލުކުރާ ނުވަތަ ޑިޕާޓްމަންޓު ހިފެހެއްޓުން ހިފަހައްޓާ ތަކެތިގެ ޤާނޫނުގައި ބުނާފައިވެއެވެ.[101]

މުދަލާއި ފައިސާ ހިފެހެއްޓުން

މަސްތުވާތަކެއްޗާ ބެހޭ މައްސަލަތަކާ ގުޅުންހުރި ހައްދުކުރުވާ މީހުންގެ އެކައުންޓުތަކުގައި، އެހެނިހެން ތަކެތިގައި ވެސް ޖަރީމާގެ ފައިސާ ހުއްޓުވުން ފުލުހުންގެ ބާރެއް ހުރެވެއެވެ. ނަމަވެސް، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންވެފައިވާ ހައްޤުތަކުގެ ދަށުން[102] ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގައި ކަމާބެހޭ އިސްތިޙްޤާޤުގެ ބަޔާންކުރެވިފައި ހުރުމުން މިގޮތަށް ގޮތް ނުހަށް ފައިސާއާއި މުދަލާއި ބޭނުންކުރެވޭ ކުރީގެ މީހުން ޖަވާބުދާރީ ކުރެވުމަށް އެއްވެސް ގޮތެއް ހިފެހެއްޓޭނެއެވެ. މިކަމަށް ނިކުން ގެނެސްފައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުންނެވެ. މި ގޮތުން އެ ޤާނޫނުގައި މަސްތުވާތަކެއްޗާ މައްސަލައެއްގައި ހިފާ ތަޙުޤީޤުގައި ފުރުޞަތުކުރެވޭ ވަކި މުދަލާއި ނުވަތަ ފައިސާއަށް، ކޯޓު ގޮތަކަށް ހަމަވުން މުދަލާއި ނުވަތަ ފައިސާއެއްކަމުގައި ކުރިން ތަޙުޤީޤުކުރެވޭ މީހާ ސާބިތުކުރެވިގެން، އެ މުދަލާއި ނުވަތަ ފައިސާއެއް ހިފެން

99 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 152 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)، 153 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)
100 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 154 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
101 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 154 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)
102 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 48 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

ގޮތް ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްދިނުމަށް މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު ތުހުމަތުކުރެވޭ މީހާގެ މައްޗަށް ލާޒިމުކުރާ ކަމެކެވެ.[103] މި ގޮތަށް ލާޒިމު ކުރުމުން ޤާނޫނުއަސާސީގައި ހަނުހުރުމުގެ ޙައްޤު މި މިންވަރަށް ހަނިވެއެވެ.

މަތީގައިވާފަދަ ތަޙްޤީޤުގައި ފައިސާއާއި މުދަލާބެހޭ ގޮތުން ކުރެވޭ ސުވާލުތަކުން އެ މުދާ ނުވަތަ ފައިސާއަކީ ކޮން ގޮތަކުން ހުރި ފައިސާއެއްކަން ނުވަތަ މުދަލެއްކަން މުއްތަހަމުކަން ބަޔާންކޮށް ނުދެވިއްޖެނަމަ، އެ މުދާ ނުވަތަ ފައިސާ ޝަރީޢަތް ނިމެންދެން ހިފޭގެ ގޮތުގައި ހިފެހެއްޓުމުގެ ބާރު ފުލުހުންނަށް ލިބިގެންވެއެވެ.[104] މިފަދަ ފައިސާއެއް ހުރި ބޭންކެއްގައި ކަމަށްވާނަމަ، އެ ބޭންކް އެކައުންޓަކުން މުއާމަލާތްކުރުން ހުއްޓުވުމަށް އަންގާ އެންގުމުގެ ބާރުވެސް ފުލުހުންނަށް ލިބިދީފައިވެއެވެ.[105] ނަމަވެސް، ފުލުހުން ބޭންކަށް އަންގާ އެންގުން ދެމި އޮންނާނީ 15 ދުވަހުގެ މުއްދަތަށެވެ. ނަމަވެސް، ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުން މި މުއްދަތު އިތުރުކުރެވިދާނެއެވެ.[106]

ކުށްކޮށްގެން ހޯދި މުދަލާއި ފައިސާ ހިފެހެއްޓުން

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށެއް ކުރުމަށް ބޭނުންކުރި މަސްތުވާތަކެއްޗާއި، އާލާތްތަކާއި، އަދި ކުށުގެ ޒަރީޢާއިން ހޯދިފައިވާ މުދަލާއި ފައިސާއަކީ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން އަތުލެވޭނެ ތަކެއްޗެވެ. ކުށް ކޮށްގެން ހޯދި މުދަލާއި ފައިސާ އަތުލެވުމުގައި އަމަލުކުރަންޖެހޭ ހާއްސަ އިޖުރާއާތު ޤާނޫނުގައި ބަޔާންވެފައިވެއެވެ. އެ އިޖުރާއާތަކީ ތިރީގައި؛

103 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 155 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
104 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 155 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)
105 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 155 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)
106 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 155 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)

1. ކުށްކޮށްގެން ހޯދާ މުދަލާއި ފައިސާ ތަކެތީގެ މަޢުލޫމާތުގައި ނުވަތަ ދަޢުވާ އުފެދޭ މަޞްދަރާގައި ޝަރީޢަތުން ފަރާތްތަކަށް ނިމުންދިން ހިފެހެއްޓުމަށް، ނުވަތަ ތަޙުޤީޤުކުރުމުގެ މިޔާގެ ބެލުމުގެ ދަށުން އެ އެއްޗެހި ދިރާސާކުރުމަށް، ނުވަތަ އެ އެއްޗެހީގެ އެއްވުން ތަޙްޤީޤުކުރުމަށް ނުކުތުމަށް، ނުވަތަ ވަކި ފަރާތެއްގެ ބަލަހައްޓުމުގައި އެ އެއްޗެހި ބެހެއްޓުމަށް ހުކުމް އަމުރު ކުރުން ޝަރީޢަތުން.[107]

2. ޝަރީޢަތަށް ބައިންފަރާތްކުރުމާ ފަދަ އަމުރެއް ހުށަހެޅުމުން ކޯޓުން ހުކުމްކުރުމަށް، ފަރާތްތަކަށް އެ މަޢުލޫމާތު ކޯޓުން ދިނުމަށްފަހު، އެކަށީގެން ކުރާނަ ހުކުމްތަކާއި ތަޙުޤީޤުކުރުމަށް ފައިސާއާއި މުދަލާއި ތަކެތި ހިފެހެއްޓުމުގެ ބާރު ފުލުހުންނަށް ލިބިގެންވެއެވެ.[108]

3. ހިފެހެއްޓި އެއްޗެހި ހިފެހެއްޓީ، ކުންފުނި ކަމަށް ތަޙުޤީޤުކުރުމުގެ މީހާގެ ބަލަހައްޓާ ނުވަތަ އެ އެއްޗެހީގެ ވެރިފަރާތުގެ ބަލަހައްޓާ ނުވަތަ ވެރިފަރާތުގެ އެއްޗެއްގެ ބަލަހައްޓާ ކަމަށްވާނަމަ، ނުވަތަ އެ އެއްޗަކީ ފުލުހުންގެ ވަޒީފާ ހިފެހެއްޓުނު އެއްޗެއް ކަމަށްވާނަމަ އެ އެއްޗެއް ހިފެހެއްޓި އެ ފުލުހުންގެ މަސްއޫލު ނުވަތަ ކޯޓުގެ ބަލަހައްޓާ ކަމަށްވާ ބާރުގެ ލިޔުމާއި އެކު ބަރުމަތީގެ ދަށު، ހިފެހެއްޓި ތަކެތި ހިފެހެއްޓިފައިވާ ތަނުން، އެގެ ވެރިފަރާތަށް، އެ އެއްޗެއް ހިފެހެއްޓި ފަރާތަކުން ލިބުމުން ދޭނެއެވެ.[109]

4. ކުށްކޮށްގެން ހޯދާފައިވާ މުދަލާއި ފައިސާ ކަމަށް ޝަރީޢަތުން ކަނޑައަޅާ މުދަލާއި ފައިސާއަކީ އެންމެ ގާނޫނުން ހޯދާފައިވާ މުދަލާއި ފައިސާކަން ސާބިތުކުރުމުގެ

107 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 156 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
108 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 156 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)
109 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 157 ވަނަ މާއްދާ

ޖިންސާއަކީ މުދަލުގެ ނުވަތަ ފައިސާގެ ވިޔަފާރީގެ ޖިންސާއެއްކަން.[110]

3/2006 ނަންބަރު ޤާނޫނު ގޮތް ޤާނޫނު އަސާސީގައި ބުނެފައިވާ ފައިސާއާ މުދަލު ރާއްޖެއިން ކުށްކޮށްގެން

(ދަރުބާރުގެ މަޖިލިސް ޤާނޫނު) ގެ ދަށުން ހުރި ގޮތުގެމަތިން ބާރުއަޅަންޖެހޭނެއެވެ. މިއީ

އިސްލާމް ދީނުގެ ބާރު ފައިސާ މި ފައިދާވެސް ގޮތް ބާރުއަޅައިދެވުނަކަށް މުޢާމަލާތްކުރެވެ.

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ކުޑަކަމުދާ އުސޫލު

މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުން ކުރުމަކީ ޝަރީޢަތުގައި ހަރާމް ކަމެކެވެ. ޤާނޫނުގައި މަނާކަމެކެވެ. މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާފަރާތް އެކަމުގެ އަދަބުން ސަލާމަތްވުމަށް ނުވަތަ އެފަރާތެއް ކުރީ ނުކުރާ މިންވަރަށް ދައުލަތަށް ސާބިތުކުރުމަށް ހަމަ ސަލާމަތްވުމަށް ދުވަސްތަކެއް ފާހަގަކުރެވެ. މިގޮތުން މަސްތުވާތަކެތި މިނޫން ބޭނުންކޮށްފައިވޭތޯ ހޯދަން ބަލައިލުމަށް ހިމެނޭ ގޮތަކަށް ކޮށްފައިވާކަން ހާމަވެއެވެ. އެގޮތުން މީހެއްގެ ބޭނުން ފުރިހަމަ އެހެން މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ އެއްވެސް ހަމަ އަޅާލައިގެން އެހެނިހެން ބޭނުން ކުރުމުގެ ތެރެއިން ބޭނުމެއް ނުވަތަ ފާރަވެރިކަމަށް ލޯމަތީގެ ކުޑަވާގޮތް ސިފަވެގެންދާ[111] ވެސް މިފަދަ ގޮތްގޮތުން އެހެނިހެން މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރި ނުވަތަ ބޭނުންކޮށްފައިވޭތޯ ހޯދުމަށް ދެނެގަތުމަށް ބޭނުންކުރެވެ.

މިބާވަތުގައި ދުނިޔޭގެ ގިނަ ގައުމުތަކުގައި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާފަރާތް އެތަކެތި ބޭނުންކޮށްފައިވޭތޯ ބެލުމަށް ބޭނުންކުރާ އުސޫލު ގޮތަކީ ޤާނޫނުގެ ކުޑަކަމުދާ އުސޫލު ތަބީއީގޮތުން ބަދަލުވެ. މިބާވަތް ނަޒަރުއަކީ ދުނިޔޭގެ ގިނަ ގައުމުތަކެއްގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ

110 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 158 ވަނަ މާއްދާ

111 *The sensitivity and specifity of infrared pupilliometry measurements in identifying drug impairments in a county probation program, Jack Richman, OD, FAAO, FCOVD, The New England College of Optometry, 2002*

ޤާނޫނުތަކުގައި ކުޑަކުދިންގެ އުސޫލުގެ ނިޒާމާއި ޤާނޫނީ ބެހެއްޓުން ދީފައެވެ. ރާއްޖޭގައިވެސް ކަން ހިނގަމުން އަންނަނީ މި ބާރުއިންނެވެ. 1977 ވަނަ އަހަރުގައި ވުޖޫދަށްއައި މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގައިވެސް ކުޑަކުދިން އެކުލެވޭ ނިޒާމާއި ބެހެއްޓުން ދީފައިވެއެވެ. 1977 ވަނަ އަހަރުގެ ޤާނޫނަށް 1995 ވަނަ އަހަރު ގެނައި މައިގަނޑު ބަދަލު އައިއިރުވެސް، އަދި 2011 ވަނަ އަހަރު ޕާސްކުރެވުނު މަތީ 31 ވަނަ ދުވަހު ތަޞްދީޤުކުރެވުނު އިންތިޤާލީ ފަހުގެ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގައިވެސް ކުޑަކުދިންނާ ގުޅޭ މާއްދާތައް ހިމެނިފައިވެއެވެ.

މި ދިރާސާގައި މިބައިގައި ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނު)ގައި ކުޑަކުދިންނާބެހޭ ގޮތުން ދިރާސާކުރެވި ހުރި މާއްދާތަކުގެ މައްޗަށެވެ. ޤާނޫނުގެ ނަމްބަރާ ބައިގޮތުން ފަރާތްތަކުރުމުގެ ކުރީން މަސްއޫލިއްޔަތު ބޭނުންކުރެވޭގޮތް ހުރިކަން ދެނެގަތުމުގައި ކުޑަކުދިން އެކުލެ ފުރިހަމަ ސަބަބުތަކުގެ ދިރާސާ ނުކުތާތަކުގެ މައްޗަށް ބަލައިލަމެވެ.

މަސްއޫލިއްޔަތުތަކަށް އެކަށީ ބޭނުންކުރުމުން އެއި ގޮތުގޮތުން އާގެ އަސާސް އިންސާނީ ކުރިމަތިލާފައެވެ. މަސްއޫލިއްޔަތު އެކަށީ ބޭނުންކުރުމުގައި ދިރާސާކުރެވޭ ގޮތުގައި ހަދާނެގޮތަކަށް ވާސިލުކުރި ކަމުގައިވިޔަސް، އަދި ދުވާލު ގެވަ ބާރުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރި ކަމުގައިވިޔަސް ސަރުކާރުގެ ނިޒާމާއި ހަރަދަނާގައިވާ އުފެދިފައިން ނިޒާމުތަކުގެ ބޮޑުގައި އެކަށީ ދައްކުރުއެވެ. ނިޒާމުއްގެ ގޮތުން އެކަށީގެ އަސާސު ހަރަދަނާކަން ފާހަނަން ހުރެއެވެ. ހަރަދަނާކަން މި ދާއިރާވި އަސާސު ބައެއްފަހަރު ފާހަގަކުރި ބޭރުފުދުން ފާހަނަ އަސާސުއްގެ ގޮތުގައެވެ. ނުވަތަ ހަރަދަނާކުގެ އެކުރައިން ނުގެ ސަލާމަތްކަމުން ދެއްކި ނިޒާމުގެ ގޮތުގައެވެ.

މަސްއޫލިއްޔަތުގެ އަސާސު ހުރިކަން ނުވަތަ ޢާންމުކަން ބެހެއްޓުމަށް ކުޑަކުދިން އެއްކިބާ ކަރަމަށްޓަކައި ހުރި ސަބަބުތައް ފަރާތްތަކަށް ނުކުރުމެވެ. އެ ސަބަބުތަކުގެ

ތެރޭގައި އެހެނިހެން ޓެސްޓްތަކަށްވުރެ (އިސްޓަންޓާއި، ލެބް ނުވަތަ ޓެސްޓްތަކަށްވުރެ) މި ޓެސްޓް ހެދުމަށް ހޭދަވާ ޚަރަދާއި ވަގުތު މަދުވުމާއި، ވަސީލަތް ޚަރަދުވާ ބޭނުންކުރުމާއި ނަތީޖާގެ މުޢުތަބަރުކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އަދި ހަމައެހެންމެ މި ކުޑަކަރުދާސްތަކެއްޗަކީ، ހަރިގަނޑުން ޠަބީޢީ ގޮތުން ބޭރުކުރާ އެއްޗަކަށްވާތީ އޭގެ ޒާތުގައި ސާމްޕަލް ނެގުމުގައިވެސް އެހެނިހެން ސާމްޕަލްތަކަށްވުރެ ގިނަ ދުވަސްތަކެއް ހުރެއެވެ.[112]

ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު)ގައި ކުޑަކަރުދާތަކެއްޗާބެހޭ ގޮތުން ގިނަ މާއްދާތަކެއް ހިމެނިފައިވެއެވެ. އަދި މި މާއްދާތަކަށް ބަދަލުގެނެސް ޤާނޫނާ އެއްގޮތަށް ކުޑަކަރުދާ އެއްކަލިގެ ނަތީޖާތައް ބޭނުންކުރުމުގައި ގެންގުޅެނީ އިސްތިސްނާއި ބަލައިގަނެވޭނެ ގޮތުގައި ބަލައިގަނެވެއެވެ. އެހެން ގޮތަކަށް ބުނާނަމަ، ބަލަންޖެހޭ ކަމުގައި ކުޑަކަރުދާ އެއްކަލިގައި މަސްތުވާތަކެއްޗާ އަސަރު ހުރިކަން ނުވަތަ ނުހުރިކަން ސާބިތުވެއެވެ. ސަބަބަކީ، ކުޑަކަރުދާ އެއްކަލިގައި މަސްތުވާތަކެއްޗާ އަސަރުހުރި މިންވަރަކީ ޤާނޫނުގެ ދަށުން އަސަރުކުރާތަކެތި ކަމަށް ނުވެވޭތީއެވެ. މިގޮތުގައި ބަލާނަން މިހާރު އިސްތިސްނާއި ބަލައިގެ ބޭނުމުގައި މިގޮތުގައި މިވަނީއެވެ.

ކުޑަކަރުދާ އެއްކަލިގެ ބޭސްބޭ ބެހެއްޓުން ޤާނޫނު ޤަބޫލުކުރާގޮތް

ޤާނޫނު ޤަބޫލުކުރާގޮތް ބަލަން އިސްތިޢުމާލު ބަދަން ކުރަނީ ޑްރަގްޓެސްޓަން އެވެ. އަދި ޑްރަގްބަދަން އިސްތިޢުމާލުކުރާ ބޭރުބަލަހައްޓާ ޑްރަގްކުރަން ބަލާއިއްޔާ ވަކި ބާރަލެއް މުޅިއިރުދަން ޑެޓެކްޓްކުރެވޭ ޑްރަގްކުރަރުގެ ނޫނުގޮތުގައި މަދުލުވި ޤާނޫނު ނިސްބަތުގެ ކަމެއްގައެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން ކުރިއް ސާބިތުވާ ކުރަނީ މިޔާ މަގުސަދު މިހާރުކަމަށް ޤާނޫނު

ނިންމައެވެ. މިތަނުގައި ބާރަތަކީ ކުރެއް ސާބިތުކޮށްދެއްވުމެވެ. މިބާރުތަކާ ދުރުއެޅުމުން ދުރުއަޅުއްވަނީ
ބަޔަކާ އުނިހާރު މަސްއޫލުކަމެވެ. ބާރަތް ބަދަލުވެގެން ނުވާނެ ކަން ސާބިތުވެގެން
އުނިހަރަކާތު ޤަބޫލުކުރާ ބަޔަތިއްބާ ބަދަލުވެގެންނެވެ.

މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ނަވާރަވަނަ ބާބު ހުކުމްކުރުމުގެބާރުލިބިގެންވާ ޤާނޫނު ފަނޑިޔާރު
ގޮތުގައި ބަޔާންކޮށްފައި ވާބައިގެ ގޮތުގައެވެ. ޤާނޫނު ފަނޑިޔާރުކަމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު، ބައެއް ފަރާތްތަކަށް އެ
ފަނޑިޔާރުކަމުގެ ދަށުގައި ހިނގައިދިޔައިރު އެކަށް ގޮތަށް އެކަން ސާބިތު ވެގެން ފެނިސަތު
އޮތް ފަނޑިޔާރުންތަކެވެ. ނުވަތަ ހިބަޖަބާފު ލިބިގެންވާ ފިޔަވަޅުތައެވެ.

ކޯޓުތަކާއި އެއްޗެހީގެ ޖުޑީޝަލް ބަހައްޓާން ޤާނޫނު ފަނޑިޔާރުގޮތް މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ
ޤާނޫނުގެ 146 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެ މާއްދާގައި ބުނަނީ؛

”މި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިން ކުރާ ކޯޓުތަކުގެ އިސްތިޤްލާލު ޖުޑީޝަލް
ނަޒާހަތުން، އެ މިންގެ ކޯޓުތަކުގެ އެއްޗެހިގައި މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ހަމަތަށް ހިނގަމުން
ދައުލަތުގެ، އެހެންކަމަކުން ސާބިތުކޮށްފައިނުވާ، އުނިހަރު، މަސްއޫލިއްޔަތު ބޭނުންކުރާ
މިންވަރު ކަމުގައި ބަލާނެއެވެ.“ މިފަދައިންނެވެ.

މަސައްކަތް ޤާނޫނުގެ ނަމުގައި ދިރާސާކުރުން ފުރަގަސްކުރާ ގިނަ ކަންތައްތަކެއް އެބަހުއްޓެވެ. އެންމެ
ފުރަތަމަކަމަކީ މި ނަމްބުގެ ބޭނުމަށްޓަކައި ކުރާ ބޭސްބަލި މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގައި
ބަޔާނު މަތިން ކުރާ ބޭސްބަލަހައްޓާފައިނުވާކަމެވެ. މިގޮ ތެރެގައި ޤާނޫނުގައި ހައިސިއްޔަތު
ކަމުގެ އިޖުރާއާތުތައް ފުރިހަމަވާގޮތަކަށް، މިފަދަ އެންމެހައިކަންކަން ހިމެނެއެވެ. ހަދި
ޤާނޫނީ ނަޒަރުން ދައުލަތުގެ އިންޑިޕެންޑެންޓް މާނައިގެ ޤާނޫނު ހިލާފަށް ހެދޭ ކުރާމުދަލުތަކާއި
އެތަކެއްގެ ތަރުތީބު ނަޒާހަތްކަމާ މި މާއްދާގެ ބޭނުމަކީ މަސްއޫލިއްޔަތު ބޭނުންކުރާ މިންވަރަށް
ދަރަޖަތުތަކުގެ ހުރިހާ ނުނިކަމެވެ. ކުރާކަމުގެ އެއްޗެހީގެ ބޭސްބަދަލު ނަޒާހަތުން މި

ނަފްސުގެ ބޭނުމަށްޓަކައި ފުންނަންޖެހުނީ މަސްތުވާއެއްޗެއްގެ އަސަރެވެ. މި ނަފްސުން ހާރަރަގަވާ އެނގޭ މުހިއްމުކަމަށް މަސްތުވާތަކެތީގެ އަސަރު ކުޑަކަމުދާ އެއްކިރިން ފެންނަ ފެންނަމަށް މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން ކުޑަކުދިންނަށް ހާނިކަރަވާ ތަފާތު ނުރައްކާތަކުން ދަނޑުވެރިކަމާއި ތަރައްޤީ ހުންނާނެ ...

...

ކުޑަކަމުދާ އެއްޗިހި ދިނުމަށް އުޅުން

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ކުޑަކަމުދާ އެއްޗިހި ދިނުމަށް ...

މިގޮތަށް ދެވަނަ ހާލަތުގައި އެދުވަހަކީ ހަމައެކަނި ފުލުހުންގެ އޮފިސަރަކަށެވެ.[113] ހަމައެކަނި ފުލުހުންނަށް މި ބާރު ދިނުމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ވައިގެ ބަނދަރުތަކުންނާއި ކަނޑުގެ ބަނދަރުތަކުން ދިވެހިރާއްޖެއަށް މަސްތުވާތަކެތި އެތެރެކުރުން ހުއްޓުވުމާއި ދިވެހިރާއްޖެއިން މަސްތުވާތަކެތި ބޭރުކުރުން ހުއްޓުވުމުގެ މައިގަނޑު މަސްއޫލިއްޔަތު ފޯރި ގޮތުން މަސްއޫލިއްޔަތު ހަވާލުވެފައިވާ ކަސްޓަމްސްގެ ސަރވިސްގެ ސަލާމަތީ އޮފިސަރުންނަށް މި ބާރުތަކެއް ނުލިބޭ، އަދި މިންވަރުގެ ދަޢުވާގެ މުއައްސަސާތަކެއް ނުލިބިގެން މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ ކަމުގެ ތުހުމަތު ކުރެވޭ ފަރާތެއް ދަޢުވާ ކުރުމަށް ހޯދިދާނެ ފުލުހުންގެ އަތުން ގެއްލިދާނެއެވެ.

ފުލުހުންނަށް ކުޑެކުދިން އެއްޗިހި ދިނުމަށް އެދުމާއި ބާރު

މަސްތުވާތަކެތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 161 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގެ ދަށުން ހަދާފައިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ ޓެސްޓުކުރުމުގެ ގަވާއިދު، ކޮށްފައިވާ އުސޫލުތަކާއި އެއްގޮތަށް ކުރިއަށް ގެންދިޔުން ކަމަށް ބަލަނީ، އެގޮތުގައި ޓެސްޓުކުރުމުގެ އުސޫލުތަކާއި ގުޅޭ 5 ވަނަ މާއްދާގައި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރިކަމުގެ ތުހުމަތު ލިބޭ ކުދިން އެއްޗިހި ދިނުމަށް ފުލުހުންނަށް އެދޭ ހާލަތުތަކަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

1. ފުރަތަމަ ހާލަތަކީ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރިކަން އިއުތިރާފުވުމެވެ. ކުރިން އިއުތިރާފުވާ ހާލަތުގައި ކުދިކުދި އެއްޗިހި ތަޙްޤީޤުކުރުމުން ތުހުމަތުކުރެވޭ މީހާގެ އިއުތިރާފަށް ބަރޯސާވެއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި އެއީ ހަމަ ބޭނުންކޮށްފައިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ ބާވަތާއި، ކުދިކުދި އެއްޗިހިގައި

113 މަސްތުވާތަކެތާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ހަދާފައިވާ ކުދިކުދި އެއްޗިހި ނަގާފައި، އެގޮތުގައި އެއްގޮތަށް ބަލާތީ ގަވާއިދު، އެގޮތުގައި ޓެސްޓުކުރުމުގައި ބަލަހައްޓާނެ ގޮތުގެ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާ

މަސްތުވާތަކެތީގެ އަސަރު ހުރިނެތް މިންވަރު އެނގިގެންދާނެއެވެ.

2. ދެވަނަ ޙާލަތަކީ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރިކަމުގެ ތުހުމަތުގައި ނުވަތަ އަތުލައި ބެހެއްޓުމުގެ ތުހުމަތުގައި ފުލުހުންގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ގެނެވޭ ޙާލަތެވެ. މި ދެޙާލަތުގައި ވެސް ކުޑަކަމުދުވާއެއްގެއި ތަޙުލީލުކުރުމުން ކުރެވޭ ތުހުމަތުކަން އަސަރުކުރާނެއެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން ބޭނުންކުރިކަމުގެ ތުހުމަތު ކުރެވޭ މީހާގެ ކުޑަކަމުދުވާ އެއްގެއި ތަޙުލީލުކުރުމުން ސާމްޕަލް ނެގޭނެއެވެ. އަދި ހަމައެއާއެކު އަތުލައި ބެހެއްޓުމުގެ ތުހުމަތުކުރެވޭ މީހާގެ ކުޑަކަމުދުވާ އެއްގެއި ސާމްޕަލް، އަތުލައި ބެހެއްޓުމުގެ އިތުރުން ބޭނުންކުރިކަމުގެ ތުހުމަތުގެ ސާމްޕަލްވެސް ނެގޭނެއެވެ.

3. މަސްތުވާއެއްޗެއް ބޭނުންކުރިކަމުގެ ތުހުމަތުގައިވާ މީހެއްގެ ކުޑަކަމުދުވާ އެއްގެއި ދިރާސާކުރުން އެހެނީ ފަރާތަކުން ނުވަތަ ޙާލަތެއްގައި މީހެއްގެ އަތުން މަސްތުވާއެއްޗެއް ހޯދުމަކީ ތަޙުލީލުކުރުމުގެ އެއްޗެއް ނުވާނެއެވެ. މިޙާލަތުގައި ދެވަނަ ޙާލަތުގައިވާ ގޮތަށް ސާމްޕަލް ނަގާނީ ސާމްޕަލް ކުރެވޭ ތުހުމަތު އެކަމުގެ އަސަރުކުރާނެއެވެ.

4. އެންމެފަހު ޙާލަތަކީ، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުން ފިޔަވައި އެހެން ކުށެއްގެ ތުހުމަތުގައި ފުލުހުންގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ގެނެވޭ މީހާ ރިޢާޔަތްކޮށް ޙާލަތުގައި ފުލުހުންނަށް ލިބިދޭ ބާރުގެ ދަށުން ސާމްޕަލް އެއްގަވެ. މިޙާލަތުގައި "އަހަރެން ކުރަން" ތުހުމަތުގެ ބަލައި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ ފަރާތްތަކާ ގުޅުން ކުރުމުގެ ބަޔަކާއި، (މިސާލަކަށް މަސްތުވާތަކެތި ވިއްކުމުގެ ތުހުމަތު) އަހަރެން ފަރާތްތަކާ ގުޅުން ހުރުމުގެ ކުރަން ތަޙުލީލުކުރުމެވެ. ކޮންމެ ކުރުމެއް ތުހުމަތުގައިވާ މަސްތުވާ ބާރުގައި

ތުހުމަތުކުރާ މީހާރުދިޔަތަން ހުރުހުންނަށް ޖަވާބުދެއްވާ އުސްތާޛުނާ
ސަރަޙައްދު އޮތްނަމަ އެމީހުންގެ ކުޑަކަމުގާ އައްޔެރި ދިނުމަށް އެދެވިދާނެއެވެ.
ހުރުހުންނަށް ޖަވާބުދެއްވާ އުސްތާޛުނާ ސަރަޙައްދީ އާދައިގެ ހުރުހުރަކަށް
މިހަރުތަކުގައި އެމިހާރު ވަސްމުގައި ހުރިމީހުއްކަމަށް ބޭނުންތަކުން ހުށަހަ
ސަރަޙައްކަމަށް ބެލެވިދާނެއެވެ.

ކުޑަކަމުގާ އައްޔެރި ދިނުމަށް އިންކާރުކުރުން

ވަސްމުވާތަކާއިބެހޭ ގޮތުންގައި ވަސްމުވާތަކާއި ބޭނުންކުރިކަމަށް ތުހުމަތުކުރާ
މީހުގެ ކުޑަކަމުދާތަކާއި ނަތީޖާއިން ވަސްމުވާ އެއްޗެއްގެ ހަރުކާ ދައުރުކައިދިނަމަ
އެމިހާރު ވަސްމުވާތަކާއި ބޭނުންކުރާ މިހައްކަމުގައި ބެލުމަށް އިސްލާމީދާސްކުރުވާއްކާ،
ތަޖުރިބާކުރުމަށްޓަކައި ކުޑަކަމުގާ އައްޔެރި ދިނުމަށް އެކަމަށް އިންކާރުކުރާކުރުމަށް
ދުނިޔޭގައި ކުރެއްކަމުގައި ކަނޑައަޅައި އެކަނަށް އަދަދު ކަނޑައެޅިފައިވެއެވެ. ކުޑަކަމުގާ
އައްޔެރި ދިނުމަށް ދުކޯރުދުނިޔަ ކުރެއްކަމުގައި ކަނޑައާޅައިވާ ހުދަރަމަ ނިޔަމަ
ވަސްމުވާތަކާއިބެހޭ ގޮތުންގެ 123ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ނިޔަމެވެ. އެ
މާއްދާގައި ބަޔާންވެފައިވަނީ "ވަސްމުވާއެއްޗެއް ބޭނުންކުރިކަމުގެ ތުހުމަތުކުރެވޭ މީހުގެ
ކުޑަކަމުގާ އައްޔެރި ދިނުމަށްކުރާ ކަންކަމަށް، ކުޑަކަމުގާ އައްޔެރި ދިނުމަށް މި ގާނޫނުގެ 161
ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ހުށަހަޅާ އަރިސަމުގެ އަދަދުން، ކުޑަކަމުގާ އައްޔެރި ދިނުމަށް
އިންކާރުކުރާ މީހާ އެކުރަނީ ކަމަކަށެވެ." މިފަދައިންނެވެ.

ވަސްމުވާތަކާއިބެހޭ ގޮތުންގެ 123 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ކުރެވިދާނީ ވަސްމުވާއެއްޗެއް
ބޭނުންކުރިކަމުގެ ތުހުމަތު ކުރެވޭމީހާ ކުޑަކަމުގާ އައްޔެރި ދިނުމަށް އެދުމުން އެކަމަށް

އިސްލާހުކުރުމުންނެވެ. އަދި އެބާރުތަކެއްގައި މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 161 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާފަދައިން ކުޑަކުއްޖާ އެއްޗިހި ދިނުމަށް އެދުންތެރިކުރުވުމުގެ ކުށްތަކުރުމުންނެވެ. އަދި މި މާއްދާގެ ބާރުތަކަށް ކުޑަކުއްޖާ އެއްޗިހި ދިނުމަށް އިސްލާހުކުރުމަށް ބަލާފައި 06 ގަޑިއިރު މި މާއްދާގެ (ށ)ގެ ދަށުން ހަމަޖެހިފައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗާ ބެހޭގޮތުން ކުޑަކުއްޖާ އެއްޗިހި ނުލިބުމަށް، އެބާރު އެއްޗަކުން އަންގާނަމަ ދުވަސްތަކުގައި، އެބާރު ބެހޭގޮތުން އަދަދުތަކުން ގޮތުގެ ގަވާއިދުގައި[114] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެ ބާރުތަކަކީ ކުޑަކުއްޖާ އެއްޗިހި ދިނުމަށް އެދެވިގެން؛

1. ނުލިބެނިވަނަ ކަންތައްގެން ބެލުން،
2. 18 ގަޑިއިރުގެ ތެރޭގައި ކުޑަކުއްޖާ އެއްޗިހި ނުދިނުން،
3. ކުޑަކުއްޖާއެއްޗިހި ނުދޭނެ އަމިއްލަ ހަރަކާތެއް ކުޑަކުއްޖާދިނުން،
4. ކުޑަކުއްޖާ އެއްޗިހި ނުދޭނެ ކުޑަކުއްޖާދިނުން،
5. ކުޑަކުއްޖާ އެއްޗިހި ދިނުމުގެ ތެރޭގައި ގެއްލުންތަކުން ނުވަތަ ގެއްލުންތަކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރުން،
6. ކުޑަކުއްޖާ އެއްޗިހި ދިނުމުގެ ތެރޭގައި ނުވަތަ ދިނުމަށްފަހު، ކުޑަކުއްޖާ އެއްޗިހި ނަގާފައިން ނުވަތަ ނަގާފައިން މަސައްކަތްކުރުން މިއެވެ.

މަޖިލީހާއި ފަދަ ބާރުތަކެއްގައި މިހެން ކުޑަކުއްޖާ އެއްޗިހި ދިނުމަށް އިސްލާހުކުރެވޭ ކަމެއްކަމުގައި ނަންބަރު އެގޮތު މިހާރުގެ އަދަދަކީ، 1 (އެކެއް) އަހަރު ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ޖަލަށްލުމުގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 123 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

114 އެ ގަވާއިދުގެ 6 ވަނަ މާއްދާ

ކުޑަކަމުގާ އެއްކޮޅުވި ދިނުމަށް އިންސާނުކުރުމުން ކުރެވިދާ ދުވަހަ ބާރަތަކު ފަރުވާތަ މަހުރަޖާކުން ފަރުވާ ހަރުދުނުގާ މިހެން އާނގެ ކުޑަކުދިނާ އެއްކޮޅުގެ ސާވްފަތް ދިރުމަށް އެދުމުން އެކަމަށް އެކަރެގެނާ ސަހަބަތްނުތި އާނާ އިނގާކު ކުރާބާރަތަތް. އަދި މިބާރަތަގައި ކުރެވިފައްޖެހަމަ ތިން މަސްދުވަހަށްފުރި ދިގުދުން މުއްދަތަކަށް އެފަދަ މިހެން ޖަރަށްރުމުގެ އިހުތިރާމް ފަސޭހާރުންނަށް ގާނޫނުން ދިނިފައިވެއެވެ.[115]

ކުޑަކުދިނާ އެއްކޮޅުވި ބަޔާޕީރުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތުތައް

ކުރީގެ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ގާނޫނުގައި ކުޑަކުދިނާ އެއްކޮޅުވި ބަޔާޕީރުކުރުމުގައި ގެންގުޅެންޖެހޭ އިޖުރާއަތުތަކެއް ބަޔާނާކުރެވިފައެއް ބައެއްކަނަކަށްވެއިނުވެއެވެ. އެ ގާނޫނުގެ ދަށުން ފަރުހަނުގެ އާދިސަރުނު މަސްއޫލިއްޔަތު ބޭނުންކުރުމުގެ ޙުކުމެއްގައި ހަމައަށުކުރުވާ މިހެނގެ ކުޑަކުދިނާ އެއްކޮޅުވި ނަގައި ފަރުހަނުގެ ފުރުޞަތުދެވިގައި ބަޔާޕީރުކުރުމަށްފަހު، އެ ފުރުޞަތުދެވި ކަމާބެހޭ މާރިދުން ބަޔާޕީފްގެ ނަތީޖާ ދައްކުވައިދީ ރިޕޯޓްއެއްގައި ސަރީކާރ އެ ރިޕޯޓާބެހޭ ގަޑިން ސަރުޙައްދުގެ މަޖިލީހުގައި ބައާންދުއެވެ. މި ބައާނަޔާ އެ ގާނޫނުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ ބޭނުމަށްކައި ހަދުދުނާ ދަރިނާއެކެވެ. ފާހަގަކުރުން މުޅިއަށުކަމަޔާ، މިހެއްގެ މައްސަލަ ޙުކުމްތަކެއް އެ ޙުކުމްގެ ސާބިތުކުރުމަށްކައި އެމިހާގާ ދުކާގަނެ ބާނުނުކުރުވާ އެމިހެއްގެ ކުޑަކުދިނާ އެއްކޮޅުގެ ބަޔާޕީރު ރިޕޯޓާ ދުވަސް ފަރާތްތަކަށް އެގެ މުޅިއަށްބަދަލުކަމާދުގެ ބަސްކިއުމުގެ ފުރުސަތު އަމި ރިޕޯޓް ނުނުކަމެވެ. އެހެން ގަތަކަށް ބައާނަނަ ފުރުހަތު ނުނުބަހަކަ ހަދުރުމަތުކުރުވާ މިހާގެ ކުޑަކުދިނާ އެއްކޮޅް ބަޔާޕީފްއް ނުކުރެއްވެ. މިކަމުގެ ސަރަދުނު ފުރުހަނުގެ ރިޕޯޓަކާގެ މުޅިއަށްބަދަލުކަމާދުގެ ސާވާފު އެފާއްދުމުގެ ފުރުސަތަކަށް

115 މަސްއޫލިއްޔަތާއިކާބެހޭ ގާނޫނުގެ 124 ވަނަ މާއްދާ

ނުވެއެވެ. ނުވަތަ ސުވާލު އުފެއްދިކަމުގައިވިޔަސް އެ ރިޕޯޓުތަކާ އަޅައިލާފައެއްވެސް ދެވަނަ ރިޕޯޓެއް ފުރުޞަތުގައި ނުވާނެއެވެ.

ކުޑަކުދިން އެއްކޮށް ތަރުބިއްޔަތުކުރުމުގެ ވައްޓަފާޅިއަށް މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާއި އަދި ޤާނޫނު ގެންގުޅެން މުޅިއުމުރު އެއްކަމަކަށް މަސްއޫލުވާއެއްކޮށް ބޭނުންކުރެވޭ ތަރުބިއްޔަތުކުރުމަށް މީހުންގެ ކުޑަކުދިން އެއްކޮށް މަސްއޫލިއްޔަތުއެއްކަން ޤަސްދުކުރުމަށްޓަކައި ފުރުޞަތުގެ އަޑުއަހާމުން އެދި ބެލެހެއްޓުމުގެ ފުރުޞަތު ދިނުމަށް ބަލާ ކުޑަކުދިން އެއްކޮށް ފުރިހަމަކަން ބެލުމަށްޓަކައި ކަމެވެ. އަދި އެއަށްފަހު އެ ފުރަޞަތު ވަކިން ބަޔަކުކަމަށް، އެއީ ކޮންމެ އެއްކަމެއްގައި ވަކި ސިފައެއް ޖެހުމަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެން އެއްބައި ތަރުބިއްޔަތުކުރުމަށް ފުރުޞަތު ހަވާލުކުރަންޖެހެއެވެ. އަދި ފުރަޞަތު ބައި މުސްތަޤްބަލު ފުރުޞަތުތަކާ ހަވާލުކުރަންޖެހޭ ޖެހުމެވެ. މިކަމުގެ ސަބަބުން ތަރުބިއްޔަތު ކުރުވާ މީހާގެ ކުޑަކުދިން އެއްކޮށް ދީ ފުރުޞަތުއަކުން ތަރުބިއްޔަތުކޮށް އެ ތަރުބިއްޔަތުގެ ނަތީޖާގެ މުޅިތަރުބިއްޔަތުކަން ބޭރުވެގެންދާނެއެވެ.

މިތަނުގައި ފުރަގަކުރަންޖެހޭ މުޅިއުމު ނުކުތާއަކީ މަތީގައިވާ ގޮތަށް ދީ ފުރުޞަތުއަކުން ނުވަތަ ދީ އިދާރާއަކުން ތަރުބިއްޔަތުކަން ފުރުޞަތު 2013 ވަނަ އަހަރުގެ އޮގަސްޓްމަހުގެ ފުރުޞަތުކަމެވެ. އަދި މި ތަރީޚާ ހަމައަށް ކުޑަކުދިން އެއްކޮށް ތަރުބިއްޔަތުކުރެވުނުދުވަސް އަދި ޤާނޫނު ފުރުޞަތު އައުމުގެ ކުރިން ޙަޤީޤަތުގައި އައިސްތަކެވެ.

މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލަތަކުގައި ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް

ޑްރަގް ކޯޓަކީ ޚާއްޞަކުރެވިގެން ހިނގަމުން ދިޔަ ޚާއްޞަ ކޯޓެކެވެ. މި ކޯޓުގެ ނަން ޑްރަގް ކޯޓުގެ ނަމަށް ބަދަލުވެފައިވަނީ 21 އޮކްޓޫބަރު 2010 ދުވަހު ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ތަސްދީޤުކުރެއްވި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުން އަމަލުކުރަން ފެށުމުންނެވެ.

ކޯޓުތަކުގެ އިޚްތިޞާޞްއާއި ބެހޭގޮތުން ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން މައްސަލަތައް ބެލުމުގައި ކޯޓުތަކުގެ ބާރު ހިނގާ ދާއިރާތައް ކަނޑައަޅާފައެވެ.[116] މި ގޮތުންބަލާއިރު، ޑްރަގް ކޯޓުތަކުގެ އިޚްތިޞާޞަކީ ޑްރަގް ކޯޓުން މައްސަލަތައް ބެލުމުގައި އެ ކޯޓުގެ ބާރު ހިނގާ ދާއިރާއެވެ.

ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު ވުޖޫދަށް އައުމުގެ ކުރިން ދަށު ކޯޓުތަކުން ބެލޭނެ މައްސަލަތަކަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ ޝަރީޢަތްތަކުގެ ގޮތުން ހިދާޔަތް ގަވާއިދު 6 ގައެވެ.[117] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު ފާސްވުމާއިއެކު، އެ ޤާނޫނުގައި ޑްރަގް ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞަށް ބަދަލުތަކެއް އައިސްފައިވެއެވެ.

ޑްރަގް ކޯޓުން ޚާއްޞަކޮށް ބެލޭ މައްސަލަތަކުގެތެރޭގައި މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލަތައް ހިމެނެއެވެ. މިކަމުގައި އެކަމަށް ސަބަބުތަކެއް ހުރިއެވެ. ނަމަވެސް، 31 ޑިސެމްބަރު 2011 ދުވަހު އަމަލުކުރަންފެށުނު މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުން ޢާންމުކޮށް ބަދަލުތަކުން ނަގާފައި މައްސަލަތަކާއި ބެހޭ ހުއްދަ ނުވަތަ އިޚްތިޞާޞް އެކޯޓަށް

116 ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު) ގެ 99 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

117 ޝަރީޢަތްތަކުގެ ގޮތުން ހިދާޔަތް ގަވާއިދު 6، މިނިސްޓްރީ އޮފް ޖަސްޓިސް، 2003، ސަފްހާ 36

ލިބިދީފިއެވެ. މި ދިޔުމުގައި ކުރޮގަތަކަށް ނަމަވެސް މިބަލާރަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު)ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލަތަކުގައި ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުތަކަށް ލިބިދީފައިވާ އިޚްތިޔާރުގެ މައްސަލަތަކެވެ. ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުތަކަށް ޢާންމުކޮށް ލިބިދީފައިވާ އިޚްތިޔާރުތަކާއި، މި އިޚްތިޔާރު ބޭނުންކުރުމަށް ފުރުޞަތު ނުކުމެފައި ނުވާނަމަ މި އިޚްތިޔާރަށް ބަލާނީ ހުކުމްތަކުގެ މައްސަލަތަކުގައި މިތިމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ.

ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުތަކުގެ "އަސްލީ" އިޚްތިޞާޞް

ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު އަދުލުގެ ކުރިން އާންމު ގޮތެއްގައި ކޯޓުތަކުން ހުކުރާ ބަލަހައްޓާ މައްސަލަތައްވެސް ބެލުމެވެ. އިސްތިސްނާއީ ގޮތެއްގައި ނުބެލޭން މައްސަލަތަކީ މަދު މައްސަލަތަކެވެ. ނުބެލޭން އިސްތިސްނާއީ މައްސަލަތަކީ 22 ނޮވެމްބަރު 1999 ދުވަހު މިނިސްޓްރީ އޮފް ޖަސްޓިސްގެ ނަންބަރު 99/13 ސަރކިއުލަރުއިން އިސްތިސްނާ ކޮށްފައިވާ ކުށުގެ ބޮޑެތި މައްސަލަތައް، ފައިސާގެ ބޮޑެތި މައްސަލަތަކެވެ. މި މައްސަލަތަކުގެ ތެރޭގައި މަރާލުން އުވާލުމާއި ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު)ގެ ދަށުން ދައުވާކުރާ މައްސަލައާ ހިމެނެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގައިވެސް ކަނޑައަޅާ މިގޮތެވެ.[118]

118 ޝަރީޢަތުގެ ދޮރުން ހިނގައިވާ ގަވާއިދު 6، މިނިސްޓްރީ އޮފް ޖަސްޓިސް، 2003، ޞަފްޙާ 36

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ގާނޫނުން އައި ބަދަލު

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ގާނޫނުގައި ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުތަކުގެ އިޚްތިޞާޞް ބަދަލުގެނައުމުގެ ގޮތުން ތަޢާރަފުކޮށްފައިވަނީ ކޮންކަރަންޓް ޖޫރިސްޑިކްޝަނެވެ.[119] ނަމަވެސް އެއްވަރެއްގެ މައްސަލަތައް ދެ ކޯޓަކަށް ބެލުމުގެ ބާރުދީފައިވާ އިޚްތިޔާރެއްނެތެވެ.

ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުތަކުގެ އިޚްތިޞާޞް ބަދަލުގެނެވުނު މާއްދާއަކީ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ގާނޫނުގެ 180 ވަނަ މާއްދާއެވެ. އެ މާއްދާގައިވަނީ؛

(ހ) ގާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ގާނޫނު) ގައި ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުތަކުގެ އިޚްތިޞާޞް އެގޮތަށް ކަނޑައަޅާފައި އޮތްކަމުގައިވިޔަސް، ޑްރަގް ކޯޓުން ބެލުމަށް އެ ކޯޓަށް މި ގާނޫނުގެ ދަށުން އިޚްތިޔާރު ދީފައިވާ މައްސަލަތަކާއި، މި ގާނޫނުގައި 5 (ފަހެއް) އަހަރު ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ދިގު މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުމުގެ އަދަބު ކަނޑައަޅާފައިވާ ކުށުގެ މައްސަލަތައް ފިޔަވައި، މި ގާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ އެހެން ކުށްތަކާ ގުޅޭ މައްސަލަތައް ބެލުމުގެ އިޚްތިޔާރު، މި ގާނޫނުގެ 34 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިން ޑްރަގް ކޯޓު ހިނގަން ފަށާ ތާރީޚުން ފެށިގެން، ހަމަ ޚާއްޞަ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓަކަށްވެސް ލިބިގެންވެއެވެ.

(ށ) މި ގާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފަށާ ތާރީޚުން ފެށިގެން 30 (ތިރީސް) މަސް ދުވަސް ހަމަވުމުން، މި މާއްދާގެ (ހ) އަށް އަމަލުކުރުން ނިމުމަކަށްއައިސް، ޑްރަގް ކޯޓުން ބެލުމަށް އެ ކޯޓަށް މި ގާނޫނުގެ ދަށުން އިޚްތިޔާރު ދީފައިވާ

---

119 ކޮންކަރަންޓް ޖޫރިސްޑިކްޝަނުގެ ތަޢްރީފު ބްލެކްސް ލޯ ޑިކްޝަނަރީގައިވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.
Jurisdiction that might be exercised simultaneously by more than one court over the same subject matter and within the same territory, a litigant having the right to choose the court in which to file the action.

މައްސަލަތައް ފިޔަވައި މި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ އުނދުރައި ކުށްތަކާ ގުޅޭ މައްސަލަތައް ބެލުމުގެ އިޚްތިޔާރު ޖުވެނައިލް ކޯޓަށް ލިބިގެންވެއެވެ.

(ނ) މި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ ކުށްތަކުގެ މައްސަލަތައް ބެލުމަށް ޖުވެނައިލް ކޯޓަށް މި މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ނ) ގެ ދަށުން ލިބިދޭ އިޚްތިޔާރާއި، އެ ކޯޓަށް ލިބިދޭ ސަލާޙިއްޔަތާއި އިޚްތިޔާރުތަކަށް އުނިކަމެއް ނާންނާނެ ގޮތުގެމަތިން، ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ކަނޑައަޅާ ޖުވެނައިލް ކޯޓެއްގައި ނުވަތަ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި ނުވަތަ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގައި މި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ ކުށްތަކުގެ ދަޢުވާ އުފުލުމަކަށް މި ޤާނޫނު ހުރަހެއް ނާޅައެވެ.

(ރ) މި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ ކުށްތަކުގެ މައްސަލަތައް ޖުވެނައިލް ކޯޓުން ބެލުމުގައި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 2010/22 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު) ގެ ދަށުން ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ލިބިދޭނެ އިޚްތިޔާރު އެ ކޯޓަށް ލިބިގެންވެއެވެ.

(ބ) މި މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ނ) ގެ ބޭނުމަށްޓަކައި، އެ ބޭނުންވާ ނިސްބަތުން މި ޤާނޫނު ފުރިހަމަކޮށް ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު) އިސްލާޙުވީ ކަމުގައި ބަލާނެއެވެ.” މިފަދައިންނެވެ.

މަތީގައިވާ މާއްދާއިން ޖުވެނައިލް ކޯޓަށް އިޚްތިޔާރު ދިނުމުގައި މުހިއްމު ތިން ކަމެއް ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

ފުރަތަމަކަމަކީ ދެ ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ މައްސަލަތައް ބެލުމުގެ އިޚްތިޔާރު ޖުވެނައިލް ކޯޓަށް ލިބިދީފައިވުމެވެ. އަދި ހަމައެހެންމެ މަސްއޫލިއްޔަތާބެހޭ ޤާނޫނަށް

ޢަމަލުކުރާ ތާރީޚުން (31 ޑިސެމްބަރު 2011) ފެށިގެން <u>30 މަސްދުވަސް ހަމަވުމާހަމައަށް</u> ޑްރަގް ކޯޓުތަކުން ފަސް އަހަރު ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ދިގު މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުމުގެ އަދަބު މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ކުށުގެ މައްސަލަތައް ނުބެލޭނެއެވެ. މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު ޢަމަލުކުރާ ތާރީޚުން ފެށިގެން 30 މަސްދުވަސް ހަމަވުމުން މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނުގައިވާ ހުރިހާ ބާވަތްތަކުގެ ކުށުގެ މައްސަލަތައް (ޖަލު ކޯޓުން ބަލާ މައްސަލަތައް ފިޔަވައި) ޑްރަގް ކޯޓުން ބަލާނެއެވެ.

ދެވަނަކަމަކީ، މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނުން ޑްރަގް ކޯޓަށް ޚާއްޞަކުރާ އިޚްތިޔާރުތަކަކީ، އެ ކޯޓަކަށް ޚާއްޞަކުރާ ސަލާހިއްޔަތާ އިޚްތިޔާރުތަކުން އުނިކޮށް ނާންނާނެ ގޮތުގެ މަތިން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ކަނޑައަޅާ ޑްރަގް ކޯޓުގައި ނުވަތަ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި ނުވަތަ ޖުވެނައިލް ކޯޓުގައި ދަޢުވާކުރުމަށް މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު ހުއްދަކޮށްދެއެވެ. އަދި ކޯޓަކުން ބަލާނަމަ، މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލައެއްގައި ޑްރަގް ކޯޓަށް މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން އެ މައްސަލަ ބަލުމުގެ އިޚްތިޔާރު ދިނުމަށްވެސް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް އެ މައްސަލަ ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ނުވަތަ ޖުވެނައިލް ކޯޓަށް (ކަނޑައެޅުއްވުމަށް) ހުށަހެޅިދާނެއެވެ.

ޑްރަގް ކޯޓުން އިޚްތިޔާރު ދިނުމުގައި މައްސަލަތައް ބަލާނެ ކޯޓުތަކާމެދު ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އިޚްތިޔާރު ދިނުން.

މަސްތުވާތަކެތީގެ ބޭނުން އެކިވަރުގައި އުނިއިތުރު ގެނައުމުގެ އަސާސީ މަސައްކަތަކީ ބައްޔަކަށް މަރީޟުގެ އިލްތިމާސް ކޮށްދޭ ފަރާތުން ކުރެވޭ ގޮތަށް ތަރުބިއްޔަތު ދިނުމާއި ބަހައްޓަން މުޅިއުމުރު ނަތީޖާ އިސްލާހު ކުރުމަށް ކުރެވޭ މަސައްކަތް، ބައެއް ޢާއިލީ ބައިވެރިވުން

ބަހުސްކުރުވުން ބައްދަލުވުންތަކުގައި ފޯރަސްޓިއުބަރ ޖެންޑަރުގެ ހޯލުގެ ފަރާތުން ބައިވެރިވުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބިފައިވެއެވެ. މި ބަހުސްތަކާއި، ތަޢާރުފުކުރުވުން އަދި ޕްރޮގްރާމް ތަކުގެ އަތޮޅުގައި މުހިއްމު ކަންތައްތަކެއް ފާހަގަ ކުރެވުނެވެ.

ޑިސެމްބަރު ކޮޕްތަކުގެ އިންޓަރނޭޝަނަލް ގެ ގޮތުން އެންމެ ފުރަތަމަ އެކުލަވާލެވުން ޑްރާފްޓްގައި (16 އޮކްޓޯބަރ 2011ގެ ޑްރާފްޓްގައި) ވަނީ ޖެންޑަރގެ ކޮޕުން ބަޔާން މައްސަލަތަކާއި ފަސްއަހަރު ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ދިގު މުއްދަތަކަށް ޖަޕަންކުރުގެ އަދަދު ކަނޑައަޅާފައިވާ ކުރުކުރުގެ މައްސަލަތަކަށް ފުރަތައި އެހެން ކުރުކުރުގެ މައްސަލަތަކަށް ބެހުރުގެ ބާރު ޑިސެމްބަރު ކޮޕްތަކުގެ ދިރުވައެވެ. އަދި ވަކި މައްސަލައް ހަމަވުމުން ހިނގާ ފައްޓަވައިގެ މައްސަލައް ބާރުގެ އިންޓަރނޭޝް ދިނުމަށް ހިފެހެއްޓުމެވެ.

ފުރަތަމަ ޑްރާފްޓަށްފަހު ޑިސެމްބަރު ކޮޕްތަކުގެ އިންޓަރނޭޝަނަލް ގެ މާއްދާއަށް ބަދަލު ގެނެވިފައިވަނީ 22 އޮކްޓޯބަރ 2011 ވަނަ ދުވަހުގެ ޑްރާފްޓްގައެވެ. މިފަހަރު ގެނެވުން ބަދަލަކީ ޖެންޑަރން ހަމަހަމަކުރަންޖެހޭ ބޮޑުނޫން ފުރިހަމަ ގެ އަހަރުވުމުން ޑްރާފް ކޮޕުން ބާރު މައްސަލައް ފުރަތައި އެހެން މައްސަލަތަކަށް ބެހުރުގެ ބާރު ދިނުމެވެ. އަދި ހަމައެހެންމެ ފޯރަސްޓިއުބަރ ޖެންޑަރުގެއަށް ކޮޅު އިންޓަރނޭޝަނަލްކުރުމުގައި ބާރުދިނުމެވެ.

މި މުހިއްމު ބަދަލު ގެނައުމުގައި ޑްރާފްޓްކުރުމުގެ ބައިވެރިންގެ ތެރެގައި އައްޓޫން ބަހުސްކުރުވުމީ ޑިސެމްބަރު ކޮޕްތަކަށް ބާރުވެރިކަން ދިނުމަކީ އޮކްޓޯބަރުގެ ތަރައްދާރަން މަގުފަހިކުރި ކަމެއްގެ އިޞްލާޙުތަކާއި ފާސްކުރަން ކަރަށް ޕަބްލިކުކަމެއް ދިރާސާކުރެވިފައިވާ ކަމެކެވެ. އަދި ހަމައެހެންމެ އިންޓަރނޭޝަނަލް އަދުލުއިންސާފުގެ އެކިގޮތްތަކާ މުއްދަތަކަށް ދިނުމަށްޓަކައި އެންމެ ބަރަބަރުކަމަކަށް ވާހަކަދެއްކުނެވެ. ވާހަކަދެއްކުން ދުވަސް ނުލާހިކު ދި އަހަރު ދުވަހަކު އިންޓަރނޭޝަނަލް އަދުލުއިންސާފުގައި ފަރުޖާގެން މަސްއޫލިއްޔަތުކަން

ޤާނޫނުގައިވާ އެންމެހައި ކޯޓުތަކުގެ ޝަރީޢަތްތައް ހިންގުމުގައި އަދުލުވެރިވުމަށް އެންމެ ރަނގަޅު މުއްދަތުތަކެއް ނުވަތަ ޝަރުޢުކަމެވެ. އަދި މިފަދަ ބޮޑެތި ދިނުމަށް ބަޔަކު ގޮތުން ގޮސްޖެހުންތަކާއި ކުރިމަތިލާންޖެހިދާނެ ކަމެއްކަމުގައި، މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ބޮޑުކަން މައްސަލަތަކަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ކޯޓުތަކުން ބަލަހައްޓަމުންދާ ސަރުކާރުގެ ޖަވާބުދާރީ ކަމާއި ކަންކަން ސަރުކާރުގެ ބަލަހައްޓަން ކުރުމަށް، ހުށަހެޅުނު ކަމުގެ މުއައްސަސާ ހަވާލުކުރުމުގައި ނުކުތުން ގޮސްޖެހުންތަކުގެ މައްސަލަތައް ބަލަހައްޓަމުންދެވެ.

މިހާރު ބަޔާންކުރުން ބަލަހައްޓަކުގެ ނަޒަރިއްޔާ ދެކިސްތަކުގެ ކޯޓުތައް ޤާނޫނަކަށް ގުޅުންހުރި ގަވާއިދުތަކެއް ޤާނޫނަށް ޚިލާފުވާ ކަންކަމުގެ 6 މަސްދުވަސް ދެރާސްތާގައި ހިނގުމެވެ. އަދި ޓެރަރ ކޯޓުގެ މަސައްކަތް ދުވަހުގެ ފަހު ނަވަރު ނުވަތަ ނުހަމަ ކަމެއް ދެކޭ މުއްދަތުތަކުގެ ތަފާތުކުރުމުގެ އަދަދު ކަނޑައެޅިފައިވާ މައްސަލައަކީ ބޮޑުގެ ބާކީ ދެކިސްތަކުގެ ކޯޓުތަކުން ދެނގުމެވެ. ނުކުތުން އިތުރު ގޮސްޖެހުންތައް ބޮޑުވަމުން ޓްރާންސްޕޭރަންސީ ދަށަށާއި ޖެނެރަލް ސާރވިސް ކުރަނިވިފަދަ ގޮތުން ޓްރާންސްޕޭރަންސީ ދަށަށް އިސްތިޢުފާދިނުމަށް ކޯޓުތަކުން މައްސަލަތަކުގެ ހުރަސްޖެހުމަކީ ބޮޑު އެޖެންޑާއެއް ދިނުމެވެ. މިހާރު ޤާނޫނުން ތަންތަން ބޭނުން ވާނުވާކަން މިކަމުގެ ދަރަޖައެވެ.

އިންޓިބާބަށް އަދުލުވެރިވުން

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިނާއީ ޝަރީޢަތުގެ ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އެންމެ މުހިންމު އަދި އެންމެ ނުރައްކާތެރި ކުށްތަކުގެ މައްސަލަ ބެލުމުގައި ޖަވާބުއްސުރަ މާލޭގައި ގާއިމުކުރެވިފައިވާ ކޯޓުތަކާއި ދިފާޢު އެންމެހައި ބޮޑުމަސް ދެކިސްތަކުގެ ކޯޓުތަކުން ދިފާޢުވަނީ އެކަމަށް ދެކިސްތަކުގެ ކޯޓުތަކުން މިކަމަށް އަދުލުވެރިވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ދެކިސްތަކުގެ ކޯޓުތަކުން ދިފާއީފައިވާ

އިންތިޚާބުގައި ފާހަގަކުރެވުނު ދެ ޤަޟިއްޔާއެއް ވެއެވެ.

ފުރަތަމަ ޤަޟިއްޔާއަކީ ޑްރަގެ ބިލުގެ މަސައްކަތް ފުރުޞަތުދީ ކޮމިޝަނުގެ ކޯޓުން މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނު 14 ވަނަ މާއްދާގެ މަސައްކަތް ބަލަހައްޓާ ބެލެހެއްޓުމުގެ ޤަޟިއްޔާއެވެ. މި ޤަޟިއްޔާވަނީ 31 ޑިސެމްބަރު 2011 ދުވަހު ފެށިފައެވެ. ދެވަނަ ޤަޟިއްޔާއަކީ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނުގެ އަސާސީ ކޮމިޝަނުގެ މަސައްކަތް (ޑްރަގް ބިލުން ބަލާ މަސައްކަތް ފުރިހަމަވެފައި) ބެލެހެއްޓުމުގެ ބާރު ލިބޭ ޤަޟިއްޔާއެވެ. މި ޤަޟިއްޔާ ފެށިގެންނާއި 31 ޑިސެމްބަރު 2011 ވަނަ ދުވަހުން ފެށިގެން 30 މަސްދުވަސް ހަމަވާ ތާރީޚުން ފެށިގެންނެވެ.

ޑްރަގެ ބިލުގެ މަސައްކަތް މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނުގެ 34 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ފެށިގެނެވި 26 މާރިޗު 2012 ގެ ކުރީ ދުވަހު އެކޮމިޝަނުގެ ގަވާއިދު ޢަމަލުކުރަން ސާއިބުކުރި ދުވަހުން ފެށިގެންނެވެ. މި ބާރަކީ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނުގެ 180 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ ބަންދުމަސައްކަތި ފުރަތަމަ ކޮމިޝަނުގެ ބާރުތަކުން 13 ބަޔަކުގެ މަސައްކަތް ބެލުމުގެ އިންތިޚާބު ލިބުން ދުވަހެވެ. މި ބާރާއި ފެށިގެން އެ ކޮމިޝަނުގެ ބާރުން މަސައްކަތް ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.

1. 112 އަދި 113 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުންބިސާރި ޖައިމުލިން ބޭނުންކުރުމުގެ ކަން.
2. 114 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތެއް ބޭނުންކުރުމުގެ ކަން.
3. 119 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އަނެކާގެ ރުހުމާއެކު ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތެއް ވެސްލުކުރުމުގެ ކަން.
4. 120 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޕްރޮސެކިއުޝަން ބަދަލުކުރުމުގެ

ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި ހޯދުމުގެ ކުށް.

5. 121 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މަސްތުވެގަތުމަށްޓަކައި އެއްޗެއް ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށް. (ޖަދުވަލު 1 އަދި ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ ތަކެތި ފިޔަވައި)

6. 122 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މަސްތުވާތަކެތި އުފެއްދުމަށް ބޭނުންކުރާ ވަސީލަތެއް އުފެއްދުމުގެ ކުށް.

7. 123 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށަކަށް އެއްބާރު ދިނުމަށް އިންތިޒާމުކުރުމުގެ ކުށް.

8. 124 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބޮޑީ ސަރުކާރު ނުވަތަ އިނގިރޭސި ނިޝާން ނުވަތަ ޓްރޭޑް ނަމުގައި އިންތިޒާމުކުރުން.

9. 126 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން ބިމުގެ ނުވަތަ އިމާރާތުގެ އުޅަނދުގެ ވެރިފަރާތުންކުރާ ކުށް.

10. 127 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށްކޮށްގެން ހޯދާ މުދަލާއި ފައިސާ ބޭނުންކުރުމާއި އަތުގައި ބެހެއްޓުމާއި ސިއްރުކުރުމުގެ ކުށް.

11. 128 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ހިތްވަރުދިނުމާއި ޝައުގުވެރިކުރުވުމުގެ ކުށް.

12. 129 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި ބަހައިގެން އެއްޗެއް ވިއްކުން ނުވަތަ ގަތުމުގެ ކުށް.

13. 130 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ ޕްރިކާސަރުތަކާކަން ނުވަތަ ދިވެހިރާއްޖެއަށް އެތެރެކުރާކަން ނުވަތަ ބޭރުކުރާކަން ނުއަންގުމުގެ ކުށް.

ޖިނާއީ ޢަދުލުގެ ނިޒާމު ބައްޓަންވެފައިވާ ގޮތުން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ޖިނާއީ
މައްސަލަތަކުގައި ދަޢުވާއުފުލާ ފަރާތެވެ. އެފަރާތަށް މައްސަލަ ބަލުމުގެ އިޚްތިޔާރު
ލިބޭ ކޮންމެ ކޯޓަކަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅުއްވުމެވެ. ވުމާއެކު ރާއްޖޭގެ ޝަރުޢީ ނިޒާމު
މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާއި ގާނޫނުން އަހުލުވެރިކުރުވުމާއި ކުރިމަތިލާ ކުރުން މުހިއްމުކަމެކެވެ

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަށް ގެންނަން ފެންނަ އިސްލާހުތައް

ކޮންމެ ޤާނޫނަކީވެސް، އެ ޤާނޫނު އެކުލަވާލުމުގެ ކުރީގައި ހިނގައިދިޔަކަމެއް ބަހުސްކުރުމަށްޓަކައި، ނުވަތަ އެ ޤާނޫނުގައި ދިމާވި އުނިކަމެއް، ނުވަތަ ހުސްކަމެއް ފުބެއްދުމަށްޓަކައި، ތަފާތު ފުރުސަތުތަކުގައިވާ ޤާނޫނުތަކެވެ. މިއީ ޤާނޫނުތައް މާނަކުރުމުގައި ގެންގުޅޭ އަސާސީ އުސޫލުތަކެވެ. ޤާނޫނަކީ، މުޖުތަމަޢު ބަދަލުވަމުންދާ މިންވަރަކަށް ބަދަލުވާންޖެހޭ އެއްޗެކެވެ. ހަމަމިއާއެކު، ޤާނޫނަކީ ގެނެވޭ އިސްލާހުތަކުގެ ތެރެއިން ދިރުންލިބެންޖެހޭ އެއްޗެއްވެސް މެއެވެ.

2011 ވަނަ އަހަރުގެ ޑިސެމްބަރ 31 ދުވަހު އަމަލު ކުރަންފެށުނު މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަކީވެސް މަޖީގައިވާ އުސޫލުން ބަދަލުތަކަކަށް ބޭނުންކޮށްފައިވާ ޤާނޫނެކެވެ. މި ބަދަލުތަކާއި ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަންފެށުމާއެކު ކުރިމަތިވި ދަތިތަކާއި، ފެނިފައިވާ ދެކޮޅު ނުޖެހޭ ކަންކަން ފުބެއްދުމަށްޓަކައި ބަދަލުތަކެކެވެ. މި މަޤްސަދުގައި މި ބަޔާންކުރީ މިގޮތުން އަމަލުކުރަމުންދާ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަށް ކޮށްދުރުން ގެންނަންޖެހޭކަމަށް ފާހަގަކުރެވޭ ބަދަލުތަކުގެ މައްޗަށެވެ.

ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާއި، އަތުގައި ބެހެއްޓުން ތަޖުރިބާކުރުން

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ކުށާއި އަދަބުގެ މާއްދާތައް ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ބޭނުންކުރުމާއި، އަތުގައި ބެހެއްޓުން ތަޖުރިބާކުރުމީ ކުށުގައިހިމެނެއެވެ. މިއީ ޑްރަގްބޭނުންކުރުން ފަހަރަ ނުލިބުމި، ޤާނޫނު ހަމަ މަޖިލިސްގެ ގޮތްބަދަލުނުކުރެވެނީ

މި އޮޕަރޭޝަނަލައިޒޭޝަން، ނުކުތާ ތަޢުލީމު ދެކުން މި އުސޫލުތަކެވެ. ފާހަގަކުރެވިފާ ދެކުނާގެ އިޖުތިމާޢީ ގޮތުން، މި ދެކުނާ ގެއާ އެއްނިސްބަތް މާއްދާތައް ގާނޫނުގައި ފުރިހަމައަށް ލިޔެވިފައިވެއެވެ.

މީހެއްގެ ވައްކަން ކުރެވޭނެ ރިޕްރިޒެންޓޭޝަން އަހަރުގެ އަދަދު ކަނޑައެޅުން

ޖަހާ ކޮބުން ފަރުވާގެ ޕްރޮސެސްގެއްގައި ބައިވެރިކުރާ މީހެއްގެ ވައްކަން ދިނަވެގެން ކުރެވޭނެ ރިޕްރިޒެންޓޭޝަން އަހަރުގެ އަދަދު ކަނޑައެޅުމަކީ މުހިއްމު ކަމެކެވެ. މިކަން މުހިއްމުވާ ސަބަބަކީ، ކޮންމެ ފަރުވާގެ ޕްރޮސެސްގެ ފުރުސަތުގެ ބޭނުން ހިފައި އިސްތިޢުމާލުކުރުން ބޭނުންކުރާއިރު، ދައުރުތަކުގެ ހަރަކާތްތައި، ވަސީލަތްތަކާއި ފަރުވާދޭ މީހެއްގެ ވައްކަން ކުރަނިކޮށް އެއްވުރެ ގިނަ މިންވަރު ކަނޑައެޅުމައި އެކުލެވެއެވެ. މަސްއޫލިއްޔަތު ބޭނުންކުރުން ހުއްޓުވުމަށް އަދި ބޭނުންކުރުމަށް ފުރުސަތު ދިނުމާ ތިޔާގިސްލޭޝަނަށް ފަރުވާގެ ތަފާސީލު ގެއްލުއްވުމުގެ އިޖުތިމާޢީ ކުރުގެވިންނަފިސް، ދެންނެވި ގިނަ ޖަހާ ކޮބުތަކުގައި އެ ކޮބުތަކުން އެކުގެ ވައްކަން ރިޕްރިޒެންޓޭޝަން އަދަދުކުރެވޭނެ އަދަދު ބަޔާންކޮށްފައި ހުރެއެވެ.

މީހެއްގެ ވައްކަން ކުރެވޭނެ ރިޕްރިޒެންޓޭޝަން އަހަރުގެ އަދަދު ކަނޑައެޅުމުގައި ނުބެލުން ދިމާވާން އެއްކަމަކީ، ފަރުވާ ފުރިހަމަކުރުމުގެ މުޖުތަމަޢަށް އުނދަގޫ އަޅުގަނޑުމެން ދެކޭގޮތަ ފަހަރަށް ހަމަޖެހުން ފަހަރަށް ޖެހޭ ކޮށްން އެއުގެ ފަރުވާގެ އެހެނަސް އެކަށީގެން. މިކަމުގެ ސަބަބުން ފަރުވާއާ ގުޅޭ ފަރުވާކުރި ފަރާތުން ޒުވާނުންތަކުގެ ސަރުކާރުގެ ކިޔަވާދިނުން މިންވަރަކުން ބަދަލުވެގެން ދެނެގަނެވެއެވެ.

އެންމެ ގިނައިން ރިޕްރިޒެންޓޭޝަން އަދަދުކުރެވޭނެ އަދަދު ގާނޫނުގައި ދެ ގޮތަކަށް

ބަޔާންކުރެވިދާނެއެވެ. އެއްގޮތަކީ، ކޮންމެ މީހެއްގެ މައްޗަށް ޑްރަގް ކޯޓުން ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރުކުރެވޭނީ 01 ފަހަރު ކަމުގައި ކަނޑައެޅުމެވެ. ދެވަނަ ގޮތަކީ، ޑްރަގް ކޯޓުން ފަރުވާ ފުރިހަމަކޮށްފައިވާ މީހެއްގެ މައްޗަށް ދެވަނަ ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރެއް ތަންފީޒުކުރެވޭނީ ދެވަނަ ފަހަރު އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ސާބިތުވާ ކުށުގެ އަދަބުގެ 3/2 ޖަލުގައި ތަންފީޒުކުރުމަށްފަހުގައި ކަމަށް ކަނޑައެޅުމެވެ.

ޖަލުގައި ޙުކުމްތަންފީޒުކުރާ މީހުންގެ ޙުކުމްތައް

މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)ގެ ދަށުން ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގައި ބައިވެރިކުރުވާ މީހުންނަކީ، މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނަށް ޢަމަލުކުރަންފެށުމުގެ ކުރިން މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމުގެ ކުށެއް ސާބިތުވުމުގެ ސަބަބުން ޖަލުގައި ޙުކުމްތަންފީޒުކުރަމުންދާ މީހުންނެވެ. މިފަދަ ގިނަ މީހުންނަކީ އެއް ޙުކުމަކަށްވުރެ ގިނަ ޙުކުމްތަންފީޒުކުރަންޖެހިފައިވާ މީހުންނެވެ. މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގައިވާ ފަރުވާގެ އިންތިޒާމުތަކުގެ ތެރެއިން ފަރުވާ ފުރިހަމަކޮށްފިކަމުގައިވާނަމަ، މިފަދަ މީހުންނަށް ލިބޭނެ މަންފާއަކީ އެމީހުން ތަންފީޒުކުރަމުންދާ ޙުކުމް ޑްރަގް ކޯޓުން ބާޠިލުކުރުމާއެކު މިނިވަންވުމެވެ. ނުވަތަ އެއް ޙުކުމަކަށްވުރެ ގިނަ ޙުކުމް ތަންފީޒުކުރަންޖެހިފައިވާނަމަ، ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގައި ބައިވެރިވާއިރު ތަންފީޒުކުރަމުންދާ ޙުކުމާއި، ދެން ތަންފީޒުކުރަން އޮތް ޙުކުމާއި ދެ ޙުކުމުން ބާޠިލުވެ މިނިވަންވުމެވެ.

ޑްރަގް ކޯޓުން އެ ކޯޓުން އަންގާ ފުރަތަމަ ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރުކުރި 200 މީހުންގެ ތެރެއިން ދިރާސާއެއްގެ ނަތީޖާ ދައްކާ ގޮތުން، އެ ކޯޓުގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު ފުރިހަމަކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު ނިންމުމަށްފަހު 01 އަހަރާއި 10 އަހަރާ ދެމެދުގެ

މުއްދަތަކަށް 51 މީހަކު ޖަލުގައި ހުކުމްތަންފީޛުކުރަންޖެހޭނެއެވެ. އަދި 11 އަހަރާއި 20 އަހަރާ ދެމެދުގެ މުއްދަތަކަށް 21 މީހަކު ޖަލުގައި ހުކުމް ތަންފީޛުކުރަންޖެހޭނެއެވެ. ދިރާސާގެ ނަތީޖާއަށް ބަލާއިރު، ފަރުވާ ފުރިހަމަކޮށްދި ކުދިގައިވެސް މުޖުތަމަޢުގައި އުޅުމުގެ ފުރުޞަތު ދިނަ މީހުންނަކަށް ނުލިބެއެވެ. އަދި މީގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު ކާމިޔާބުކުރުމަށް ހުރަސްއެޅޭން ކަމެއްވެސް ދެއެވެ.

ޖަލުގައި ހުކުމްތަންފީޛުކުރަމުންދާ މީހުންގެ ތެރެއިން ޑްރަގް ކޭސްގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގައި ބައިވެރިވާ މީހުން ފަރުވާ ފުރިހަމަކުރުމުން އެމީހުން ތަންފީޛުކުރަންޖެހޭ ހުކުމްތަކަށް ލުއިތައް ގޮތުން ލިބޭނެ ލުއިތައް ޤާނޫނުގައި ސަރުކާރަށް ގެނައުމުގެ ބަދަލުތަކުގެ ތެރޭގައި ޤާނޫނުގެ 88 ވަނަ މާއްދާ އަދުން އިޞްލާޙުކޮށް، އެގޮތަށް މީހުން ތަންފީޛުކުރަމުންދާ މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނުގެ ބަދަލު ގެނައުމުން، ނުވަތަ ތަންފީޛުކުރަންޖެހޭ ހުރިހާ ބަދަލުތައް ވެސް ސަރުކާރުގެ ތަންފީޛުކުރުން ހިފެހެއްޓުމަށްފަހު ބަދަލުތަކެއް ހިމެނެއެވެ.

ފަރުވާއަށް އެއްބާރުލުން ނުދޭ މީހުންގެ ޕްރޮބޭޝަން ހިފެހެއްޓުން

ޑްރަގް ކޯޓުން ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރު ކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުންނަކީ ފަރުވާދޭ މަރުކަޒަށް ޑްރަގް ކޯޓުން އެއްބާރުލުން ނުދޭ މީހުންނެވެ. މިފަދަ މީހުންގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު ހުއްޓާލަމުން، އެމީހުން ބަދަލުކުރާ ޑްރަގް ކޯޓުން ޕްރޮބޭޝަނުގެ ދައުރުގައި ގާތްގަނޑަކަށް ދުވަސްވެދާ. އަދި ބައެއް ފަހަކު ކަމާބެހޭ އިދާރާތަކަށް ފޮނުވައިގެން އުޅުމަށް މަސައްކަތްކޮށްދޭ ކުރެއެވެ.

މިފަދަ ކަންކަމަށް އެދެވޭ ޚަރަދެއް ގެނައުމަށްޓަކައި މަސްވެރިކަމާއިބެހޭ ޤާނޫނުގެ 100ވަނަ މާއްދާ އިސްލާހުކުރުމުން ޖެހޭގޮތް ކޮށްދިން ޢިލާނުކޮށްދިނުމަށް އަމުރެއް ކުރުފަށުމާ މިއަށް ފަރުވާލިބޭގޮތަށް ރަޖިސްޓްރީ ކުރުފަށުމާ މަރުކަޒަށް ނުވަތަ ޖެހޭގޮތް ކޮށަށް ފިޔަވައިގެން އެދޭކަމަށް، ޖެހޭގޮތް ކޮށަށް ޤަވާޢިދުކުރުމުގެ ނަމަ، އެމީހަކު ބަޔާންކުރުމުގެ ބަދަލުގައިގެން ޖެހޭގޮތް ބާރުއަޅާ ކުރުމާގެ ތަފާސްހިސާބު ސަރުކާރުގެ މައްސަލަ އަދުލުވެރިކަމުގެ ބާރާއި، އެފަދަ މިނޫނުގެ ޤާނޫނުގެ ހުއްދަދޭ އަދުލުވެރިކަމުގެ ބާރު ޖެހޭގޮތް ކޮށަށް ދިނުމަކީ މުހިއްމުކަމެކެވެ. މި ދު ބާރު ޤާނޫނަކުން ދަނޑުވެރި ސަރަހައްދު، ދަތުރުފަތުރު ކުރުމުގެ މިނިވަންކަމާއި،[120] ޤާނޫނާ ހިލާފަށް ހައްދަވާ ނުކުރުމާއި ބަންދުކުރުމުގެ ބަޔަކަށް[121] ޤާނޫނުއަސާސީގެ ކަނޑަތުކުރެވޭ ބައެއްޙައްޤުތަކާ، މި ދު ބައެއް ރައްޔިތުންގެ މަޢުލޫމާތު ފާސްކުރާ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ހަނިކުރެވިދާނެއެވެ.[122]

ކެޓަކަލްޗަރާއި ނުގުމާއި ތަކެތިފަރާތްކުރުމުގެ އިޖުރާއަތު

މަސްވެރިކަމާއިބެހޭ ޤާނޫނުގައި ކެޓަކަލްޗަރާއި ނުގުމާއި ތަކެތިފަރާތްކުރުމުގައި އޮތޯރިޓީ ދެއްކުން ބަލައިގެން އިމަރުޖެންސީގެ އެކަށަށުރައިފާ އިޖުރާއަތަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގެ ދަށުން ކުރުމުގެ ދަރުވާ އުފުލިފައިވާ މިހެން ކުރުން ބަލިޔަތުމަށް މަސައްކަތްކުރުމަކާއި އެކަށީގެންވާ ވަގުތާއި ވަސީލަތްތަކުގެ ފުރުޞަތުދިނުމުގެ ގޮތުން އެކަށައެޅިފައިވާ އިޖުރާއާތެކެވެ. ނަމަވެސް މި އިޖުރާއާތް މަސްވެރިކަމާއިބެހޭ ޤާނޫނުގައި ލިޔެވިފައިވާ ގޮތުން އަމަލީ ގޮތުން ތަންފީޒުކުރުމުގައި ދަތިތަކެއް ދިމާވެއެވެ. މި ދަތިތަކީ، ކުރިމަތިވަނީ، މަސްވެރިއާއެކު ބޭނުންކުރަކުރުގެ ތުހުމަތުގައި ދިޔައިމަ އަތުން ނަގާ

ކުޑަކުދިންނާއިމެދުގެ ކޭސްތަ ސަމާލުކަމާއި ދީ ބަޔަކަށް އިދާރާތަކުން ތަރުތީބުކުރުވުމަށް ޤާނޫނު ލާޒިމްކޮށްދީފައި އޮންނަ އުޞޫލުގެ ސަބަބުންނެވެ.

މަތީގައި ފާހަގަކުރެވުނު ދަރިމަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ)ގައި ދީފައިވާ ޙައްޤު ނުގެއްލޭނެ ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުވިދާނެއެވެ. މި ގޮތުން މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާއި ޤާނޫނުގެ 165 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގައިވާ އިބާރާތް "މި މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ހުށަ ސަމާލުކަމާއި ތުހުމަތުކުރެވޭ ފަރާތުން ތަޙުޤީޤުކުރުމަށް ބޭނުންވާނަމަ، ދީ ބަޔަކަށް، އެ ދުބައި ވަކިން ބަންދުކޮށް، އެއިން ކޭސްގެ އެއްޗެއްގައި ވަކި ސިޓީއެއް ތުރުމަށްފަހު އެއާމެދު އަންނަނިވި ގޮތުގެމަތިން އަމަލުކުރަންވާނެއެވެ." މި ގޮތުން ބަދަލުކުރެވޭނީ، 165 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) 02 ވަނަ ނަންބަރުގައިވާ އިބާރާތް "ދުވަސް ބައިގެ ތެސްޓު މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން ހަދާ ގަވާއިދުގެ ދަށުން ހެއްދެވުނު އިދާރާއަކުން ހެދުމަށްޓަކައި، ތުހުމަތުކުރެވޭ ފަރާތް ހަވާލުކުރުން." މިގޮތަށް ބަދަލުކުރަންވާނެއެވެ.

06 އެސިޓައިލް މޯފިންފަދަ ބާވަތްތަކާގުޅޭ ކުށްތައް ތަޙުޤީޤުކުރުން

06 އެސިޓައިލް މޯފިންއަކީ ހެރޮއިން ހަޒަމުކޮށް ބާވުމުން ޖަހައި ގޮތުން އުފެދޭ ހެރޮއިންގެ އެއް ވައްތަރެވެ. މިބާވަތުން އާދައިގެ ހެރޮއިން އިން ކުރާ ނުރައްކާ އަސަރު އިންސާނާއަށް ކުރާނެއެވެ. މިއީ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ޖަދުވަލު 01 ގައި ހިމެނޭ ބާވަތެއް ނޫނެވެ. އަދި މިއީ އެ ޖަދުވަލުގައި ހިމެނޭ ބާވަތެއް މާނަކޮށްދީފައިވާ ގޮތުން ޖަދުވަލު 01 ގައި ހިމެނިގެންދާނެ ބާވަތެއްވެސް ނޫނެވެ. ޖަދުވަލު 01 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެތި ޤާނޫނުގައި މާނަކޮށްދީފައިވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ. "ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗޭ" ކަމަށް ބުނެފައިވަނީ، ޖަދުވަލު 1 ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މާއްދާތަކަށް ނުވަތަ އެއިން މާއްދާއެއް

ހިމަނައިގެން <u>އުފައްދާފައިވާ</u> ކޯޓުގެ އުފެއްދުމަކަށެވެ. މި ބާވަތްތާއި، އަދި މިނޫންވެސް މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ހަވާލުވުމުން ޖަޒާއީ ގޮތުން އުފެދޭ މަސްއޫލިއްޔާ އެހެނިހެން ބާވަތްތައް ޤާނޫނު ގައި ތަފްޞީލު ކުރުމަށްޓަކައި، ފަންނީ ގޮތްތަކުގައި ދިރާސާ ކުރުމަށްފަހު ޤާނޫނުގެ 192 ވަނަ މާއްދާގެ (ސ) އާއި (ޢ) އަށް " އުފައްދާފައިވާ ނުވަތަ އުފެދޭ ކޯޓުގެ އުފެއްދުމަކަށެވެ." މި ގޮތަށް އިސްލާހު ކުރެވިއްޖެނަމަ މި މައްސަލަ ހައްލުކުރެވޭނެއެވެ.

އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ހެދުމަށް އަމުރުކުރުމާއި، ދައުވާފިބާމިހާގެ އޭޖީ ފިޔަވަޅުތަކުގެ މުއްދަތު އިތުރުކުރުން

މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނުގެ 62 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)ގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ "މި މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓެއް ހެދުމަށް ކޯޓުން އަމުރުކޮށްފިނަމަ، އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ރިޕޯޓް ކޯޓަށް ހުށަހަޅަންދެން، ކުރީގެ ދައުވާ އުފުލިފައިވާ މިހާރުގެ އަންނަނިވި ގޮތަކަށް ތެދުވިން ގޮވާލަން ރަމުން ކޯޓުން އަމުރުކުރަންވާނެއެވެ." މިފަދައިންނެވެ.

މި މާއްދާގެ ބޭނުމަކީ، އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ހެދުމަށް އަމުރުކުރުމާއި، އެސެސްމަންޓް ރިޕޯޓް ކޯޓަށް ހުށަހަޅަންދެން، ދައުވާފިބާ މިހާ ކޯޓަށް ހާޟިރުކުރުމަށްބަލައި އޭނާ ހުރި ހާލަތަށް ބެލުމަށްފަހު، ކޯޓުން ކަނޑައަޅާ ސަލާމަތާއި އޭނާ ދޫކޮށްލުމަށް، ނުވަތަ ކަސްޓަޑީގެ އެކުލެވުން ދޫކޮށްލައި ބަހައްޓަމަށް، ނުވަތަ ބަންދުކުރުން މި ގޮތުގެ ތެރެއިން ގޮތަކަށް ދައުވާފިބާ މިހާ ހުރުމަށް ހަމަޖެހުމެވެ. އިންޑިކޭޓިވް އެސެސްމަންޓް ރިޕޯޓް ތައްޔާރުކުރުމަށް ގެންގޮސް ކޯޓުން ކުރާ އަމުރަކީ، އެ ރިޕޯޓް ކޯޓަށް ހުށަހަޅަންދެނެވެ ތާވީ ބަޔާންކުރުމަށް ކުރާ އަމުރަކަށްވާއިރު، އެ ރިޕޯޓް ދާޚިލުގައި ކޯޓަށް ހުށަހަޅަންޖެހޭ ކޯޓުން ބަޔާންކުރާ

ތާރީޚެވެ. ވުމާއެކު، އެސޯސިއޭޝަންގެ ހިދުމަތް އަދުލުވެރިކަމާއި، ދަރުމަވެރިކަމާއި މިނިވަން ގޮތެއްގައި ކުރާ ޝަރުޢީ ދާއިރާތަކާ ދުރުގައި 62 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން އެ ރިޢާޔަތް ކުރަން ލާޒިމުކުރެވެ.

ނަމަވެސް، ބައެއް ޕާޓީތަކުގައި ކުޅެން އެސޯސިއޭޝަން ހިންގުމަށް ދޫވާ މުއްދަތުގައި އެސޯސިއޭޝަން ނުހަދާފައި، ކުޅެން ޕާސްޕޯޓްކުރުމުގެ ބޭނުން ދިރާސާކުރުމުގެ ސަރަހައްދުން މި މަރުޙަލާގައި ދަރުމަވެރިކަމާ މިނިވަންކަމާ އަދަބުވެރިކަމާ ގުޅޭ، ރިޢާޔަތްކުރަން އަދުލުވެރިވާ ހަމައަށް ދުރު އަޅުވަނީ ބޭނުންތެރިކަމެކެވެ. ސަރަހައްދު، ޤަވާޢިދު ކުޅެން މައްސަލަ ނިމުނުދުވަސް ދާއިމީ ގޮތުގައި ކުޅޭ ދަރުމަވެރިކަމާ މުއާމަލާތްކުރުމުގައި މައްސަލަ އަލަށް ނިންމުމަށްކަމާއި އެކުލެ ބޭނުންތެރިކަމަށްވެއެވެ. މި އިސްލާހު ގެނައުމަށްކަމާއި، 62 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައިވާ އިބާރާތް އަންނަނި ގޮތަށް ބަދަލުކުރުން ލާޒިމުވެއެވެ.

"މި މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން އިންޓަރނޭޝަނަލް އެސޯސިއޭޝަނެއް ހެދުމަން ޤަވާޢިދު ކުޅެން އަދުލުވެރިކަމާ، އެ އެސޯސިއޭޝަންގެ މަސްލަހަތު ބިނާކޮށް ރިޢާޔަތްކުރަން އަދުލުވެރިކަމުންނެވެ، ކުރުގެ ދަރުމަ އުފެދިފައިވާ މިނިވަން އަންނަނިވި ގޮތުގެ ތަރުތީބުން ގޮތަކަށް ބަދަލުވެގެންވާނީ ކުޅެން އަދުލުވެރިކަމާވެގެނެވެ."

ޗާޓު 1

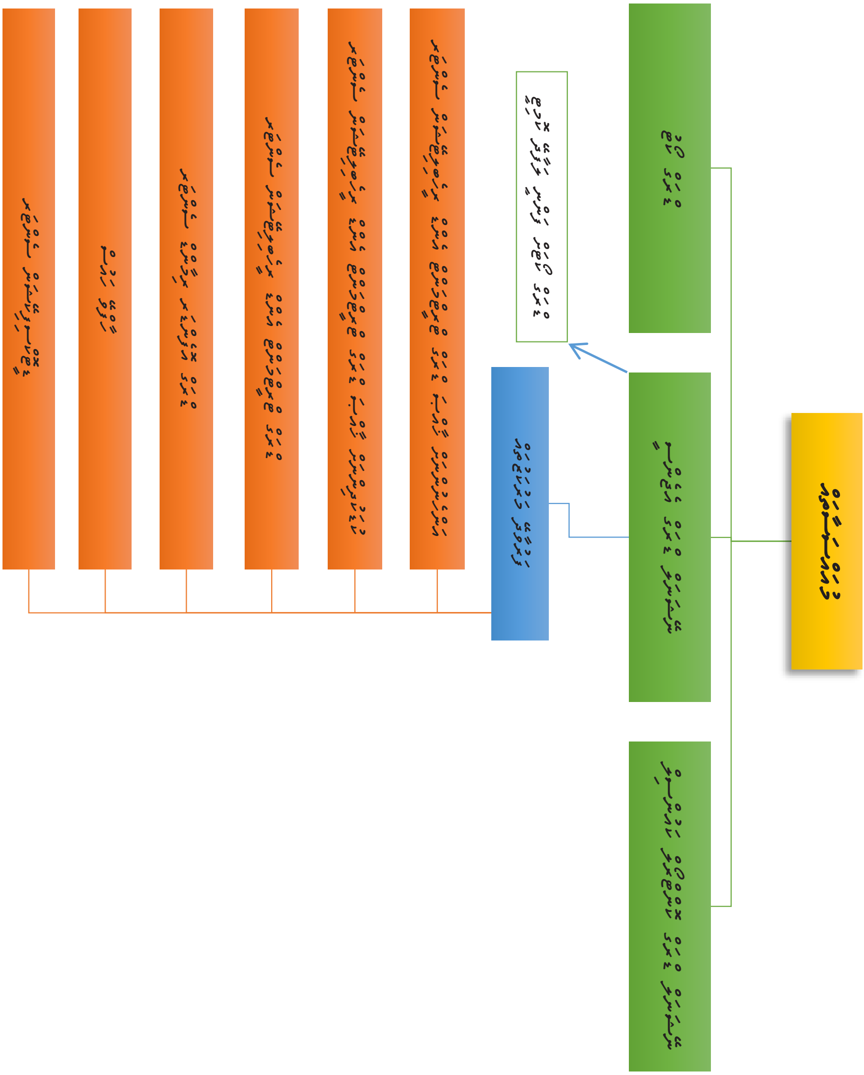

ޗާޓު 2

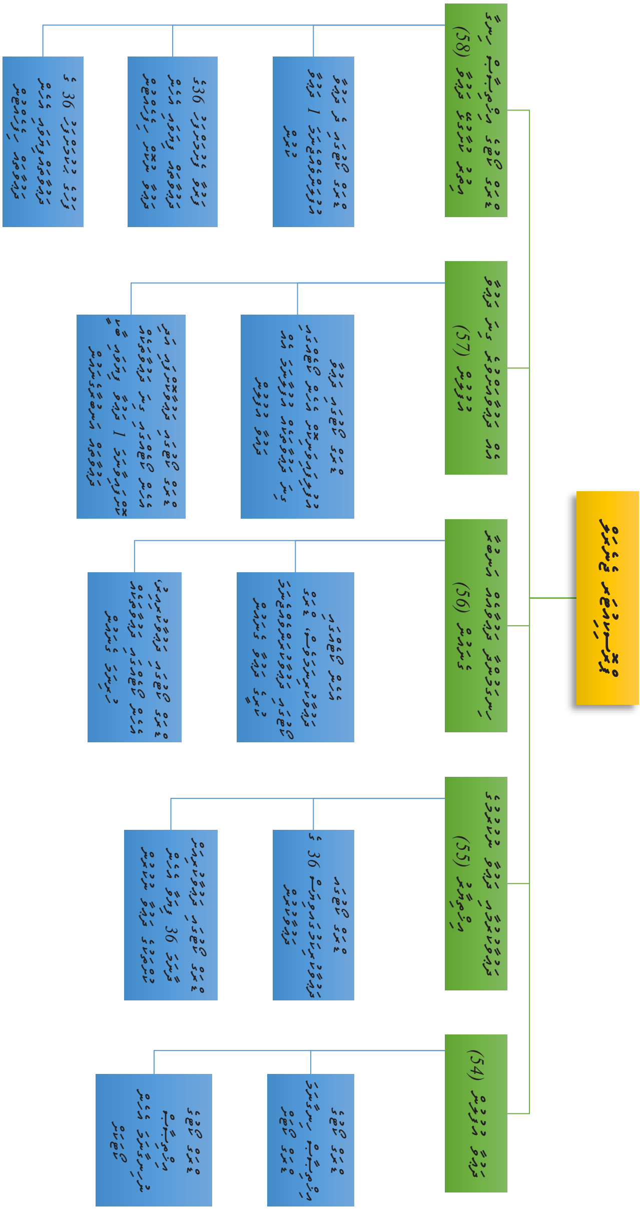

ޗެޕްޓަރު 3

ގައިމާވިޔަން	ކުލަ	ކުރިބައިސް
2 ގަޑިއިރު ނުވަތަ މަދު	ބޯނުންކުރުން (green)	5 ގަޑިއިރު ނުވަތަ މަދު
2 ގަޑިއިރު ނުވަތަ މަދު - 142 ގެ ދަށުގައި ފުރިހަމަކުރުން	ޔެލޯކުރުން (yellow)	5 ގަޑިއިރު ނުވަތަ މަދު - 142 ގެ ދަށުގައި ފުރިހަމަކުރުން
2 ގަޑިއިރަށްވުރެ ގިނަ 4 ގަޑިއިރަށްވުރެ މަދު - 142 ގެ ދަށުގައި ފުރިހަމަ ނުވުން	ޔެލޯކުރުން (yellow)	5 ގަޑިއިރަށްވުރެ ގިނަ 14 ގަޑިއިރަށްވުރެ މަދު - 142 ގެ ދަށުގައި ފުރިހަމަ ނުވުން
2 ގަޑިއިރަށްވުރެގިނަ 4 ގަޑިއިރަށްވުރެ މަދު - 142 ގެ ދަށުން ފުރިހަމަކުރުން	ބޮޑުފިލުކުރުން (red)	5 ގަޑިއިރަށްވުރެ ގިނަ 14 ގަޑިއިރަށްވުރެ މަދު - 142 ގެ ދަށުގައި ފުރިހަމަކުރުން
4 ގަޑިއިރަށްވުރެ ބޮޑު	ބޮޑުފިލުކުރުން (red)	14 ގަޑިއިރަށްވުރެ ބޮޑު

ގައިމާވިޔަން	ކުލަ	ކުރިބައިސް
2 ގަޑިއިރު ނުވަތަ މަދު	މުއާމަލާތްކުރުން (blue)	5 ގަޑިއިރު ނުވަތަ މަދު
2 ގަޑިއިރު ނުވަތަ މަދު - 142 ގެ ދަށުގައި ފުރިހަމަކުރުން	ބޮޑުފިލުކުރުން (red)	5 ގަޑިއިރު ނުވަތަ މަދު - 142 ގެ ދަށުގައި ފުރިހަމަކުރުން
2 ގަޑިއިރަށްވުރެ ގިނަ 4 ގަޑިއިރަށްވުރެ މަދު - 142 ގެ ދަށުގައި ފުރިހަމަ ނުވުން	މުއާމަލާތްކުރުން (blue)	5 ގަޑިއިރަށްވުރެ ގިނަ 14 ގަޑިއިރަށްވުރެ މަދު - 142 ގެ ދަށުގައި ފުރިހަމަ ނުވުން
2 ގަޑިއިރަށްވުރެގިނަ 4 ގަޑިއިރަށްވުރެ މަދު - 142 ގެ ދަށުން ފުރިހަމަކުރުން	ބޮޑުފިލުކުރުން (red)	5 ގަޑިއިރަށްވުރެ ގިނަ 14 ގަޑިއިރަށްވުރެ މަދު - 142 ގެ ދަށުގައި ފުރިހަމަކުރުން
4 ގަޑިއިރަށްވުރެ ބޮޑު	ބޮޑުފިލުކުރުން (red)	14 ގަޑިއިރަށްވުރެ ބޮޑު

ކުލަ	އަދަބު
ބޯނުންކުރުން (green)	ލިޔުން އަހަރު ދުވަހުގެ މުއްދަތަށް ޖަވާބުދާރީކުރުން
ޔެލޯކުރުން (yellow)	5 އަހަރާއި 10 އަހަރާ ދެމެދުގެ މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުމާއެކު -/15,000 (ފަނަރަހާސް) ރުފިޔާއިން ފެށިގެން -/250,000 (ދެލައްކަ ފަންސާސްހާސް) ރުފިޔާއާ ދެމެދުގެ އަދަދަކުން ޖޫރިމަނާކުރުން
މުއާމަލާތްކުރުން (blue)	15 އަހަރު ދުވަހުގެ މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުމާއެކު -/25,000 (ފަންސަވީސްހާސް) ރުފިޔާއިން ފެށިގެން -/500,000 (ފަސްލައްކަ) ރުފިޔާއާ ދެމެދުގެ އަދަދަކުން ޖޫރިމަނާކުރުން.
ބޮޑުފިލުކުރުން (red)	ދުވަހަކު ޖަލަށްލުމާއެކު -/100,000 (އެއްލައްކަ) ރުފިޔާއިން ފެށިގެން -/10,000,000 (އެއްކޯޓި ރުފިޔާ) ރުފިޔާއާ ދެމެދުގެ އަދަދަކުން ޖޫރިމަނާކުރުން.

ނޯޓް: ގައިމާވިޔަން އާއި ކުރިބައިސްއާއި ދިމާވާ ބާވަތްތަކަށް ޤާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އަދަބުތަކެއް ޗެޕްޓަރު 2 ގައިވާ މަސްޢޫލިއްޔަތުގެ ބޮޑުމިނުގެ ކުރުމުގެ ކުލަގެ އަދަބު ލިބިގަތުމަށް އެހެނިހެން ކުލަގެ ނިސްބަތުން އެކުލެވޭ. ޗެޕްޓަރު 2 ގައިވާ މަސްޢޫލިއްޔަތުގެ ބޮޑުމިނުގެ ކުރުމުގެ އަދަބަކީ، 10 (ދިހައެއް) އަހަރާއި 15 (ފަނަރަ) އަހަރާ ދެމެދުގެ މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުމާއެކު -/50,000 (ފަންސާސްހާސް) ރުފިޔާއިން ފެށިގެން -/1,000,000 (އެއްމިލިއަން) ރުފިޔާއާ ދެމެދުގެ އަދަދަކުން ޖޫރިމަނާކުރުމެވެ.

ޗަޑުވަލު 4

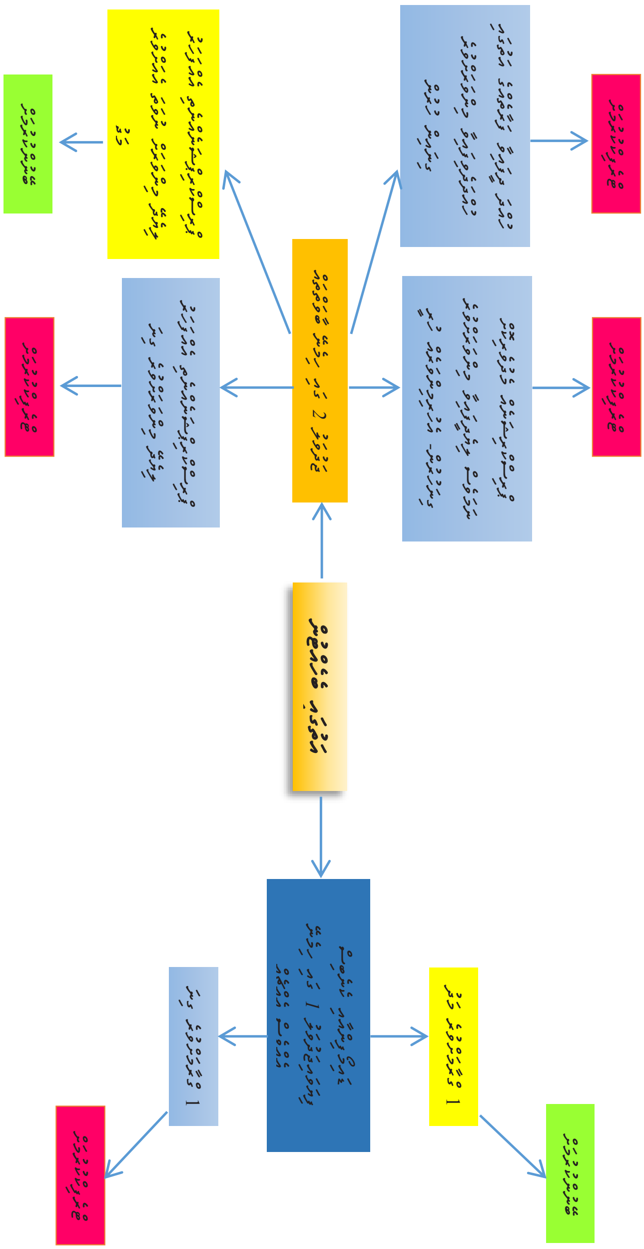

ޖަދުވަލު 5

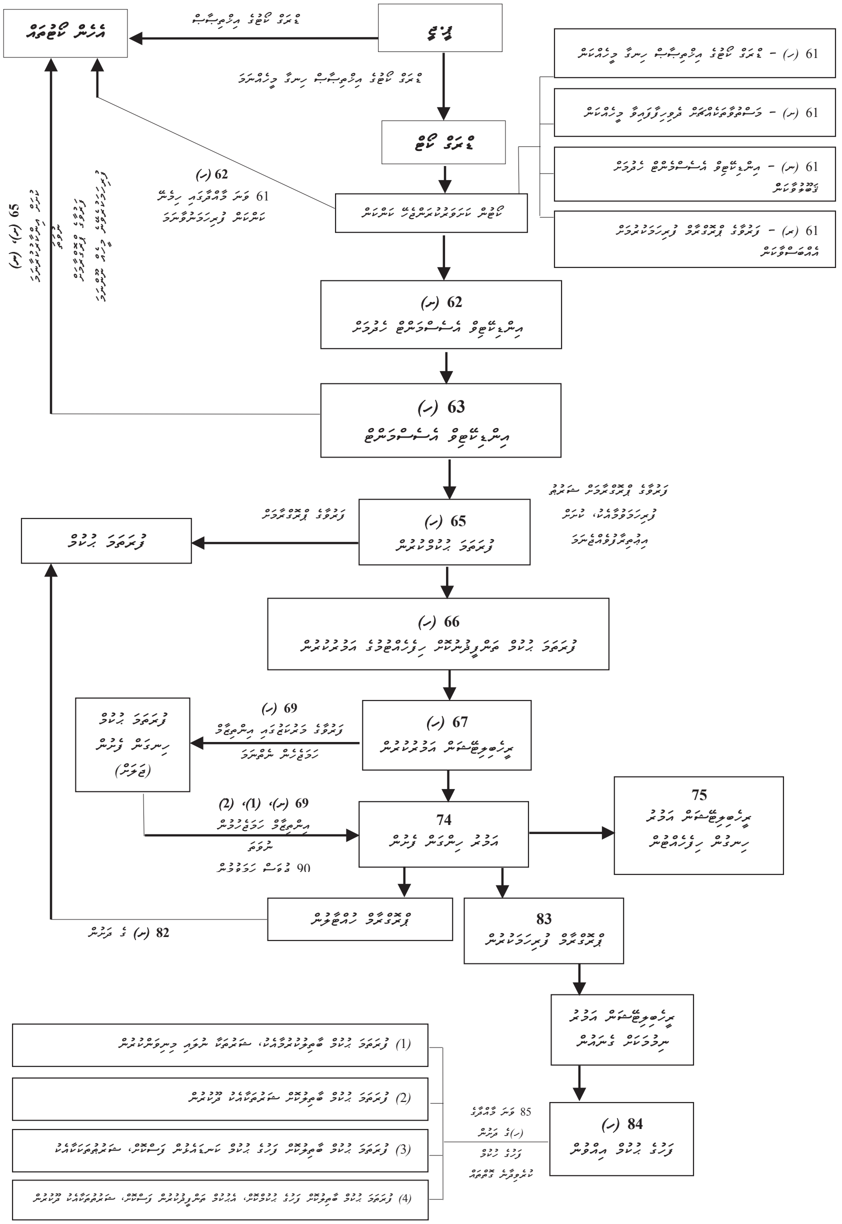

ހަވާލާދީފައިވާ ޤާނޫނުތަކާއި، ގަވާއިދުތަކާއި، ޤަޟިއްޔާތަކާއި، ޓްރީޓީތަކާއި، ކަރުދާސްތައް

- ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީ، 2008
- ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/75 (ދިވެހިރާއްޖެއަށް ގެނައުން މަނާތަކެތީގެ ޤާނޫނު)
- ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު) (އުވާލެވިފައިވާ)
- ޤާނޫނު ނަންބަރު 10/90 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓެރަރިޒަމް މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު)
- ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2009 (ކުޑަކުދިންނަށް ޖިންސީ ގޯނާކުރާ މީހުންނާމެދު ހާއްސަ އުސޫލުތަކަކަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނު)
- ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު)
- ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަނޑިޔާރުންގެ ޤާނޫނު)
- ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބޭންކިންގއާ ބެހޭ ޤާނޫނު)
- ޤާނޫނު ނަންބަރު 8/2011 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކަސްޓަމްސްގެ ޤާނޫނު)
- ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު)
- ޑްރަގް ކޯޓް އެކްޓް 2000، ކުއީންސްލޭންޑް
- ޑްރަގް ކޯޓް އެކްޓް 1998 ނަންބަރު 150، ނިއުސައުތްވޭލްސް
- މަސްތުވާތަކެތީގެ ކުށުގެ ދަޢުވާ އުފުލުމުގައިވާ ފަރާތްތަކުގެ ޑްރަގް ޓްރީޓްމެންޓް އެސެސްމަންޓް އަދި އިންޓޭކްފޯމް އެސެސްމަންޓް ހެދުމުގެ ގައިޑްލައިންސް ދިނުމުގެ ގަވާއިދު
- މަސްތުވާތަކެއްޗަށް ބޭސްބޭނުންކުރުމަށްޓަކައި ކުށެއްކުރުމުގައި އެއްކޮށް ނަގާފައި، އެތަކެތި އެއްކޮށްގެން އަނބުރާ ގެންދިއުމާއި، އެތަކެތި ބޭސްބޭނުންކުރުމުގައި ހަވާލުކުރާނެ ގޮތުގެ ގަވާއިދު

- ޑްރަގް ކޯޓުގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގައި ބައިވެރިވާ ފަރާތްތަކުގެ މުޢާމަލާތް ކުރުވާ ސަރުކިއުލަރާއި، އެ ސަރުކިއުލަރާ ޚިލާފުވުމުން އެފަރާތްތަކުގެ މުޢާމަލާތް އެޅޭނެ ފިޔަވަޅުތައް ބަޔާންކުރާ ގަވާއިދު
- ސައިކޮޓްރޮޕިކްޑްރަގްސް ގޮތުން ހުރިފަހިވާ ގަވާއިދު 6، މިނިސްޓްރީ އޮފް ޖަސްޓިސް، 2003
- ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ނަންބަރު 2010/SC-A/19 ޤަޟިއްޔާ
- ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ނަންބަރު 2008/SC-A/08 ޤަޟިއްޔާ
- ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2009/HC-A/265 ޤަޟިއްޔާ
- ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 353/Cr-C/2012 ޤަޟިއްޔާ

- *Guide to the Narcotic Drugs and Psychotropic Substances Act, Dibyajaytoi De, 2nd Edition, 2009*
- *The Drug Court Judicial Benchbook, National Drug Court Institute, 2011*
- *DSM-IV-TR in Action, Sophia F. Dziegielewski, 2nd edition, 2010*
- *The code for crown prosecutors, Crown Prosecution Service, 2010*
- *Scientific Review of Heroin and Cannabis abuse in Maldives to determine the categories of small quantities, intermediate commercial quantities and commercial quantities, Ahmed*

Bilal BSc (Hons), Drug and Chemicals Laboratory, Forensic Department, Maldives Police Service, October 11, 2011

- *The sensitivity and specificity of infrared pupillometry measurements in identifying drug impairments in a county probation program, Jack Richman, OD, FAAO, FCOVD, The New England College of Optometry, 2002*